

ЖАН БАРТ

ЧЕРНАТА СИРЕНА

Превод от румънски: Гергана Стратиева, 1974

chitanka.info

... Там, дето старият
ДАНУВИУС
губи в морето и водите, и
името си

ГЛАВА I

Деня и нощя се работеше при товаренето на корабите. Само по пладне пристанището затихваше. Под златния дъжд на слънцето цялата природа заспиваше отмаляла. Никакъв полъх, никакъв знак на живот. Камък и вода, хора и животни сякаш изведнъж изпадаха в летаргичен сън. Никакво живо същество не се мяркаше по нагорещените кейове. Когато слънцето застанеше на зенита, онемелият пристанищен град, облян от ослепителната светлина на знойния ден, приличаше на мъртъв, омагьосан град, вкаменен от векове — град фантом.

Мараня трептеше във въздуха и като прозрачен муселин се стелеше в далечината. Далече в рейда на пристанището два черни кораба стояха неподвижни под порцелановото небе, подобни на две играчки, заковани в гладкото бяло море, блестящо като живачна плоча.

Проснати в парчето сянка в основата на пирамидата от каменни въглища, спяха хамали — изтощени, черни, голи до кръста.

Пред митницата до будката, която хвърляше илюзорна сянка, постовият граничар дремеше прав, подпрян на пушката си.

Кафенето пред кея беше пусто.

Вън под опнатото за сенник корабно платно бяха наредени няколко дървени маси, боядисани в зелено. Собственикът на кафенето, капитан Стамати Марулис, също уморен от жегата, бе задрямал на един стол, изпуснал върху коленете си любимия си вестник *Патрис*^[1].

Един-единствен и постоянен посетител, началникът на митницата, правеше по навик тук лечението си за отслабване; за да не спи следобед у дома си, редовно изкарваше едночасова дрямка в кафенето с очила на носа и *Универсул*^[2] на коленете си. Под масата, на сянка, едно рунтаво куче ръмжеше в съня си. А в телената клетка над вратата канарчето, подобно на златна топчица, бе заспало с клюнче в пухкаво-копринените си разрошени перца.

Отгоре, откъм пощата, внезапно се чува тежки отмерени стъпки. Петраки Хулуб, раздавачът, тръгваше да разнася писмата из града.

Спря пред кафенето. Полекичка, за да не смути съня му, той остави на масата на Стамати едно писмо и отмина бързо нататък.

Стар, разумен и старателен раздавач, Хулуб знаеше къде трябва и къде не трябва да почака.

На пристанището имаше къщи и търговски кантори, отдето знаеше, че *ще капне* по нещо. Като човек на добрите сметки Хулуб всеки ден редовно вписваше с думи и цифри сумите си в една отделна тетрадка — тефтерчето с бакшишите, което държеше в пълна изправност, като истински счетоводител.

Кафенето на Стамати не влизаше в неговото счетоводство. Затова и не се забавяше там. Изпълняваше акуратно задължението си и отминаваше.

С какво безразличие беше оставен този плик на дървената маса на кафенето!

О! Ако раздавачът знаеше какво писмо носеше този ден в старата си кожена чанта?

Но кой можеше да помисли поне за миг, че един такъв незначителен, банален плик, пратен обикновено, дори не препоръчано, съдържа чудотворно писмо, една магическа сила, една бомба, предназначена да предизвика страшна експлозия?

Кой би повярвал някога, че някакви си там думи, написани на прост гръцки език, могат да изпуснат искри като светкавично запалващ се фитил и да подпалят това заспало пристанище сред пущинака на Делтата, да смутят и вдигнат на крак един цял град, да събудят чувства, слабости, илюзии, зависти и ревности, омрази и отмъщения и да развихрят само в един ден в този забравен от света кът бурята на страстите, стаени в дъното на човешката душа?

Късно, когато Стамати се събуди, съгледа, зашеметен още от съня, оставеното от раздавача писмо.

Взе го изненадан, повъртя го в ръцете си, разгледа адреса и чуждестранните марки. Разпечата плика и с един поглед измери писмото от началото до края. А като прочете подписа, трепна изненадан. Разтърка очи с опакото на ръката си... Буден ли е?... Не сънува ли? — Задавен от вълнение, той зачете бързо. Писмото идеше отдалече, чак от Южна Америка.

Почваше с *обични братко* и свършваше с *твоят по-голям брат*, който не те е забравил — Никола.

Двамата братя, Стамати и Никола Марулис, бяха дошли заедно на Дунава, тръгнали от родината си, от Хиос, с едно тримачтово корабче. Стамати остана тук, на Дунава, а Никола пое по света като моряк в един френски кораб. Роднините не знаеха нищо за неговата участ. Сега, след четиридесет години, пишеше, че му е омръзнало да живее между чужди, че жена му починала, че имал само една дъщеря; понеже се чувствувал вече стар и немощен, искал да се върне при Дунава и да прекара старините си между свои.

Писмото беше написано с неясен почерк на гръцки език, изпъстрен с френски думи, които Стамати твърде не разбираше. Почна го отначало, зачете жадно, дирейки да схване нещо повече от писаното в писмото, сторило му се много кратко. Мъчеше се, свил рошавите си вежди и набърчил чело. Замисли се няколко мига. Радостни тръпки преминаха по цялото му тяло. От силното душевно вълнение, което изживяваше, усещаше как кръвта му напирва в сърцето. Мислите му се кръстосваха със светкавична бързина... Никола иде от Америка... От богатата Америка... В Америка всички отиват бедни и се връщат милионери... Никола е стоял четиридесет години в Америка... и сега се връща... Какво ли богатство може да притежава? Ако и той бе отишъл през младините си в Америка, можеше и той да се върне милионер...

Листът трепереше в ръката му. Опита се да го прочете за трети път. Буквите играеха пред очите му, запъваше се на всяка дума.

Спря да чете. Хрумна му една спасителна идея. Затича се по кея с писмото в ръка, гологлав, замаян, пиан от вълнение.

Спря пред вратата на една търговска кантора.

— Тук ли си Логаридис?

Едно сократовско теме се показва на прозореца.

Логаридис беше смятан за най-учен и най-мъдър старец в този пристанищен град. Бе дошъл от Атина като учител в училището на Елинското общество. След няколко години го назначиха *Grammatikos*^[3] в най-голямата търговска кантора. Съотечествениците му се допитваха до него по най-мъчните въпроси. Той даваше съвети, превеждаше от чужди езици документи и писма.

— Хористе! Хористе кумбару! Заповядай, заповядай, куме, в канцеларията!

— Не... по-добре въвн — отвърна Стамати и му показа писмото.

— Бре! Бре! — рече мъдрият старец на пристанището, като нагласяваше очилата си, възседнали огромния му нос.

— Само веднъж почуква щастието на вратата ти, стига да свариш навреме да му отвориш.

На другия ден, неделя, всички кафенета гъмжаха от посетители. По цялото пристанище не се говореше за друго освен за писмото на Американеца. Всички искаха да видят Стамати, да му честитят, да прочетат думите с очите си, веднъж поне да пипнат писмото, дошло между тях като някакво чудо, като паднало от небето.

Кафенето на Стамати Марулис беше украсено като на голям национален празник. Както на *10 май*^[4] въвн на вратата се вееха румънският трицветник и синьобялото знаме — националните гръцки цветове.

Приготовленията почнаха рано сутринта. Стамати беше поръчал на чираците да изнесат градината въвн. Градината се състоеше от осем бледи олеандъра в газени тенекии, боядисани със зелена боя.

Колкото пъти посетителите на кафенето изкажеха желание да пият кафето си сред природа, Стамати изкарваше градината въвн — нареждаше олеандрите на кея край масите пред кафенето. През нощта подвижната градина биваше пренасяна пак вътре.

В кафенето на Стамати имаше строго установен йерархичен ред — според занятията, според социалните касти и класи.

До един от прозорците към кея имаше голяма маса, запазена само за представителите на румънските власти, така наречената *маса на шефовете*: кмета, полицейския началник, началника на митницата, началника на пощата, капитана на портовия надзор, офицерите, лекаря и съдията.

До другия прозорец беше *дипломатическата маса*, на която седяха консулите от кариерата и почетните консули. Понякога, и то много рядко, някой от чиновниците на Европейската дунавска комисия ще се сбърка да седне на тази маса. Някои прерогативи и привилегии, наследени от, режима на капитулациите през време на Османската

империя, издигаха в очите на тълпата дребните чиновници на комисията на най-високо дипломатическо стъпало.

Известно разстояние, една дискретна сдържаност, се спазваше винаги тактично между двата свята, които се срещаха тук, в живота на пристанището.

После идеха поред масите на капитаните на кораби, на капитаните на влекачи, на шлепове и масата на търговските агенти; хамалите и лодкарите не влизаха в това кафене за отбрано общество.

По зеленото, избеляло сукно на билиярда, монументален като античен саркофаг, имаше купища разбъркани гръцки и румънски вестници.

На стената вдясно беше портретът на Венизелос^[5] между Карол Румънски^[6] и Георгиос Протос Гръцки^[7].

На стената вляво — цветна картина, представляваща морски флот: кръстосвачът *Аверов* сред облаци дим пори синилчените вълни на бурно море. От едната страна на картината — портрет на Ботцарис^[8], а от другата — на Кондуриотис^[9].

Всички маси в кафенето и в градината бяха заети. Хората разискваха с голямо въодушевление случая *Американеца*. Името на Никола Марулис минаваше от уста на уста. Какво ли богатство трябва да има след четиридесет години, прекарани в Америка? Какво ли ще предприеме с американските долари, които ще донесе? Правеха се финансови изчисления, крояха се планове, замисляха се широки търговски морски и речни комбинации, създаваха се акционерни дружества за строеж на кораби, елеватори, влекачи, шлепове, образуваха се мореплавателни компании, чиито агенции, ще разпрострат мрежата си по цялото земно кълбо, завладявайки световните пътища на морската търговия.

На масата на капитаните Темистокли, стар капитан на далечно плаване — със загоряло от слънце лице, черна като абанос брада, килнал на тила си фуражка, — разказваше за младините си. Видял Америка, когато учел моряшкия занаят под закрилата на един негов чичо, механик на един английски кораб:

— ... Хората там знаят да печелят пари, ала не знаят да ги харчат. Тичат като побъркани по улиците. Веднъж един щеше да ме зашлеви, защото съм го спрял да си запаля цигара от неговата. Че те не седят като нас на кафе, на приказки и масали. Работят, търчат, блъскат се

деня и нощя. Двама сънародници, които срещнах във Филадельфия, искаха да ме заведат със себе си в Калифорния.

— А защо не отиде? Сега и ти щеше да бъдеш заможен човек — прекъсна го с иронична усмивка капитанът, който седеше начело на масата.

— Защото бях говедо. Какво разбирах аз тогава? Бях глупак, един важен сополанко, перакенде. Знаех само да тичам подир жените. Тоест те тичаха подир мене. Защото там всичко е наопаки. Ако мъж закачи жена на улицата, натикват го в затвора. Не е като у нас. В Америка жените се залавят за мъжете. Едно дяволито женче, една ирландка с коса червена като пламък, ми беше хвърлила око. Чичо ми, като разбра, че тая работа не е шега, заключи ме в една каюта на кораба и ме държа там, докато корабът напусна пристанището. Зер бях дал дума на едно нашенче, на едно момиче от Пера^[10], и то ме чакаше да правим годеж.

— Значи, и на тебе фуста ти е попречила! — избухна Яни, капитан без кораб, загазил след едно дълго съдебно дело за морски аварии.

Сух, нервен, с щръкнали мустаци и зачервени очи, капитан Яни почна натъжено да обяснява надълго и широко причината, попречила му да замине тъкмо когато щял да тръгва за Америка.

— Пак една фуста, един парцал ме спря, обърка ми живота. Къде щях да съм аз сега!? Каква работа щях да свърша!? Защо на човек не му идва навреме ума в главата?... — И страшно раздражен, старецът се удари с юмрук по главата и тя изкънтя кухо, като ударена с чук. — А та доха!^[11]

Някои от масата на капитаните на влекачи и шлепове — моряци не излизали от Дунава, моряци на *aqua dolce*^[12], както ги наричаха на подбив — преместваха полекичка столове и надаваха ухо да схванат по-добре всичко, каквото се говореше на масата на истинските капитани, капитаните на морски кораби.

Всички слушаха внимателно, благоговейно. Едни клатеха глава меланхолично, като си спомняха и съжaliaваха за пропуснатите случаи през младините. Други мълчаха замислени, с поглед, зареян по този мираж Америка, виждана през призмата на техните умове... Къде ли биха били сега?... Какво ли биха направили, ако бяха отпътували навреме там, отвъд океана? И всеки беше твърдо убеден, че там, в

обетованата земя, щеше да стане милионер, но че някаква зла съдба му е попречила да постигне това в краткия си живот, протекъл безполезно.

И опиянени от илюзиите си, някои не можеха да се въздържат, крояха абсурдни планове и разказваха обстойно какво биха направили, ако се бяха върнали богати в отечеството си, при своите. И всички завършваха с хубави намерения, с велики патриотични дела — и дела на благородна филантропия.

„Защото е доказано — потвърждаваха те с античната елинска гордост, — че гъркът, където и да бъде, си остава добър патриот и великодушен човек.“

Начело на масата на дипломатите седеше важно гръцкият консул, изискан човек, вече на възраст, но още строен и подвижен. Лисата му глава беше много лъскава, а засуканите му мустаци — черни, добре къносани.

Консул от кариерата, той беше много уважаван и почитан; беше истинска гордост на гръцката колония, една победа, спечелена след многобройни настоявания пред правителството в Атина, което най-сетне се реши да прати в устието на Дунав консул от „кариерата“ вместо обикновен, „почетен“ консул.

До него седеше кир Ловерда — смръщен старец с гъсти вежди и мустаци. Църковен настоятел в гръцката църква, Ловерда бе облякъл в сребро едно старо евангелие, донесено от Света гора, и бе подарил на църквата иконата на св. Спиридон, изхвърлена на брега от вълните — като знамение свише — след едно корабокрушение, от което нищо не бе могло да се спаси.

Консултът със своята вечна, тънка и загадъчна усмивка, която блестеше през стъклата на очилата, здраво закрепени на орловия му аристократичен нос, разискваше с църковния настоятел деликатния въпрос: с какви средства би могъл да се завърши строежът, почнат на мястото на гръцкото училище, като се имат пред вид сделките в пристанищния град, които вървяха все по-зле. Пред тях на масата седеше Джион Лулуди — дребничък, нервен, с черна къдрава коса като астраганена кожа. Той беше представител на една търговска къща за износ и почетен консул на Дания. След като пресметна наум долара в румънски леи и гръцки лепти, постави открито въпроса, който

занимаваше всички: „Какво трябва да се направи, за да се повдигне търговията на пристанището и да се надвие конкуренцията на Галац, Браила и Кюстенджа?“

— Аз — почна той с надебелен глас, — ако имах голям капитал, бих основал една огромна мореплавателна компания, както направи Ембирикос...

— По-сигурно е едно предприятие на Дунава с шлепове и кораби — прекъсна го Песманджиоглу, представител на фирма за дървени материали, собственик на половината елеватори и почетен консул на Персия.

Неговите поданици бяха само седем души, всичките ваксаджии в пристанищния град, поради което понякога на шега, а друг път нарочно го наричаха „Шефът на ваксаджиите в устието на Дунав“.

— Аз мисля — каза консултът, — че най-подходящо тук, дето няма земеделие и никаква индустрия, е да се направи фабрика за хартия и да се използва този камъш, който не служи за нищо.

— И таз добра! — кипна Калаврезо, стар малтиец, тромав и космат като мечка.

Носът му приличаше на орлов клюн, а от ушите му излизаха снопчета косми и се съединяваха с мустаците и със сплъстената му брада.

Беше направил на времето хубави пари със спасителния си кораб *Юнион* — един понтон, една вехтория с помпи, направена от корпуса на потънал кораб. Някога старият малтиец бил страшилището на осигурителните дружества. Наричали го „Пирата“. Беше познат по целия Дунав като „гробар“ на затъналите кораби. Говореше шест езика и беше моряк, механик и водолаз.

— Фабрика ни била потребна! — мърмореше той прегракнало и сякаш дъвчеше нещо. — Ние от деца си вадим хляба от водата. Други нека ровят земята и се потят из фабриките? Винаги от водата сме се прехранвали ние. Кой е тоя лудият, дето ще си хвърли парите в блатото за камъш, да прави хартия? — И старият пират посочи със силната си ръка морската ширина, сякаш се заканваше: — Ние, които ходим по водата, знаем да изтръгваме пари от лапите на вълните! — завърши той и стовари на прогнилата дървена маса огромния си юмрук, подобен на тежък камък.

Настъпи мълчание. Старецът запали угасналата си и смачкана цигара в цигарето, направено собственооръчно от крак на заек, и поуспокоен, продължи с дрезгавия си глас:

— Я да основеш тук, на Дунава, една компания като тая в Стамбул със спасителни уреди, с плаващ док, да видим ще минават ли под носа ни повредените кораби, които днес ни се изплъзват от ръцете, отиват направо в Галац и ние оставаме с пръст в устата?... Ех, да имам аз американски долари, ще ви покажа какво трябва да се направи тук, на нашия Дунав...

Едно дребно старче, сухо като изсъхнал клон, се приближи до масата на пилотите. Едва вървеше, ситнеше с тънките си криви крака. На малката му глава като кратунка беше нахлупен избелял фес, смачкан на една страна. Държеше врата си изкривен поради огромния евзонски пискюл, виснал над едното му рамо. Беше най-старият пилот в пристанището, служил в руската флота по време на Кримската война.

— Я направете място на Барба Тони. И му сипете една чашка хиоска мастика, да добие малко сила — рече един пилот от Европейската комисия.

— Как — обади се началникът на пилотите, — ти не знаеш ли, че старецът не понася мастиката? Той пие само истинско дузико^[13].

С отсечени, несигурни движения старецът седна на стола бавно, внимателно, сякаш се боеше да не се разглоби. След като изкара една квинта суха кашлица, изпи наведнъж чашката със силното дузико. Чистият алкохол, тая гръцка отрова, правена долу, в островите, издраска гърлото му като с котешки нокти и накара схлупеното му набраздено лице да се свие и заприлича на сбърчена баба.

— Е, Барба Тони, чу ли новината? Казват, че се връщал от Америка Никола Марулис, братът на Стамати. Ти завари ли го тук, спомняш ли си го?

— Хе-хе, да видим дали той си спомня за мене! Кой му сложи кормилото в ръка? Аз му бях първият даскал. Бях млад тогава, а той беше дете, когато дойдох тук през турско, след падането на Севастопол. Взех го като мус^[14] на най-първата драга, която дълбаеше канала, работеше с тоя... от комисията... как му казваха... оня инженера... англичанина с брадата...

— Сър Чарлз Хъртлей — допълни началникът на пилотите с добродушна усмивка.

Събитието на деня предизвика сред румънците от масата на шефовете известен интерес, дори и малко вълнение, смесено със завист.

Господин Тудораки, началникът на митницата, яростен националист, беше най-зле настроеният от всички към „паликаретата“, забогатели от потта на румънеца, въпреки че жена му, позната в Сулина под прозвището „Лъвицата“, беше чиста гъркиня от Галац.

— Не мога да ги понасям! — заяви той високо. — Доколкото ми позволява строгостта на законите и на правилниците, жуля ги здравата, колкото ми паднат в ръцете, разбира се, под законна форма и по определената митническа тарифа.

Неприветлив, разяждан от завист, той просто се задушаваше, като говореше, пламнал от яд:

— Само туй още ни липсваше... Да видиш как ще се надуют тия рогачи! То щом сега не можеш с прът да им стигнеш носа, представи си какво ще бъде, като се затъркалят американските долари... Ще станат те господари тук, в нашето пристанище, на тази територия, която се казва, че е румънска.

— Напразно се гневиш, бай Тудораки, ние не можем да се сравняваме с гърците, когато става дума за търговия. Стара раса, обигравана от хилядолетия... — рече Петракел Петрашку, началникът на полицията, хубав, величествен мъж, с руси, напомадени мустаци.

Той беше последната издънка на стар болярски род от Молдова. Разправят, че напуснал армията като поручик по време на прочутата стачка на кавалерийските офицери, когато Жак Лаховари бил министър на войната. Но злите езици твърдяха, че бил уволнен след едно скандално дело, останало знаменито във военните летописи: „Заловен на местопрестъплението със съпругата на един висш офицер.“ Истински кавалер, с елегантни маниери, говорещ безупречно френски, внимателен към нежния пол, изтънчен и толерантен, Петракел се ползуваше със симпатиите на всички националности и, нещо рядко, с благоволенieto на Европейската дунавска комисия. Негова слабост —

както сам заявяваше — беше бай Тудораки, когото дразнеше до вбесяване.

— Ти не виждаш ли, че силата на гърците не е в отечеството им, а вън, в чужбина? Техните богаташи са в Стамбул, Кайро, Марсилия, Лондон, Америка.

— И в нашата клета Румъния не са ли пак те?... Значи, аз, всъщност чистият румънец, да бъда вечно сиромаш в родината си, а чужденците да богатаят? Браво! Харесва ми това! — каза раздражено началникът на митницата, почервенял от гняв.

Петракел не отстъпваше:

— Виж какво, гърците имат право, като претендират, че са най-старите обитатели на бреговете по тия места. Ами, моля ти се, в стари времена тук не са ли били гръцки колонии? Забравил ли си историята с аргонавтите, които са търсили по тия места Златното руно?

— Отде измисли пък сега и тая история? И откъде знаеш, че тези, дето са търсили Златното руно, са били гърци? — прекъсна го възмутен началникът на митницата, като бършеше потта по челото си с тънка копринена кърпа, мостра, задържана при някой митнически преглед.

Когато спорът беше в разгара си, пристигна и портовият капитан. Идваше тъкмо навреме да оправи въпроса с аргонавтите, за които началникът на митницата не бил чувал, докато учел в гимназията във Фалтичени, родния му град.

— Добре, че дойде, капитане. Като човек, който си чел много и си пътувал, обясни ни как стои въпросът със Златното руно.

Капитанът — прясно обръснат, облечен от главата до петите в бяло — избърска леко с носната си кърпа праха по стола и със снизходителна усмивка седна на масата на шефовете. Горд, възхитен, че може да покаже своята ученост, почна да обяснява как в древните времена златото се намирало в коритата на нашите реки и как се, разстиляло върху овчи кожи, за да се промива...

— И, право казано — добави той, — аргонавтите всъщност са били пирати като всички гръцки герои, възпявани от поетите на древността. Пръв път, когато тази страна е станала известна на света, е било тогава, когато са дошли да ограбват бреговете на Черно море и на Дунава.

— А! — скочи победоносно господин Тудораки. — Значи, пирати, разбойници! Нали туй ви казвах аз? Чудесно! Ясно ми е! Моля! Туй исках да зная: е ли, или не е гъркът айдушко племе?

На една маса в дъното бяха направили сметка на роднините на Никола Марулис. При преброяването се установи, че почти половината от населението на пристанището са негови близки. Тези, които не бяха роднини, бяха негови приятели или сънародници. Между всичките му братовчеди, сродници, племенници и сватове най сиромаш, беден като църковна мишка, беше един негов пръв братовчед Ахиле Ксидиас, наречен „Арапина“ поради дебелиите му обърнати устни, ужасни за гледане.

Страстен играч на карти, той беше стигнал до най-ниското стъпало, беше станал хамалин на пътническите кораби; мъкнеше на гръб куфарите на пътниците от кея до хотела срещу пристанището. Сега, облечен с чиста бяла риза и синя кърпа на врата, връзка нямаше навик да носи, Ахиле минаваше от маса на маса и като смучеше дебелиите си устни, разправяше, просълзен, спомени от живота на братовчед си Николаки, когото бил обичал като брат. Прочее мнозина старци се оказаха стари приятели от младините на Никола Марулис. Неколцина негови сънародници твърдяха разчувствувано, че си спомнят за него от ранните си детски години, когато в родината си учили в същото училище в Хиос.

Докато долу в кафенето и в градината от олеандри мъжете бръмчаха като пчели в кошер, горе, на балкона към кея, Пенелопа, жената на Стамати, приемаше неделните си гости.

Две съседки, наконтени, напудрени, с устни начервени с цвета на смачкана малина, не ги свърташе на местата им от нетърпение домакинята да отвори дума за писмото на Американеца. Жадни за новини, те сърбаха насила турското кафе и сиропите със сифон.

Пенелопа Марулис, зряла брюнетка, с черни горещи очи под кадифени вежди, имаше фигура за завиждане. Студена, горда, тя говореше наперено, като стискаше тъмноревените си устни над богато пломбираните със злато зъби.

Никой не беше я виждал да стъпи долу, в кафенето, нито пък да отиде да купи нещо. По ориенталски обичай Стамати правеше всичките покупки. През цялата седмица Пенелопа не се показваше навън, само в неделя се явяваше горе на балкона. Гостите си обикновено приемаше облечена в една много деколтирана лимоненожълта домашна роба.

Сдържана, дискретна, Пенелопа се владееше. Не каза нищо за писмото, което беше развълнувало целия град. Изглеждаше съвсем незаинтересувана, макар цялата нощ да се бе измъчвала и не бе мигнала, развълнувана, пламнала от илюзии и тревожна от грижи около настаняването у тях на очаквания гост.

Съседките ѝ си тръгнаха посинели от яд.

Долу на улицата двете избухнаха едновременно възмутени:

— Е, мила моя, виждаш ли каква лицемерна и фудулка е тази Пенелопа! Държи се толкоз важно сега, когато е такава беднячка, а какво остава, когато пипне доларите на Американеца?!

[1] Отечество (гр.). Б.рум.ред. ↑

[2] Вестник Универсул (рум.) (Вселена). Б.пр. ↑

[3] Чиновник в канцелария (гр.). Б.рум.ред. ↑

[4] Обявяването на румънската независимост — 1878 г. ↑

[5] Елиутериос Венизелос — гръцки политик. ↑

[6] Карол I, принц Хохенцолерн, румънски крал от 1866 г. до 1914 г. ↑

[7] Георгиос Протос (Първи), крал на Гърция до 1913 г. Б.пр. ↑

[8] Марко Ботцарис — един от големите борци за независимост на Гърция през миналия век. ↑

[9] Гръцки адмирал, избран за председател на гръцката република, когато в 1924 г. крал Георг II е снет от престола. Б.рум.ред. ↑

[10] Квартал в Цариград. ↑

[11] Такъв ум! (гр.). ↑

[12] Сладка вода (итал.). Б.рум.ред. ↑

[13] Силен алкохол, приготвен от ориз. Б. рум, ред. ↑

[14] Моряк — помощник, Б.рум.ред. ↑

ГЛАВА II

В първия ден, в който пристигна тук още почти дете, Пенелопа почувствува острите зъби на провинцията. Нейните аристократични навици, надменността и изисканото ѝ държане бяха възмутили града.

„Откъде пък тия фасони на благородница, откъде този изтънчен вкус у едно бедно, осиротяло момиче?“ — питаха се хората.

„Защо вири нос и го запушва с парфюмираната си кърпичка, сякаш навсякъде ѝ мирише на лошо?“

„Откъде иде? От какво семейство е?“

„От какво благородно семейство произхожда това момиче, отседнало в малкото пристанище на устието на Дунава сред този провинциален и космополитен свят?“

Когато дойде тук от Цариград, тя беше само на шестнайсет години. Там се шепнеха разни неща за семейството ѝ. Но се знаеше сигурно, че майка ѝ, рядка красавица, се удавила в Босфора, отчаяна, че любовникът ѝ, капитан на кораб, я напуснал и заминал за Аржентина. Нямаше осем години, когато вуйчо ѝ Йованаки Йованидис, преводач в руското посолство в Цариград, я взе при себе си да я отгледа.

„Кое е това циганче?“ — бе попитал посланикът и я бе хванал за брадичката, когато я завари в канцеларията на вуйчо ѝ.

„Ах, че сладко момиченце!“ — бе възкликнала възхитено маститата посланичка графиня Катюша.

Лете поради горещините в Пера посолството се преместваше в Терапия, дето лъхаше ветрец от Босфора.

Преводачът разполагаше с две стаи в летния дворец на посланика, за да му бъде непрекъснато подръка за канцеларската работа. Вуйчото се гордееше с племенничката си и я вземаше със себе си навсякъде. Това учудващо рано развито дете беше сензация за дипломатическия свит в Терапия, Морските офицери от патрулните кораби на великите сили, които контролираха пристанището, я държаха на коленете си, когато се разхождаха през лунните ноци по

Босфора. Беше живо, смело дете, влизаше, без да се стеснява, навсякъде, сякаш всички от рода му са живели във висшето общество, в лукс и в обстановката на посланическите дворци.

Когато имаше гала увеселение, момиченцето се промъкваше в салоните на посолството и заставахе възхитено пред величествената мраморна стълба, постлана с турски килими, меки и червени като кръв. Лакеите по стълбата, облечени в ливреи с лъскави нашивки, с къси панталони и дълги чорапи, закрепени под коляното със сребристи ластици, с бели ръкавици, застанали неподвижни и неми, ѝ приличаха на статуи. Привличано по природа към лукса и блясъка, то се изкачваше понякога горе. Криеше се в гънките на кадифените завеси и следеше развълнувано елегантните хора, движещи се под ослепителната светлина на полилеите. Възхищаваше се от деколтираните тоалети на жените, от ветрилата и дантелите им, от брошките, гривните, огърлиците от перли, от всичките накити с блясъка на скъпоценните им камъни. И цветя... колко много цветя имаше навсякъде!... Музиката, неясният говор на хората, напоената с парфюми атмосфера я опияняваха, очароваха я като вълшебен сън.

Една внучка на руския посланик бе дошла от Одеса, Казваше се Наташа. Две години по-малка от Пенелопа, тя беше някакво дебеличко завързаче, бузесто и малко чипоносо, ала много миличко с русите си къдрици и сините си като от син емайл очи. Само две години беше разликата помежду им, но докато Наташа беше игриво и палаво дете Пенелопа беше предвзета госпожица с претенции.

Сериозна, сдържана, тя се движеше и говореше със заучени жестове. Беше съвършена миниатюра на жена. С удивителна лекота можеше да подражава жестовете, усвояваше по слух гамите на пианото, схващаше точния акцент на всеки език — като левантинка беше родена полиглот.

Бавачката на Наташа, госпожица Перйн, една стара швейцарка, се отчайваше, че не може да обуздае и да шлифова това, буйно рускиче, палаво като момче, и винаги даваше Пенелопа за пример, която, послушна и умна, бързо усвоявала маниерите на висшето общество.

Тъй че понякога между тези две деца, толкова различни едно от друго, се промъкваше сянка на ревност.

За да поправи педагогическата нетактичност на швейцарката, посланичката никога не забравяше Пенелопа, когато купуваше нещо за Наташа. И двете момиченца бяха почнали да ходят почти еднакво облечени.

Пенелопа никога не липсваше и от екскурзиите и разходките на Наташа из Цариград.

Семейството на посланика биваше винаги придружавано от неминуемия гаваз^[1] — един исполин, арнаутин, с прошарени мустаци, големи колкото къдели, облечен с обшит в сърма елек и запасан с ятаган, и два пицова.

По цели часове се заплесваше Пенелопа по витрините на стария пазар в Цариград, заглеждаше се жадно в изложените бижута и украси във филигран.

Мнозина смятаха малкото сираче за член от семейството на посланика, а други, забелязали гордото ѝ сериозно държане, я наричаха с мила ирония: „Малката принцеса.“

Но една непредвидена случка промени неочаквано пътя на живота ѝ.

Един фатален ден посланикът, разгневен, посинял от яд след една бурна сцена, предизвикана от някакво донесение, удари на преводача две такива силни плесници, та цялата сграда на посолството на Велики Русия се разтърси.

Вън, подлецо!... *Graeca fides!*^[2]

Изпаднал в немилост, бившият преводач получи след няколко дена удар, както минаваше по моста на Каракьой.

Останало само, без никаква подкрепа, момиченцето беше качено на един руски параход, който тръгваше за дунавските пристанища.

След като пътува безплатно, една сутрин сирачето бе снето на пристанището в Сулина. Задушавана от миризмата на юфт и солена риба, с която беше пропито всичко в парахода, Пенелопа държеше тантелената си кърпичка на носа.

Бе дошла при единствения си роднина, останал жив, брата на майка ѝ, капитан Леонида Йованидис — сух, дребен старец, с огромни черни очила. Бил пилот в Европейската дунавска комисия, но поради някакво очно заболяване сменил професията си.

Бе взет на служба от една морска агенция като доставчик на хранителни продукти за параходите, които се снабдяваха в устието на

Дунава.

От разликата при надписването на пазарната цена във фактурите и на него му се падаше по нещо всеки ден. И понеже го виждаха да снове край параходите с пълна лодка със зарзават и да мъкне наръчи репички, наричаха го на шега „Капитан Репон“. А момчетата бяха кръстили надменната му племенница, бледата византийска принцеса, пратена на заточение, „Графиня дьо Репон“.

Беше само на седемнадесет години, когато вуйчо ѝ я убеди, че трябва, да се омъжи, защото това било нейното предназначение.

Без имот, без семейство, какво можела да очаква? А и кандидати за женитба твърде не се явяваха. Трябвало да се възползува от случая: Стамати Марулис, пилот първа степен в Дунавската комисия, сериозен, наистина малко възрастничък, ала добър, пестелив човек и без пороци. Щяла да има свестен дом и спокойно щастие.

И Пенелопа се омъжи.

„Видяхте ли каква жена си взе Стамати?“

„Не е за него!“

„Жена на лукса, тя не е за мутрата на един пилот.“

Така говореха из кафенетата на пристанищния град. А други се подсмиваха под мустак и добавяха:

„Тази жена не е от онези, дето можеш да я оставиш сама в къщи.“

А Стамати поради занаята си беше постоянно на път.

Необщителен и свенлив, с бледо съществуване, Стамати изпитваше край тази изтънчена и харесвана жена суетна радост и тайна гордост; наслаждаваше се на щастията си, че притежава такава скъпоценност. Обожаваше я, благоговееше пред нея и трепереше от страх да не я загуби.

Всичките му спестявания се стопиха за един месец: бельо, дрехи, покъщнина, мебели, пиано — всичко се поръча в Галац по вкуса на Пенелопа.

Тя искаше да има добре обзаведен дом.

Той отсъствуваше от къщи няколко дни през седмицата, караше кораби по Дунава между Сулина и Браила.

Излизаше сутрин тихо от къщи и отиваше на кораба с куфарчето си в ръка и мушамата за дъжд, принадлежност, необходима на всички пилоти в света.

След като корабът се раздвижеше тронаво и тръгнеше, той хвърляше отгоре, от мостика, поглед към брега. Къщата му беше насреща, на улицата покрай Дунава. Първите дни след женитбата им, когато корабът, минаваше, Стамати виждаше Пенелопа да му маха с бяла кърпичка на един от отворените прозорци. По-късно, макар кърпичката да не се виждаше вече, той гледаше по навик прозорците, които биваха винаги затворени.

Самотна, изоставена, Пенелопа седеше с часове на балкона към морето, замислена, отпуснала бродерията в скута си.

Понякога заедно с морския вятър долиташе звукът на сирени на корабите, който влизаха в Дунава. Тръпки минаваха по тялото на младата жена. Тя оставяше ръкоделието, скачаше от мястото си и следеше с бинокъл онова, което ставаше по водата.

Понякога някой параход, идвайки от морето, напредваше бавно и величествено по ръкава на реката.

Изпълнена с любопитство, Пенелопа разглеждаше внимателно кораба, макар да не познаваше никого, сякаш винаги очакваше той, който се бавеше и не идеше.

Откъде? От кое ли място идеше корабът? Минал е през Босфора... И чудният филм на детството ѝ почваше отново да се прожектира на екрана на съзнанието ѝ.

С притворени очи Пенелопа виждаше да изниква от морските вълни огромния амфитеатър на Златния рог. По терасовидните му зелени хълмове се извисяваха тъмните кипариси, които ограждаха турските гробища.

Куполите на Скутари блестяха под нежното було на вечерта, а минаретата приличаха на забити в земята щикове. В далечината мигаше равномерно окоето на фара от Кулата на Леандър.

И Пенелопа потъваше в бленуване; чуваше протяжния вик на мюезина, който призоваваше верующите на молитва; вдъхваше аромата на пиниите, от които сълзеше смола и изпълваше с благоухание въздуха, пречистваан от соления ветрец откъм морето.

Носталгията по миналото я караше да оплаква горчиво загубения рай в Босфора.

Колко красиви... колко далечни бяха местата на нейното детство!
„Какъв нещастен живот! Това ли мечтаех аз? Такава ли участ заслужавах? Защо ли се омъжих?“

И въпросите, които повечето жени задават след медения месец, Пенелопа си ги зададе няколко дни след сватбата.

Когато Стамати се връщаше в къщи, заварваше жена си нервна, капризна или меланхолична.

Загрижен и трогнат до сълзи от страданието ѝ, той се мъчеше да я утеши, да я развесели, а това още повече я раздраваше.

Напразно се опитваше Стамати да намери лекарство за тази романтична болест, непонятна твърде за него.

Че е нервна, в това той не се съмняваше.

„Някакво лекарство против ипохондрия“ — беше поискал Стамати от стария лекар, бате Томица.

„Трябва да прегледам пациентката“ — каза лекарят. Но пациентката на никаква цена не искаше да бъде прегледана.

„Нищо не я боли, злото е тук...“ — И Стамати показваше сърцето си.

След многократни настоявания Пенелопа се реши.

Лекарят, със своята дълга практика, от пръв поглед определи и диагнозата, и лечението.

„Няма нужда от лекарства, диета или бани. Трябва ѝ... — и бърборейки по навик в бялата си брада на патриарх, рече: — Хъъм! Трябва да роди едно дете. *La vie... C'est la vie...*“^[3].

Тръгнаха си: той — блед и смутен, тя — пламнала като божур, със сведен поглед.

За да я разсейва, Стамати почна да я взема понякога със себе си на кораба, който караше до Галац или до Браила.

Какво дълбоко задоволство изпитваше Пенелопа при тия пътувания! Стъпвайки на кораба, струваше ѝ се, че влиза в освежителна баня. Още от вечерта си приготвяше костюма, с който щеше да пътува. Стесняваше някоя мъжка моряшка барета или украсяваше шапката си с воали и муселини, за да се развяват от вятъра като флагове, придавайки ѝ по този начин екзотичен и аристократичен вид.

Когато на разсъмване корабът уравнивсяваше машината си и витлата бръмчаха готови за тръгване, Пенелопа, стройна и подвижна, изкачваше стълбичката с тоалетното си куфарче в ръка.

Влизаше в кораба, обзета от леките тръпки на далечно морско плаване. Би желала непрекъснато, безкрайно да пътува, да не среща пристан в пътя си, подобно на кораба фантом, който скитал, без да може да стигне до бряг.

Стамати, преди да поеме кормилото на кораба, искаше позволение от капитана на кораба да вземе жена си, която — постоянно така казваше — била изтървала пътническия параход за Галац.

И най-неприветливите и недружелюбни капитани не можеха да му откажат; веднага се разнежваха, ставаха любезни и поканваха елегантната дама в каюткомпанията или ѝ поставяха на завет лежащ стол.

Достатъчно е една единствена фуста да се завърти на палубата и животът на кораба се променя магически — целият екипаж почва да се вълнува наелектризиран.

Въодушевеният кораб добиваше празничен вид; оставаше само да се вдигнат на мачтите в чест на жената разноцветките.

Чешмите на умивалниците в каютите протичаха с пълна сила — почваше, едно общо докарване от капитана до помощник-готвача.

Избърснати, измити и напудрени, всички излизаха и си намираха работа по палубата, като я гледаха с жадни очи. Дори немитите и небърснати огняри излизаха по време на пътуването от горещия ад, голи до кръста, замотали край врата си памучно шалче, което им служеше да избърсват и маслото по машината, и потта по тялото си; на изчернените им от въглища лица бялналите им се очи святкаха, поглеждайки крадешком към това възхитително същество, паднало сякаш от друг свят на кораба, за да услади с усмивката си един ден от суровия им монашески живот. А офицерите, услужливи кавалери, не я оставяха за минутка. Черпеха я през целия път според националността и вида на кораба: с английски чай, турско кафе, италиански вермут, френско шампанско, руски бонбони, вино от Малага, портокали от Яфа, локум от Сира, египетски цигари.

Казвайки по няколко думи от всеки език, Пенелопа успяваше да плени всички тези мъже, които може би нямаше да види никога вече

през живота си.

Мнозина сбъркваха, като я смятаха за дъщеря на пилота. Тя ги оставяше да мислят така и развеселена от станалата грешка, усмихваше се доволна.

Пенелопа посрещаше смело възхитените погледи на мъжете и отмяташе главата си назад по неин особен начин, притворила страстно очи.

А горкият Стамати, който нито за миг не можеше да напусне кормилото, хвърляше поглед към палубата, за да види жена си поне от разстояние. Тя никога не биваше сама. Внушителна свита я придружаваше навсякъде. Виждаше я излегната грациозно на лежащия стол, величествена, като възстановяваща се след болест царица.

Скромният пилот биваше често пронизван от тръпки на суетна гордост, като виждаше жена си обкръжена от толкова офицери, вперили очи в нея.

Но понякога, когато забележеше, че кокетира, усещаше да се забива нож в сърцето му, ала се владееше; избърсваше само потта от челото си и се съвземаше, решен да се държи мъжки.

„И все пак — казваше си той — тя е почтена, студена и горда жена, сигурна в себе си. Кокетирането не е грях за жена като нея.“

Сякаш някакво стеснение го възпираше да направи най-малкия жест, който би издал следа от ревност у него.

Ала неминуемото все пак се случи.

През време на едно пътуване с кораба тя срещна мъжа, когото никога не забрави, макар да бе чувала, че едно приключение на кораб е равностойно на железопътна катастрофа.

От момента, в който се запозна с капитан Анджелио Делиу, нещо ново навлезе в нейното съществуване.

Беше го забелязала още щом стъпи на палубата на кораба *Карпац*. Заинтересува, я този строен, елегантен офицер, застанал в заучено сдържана поза.

Но и той вperi поглед в нея още щом я видя.

Обикновено смела и самоуверена, този път тя се смути. Стеснена, развълнувана, изчерви се като невинна девица под този поглед на познавач, който я измерваше с прецизност.

В очите му имаше блясък на стомана. А когато се усмихна едва забележимо и лицето му доби миловиден израз, Пенелопа разбра впечатлението, което му бе направила нейната външност.

Радост я прониза като светкавица и тя дълбоко съзна колко е хубава.

Смутена, смирена, тя чакаше. Изпитваше неясно, раздразнение към този непознат дързък мъж, чийто поглед я оплиташе като в паяжина и ѝ налагаше желязната си воля. Защото предчувствуваше, че за нея той е фатален, че е невъзможно да му устои, че само при един негов жест, би го последвала дето и да е, би отишла с него на края на света.

Анджело Делиу — покорител на женски сърца, умел и вещ в тактиката и стратегията при любовните приключения — биваше сигурен в класирането на женските видове.

Изучаваха се с поглед от разстояние.

Тя се възхищаваше от царствената му мъжествена осанка. Беше облечен целият в бяло: от фуражката до обувките; раменете му бяха широки, тънък в кръста, а загорялото му от слънце лице тъмнееше като на мавър; дълбоките му горещи очи я фиксираха...

Той разгледа жената *en connaissance*.^[4] Направи три крачки и се приближи да провери констатациите си. Представи ѝ се сам с елегантен жест и изискани думи, показвайки изненадата си, че я вижда за пръв път, макар да бил от около две седмици в Сулина.

„Кой би помислил, че в такъв невзрачен провинциален кът, сред тоя монотонен и пошъл живот ще срещнеш една толкова изискана личност!“

Гласът му ѝ се стори истинска музика. Очароваше я звучният му тембър, който зад баналните думи криеше съвършено душевно разбиране.

Мислите им се издаваха в погледите, кръстосващи се като рапири при фехтовка. Нямаше нужда да говорят, очите им изразяваха повече от онова, което биха казали думите.

За Делиу беше достатъчно половин час разговор, за да открие слабото ѝ място, „точката на докосване“, както той се изразяваше, и да установи точно от кой род жени е тя. „Неудовлетворена съпруга... мечтателна, романтична... лесно покоряване... Мъчно разделяне... Стратегическо оттегляне навреме.“

Делиу се боеше само от един тип жени: жената лепка, която не ти дава „свобода на маневриране“, както се казва в мореплаването.

Покорена, възбудена, хипнотизирана като под магнетичния поглед на змия, Пенелопа стоеше подпряна на перилото на палубата, загледана в него, и говореше като зашеметена само за да прикрие чувствата си.

За какво можеха да говорят? И той, и тя обичали морето; тя израснала край морския бряг; той пътувал много по море. Той водеше разговора с точен усет, съобразявайки се с нейните възможности; знаеше доколко да издигне и да сниши нивото на разговора с жената, която беше пред него.

Любител на музиката, той се ангажира да ѝ дава уроци по мандолина; а тя — като полиглот — да го научи на правилно произношение в английския език, въпреки че и тя бе запазила в произношението своя левантински акцент.

Отсега нататък той щеше да я нарича „Цветето на Босфора“, а тя — „Любовника на морето“.

Чак когато слязоха в лодката, Делиу размени няколко думи на учтивост със Стамати, дошъл, унил, от командния пост.

След като корабът спусна котва, Пенелопа скочи пъргаво и весело в лодката, отиде в предната част и хвана кормилото: знаеше да го управлява и имаше прецизно око — беше родена моряк.

А Делиу, измервайки с поглед Стамати, толкова покорен и смирен до тази пламенна жена, в един миг разбра трагикомедията на брака им.

„Пикантна жена!... Къде я е намерил този нещастник? Как е възможно едно такова необикновено съчетание?“ — питаше се той и си задаваше още много въпроси, на които не намираше отговор.

Пенелопа, променена сякаш по магически начин, заспа нея нощ късно, упоена от сладка отрова.

Делиу не можа да мигне, измъчван от нейния образ. Виждаше я анфас и в профил, облечена в пътническия ѝ костюм, събличаше я във въображението си, опипваше я: „Какво прекрасно тяло... Какъв хубав крак!“

Видяха се отново. Срещаха се всеки ден, всяка нощ, далеч от хорските очи, сред природата, по усамотения морски бряг. Изживяваха щастието на влюбените, на пълнокръвния, истински живот между двама души. Доверяваха се един на друг, правеха си признания, крояха планове, които никога нямаше да се осъществят. Прекарваха очарователни нощи в мечтания. Беше меденият месец на тази жена, която обичаше за пръв път.

Пенелопа се бе още повече разхубавила. Радостта и щастието я бяха преобразили. Разцъфтяваше победоносно и в смелия ѝ поглед трептеше странна светлина. Бледият цвят на лицето ѝ се промени, то поруменя, стана лице на обичана жена. Тайна усмивка смекчаваше остротата на студеното ѝ по-рано лице. Над горната ѝ устна трептеше черният мъх на пламенна брюнетка. На улицата минувачите обръщаха глава подире ѝ, възхищаваха се от живата ѝ походка, от нежните ѝ крака и гъвкава талия.

Тя не изпитваше никакви угризения. Изпълнена беше с голяма радост и не знаеше как по-добре да я затвори в, сърцето си, да я скрие от чуждите очи.

Не казваше никога на мъжа си къде е ходила и в какво е употребила времето си.

Смешен и остарял ѝ се струваше обичаят да дава всеки ден отчет на съпруга-шеф, на този господар с неограничени права. По никакъв начин не можеше да понася, властта му над нея.

Навикнала го беше да не я пита къде отива и откъде, се връща. Методически тя го възпитаваше като съвършен съпруг-рогоносец.

„Жената на Стамати се излага. Среща се на плажа с един офицер...“ — почна да се говори сред тоя провинциален космополитен свят на пристанището.

Мълвата тръгна от кафенето на пилотите, осведомени от пазача на големия фар, Алексе Борош, с прякор „Всичко вижда“. Истинското му презиме беше Боу-рошу. За да влязат на служба в Европейската дунавска комисия, мнозина румънци изопачаваха името си, за да звучи чуждестранно. Един, който се казваше Куржос, беше чист румънец и презимето му се състоеше от две думи^[5]. Европейската комисия

предпочиташе чужденците, за да не загуби международния си характер.

От своя наблюдателен пост, от платформата на фара, Борош виждаше като на длан всичко, каквото ставаше по водата и по сушата. Дебнеше, забелязваше всяко мръдване и знаеше всичко. Той беше окото и ухото на комисията. Всички изпитваха известна тревога и смътен страх от този фар. Големият далекоглед — оръжието на пазача на фара — заплашваше всекиго, защото докарваше предмета или живото същество на няколко метра разстояние от окото горе, което вечно бдеше.

Пазачът на фара бе станал един вид пазач на морала на тази висша международна институция, в която владееше строго пуританство покрай широко, разпространената дипломатическа дребнавост и еснафщина.

Пенелопа усещаше, че я следят. И това страшно я дразнеше. Понякога, разтреперана от гняв, тя съвсем оправдано се възмущаваше и се запитваше, с каква право хората се месят в нейните работи? Тя не иска нищо от никого. Защо хората не я оставят на мира? Защо искат да я лишат от щастие то й? Не е ли господарка на собственото си тяло? Не беше ли й разрешено да живее свой живот?! Омразата на любовниците към останалите хора я настройваше все повече срещу тях, изолираше я от тях.

Към есента движението на корабите по Дунава се засили и Стамати липсваше продължително от дома си.

Пенелопа изгаряше от нетърпение да види, че е тръгнал, и следеше зад завесите на прозорците минаването на кораба. Привлечена от тая любовна авантюра, плячка на разюзданите удоволствия, тя мяташе припряно мантото си на почти голото си тяло и забързана, задъхана, тичаше на срещата.

Егоистична и жестока, тя диреше удовлетворението вън от дома си. Бягаше отвратена от пошлата действителност на съпружеското огнище и живееше свой вътрешен живот, изпълнен с прекрасни мечти.

Когато след няколко дни пилотът се върнеше в къщи и влизаше на пръсти, намираще я легнала. Тя се преструваше, че спи, или се оплакваше, че е измъчена от главобол.

Но... онова, което съдбата подготвяше, неминуемото, се случи.

Една вечер Стамати се завърна в къщи по-рано от друг път. Беше слязъл по реката с един експресен пътнически кораб.

Намери вратата долу отключена. В коридора беше тъмно като в рог. Стамати направи две крачки с протегнатата ръка и когато да хване, дръжката на бравата и да влезе в стаята, той се спря изненадан. Трепна. Чул беше добре... шепот и стъпки... Не посмя да влезе. Стисна челото си с ръка, сякаш невидим куршум, го прониза. Политна и подири да се опре о нещо. От закачалката на стената, на която се подпря, нещо падна на пода. Шапка или дреха? Наведе се и затърси пипнешком.

Напипа грапав галон от металични нишки... Офицерска фуражка!

С бавни крачки Стамати излезе на улицата. Искаше да види фуражката на светло. Бяла фуражка с три реда галони. Стисна я нервно в шепата си, смачка я, понечи да я хвърли в Дунава, но се отказа. Сви я на кълбо, пъкна я в пазвата си и си закопча мушамата.

Мъчителна болка сви пресъхналото му гърло. Сякаш невидима ръка бавно го душеше. Усещаше как се задушавя. Мъчеше се да диша дълбоко, да вдишва до дъното на дробовете си студения нощен въздух. Чувствуваше страшна жажда за мъст. Разни планове за отмъщение минаваха светкавично през ума му.

Трябваше по някакъв начин да нанесе удар на похитителя. Кръв виждаше пред очите си. Нямаше никакво оръжие в себе си, но ще забие нокти в шията му и ще стиска, ще стиска, докато оня издъхне... И стискаше инстинктивно пестници, а ноктите му се забиваха в дланите. Ала не мръдна, стоеше като закован. Желанието за отмъщение го мъчи само няколко мига. Някаква боязън някаква подла слабост го парализираше. Изпитваше отвращение от шумни разпри и скандали, от разтрогване на брак и разводи, от хорската уста... А и още държеше на нея... обичаше я. И вместо да се върне в къщи, Стамати пое бавно надолу покрай брега. Вървеше с несигурни стъпки, гологлав, съкрушен, облян в пот.

„Ах, Пенелопа, Пенелопа, защо направи туй? Защо ми докара това нещастие, Пенелопа?“ — И се разплака като дете, мълвейки

несвързано думи. Не можеше да се въздържи.

Един лодкар се изпречи пред него, като помисли, че търси лодка, за да мине реката. Стамати се спря объркан. Засрами се. Избърса очите си и се отправи към кафенето на пилотите. Изпитваше страшна жажда, гърлото му беше загоряло. Спря се на вратата. Стори му се, че всички погледи са отправени към него.

Нямаше кураж да влезе. Отмина и продължи нататък. Знаеше едно кафене на края на кея. Нуждаеше се от тишина и спокойствие, за да обмисли, да реши какво трябва да прави...

А колко бе обичал тази жена и колко я обичаше още! Какво щеше да прави? Не знаеше. Ала чувствуваше, че трябва да бяга от нея, да изчезне, да не я вижда. В къщи не можеше да се върне.

Хрумна му една идея: да замине за Браила.

Върна се и се запъти право към пилотната служба. Попита какъв кораб тръгва сутринта: Под предлог, че му се налага да бъде на другия ден в Браила, поиска той да кара кораба вместо пилота, който беше на смяна.

И Стамати се запъти към кораба *Зара*.

Щеше да спи на борда, за да вдигне котва още в зори.

Пътюм забеляза, че прозорците на Клуба на флотата са осветени. Несъзнателно пипна фуражката, скрита в пазвата му. Светкавично през ума му мина една мисъл. Какво би било да влезе? Познаваше добре командора^[6] Кривац още по времето, когато той беше капитан. Добър, демократичен човек, не беше надут като другите, които се държаха на голямо.

Влезе почтително. Един моряк го спря.

— Искам да говоря нещо по частна работа с господин командора.

— Заповядайте тук, в канцеларията.

— А! Как си, капитан Стамати!

— Зле, господин командор, нещастие ме сполетя... Един офицер от вашите опропасти брака ми. — Разкопча дрехата си, извади смачканата фуражка и я сложи на писалищната маса. — Ето какво намерих у дома си...

Тънка усмивка се появи под прошарените мустаци на командора.

— Какво да се прави, господин Стамати, такива са жените... Всички са едни и същи... Ех, на мене и на тебе ли ще обръщат

внимание? Младите офицери, напетите момчета им са интересни... Няма да гледат...

В гласа на командора нямаше и следа от цинизъм или жестокост. Говореше добродушно, с известна тъга.

— Трябва по-философски продължи той замислен — да гледаш на тия работи... Не се тревожи... Такива са жените, вярвай ми, познавам ги добре. Не казвай никому за това, което е станало. Ще бъдеш удовлетворен. Още сега ще дам строга заповед провинилият се да напусне града. Ще му пресека аз желанието за любовни авантюри, ще видиш!

След като стисна топло ръката на командора, Стамати излезе от Клуба на флотата поуспокоен.

Отивайки към кораба, той чувствуваше в душата си някакво облекчение. Легна облекчен в една каюта, на *Зара*.

А командорът Кривац, тактичен човек, повика веднага командира на гарнизона.

— Чия е тази фуражка, намерена в дома на един кормчия?

— А! Усмихна се командирът. — Трябва да е на Делиу.

— Веднага да си събере багажа! В четири часа сутринта да тръгне с пътническия кораб за Галац и да се яви в Дунавската дивизия. Вие отговаряте за изпълнението на заповедта.

Енергичен и съобразителен, командорът имаше голям опит в тези, работи.

Преди две години при един подобен случай в Килия, понеже беше през зимата и съобщенията бяха спрени поради лошото време, бе принуден да обяви военно положение и цяла седмица държа на военна нога войсковата част.

След пет дена Стамати се върна в къщи.

Изглеждаше излекуван. Но Пенелопа лежеше болна.

Той не каза дума, не направи дори намек. Никакво обяснение нема помежду им. Всеки опит за обяснение би довел до непоправимото. А той не искаше да загуби Пенелопа. Приемаше я такава, понасяше всичко. Тъжен, той криеше безмълвно душевната си мъка, която гризеше като червей раненото му сърце. Опитваше се да изличи от паметта си това, което се бе случило, ала не успяваше.

Упрекваше се безпощадно, обвиняваше се и сам се осъждаше. Сигурно косвено той беше виновният... Защото тази жена не беше създадена за човек като него... Какво го свързваше с нея? Защо понасяше мъченията на разпънат мъченик, без да може да се опита да се отдели от нея?

За да, не бъде постоянно на път и да е по-близо до дома си, Стамати реши да се оттегли от службата си. Вместо пенсия Европейската комисия изплащаше наведнъж сумата за прослужените години. С получените пари той купи една къща на кея с лице към Дунав. В документите по покупката вписа името на жена си, за да осигури някак бъдещето ѝ. Къщата беше двуетажна: горе наредиха жилището си, а долу Стамати отвори кафене.

Посредничествата за покупка на зърнени храни, определяне на навлото — дребните пристанищни сделки — се сключваха там, в кафенето, на приказка между две турски кафета.

Умът му беше простил, ала сърцето му не можеше да забрави. Болката от изневярата продължаваше да го измъчва, раната оставаше отворена, не можеше да заздравее и навремени кървеше.

Неудобното му положение и съчувствието на приятелите му го гнетяха.

Стамати беше уверен, че не може да покори, нито да завладее тази жена, и все пак следеше тайно всяко нейно движение. Понякога го налягаше безсъние. Изтерзан и отровен от ревност, той ставаше посред нощ, за да я гледа, като спи. Съзерцаваше я мълчаливо, измъчван от любопитство да разбере какво става в душата на това непроницаемо същество. Какви мечти, какви тайни криеше тя в главата си?

Сякаш каменен зид делеше тези две души, живеещи живота си поотделно под един и същ покрив.

Затворена, усамотена, Пенелопа страдаше мълчаливо. Нейното честолюбие не ѝ позволяваше да се оплаква. Запазваше гордо някакво враждебно спокойствие. А когато, отчаяна до краен предел, можеше всеки момент да избухне, тя хапеше тънките си устни, разтреперана от съдържан гняв, и думите съскаха из устата ѝ злобно. Все повече презираше и намразваше мъжа си, този толкова търпелив човек. Не можеше да го понася. Разболя се и дни наред лежа в леглото отпаднала. Животът ѝ беше пуст, безцветен. Обхванала я бе убийствена скука. Само една смътна надежда едва поддържаше още

живота ѝ. Чакаше. Всеки ден чакаше да стане нещо, да се случи нещо, което да я избави, да донесе някаква промяна в сивото ѝ съществуване.

Посещавах я само две приятелки. Едната ѝ носеше открито сензационни романи, а другата тайно — писмата, които пристигаха от Галац.

Поведението на Делиу, въпреки че беше отлично оправдано от него, я отчайваше безкрайно.

Тя чакаше да я освободи от тези мъчения, а той отлагаше постоянно.

Докога щеше да продължи животът ѝ в този вид? Нямаше ли никакво избавление? Навеки ли беше осъдена?

С каква завист следеше тя живота на съпругите на чиновниците от Европейската дунавска комисия. Струваше ѝ се, че всички плуват в щастие. Тя познаваше този дипломатически живот от детството си. Каква крещяща неправда! Колко жени, грозни и без изискани маниери, се радваха на щастлива съдба! А тя...

Веднъж на пристанището, точно пред тяхната къща, спря един руски военен кораб.

Синкав, елегантен, той блестеше на слънцето с излъсканите си металически части.

Развълнувана, Пенелопа наблюдаваше с бинокъл от балкона палубата на кораба. Тя пребледня изведнъж. Между офицерите, които слизаха по стълбата, имаше една руса жена, облечена в синьо. Стори ѝ се, че прилича на малката Наташа, внучката на руския посланик. Сдържайки едва туптенето на сърцето си, Пенелопа си влезе в стаята. Уплаши се да не я познае. Какъв позор, ако Наташа видеше с кого е свързала живота си!

След един час получи пълни сведения: наистина беше Наташа, омъжена за офицер от руската флота, помощник-капитан на военния кораб, който минаваше оттук на път за Одеса.

И този ден Пенелопа горчиво оплака злата си съдба.

В това време пристигна чудотворното писмо от Америка, което бе паднало като бомба в града.

С какво спотаено задоволство Стамати влезе тихичко в стаята на Пенелопа и остави разтвореното писмо на нощната ѝ масичка. Какво

ли впечатление ще направи на жена му това щастливо събитие, дошло от страна на неговата фамилия, към която Пенелопа се беше винаги отнасяла с презрение? Сега можеше поне веднъж да изглежда другояче в очите на жена си. И криеше радостта си, чакайки ефекта от писмото.

Застиналото лице на Пенелопа не се промени, не издаде с нищо вълнението, което ѝ бе отнело съня. И двамата прекарваха цели ноци, измъчвани от мисли, без да разкрият един другиму сърцата си. Мълком всеки си кроеше планове, създаваше си илюзии.

Той мечтаеше за мореплавателно дружество с шлепове и кранове, което да замрежи Дунава от Браила до Виена. Кафенето щеше да преотстъпи на един свой способен племенник... Отдавна беше хвърлил око на една хубава къща в Браила с изглед към Дунава...

Тя мечтаеше за вила сред кипариси на брега на Босфора.

Как ли би се променил животът ѝ? Какво ли ѝ готвеше бъдещето? Кой може да знае! Засега предчувствуваше само настъпващата промяна.

Пенелопа чакаше, изгаряна от любопитство. Събитието, което настъпваше, трябваше да промени нещата. Във всеки случай навярно щеше да се отърве от тоя мизерен град. И почна овреме да преувеличава нервното си разстройство; яви и се суха кашлица, по всяка вероятност от влажния въздух в Делтата.

Чудотворното писмо прекрати враждебната атмосфера в дома на Стамати. Ако не се стигна до пълно помиряване, все пак настъпи едно примирие, едно мълчаливо разбирателство. Стамати почваше да я спечелва. Последваха трескави приготовления за Американеца, който щеше да отседне у тях. Купиха се килими, лампи и нова гарнитура мебели. Стамати се реши да направи заем в Елино-румънската банка.

Директорът на банката, Ксенаки — непреклонен формалист, — този път посрещна усмихнат Стамати. Много любезен, той му откри кредит без никакъв гарант, с надежда, че очакваният брат от Америка ще направи вложения в неговата банка.

[1] Камериер, консулски слуга (тур.). Б.рум.ред. ↑

[2] Гръцка вярност! — в смисъл на невярност (лат.). Б.рум.ред. ↑

[3] Живот... Това е животът... (фр.). Б.рум.ред. ↑

[4] Като познавач (фр.). Б.рум.ред. ↑

[5] Кур жос — нисък задник (рум.). Б.пр. ↑

[6] В старата рум. военна организация — капитан I ранг, Б.пр. ↑

ГЛАВА III

— Знам, че сте любител на пури. Ето ви една истинска — и като извади от джоба си една обемиста табакера със сребърен монограм, полицаят Петракел Петрашку поднесе на доктор Ласку с елегантен жест една пура, обвита в, станиол.

Видният професор по биология от факултета в Яш беше дошъл в Делтата да проучи живота на комарите.

Той взе предложената му пура и усетил приятния ѝ мирис, я разглежда внимателно, като я приближи до дебелите стъкла на очилата си за късогледство.

— Трябва да е прекрасна на вкус. Откъде произхождат тези пури?

Полцията се усмихна загадъчно под мустак:

— Мъчно е да се каже откъде произхождат. Вас какво ви интересува? Достатъчно е, че аз се задължавам да ви снабдявам с такива пури през целия ви престой у нас. — И след кратка пауза добави: — Това е единствената облага, която си позволяваме да имаме от чуждите кораби... Най-вече напук на господин Тудораки, най-строгия митничар в цялата страна.

— Кой е най-добрият бръснар тук? — попита докторът, чешейки ядосано изхапаната си от комарите брада, изпорязана от бръснач.

— Защо не ми казахте досега? Хайде да вървим при Нику-Политику. Там отива най-отбраният свят.

На кея, само на две крачки от кафенето на Стамати, беше бръснарницата на Фотиадес, женен за сестрата на Стамати.

На бяла огромна табела беше писано със ситни букви:

ФРИЗЬОРСКИ САЛОН НА ЕЛАДА
Антисептичен — Американски

На друга табелка бяха изредени във вертикален ред специалните услуги: *Подстригване à la garson на дами, Маникюр, Къдрене, Фрикции, Вендузи и Пиявици.*

На стъклото под витрината под голям червен кръст пишеше с едри букви: *Тук се говори английски* — предимно за капитаните от английските кораби.

Вътре се виждаха обли огледала, широки, американски кресла, фаянсови умивалници и разни модерни апарати. Във витрината имаше изкусно построена пирамида от шишета с парфюм и бурканчета с помада.

Понеже всички места бяха заети, полицаят и докторът останаха вън и докато им дойде редът, се разхождаха бавно по плочника.

— Много своеобразен и оригинален тип е собственикът на бръснарницата, запален патриот.

— А защо му казват Нику-Политику?

— Защото обича да се занимава с политика. Следи ежедневно гръцките и румънските вестници. Осведомен е по световната политика и спори с увереност и компетентност на държавен мъж. Да те пази бог да му противоречиш, когато е с бръснача в ръка. Нервира се, почва да ръкомаха, в състояние е да ти пререже гръкляна, разбира се, по погрешка. Понякога изпитвам ужас. Мълча си и си кротувам, докато седя пред огледалото и той е с бръснача в ръка. Оставям го да говори и чак когато стана, обръснат и докаран, както трябва, почвам да му отговарям, да го закачам и да го дразня. Иначе е добър бръснар! Има лека ръка, но лесно кипва и тая политика му пречи — това е единственият му недостатък! Всички гърци го уважават и му се възхищават, особено откакто направи един благороден жест.

— Какъв жест? — запита с любопитство докторът, като палеше пурата си.

— Чакайте, ще ви разправа, много е интересно. — И полицаят почна да разказва: — Беше по време на Гръцко-турската война през хилядо осемстотин деветдесет и шеста. Отдолу, от Гърция, беше пратен специален кораб да прибере гърците, пръснати по дунавските пристанища. Корабът с бойците, които щяха да бъдат зачислени във войската, бе пристигнал от Браила и спрял тук на кея, точно пред бръснарницата. Гърците в целия град бяха ентусиазирани. Нику кипеше. Не беше в списъка на консулството, тъй като беше минал вече

възрастта за военна служба. В последния момент, когато корабът вдигна котва и вече тръгваше, Нику не издържа. Захвърли бръснача и четката за сапунисване и тъй както беше в бялата си дреха, изхвърча като куршум от вратата. С един скок се намери на борда... и замина. На стола пред огледалото клиентът остана с една обръсната буза и друга насапунисана, и жена му, Олимпия, припадна на кея в ръцете на роднините им, Нику дори не обърна глава да погледне назад, гледаше напред към отечеството си, което го зовеше да изпълни дълга си. Не можал да участва в прочутата битка при Домокос. Първия ден, когато стигнал в Пирея, се спънал в някакви релси на пристанището и си изкълчил крака. Три месеца лежал в болница. Но се върна като герой. Преди три години, когато убиха крал Георги Първи, заварих го и бръснарницата да плаче като дете. Скубеше си косата и се вайкаше: „Казвах ли аз да не излиза сам по улиците... Там всички са луди! Как може да убият Георгиос Протос, най-добрия и най-великодушния крал на Гърция!“ Едва го успокоих. Беше си втълпил, че трябва да отиде в Атина да отмъсти за смъртта на краля. После стана най-пламенният съмишленик на Венизелос. Сега, откакто се получи писмото от Американеца, е много разстроен. Голяма вражда възникна между гърците, карат се роднините у кого да отседне гостът. Всеки иска да го привлече на своя страна.

— Кой Американец? — попита недоумяващ докторът.

— Как, не знаете ли? Не сте ли в течение на събитията? Чакайте, ще ви разправа, много е интересно. — И полицаят почна да разказва надълго и широко случката с чудотворното писмо.

— Може ли да има нещо сериозно в цялата тази история с Американеца? — запита докторът, който слушаше много внимателно. В ума му закръжиха с фантастична бързина астрономични числа, милиарди долари, хвърлени щедро от фондациите Карнеги, Рокфелер — всички тези баснословни богатства, жертвувани за прогреса на науката и за доброто на човечеството.

— Ще видим! — завърши полицаят. — Живя щем, видя щем. Аз, дето се казва, не съм никак заинтересован от този въпрос и все пак съм любопитен да видя какво ще излезе в края на краищата от тази история, дето подлуди хората в целия град!

Бръснарницата се опразни.

— Ето доведох ти един изискан клиент, господин доктор Ласку, професор във факултета в Яш. Ходил при Агоп и виж как страшно го е накълцал.

Нику-Политику подаде възхитен ръка, след като се избърса в един чист пешкир.

— Радвам се да се запозная с вас и съжалявам, че сте попаднали на Агоп, когото ние смятаме по-скоро за касапин, отколкото за професионален бръснар. Извинете... На господин доктора трябва да му е много добре известно колко опасни са порязванията лятно време, когато е достатъчно да влязат няколко „спектроскоки“^[1], за да отровят цялата кръв на човека... И после — край! У мене можете да бъдете напълно спокоен. Всичко е антисептично, по американска система.

Потънал в огромното кресло с механизъм за повдигане и сваляне, с вдигнати, почти хоризонтално положени крака, докторът се мъчеше с късогледите си очи да разгледа профила на бръснаря. Тъмноматово лице, нос, извит като острието на ятаган, гъста черна, лъскава коса и великолепни мустаци на гръцки волонтир. В движението на ръцете му имаше известна елегантност. Стъпваше на пръсти леко, с някакво достойнство, облечен в чисто бяла пикетена дреха и жълтозеленикави бричове, с цвят на паче яйце.

Полицаят запали втора пура. Заразглежда с възхищение огледалните стени.

— Съвсем си подновил бръснарницата си.

Нику-Политику не отговори. Мълчеше упорито.

— Модерно и елегантно. Ала каква полза. Няма го вече оня живот, от миналото! Тук, у тебе, беше нещо като политически клуб. Разговаряше се, четяха се вестници, пиеше се кафе... А сега.

— Пардон, тук не е кафене, а бръснарница! — прекъсна го сърдито бръснарят.

— Мисля — добави полицаят с усмивка, — че тази семейна разпра заради Американеца навреди и на тебе, и на Стамати, шурей ти. Това беше достатъчно, беше налял масло в огъня.

Нику-Политику, какъвто беше сприхав, кипна:

— Какво, аз ли съм виновен? Отде-накъде има той право да секвестирва брата на жена ми?

Разгневен, той отметна глава назад, сви вежди и измери полицая със зачервени от напрежение очи.

— Ще видим! Няма да се оставя аз, дори да знам, че ще се погребя с тези долари! Какво, зорлем ли стават тези работи?... Зорлем, я гледай!... Тю-ю, маскарата му с маскара!

Докторът замръзна на мястото си. С насапунисано лице и пешкир около шията не смееше да мръдне и следеше в огледалото необузданите движения на ръцете на бръснаря и описващия дъги бръснач.

„Ето, ядоса се! — помисли си той. — Кой дявол го накара пък този да повдига такъв въпрос, когато е с бръснача до шията ми?“

Стоеше на гръни и не смееше да стане от креслото.

Неочаквано от дъното на бръснарницата се чу продължителна въздишка и ориенталската завеса от мъниста се раздвижи леко.

Веждите на Нику-Политику се отпуснаха.

Притихнал, той каза кротко:

— Олимпия е, жена ми... Нервозна е... Снощи имаше стенохория^[2]... Дойде й тъй... от сърцето.

Не беше довършил, и Олимпия се показа на вратата.

Брюнетка със сини очи, много обемиста, облечена в червена деколтирана домашна роба, тя заговори с леко пелтечене и с плачевен глас, прекъсван от дълбоки въздишки:

— Право ли е това, господин полицай? Горкият ми брат Никола!... Стар и овдовял... Имал и една дъщеря... Кой друг трябва да се грижи за тях, ако не аз, истинската му сестра? Как може да го оставим в чужди ръце? Ах, тая Пенелопа, снаха ми! Скрипя такава... Води за носа тоя глупак Стамати...

Разрида се, захълца и заразправя с подробности как двадесет години живели всички сговорно като братя и сега били на нож...

Повече от двадесет години зет и шурей бяха живели в разбирателство. Трябваше да дойде това писмо от Америка, за да се намразят двете семейства.

Отначало между кафенето и бръснарницата се поведе мълчалива война и прекъснаха всякакви отношения. Ала напрежението растеше с всеки изминат ден.

Къде трябваше да отседне Американеца?

Кое от двете семейства имаше право да му окаже гостоприемство?

И братът, и сестрата! Ала нито една от страните не отстъпваше.

Трескави приготовления се правеха и от двете страни за посрещането на Американеца.

Стамати склучи заем, за да си купи нови мебели.

Нику-Политику поднови напълно бръснарницата си.

Роднините и приятелите им се обединиха около двете семейства, образувайки две враждебни групи.

Борбата се засилваше и внасяше смут сред гръцката колония. Консултът със своята ловка дипломация се помъчи да ги сдобри. Ала не успя. Смъртна омраза раздели надве колонията, и враждата между двата лагера растеше.

Докъде ли щеше да стигне?

Мина доста време от първото писмо.

Един задушен следобед, когато Стамати седеше унесен, подпрял по навик глава на ръката си, Петраки Хулуб спря пред кафенето. Този път не подхвърли набързо писмото, както друг път, а се усмихна леко, наведе се и пришепна тайнствено на Стамати:

— Пристигна!... Донесох ти го!... От брат ти от Америка!

Стамати трепна. С разтреперани пръсти бръкна в джоба на жилетката си и пусна бързо няколко леи в шепата на раздавача.

Прочете писмото на един дъх. Никола го уведомяваше, че ликвидирва всичкия си имот. Продава къщата и кафеената плантация. До два месеца, с божата помощ, той и дъщеря му щели да бъдат в Марсилия. Оттам с френски кораб щели да пристигнат в Сулина.

Новината се разчу из целия град. Значи, беше сигурно, че Никола Марулис се връща от Америка.

Кафенето на Стамати беше денонощно претъпкано. Полицията от известно време се държеше много снизходително, оставяше противозаконно кафенето отворено чак до сутринта.

Полицаят, обикновено много строг и изпълнителен, намери една спасителна формула, с която да се оправдае при нужда: кафенето на Стамати можело да прави изключение, защото било на самото

пристанище и пътниците нямало къде другаде да чакат тръгващия в зори пътнически кораб.

— Е? Кога пристига Американеца? — питаха някои още от вратата на кафенето.

— Пътува — отговаряше Стамати сияещ. — Сега преминава Океана.

Според техните пресмятания Американеца трябва да беше тръгнал отдавна. А нямаше още никаква вест. Стамати броеше трескаво дните. Една заран пристигна телеграмата:

На края на месеца тръгваме от Марсилия с кораба „Табор“ в обикновения му маршрут.

Стамати най-последно си отдъхна. Телеграмата мина от ръка на ръка.

Движението на корабите бе подробно проучено в агенцията на компанията *Fraissinet*. Математически се пресметна времето, разстоянието, бързината на корабите, които правеха рейсове.

Най-последно една сутрин на балкона на агенцията се развя гордо френският трицветник. А на прозореца на канцеларията към нея се появи черна дъсчица, на която беше написано с тебешир.

Днес следобед пристига корабът „Табор“ със стока и пътници.

Вестта премина през града бързо, като светкавица.

„Американеца иде! Иде Американеца!“ — казваха си едни на други и всички гледаха към морето да зърнат на хоризонта следа от дим на кораб.

Машинописките и момчетата, които обслужваха канцелариите, напуснаха работата си и снабдени с бинокли или далекогледни тръби, разглеждаха морето в далечината.

По обед спря и товаренето на някои от корабите. Мнозина от хамалите зарязаха работата си и отидоха да чакат пристигането на

френския кораб. Магазините, канцелариите и кафенетата се опразваха.

Работата навсякъде прекъсна и хората се трупаха на кея. Цялото пристанище беше в треска като пред обща стачка.

Когато горе на големия фар се развя бялото знаме с червена точка в средата — знак, че на хоризонта се забелязва кораб, всички се отпавиха тичешком към кея. Стари, млади, жени, деца, всички тичаха задъхани, надпреварвайки се кой по-рано да стигне и да заеме по-добро място, отдето да гледа приближаването на кораба до брега. Всички искаха да бъдат там, да бъдат свидетели на вълнуващия момент, когато Американеца ще слезе от кораба, да видят Американеца с очите си. Всички прозорци на къщите до пристанището бяха широко отворени и по-възрастните жени гледаха оттам, а най-младите, грабнали на ръце децата си, се навираха и се блъскаха в навалищата, която се трупаше, блъскаше и вдигаше адска врява край пристана. Хамали, разтурили товарната си група, се блъскаха да се качат на понтона. Чета немирни деца се катереха по перилата. Един стар стражар ги шибаше безмилостно с волска жила. Граничарите с щикове на пушките бяха образували кордон и само с прикладите можеха да задържат напора на тълпата, която заплашваше да скъса кордона.

Част от отблъснатата тълпа наскача в лодките, завързани за кея; други се качиха на един влекач и той се наклони толкова на една страна, та имаше опасност да се обърне във водата. Само на Богоявление, когато се хвърляше кръстът в Дунав, се струпваше толкова много свят на пристанището.

Портовият капитан позволи да се качат на понтона само официалните лица, роднините и приятелите на пристигация. Сред тях, застанали между гръцкия консул и председателя на гръцкото общество, бяха — дошли от любопитство — неколцина от представителите на румънските местни власти. Семейството на Стамати беше застанало вдясно, а семейството на Нику-Политику — вляво. Гъсти групи от роднини и съмишленици на едното и на другото семейство образуваха два враждебни лагера, които кипяха глухо.

Стамати от нетърпение изпадна в нервно треперене. Усети, че краката му се подкосяват, опипа полекичка наоколо и се подпря на парапета. Вперил поглед в далечината, той чакаше онемял, стиснал несъзнателно между сините си устни една отдавна угаснала угарка.

Пенелопа, застанала до него, се държеше добре. Горда, строга, сдържана и великолепна в лимоненожълтата си рокля, нейния любим цвят, тя не издаваше вълнението си.

Разгорещен, Нику-Политику не можеше да стои спокойно на едно място. Вееше си с шапката, прекарваше нервно сухите си пръсти през гъстата си коса, намазана силно с брилянтин, и пушеше цигара подир цигара, издухвайки силно през ноздрите си струи лютив дим.

Лодката с пилота се отдели бавно от кея и се плъзна по блестящата повърхност на водата като лека птица, готова да полети навътре в морето. Носеше пилота, отиващ да посрещне кораба, който се виждаше с просто око все по-голям и по-голям.

Внезапно сред множеството екна дебел глас, като на прегракнал бас:

— Не е *Табор*. Товарен кораб е.

Беше се провикнал барба Спирос, главният пилот от Европейската дунавска комисия.

Всички погледи се впериха навътре в морето. Никой не искаше да повярва, че не е очакваният кораб.

Един младеж от лагера на Нику-Политику извика победоносно, прилепил силно бинокъла до очите си: — Напротив, *Табор е!* Не виждаш ли, че коминът му е бял?

— Я виж ти! Какво, като е бял коминът му. Само едно куче ли има къса опашка?

— Не виждаш вече добре, барба Спирос! Вземи бинокъла и ще видиш, че е *Табор*.

— Ки-та-кси мутра, Фасулаки!^[3] Почнаха пилците да учат кокошката! Карал съм кораб до старост, нямам нужда от твоя бинокъл. Можеш да се звериш и с астрономически далекоглед и пак няма да разпознаеш нищо. Не виждаш ли, че няма кабинни на задната си част? Един най-обикновен товарен кораб — завърши старецът смръщен и ядосан.

Веднага се образуваха два лагера.

— *Табор е!* — викаха едните и сочеха морето.

— Не, не е *Табор!* — отвърщаха другите, стиснали пестници.

Без малко да се сбият.

Хващаха се на бас за кораба, който се приближаваше, когато барба Спирос, загледан с длан над очите, се произнесе окончателно,

произнасяйки натъртено:

— Румънски товарен кораб за далечно плаване тип Констанца. Тези кораби имат бели комини като параходите на *Fraissinet*.

Едва чак когато корабът се приближи, влизайки в Дунава, всички видяха жълтия цвят на румънското знаме вместо белия на френското, както очакваха.

Общо недоволство се надигна сред множеството. Някои излязоха от пристанището и се пръснаха по кея. Всичкият им гняв се изля на главата на нещастния чиновник от агенцията.

„Защо агенцията съобщава за пристигането на кораба, щом не знае точно кога пристига?“

Едва късно, привечер, пристигна и очаквания *Табор*. Хората отново се струпаха на скелята. Граничарите образуваха набързо кордон и устояха на напора на множеството.

Три протяжни воя на сирената на кораба разтърсиха въздуха. Котвата се спусна на средата на Дунав, повличайки веригата с оглушителен шум на жезла. Горд и грамаден, *Табор* пореше водите към брега, почернял от хора.

Понеже беше малко натоварен със стока, корабът стърчеше толкова над водата, та посрещаните си скършиха вратовете да гледат нагоре, за да видят лицата на пътниците от палубата.

Кой беше очакваният? Никой не можеше да го открие. Хората на кораба се движеха, минаваха от една палуба на друга в синкавината на здрача.

Някакво момче се провикна сред множеството на брега, сочейки с пръст:

— Я вижте! Има една арапкиня на кораба!

Всички отправиха поглед към посочената точка.

— Една негърка! Една негърка! — повториха няколко, гласа и няколко ръце се вдигнаха и засочиха нагоре.

Опрян на перилото до трапа^[4], се открояваше грациозен силует, подобно на статуя, поставена нависоко.

Черното ѝ лице контрастираше с белотата на облеклото — облечена беше от горе до долу в бяло. Вместо шапка на главата си имаше нещо като тюрбан, чудновато засукал, и две крайчета стърчаха отпред като две рогчета. На Гърба ѝ се развяваше дълъг сребрист воал.

Погледите на всички бяха привлечени от това екзотично непознато същество, което гледаше надолу във вълнуващия се от нетърпение човешки мравуняк на брега.

Маневрирането на кораба, за да се приближи до брега, се извършваше бавно, тъй като духаше вятър откъм запад.

— Много далеч спусна котва... трябва да даде заден ход — казваха едни.

— Много близо спусна котва... трябва да даде преден ход, за да доближи кърмата до брега — произнасяха се други.

И всеки се мислеше, длъжен да поддържа мнението си за маневрата, извършвана от пилота.

Спореха високо, чуваха се бурни пререкания, защото гъркът е моряк по рождение, и освен другите занаяти, които упражнява, всеки е капитан на... кораб, моторница или на лодка.

Лекарят на пристанището влезе важно в парахода. След няколко минути се появи на пристана с карантинния лист в ръка. Високо, отчетливо произнесе свещената дума, чакана трескаво от множеството:

— Свободно!

Пръв влезе в парахода Ахиле Ксидиас. Като шеф на хамалите на пътнически кораби това беше негово право. Горещо на стълбата един дребничък старец с два куфара чакаше смутено. Ахиле се хвърли към него, издърпа куфарите от ръцете му и го запрегръща. Старецът гледаше объркан, смазан в прегръдката на ръцете, грабнали куфарите му.

— Никола! Никола му!^[5]... Не ме ли познаваш, Ахиле бре... Братовчед ти! — и го зацелува по двете бузи с дебелиите си обърнати устни.

Струпаха се другите роднини, изблъскаха го и само така можаха да го отделят от Никола Марулис. Край нямаха прегръдките и целувките. „Николаки. Николаки!“ — чуваше се името му между въздишки и възклицания. Стамати бършеше сълзите си и въздишаше дълбоко. Плачливата Олимпия ридаеше като на погребение. След роднините се изредиха приятелите и цялото любопитно множество, което, разкъсало кордона от войници, се натискаше да се приближи, да се докосне до Американеца или поне да го види по-отблизо.

Зашеметен, със замрежен поглед, старецът гледаше захласнато, без да разпознава лицата на хората, които се трупаха около него и го

оглушаваха с врявата си. Грабнаха го на ръце, понесоха го тържествено и го свалиха на брега. Едва там се окопиха за миг и се заоглежда отчаяно, като че ли беше загубил нещо на кораба. Устните му трепереха, повтаряйки думи, които никой не разбираше:

— Търси багажа си — обади се някой от множеството.

— Тука са, тука са... в моите ръце, не се тревожи отекна дрезгав дебел глас.

Ахиле Ксидиас слизаше от кораба с двата му куфара в ръце. Зад него, горе на трапа, се появи стройният силует на негърката, която хората от брега бяха забелязали на палубата.

— Евантия! Евантия! — провикна се оживено старецът и каза няколко думи на някакъв непознат език. — Това е дъщеря ми... — добави той стеснително на развален гръцки език.

За момент настъпи тишина. Очите на всички се отправиха любопитно към кораба.

Смутена от толкоз погледи, впити в нея, Евантия стъпваше бавно и слизаше внимателно по стълбата.

Когато стигна последното стъпало, Олимпия я сграбчи и почна да я целува, без да каже дума, тъй като отново се бе разплакала.

Пенелопа си проправи решително път с лакти, прегърна момичето през кръста и го притегли кротко и закрилнически към себе си.

Евантия загледа уплашено, не разбирайки какво искат тези жени, които се увират в нея и се бутат наоколо ѝ. С мъка си проправи път между протегнатите към нея ръце да я прегърнат. Слезе на брега, притиснала на гърдите си един вързоп, направен от вълнен шал, в който шаваше някаква животинка.

— Кученце е...

— Не, котка е.

И няколко деца занадничаха да видят отблизо какво носи. Едно дръзко момченце посегна да пипне. Изведнъж от вързопата изскочи една рошава главичка с лъскави очички като две главички на топлийки. Стреснато, момчето отдръпна ръката си и се развика развълнувано:

— Маймунка! Маймунка е!

— Арапкинята носи маймунка! — завикаха децата зарадва ни, че са направили таково чудесно откритие.

Шествието пое. Уморен, Американеца стъпваше тежко придържан от една страна от Стамати, от другата — от Нику-Политику.

Пред кафенето множеството се спря колебливо.

Стамати буташе лекичко Американеца да влезе; той не разбираше защо пък Нику-Политику го тегли за ръката да върви напред.

— Тук, тук, в кафенето! — викнаха едни от множеството.

— Напред! Напред, в бръснарницата! — крещяха други упорито.

Американеца се спря стъписан, нерешителен сред това множество от хора, които викаха, тласкани сякаш от вятър напред и назад. Но гръмният глас на Ахиле Ксидиас уреди конфликта:

— Готово! Багажът е горе, у Стамати!

Американеца се видя бутнат решително в кафенето.

Хората се разпръснаха по пристанището.

Победената партия се оттегли с шумни протести.

Посинял от яд, стиснал пестници, Нику-Политику си влезе в къщи, като ругаеше през зъби:

— Значи, тъй, а? С насилие! Зорлем да замъкнат човека у тях... Ще видим тая работа...

Олимпия се тръшна в едно от бръснарските кресла в нов пристъп на ридание, придружено от нервно хълцане.

За да я успокоят, две съседки затъркаха слепоочията ѝ, разливайки цяла бутилка „одеколон“.

Цялата нощ Американеца стоя буден с ръце под главата, впил поглед в тавана.

А Евантия, след толкова дълго пътуване по вода, още се чувствуваше на параход. Задрямваше и се стряскаше. Струваше ѝ се, че къщата и всичко се клати. До нея маймунката, уплашена, трепереше като лист във вълнения шал; очичките ѝ, блестящи като две звездици, се взираха в очите на господарката ѝ, сякаш искаха да ѝ кажат нещо на своя език, когато тя я галеше и питаше:

— Студено ли ти е, Лулу? Кажи, студено ли ти е?

[1] Вместо „стрептококи“; спектроскоп — оптически уред. Б.рум.ред. ↑

[2] Душевно неспокойствие (гр.). Б.пр. ↑

[3] Каква мутра имаш, Фасулаки! (пр.). Б.рум.ред. ↑

[4] Стълбата на кораба, по която се слиза на пристана или на кея.

Б.пр. ↑

[5] Мой Никола! Б.рум.ред. ↑

ГЛАВА IV

Сутринта Пенелопа поднесе закуска на гостите си, докато бяха още в леглата: мляко, биволско масло и английски мармалад.

С майчинска грижовност тя помогна на Евантия да се облече, среса хубавата ѝ гъста коса, целуна я по двете бузи и каза ласкаво:

— Да знаеш, че отсега нататък имаш една по-голяма сестра, която те обича. Трябва да имаш пълно доверие в нея.

Американеца и дъщеря му слязоха долу в кафенето, а Пенелопа остана горе да домакинствува. Тя използва тяхното отсъствие и порови от любопитство в багажа им. Ала не намери нищо интересно. В едно мазно тейфтерче имаше само една банкнота от пет долара. Измъкна я внимателно, разгледа я на светлина пред прозореца, полюбува ѝ се и я сложи обратно на мястото ѝ.

Още рано сутринта хората почнаха да прииждат в кафенето на Стамати. Начело вече бяха гръцкият консул, свещеникът и всички видни лица от гръцкото общество. Едни пиеха важно кафе, други пушеха нервно, чакайки с нетърпение слизането на Американеца.

Вън множество хора, от различни категории и възрасти, се разхождаха по кея, с погледи, отправени нагоре към вратата на балкона. Маймунката, придържайки се с една лапа за перилото на балкона, се премятеше и въртеше като акробат и гледаше с любопитство хората долу. Няколко деца я дразнеха, хвърляха ѝ парченца геврек и тя ги хващаше с пръстите на задните си крака.

Консултът, предвидлив дипломат, за да предотврати всяко избухване на разпра между двата лагера, тръгна отдясно на Американеца и направи знак на свещеника да върви от лявата страна на гостенина.

Евантия — свежа, усмихната — беше придружена от любезния млад секретар Фифаки Папагаланис, племенник на консула. Стамати вървеше замислен до Ахиле Арапина, който щастливо носеше на ръка пардесюто на Американеца.

Нику-Политику следваше групата намръщен, мърморейки ядосано.

След като направиха преглед на търговските кантори, на корабите и елеваторите, посетиха гръцката църква, която се нуждаеше от големи поправки, гръцкото училище и новата сграда, останала недовършена.

— С наши пари е направено всичко, каквото виждате тука — каза консултът с гордост.

— Времената сега са тежки, изживяваме години на криза, пристанището върви зле, отдолу, от родината, нищо не получаваме — добави унило гръцкият учител, дошъл тук от Атина.

Погледите на всички се отправиха към Американеца.

Очакваха да чуят от него някакво обещание, да направи някакво изявление, да каже нещо. Ала той мълчеше. Не каза нито дума. Кимаше само леко с глава и после лицето му добиваше пак същото загадъчно, строго изражение.

Обедът, в интимен кръг, се състоя у консула. А вечерта имаше банкет в гръцкия клуб в чест на Американеца, на който бяха поканени сто души.

Залата беше украсена с гирлянди от зеленина и разноцветни знаменца, събрани от параходите в пристанището. На входа, на бледосиния фон на огромно гръцко знаме беше написано с гръцки букви:

„Ура! Зито! Добре дошъл, сине на Елада!“

Честнуваха Американеца като истински античен герой, за върнал се в родината си след дълга одисея.

Произнесоха се пламенни речи, в които се прославяше силата и моралните качества на елинската нация, която не забравяла родината си, където и да се намирала на земното кълбо. Споменаха се имената на велики патриоти, гордост на човечеството, които с труд и умение събрали баснословни богатства и ги подарили на родината си за нейното издигане и преуспяване. Говори се за *Запа*.^[1] който събрал богатство тук на Дунава и го оставил на Запиона в Атина, възраждайки античните олимпийски игри; за Аверов, който засилил флотата с *най-големия* в света броненосец; Ембирикос напуснал Браила и се установил в Лондон, създал една от най-известните компании за презокеанско плаване.

И тъй на масата и пред чаша вино се разгледаха всички важни въпроси, отнасящи, се до гръцката колония. И понеже бяха само свои, разговорът се спря и върху един деликатен въпрос: еврейската конкуренция в търговията по вода, нещо, което създаваше много тревоги и ядове сред гръцката колония.

Логаридис, мъдрецът на пристанищния град, се изказа с целия си авторитет:

— Има ли някой, който да не знае, че още от старо време търговията по вода по тези места край Дунав и Черно море е била само в наши ръце? Турци и руснаци са владели устието на Дунав, сега го владеят румънците, но търговията със зърнени храни винаги е била в наши ръце. От няколко години насам евреите почнаха да слизат на Дунава. Какво се бъркат те, искам да знам, в нашата търговия със зърнени храни? Защо са изоставили магазините си с манифактура и са се заловили за зърнени храни? Защо са дошли по нашите пристанища? Защо нарушават нашето право? Защо ни вземат хляба от ръцете? Това си е наша специалност. Никога досега евреи не са участвували в сделки с кораби и шлепове. Та ние тогава какво да правим, за какво да се заловим? Търговията по вода си е наш занаят, то се знае!

Консултът, като умен и възпитан човек, знаеше как да обясни най-тънките въпроси, да даде правилно мнение и най-подходящо разрешение и при най-тежките положения.

— Спасението — почна той — може да дойде само от капитала, който ще пласираме в търговията по Дунава. Та нима не забелязвате разликата в търговската система на евреите? Гъркът си е останал на старите навици, всеки да си работи отделно. А евреинът, който иде тук, не работи за своя сметка. Той е представител на голяма търговска къща. Зад гърба си евреите имат големите еврейски капитали. Какво можем да направим ние? Къде е спасението? Да се вложат в Дунава колкото се може повече гръцки капитали! Да се създадат акционерни дружества, банки, фирми за износ. Само така ще можем да устоим срещу еврейската конкуренция по пристанищата!

До късно след полунощ, сред шампанско и акордите на шест мандолини бяха възторжено изразявани елинският патриотизъм, елинското великодушие и елинската щедрост.

Пристигането на Американеца се коментираше по най-различен начин из целия град. Мнозина бяха истински разочаровани от външния

му вид. Очакваха да видят един великолепен мъж, истински американски тип, така както си представяха американците, а не някакъв дребен, немощен и кривокрак старец, който отгоре на всичко и подмята малко десния си крак.

Толкова много очи претеглиха багажа му при пристигането: много малко! Два вехти куфара, един сандък и един денк с постилки и завивки за спане. Толкоз. „Може би — казваха си някои — големият му багаж ще пристигне по-късно с друг кораб.“

Повечето хора не можеха да разберат как един грък може да има дъщеря негрка. Де се е чуло и видяло такова нещо. „Може да е осиновена“ — изказа мнение един пилот, познат като набожен човек.

Цяло събитие беше, когато Американеца смени в Елино-румънската банка една банкнота от десет долара. Новината се пръсна из кафенетата с шеметна бързина и сумата нарастваше от десет на сто и на хиляди долари.

Ахиле Джукестия се кълнеше в кафенето на пилотите, че видял с очите си, когато Американеца внесъл в банката една голяма пачка банкноти.

— Не румънски леи или гръцки лепти, а долари, истински долари! — И произнасяйки думата долари, смучеше дебелиите си устни, сякаш лигите му щяха да потекат.

Някои, по-разумни, не можеха да повярват, че Американеца е минал такъв дълъг път с такава голяма сума в себе си, по всички бяха уверени, че има пари в чужди банки.

Неколцина дори почнаха да подпитват в пощата и в Елино-румънската банка, за да не изпуснат момента, когато ще пристигне от чужбина чек или пакет ценни книжа на името на Американеца.

— Е? Видя ли го? Какво ще кажеш? — питаше Калман, Хаскал в кафенето.

И двамата бяха магазинери в същата житарска къща. Всяка вечер играеха в кафенето табла или гюлбара. Когато Хаскал губеше, плащаше едно турско кафе. Когато Калман губеше, плащаше едно парче локум, което Хаскал завиваше в хартия и го носеше у дома си на петгодишното си внуче Мишу.

— Е, какво ще кажеш за Американеца?

— Какво ще кажа ли? Няма фасон на американец, това казвам аз! Виждал съм в живота си и американци. Съвсем от друг калъп хора са

те.

— Чу ли, че го водили в църквата, в училището, дали му банкет в клуба?

— Е, и? Казал ли е нещо?

— Нищо! Мълчал. Искали да изтръгнат нещо от устата му, ама той да не е прост, да каже? Мигар той не знае, че всяка дума е една полица? Знае и си мълчи. Туй значи, че или е стара лисица, или е сиромаш. А бе живи ще сме, ще видим. Едно ще ти кажа аз: тук никой не иде с пари, всички идат тук да спечелят пари.

Колкото пъти слезеше в кафенето, Американеца биваше обграждан от роднини, приятели и съотечественици.

Следяха го, накъдето мръдне, дебнеха го, пресрещаха го, за да говорят с него или да му дадат някакъв съвет. Всеки искаше да му „направел добро“.

Едни му предлагаха сигурни рентабилни сделки, баснословни печалби за възможно най-кратко време.

Други го съветваха загрижено да бъде предпазлив, да няма доверие в кого да е, да си отваря очите на четири и да не влага капитала си в рисковани сделки.

Критикувания, ежби и вражди беше предизвикал наоколо си Американеца, без дори да подозира. Всеки ден миситите, които сновяха из пристанищния град, му правеха по някоя оферта: редки случаи за шлепове, влекачи, елеватори; разни комбинации с акции в банки, в петролни предприятия и осигурителни дружества за транспорт по вода.

Американеца мълчеше. От деня, в който пристигна тук, разбра в каква каша се беше забъркал. Всички го смятаха за богат. Какво трябваше да прави? Да вика и крещи, че е беден и притеснен? Никой нямаше да му повярва. Затова мълчеше и чакаше. Придаваше си строг, непроницаем вид и като охлюв се свиваше в черупката си.

Мълчалив и затворен, той едва отговаряше на въпросите, които му се задаваха. Говореше неясно и смесваше румънски и френски думи в разваления си гръцки език.

„Горкият човек, забравил родния си език!“ — съжеляваха го някои.

„Голяма лисица трябва да е този старец!“ — казваха други, които напразно се опитваха да изтръгнат нещо от него, да разберат мислите и

плановете, които се таяха в главата му.

Какво чакаше той? Всичко това му тежеше, мъчеше го, искаше да каже на брат си истината, но всеки ден отлагаше мъчителното признание.

Какво щеше да последва след това? Как щеше да нареди живота си? Единствената надежда беше дъщеря му. Харесвана, ценена, тя беше единственият му капитал, който можеше да пласира. Чрез нея смяташе да уреди живота си на старини.

За да си поотдъхне, да се отърве от хората, които го пресрещаха, измъкваше се незабелязано през задната врата, поемаше бавно към морето и унил, скиташе без цел по пустия плаж, докато се умореше. Тогава сядаше на стълбата на зеления фар на края на дигата и стиснал в зъби късата си лула, оставаше там до късно, загледан в огледалната вода на морето.

Въздишаше и чакаше... Чакаше да настъпи някакво събитие, да се случи нещо, да дойде отнякъде нещо неочаквано. Подобно на моряка, загубен сред морския пущинак, той диреше някаква спасителна точка, някое бяло платно в мъглявината на хоризонта.

Една вечер, когато Американеца се връщаше мрачен и тъжен към къщи, пресрещна го англичанинът Пот. Беше слаб и голобрад левантинец и говореше гръцки по-правилно, отколкото английски.

— Ела да прием по едно кафе. Ще ти обясня плана си за една чудесна сделка. Но не искам никой да чуе. Да влезем изотзад в Клуба на английските моряци.

От цяла седмица го дебнеше. Искаше да го намери нейде сам, за да говори с него на четири очи.

На кея между Флотския клуб и англиканската църква имаше една оригинална сграда от типа на колониалните къщи, отвън облицована с вълнообразна ламарина, а отвътре тапицирана с излъскана липова ламперия. Над вратата имаше надпис.

British Siemens Institut

Стъпвайки на пръсти, англичанинът влезе с потаен вид. Американеца го последва малко разтревожен, сякаш го въвличаха в някакъв комплот. Вътре беше слабо осветено. В една голяма зала

имаше три английски билиардни маси с джобове на ъглите, маси за игра на табли, за шах, за пинг-понг. В друга зала имаше рафтове с книги, а по масите — купища английски списания и вестници.

На стените висяха надписи: „Консумирайте мляко, кафе, чай, лимонада. Не се тровете с алкохол.“

Спиртните напитки, в какъвто и вид да са, бяха най-строго забранени в това заведение, построено в Сулина от едно лондонско въздържателно дружество. Забраната се спазваше стриктно. Но английските моряци идваха тук, в това пуританско заведение, вече пияни, след като бяха обиколили всички кръчми на пристанището.

Тази вечер заведението беше празно.

Само един старец с мораво лице, червен нос и лула в устата дремеше пред чаша чай. Беше управителят мистър Бляк — вечно пиян. Пиеше само ямайка, но в чаша за чай.

Пот му направи знак и той, след като донесе две кафета, се оттегли дискретно през вратата в дъното...

— Ето за какво става дума — почна шепнешком англичанинът. — образуваме спасително дружество по Дунава. Трябва, веднага да влезете и вие в нашето сдружение. Спасяването на заседналите кораби си остава все пак най-доходното предприятие. Как мислите, че пиратът Калаврезо е натрупал такова богатство? Наговарял се с някои капитани, които тиквали кораба в пясъка, и той отивал да го спаси... Цената определяли предварително. И „Английски Лойд“ плащал осигуровката в лири, закуп! Моето бюро има шест параходни агенции и представлява тук, на Дунава, най-голямото осигурително дружество на мореплавателни съдове от цял свят: „Английски Лойд“.

— Добре, но за това се иска голям капитал... — каза стеснително Американеца.

— Нищо не съм ви искал — прекъсна го с усмивка англичанинът. — Искам само да бъдете в нашата група. Толкоз засега...

И Пот му изложи добре обмисления си план.

Имал в джоба си уверенията на Европейската комисия и на румънските власти. Предвидил бил и възнаграждение за телефонистите, които щели първо на него да съобщават за заседнали плавателни съдове по канала.

Когато късно вечерта излязоха от клуба, спряха се на кея и загледаха възхитени един кораб е два комина, спрял на отсрещния бряг.

— Такова нещо ни трябва! — рече Пот. — Това е *Бертилда*! Чудни помпи има! Идва всяка година тук, на Дунава, специално пратена от едно спасително дружество в Стамбул. Чака и дебне. Не е възможно, особено към есента, да не ѝ падне нещо. Слушайте мене: най-чудесната сделка по Дунава е спасяването на заседнали плавателни съдове.

Един ден от пътническия параход, идващ от Галац, слезе важен господин, с добре боядисани кестеняви мустаци, под мишница е елегантна чанта от марокенена кожа със сребърен монограм. На понтоната бе сърдечно прегърнат от полицаия Петракел Петрашку, с когото бяха съшколници във военното училище. Гастон Попеску, кавалерийски майор в оставка, стар клубов плъх, ловък крупие, беше отворил в столицата в съдружие с Пинкус Якобсон една румъно-американска търговска кантора за вътрешен и външен кредит, внос и износ.

„Кой ли е и какво дири тук?“ — питаха се всички търговски агенти, заинтересувани от представителния вид на този непознат човек. Комисионерите, тия расови ловджийски кучета, почнаха да душат дирите му.

Вечерта всички се учудиха, когато го видяха в гостилницата на Герасе, седнал начело на масата между полицаия и Американеца.

— Искам да ви включа в петролните сделки — казваше майорът с тих, сладникав глас. — Не съм имал досега честта да ви познавам, но моят приятел Петракел ми говори за вас. Именно той може да ви даде сведения за мене. Послушайте ме, и цял живот ще сте ми благодарен! Най-добрите сделки в нашата страна си остават сделките с петрола!

Американеца слушаше търпеливо, въпреки че много малко разбираше от периметри, дивиденди, консолидация и акции. А когато колебливо се опита да каже, че няма капитал, майорът го потупа закрилнически по рамото.

— *Mon cher*.^[2] никой не ви иска нищо. Посетете само нашия край, да видите какви периметри за експлоатация ще притежаваме. Държим много да бъдете в нашето сдружение.

Поръча една бутилка шампанско, после извади от чантата си скица на петролната област Морени.

А когато станаха да си ходят, остави на масата царски бакшиш. Защото такъв беше майорът — много щедър и любезен. Даваше сто леи бакшиш, а в същия ден вземаше двайсет леи назаем. Нямахме капитал, но правеше с важен вид големи заеми, откъдето и да е, защото — казваше той — големите заеми свидетелствуват за кредита, с който някой се ползува на пазара. Цяла тайна беше как този човек е могъл да натрупа толкова милиона дългове. За него се разправяше, че след като заминал от Париж, дето оставил страшни дългове, пратил на кредиторите си по един некролог за смъртта си.

Един грък, дошъл от Одеса за износ на чер хайвер, предложи на Американеца някаква хубава риболовна сделка: ловене на риба навътре в морето със специални кораби като в Северно море.

Друг пък искаше да го привлече в дружеството, което се образувало във връзка с построяването на фабрика за целулоза от тръстика.

Въпреки че никой не искаше веднага пари от Американеца, роднините, приятелите и сънародниците му бяха уплашени и разтревожени от тези предложения, правени от разни пришълци. А когато из града се пусна слух, че възнамерявал да участва в петролно предприятие, всички бяха обхванати от отчаяние.

Гърците закипяха от яд. Из кафенетата почнаха бурни спорове, всички се възмуцаваха високо от намесата на пришълците в местните работи, в търговията по Дунав. Всяко предложение, направено от човек, дошъл от другаде, се смяташе като опит за похитяване на очаквания капитал, като някаква изневяра спрямо интересите на елинската общност.

Освен тези предложения за предприятия, които изискваха големи капитали, Американеца получаваше всеки ден молби за подпомагане, различни изобретения и открития, които за кратко време щели да го направят прочут и щели да му донесат баснословни печалби.

Един техник, грък, искаше да замести витлата на парахода с турбина, изобретена от него, като използва налягането отгоре надолу на водата, основавайки се на принципа, открит — както казваше — пак от грък, от Архимед.

Друг техник, пристрастен към въздухоплаването, имал изработен, вече модел за специален самолет, който щял да лети, да се движи по вода и по суша. Нуждаел се само от мотор за самолета, чийто корпус изработил сам. За крилата, които били облечени в коприна, бил пожертвувал булчинската рокля на жена си.

Имаше и румънци, които искаха помощта на Американеца.

Господин Ефрим Гълтан, основен учител, бил представил безрезултатно на Флотското командване едно оригинално изобретение.

„Печално, но истина е — пишеше той възмутен, — че аз, румънецът, не намирам насърчение в собственото си отечество и съм принуден да се обърна към един великодушен чужденец.“

Откъде му е била дошла на Гълтан идеята да замести веслата на лодките и витлата на моторниците с някакви коленчати металически ръце, които да подражават движенията на жабешки крака?

Един от санитарните служители, познат в града под прякора „Палето“, който работеше по дезинфекцирането и дезинсекцирането на подозрителните кораби, дошли от заразени страни, твърдеше, че бил изобретил някаква дезинфекционна машина и апарат, по-добър от *Clayton*, който можел да изтреби за две минути не само мишките в кораба, а и дървениците и бълхите от всякаква възраст.

Група лодкари, гърци, образували мълчаливо сдружение с патрон свети Никола, помолиха Американеца да ги удостои с приемането на председателското място на сдружението, надявайки се, че по този случай ще получават годишна издръжка от негова страна.

Някакъв художник, дошъл на гости у негов роднина, пожела да направи портрет на Американеца с маслени бои в естествена величина. Но поиска аванс за материалите.

Един репортьор от някакъв вестник в Браила дойде нарочно да събере биографични данни за Американеца, да вземе от него интервю и снимка.

Американеца свикна да слуша с ангелско търпение. Мълчеше със загадъчната усмивка на египетския сфинкс.

Някои се нервираха, пледирайки разгорещено, твърдо уверени в успеха на изобретението си, рожба на творческия им ум. Други си тръгнаха възмутени от скъперничеството на тази хитра стара лисица.

А когато той се опитваше да им каже откровено, че няма пари, никой не искаше да повярва. Сумите, които му се искаха, пресметнати в долари, били — казваха всички — смешно нищожни за човек, който се връща от Америка.

[1] Запа Евангеле (1800–1865) и Запа Константин (1820–1892) — гръцки търговци, установени в Румъния. Завещали имуществата си на културни институти в Гърция и Румъния. Б.пр. ↑

[2] Скъпи мой (фр.). Б.рум.ред. ↑

ГЛАВА V

А каква сензация в пристанищния град беше появяването на Евантия.

Дето и да се покажеше — на улицата, на кея или на плажа, — тя привличаше всички погледи като някакво екзотично растение, като животно от особена раса.

Макар още съвсем младо момиче, тя беше добре развита, израснала тънка, висока и гъвкава, подобно на южно растение, сочно и свежо. Една почти дива красота. Кожата ѝ беше с цвят на шоколад, в очите ѝ светеха фосфорни пламъчета като в очите на котка, а черната ѝ твърда и къдрава коса имаше синкави отблясъци.

Невинна детска усмивка трептеше вечно на сочните ѝ вишневочервени устни. А когато се засмееше, блясваха два реда бели ситни зъби като на вълче. Със странна грациозност носеше чудноватото си облекло. Замотаваше тялото си като с индийско сари в червен или жълт цвят. Вместо шапка връзваше на главата си във вид на тюрбан златист копринен плат със зелени резки; краищата на плата стърчаха като две рогчета, които променяха посоката си на всяка нейна крачка.

Когато на път за плажа се появяваше на кея, огряна от златистата светлина на есенния ден, тя пленяваше всеки, който я погледне. Жадни очи я следяха от прозорците на канцелариите на пристанището; от палубата на параходите, спрели до кея, се насочваха бинокли; любопитни жени и ревниви девойки я следяха със, завистлив поглед иззад завесите на прозорците; стари и млади мъже, на които, без да знае, бе отнела съня, я пиеха с очи със скрита наслада. Всички мъже я следяха с жадни, похотливи погледи, с които я събличаха.

Не съзнавайки бурята, предизвикана от нея в душите на хората, Евантия отминаваше спокойно, вървеше уверена в себе си, крачеше гордо и грациозно като източна царица, а тюрбанът придаваше на красотата ѝ нещо библейско.

На плажа върху топлия пясък, като върху топло легло, тя се разсъбличаше, лишена някак по детски от свян. Почти гола, по трико, прилепнало плътно на закръгленото ѝ тяло, очертавайки едва оформената ѝ свежа гръд, тя се изправяше и заставаше блестяща под слънчевите лъчи сред този морски декор, подобно на свещена антична статуя, изваяна от черен мрамор.

Смело и уверено тя се хвърляше с един скок във водата, изчезваше за миг в разпенен водовъртеж и се появяваше навътре в морето, порейки ритмично вълните като делфин. Подире ѝ по повърхността на водата, като подир жива торпила, се разтваряше огромно ветрило от бяла дантелен пяна, чиито нишки се проточваха чак до брега. Напразно мнозина плувци се мъчеха да я настигнат. Впускаха се групово, като на състезание, надпреварваха се, уморяваха се, отказваха се един подир друг и се връщаха изтощени на брега.

А тя, останала сама, се рееше с часове навътре в морето и често стоеше неподвижна, без да мръдне дори пръст, изопната като струна, с ръце под главата и поглед, впит в небесната синевина. Тук тя се чувствуваше у дома си, в стихията си. И хората я нарекоха „Черната сирена“.

И наистина на сушата тя не се чувствуваше тъй добре. Черната сирена или мис Шоколад, както я наричаха някои, сякаш беше дошла от луната. Беше попаднала в един нов, чужд и неразбираем свят. Отначало се оглеждаше плахо, стеснително и се мъчеше да разбере с още детския си ум хората, виждани от нея през магическото було на младостта ѝ. Толкоз много неясни неща трябваше да разгадае. С какъв страх пристъпи тя сред тия чужди и непознати хора. Не знаеше езика на страната, в която дойде. Говореше звучно френски, смекчен от лек креолски акцент. Но сега учеше бързо румънски. Гръцкият език ѝ беше по-труден. В нейното отечество отвъд океана Евантия беше израсла във френски католически пансион между калугерки-мисионерки.

И след толкова време, което беше минало, вечер в леглото си, притворила очи, тя се виждаше още в голямата спалня на пансиона, дето прекара детството си: редиците бели легла, бледата светлина на

кандилото пред гипсовото изображение на Богородица и сянката на сестрата с бял воал, която стъпваше тихо по лъскавия паркет, изпълнявайки нощното си дежурство.

Нямаше още пълни четири години, когато майка ѝ умря, ухапана от скорпион, и тя се озова в училището — манастир на мисионерките.

Не знаейки какво да прави с нея, баща ѝ я бе занесъл на ръце в манастира. Приеха я в групата на сираците. Порасна там закрилена и галена от всички калугерки, които се държаха с нея като с мило диво животинче. „Шоколадената кукла“, Както ѝ казваха — пъргава, смела, здрава и весела, — беше първа в учението, както и в игрите. Сестра Августина се грижеше за нея и я закриляше като истинска нежна майка. Евантия се бе много привързала към тази калугерка с лице на мъченица, приличаща на иконата на света Варвара.

Веднъж, когато бяха на разходка вън от града и редицата ученички минаваше по един мост, пазачът на моста, пиян, се нахвърли на сестра Августина, почна да я дърпа и да я псува. Ученичките се изплашиха и се разбягаха с писък. Единствена Евантия се притече на помощ на сестра Августина. Тя се спусна връз пазача като дива котка, издраска го с нокти и захвапа ръката му до разкървавяване.

За добрия ѝ успех и старание биваше награждавана. Пазеше с пиетет коланчетата, панделките и медалите с образа на светии. Религиозното възпитание бе облагородило душата ѝ. Легендите за живота на светците я накараха да обикне книгите. От религиозните четива мина на светска литература, на романи, повече или по-малко невинни четива, които поглъщаше с увлечение, често пъти взети скришом от библиотеката на училището.

Колко много, се развълнуваха всички, когато трябваше да напусне училището. Игуменката, видя със съжаление, че плановете ѝ пропадат. Девојката, която напушаше училището на калугерките, бе от малка възпитавана и подготвяна за християнска мисионерка в колониите. Какви илюзии, си бяха правила за нея... И Евантия мечтаеше да бъде увенчана с булото на Христова невеста. Но животът ѝ внезапно се промени. Навлязла в един нов свят, тя живееше сега в мечти. Носеше се по вълните на живота ласкана, обожавана, потънала в очарованието на вечните илюзии. Защото още от първия ден на пристигането си, без да познава езика и страната, в която бе дошла, тя

бе разбрала и се бе уверила в едно нещо: че е хубава и че прави впечатление с красотата си.

Несъзнателно тя си бе дала сметка, че я ценяха, че ѝ се възхищаваха и че цената ѝ от ден на ден растеше.

Сума младежи от различни националности се въртяха около нея. Чиновниците от параходните агенции, левантинци, посредниците от борсите, чиновниците от търговския флот не я оставяха на мира. Всички по-изискани младежи от канторите се бяха заловили да учат френски. Чиновниците от Европейската дунавска комисия, важни и нагласени, редовно ѝ даваха илюстрирани списания и флакончета парфюм, получени без мито направо от Париж.

Заместник-префектът, представителен стар ерген с посивели коси на добре запазен мъж, я разхождаше дискретно и стеснително с лодка вечер по пълнолуние. Съдията, млад истински магистрат, строг и скован човек, привлечен най-после от нея, се разнежваше в дълги разговори на френски, докато ѝ правеше компания на плажа.

Доктор Ласку занемари работата си над комарите. Дебнеше да я срещне още щом излезе от къщи. А когато не успееше, минаваше всеки час под балкона ѝ, привлечен като от магнит.

На балкона, в един от ъглите към улицата, беше оставена една голяма пръстена делва за кисели краставици. Докторът, тъй като беше много късоглед, поздравяваше много почтително, като мислеше, че Евантия е седнала в любимото си ъгълче.

Заблудата на доктора бе разнесена из града от Лъвицата, съпругата на началника на митницата, която не можеше да понася доктора, откакто големият им син Овидий си беше дошъл за ваканцията. Понеже беше първа година във факултета по медицина, домашните му го наричаха вече „доктора“. Оттук се бе породило едно неприятно объркване на титлите и охлаждане в отношенията между митническата канцелария и бактериологическата лаборатория.

Около Евантия се бе образувала цяла свита от кавалери — съперници, които я придружаваха навсякъде.

„Принцесата на доларите“ — както мнозина я наричаха — привличаше с непонятна магия, подобно на непозната и мистериозна страна. Между постоянните ѝ обожатели се отличаваше един черноок младеж с благороден гръцки нос.

Филаки Папагаланис, компрометиран в клубовете в Атина след една любовна авантюра във висшето общество, бе изпратен от родителите му на покаяние при вуйчо му във Влашко, в „колонията“, и като дипломат от кариерата, беше назначен секретар в Гръцкото консулство в Долни Дунав.

Още от първия ден на пристигането си тук той стана арбитър на елегантността. Сменяше вратовръзката си два пъти на ден, самото му лежеше като излято по тялото, а белите му панталони за тенис, изгладени идеално с хубав ръб, бяха цяла сензация в пристанищния град.

Красноречив, любезен, с приятно звучен глас той водеше разговора по елегантен начин. Говореше свободно салонен френски език и само акцентът му, това неотстранимо гръцко „це“, го издаваше, че е чужденец.

Вуйчо му, заклет стар ерген, с дълъг житейски опит, постоянно го наставляваше и съветваше:

— Осигури се, момче, докато си още млад! Веднъж почуква щастието на вратата, на човека. „Черното съкровище“ е на твое разположение, само да протегнеш ръка... Не се бави, а върви бързо към целта. Смелостта, волята покоряват и най-силната жена. Американеца е стара лисица, ала в края на краищата ще отстъпи, няма накъде.

Но Евантия си оставаше непроменена. Със същата мила усмивка, със същата искреност и невинност говореше с всички, без да проявява особено предпочитание към някого от обожателите си. Смелият и невинен поглед на фосфоресциращите ѝ очи се отправяше с еднаква чистота към всички. Не криеше нищо, защото нямаше какво да крие.

Много се учудиха всички в града, когато един прекрасен ден видяха, че Американеца пие кафе на палубата на яхтата на Дунавската европейска комисия, а дъщеря му играе тенис на спортния терен пред резиденцията на комисията.

„Нещо обикновено ѝ без значение“ — би казал някой, който не е от местните жители и никога не се е спирал на устието на Дунава.

Но който се е застоявал поне час на тази тясна ивица от суша, ще разбере много добре значението на този рядък случай, единствен може

би в протокола на комисията и в живота на малкото космополитно пристанище на устието на голямата плавателна река.

Американеца и дъщеря му приети в комисията!...

Това събитие се коментираше по различни начини. Беше проява на особено благоволение. Прекрачваше се една преграда, за пръв път се нарушаваше традицията, за пръв път не се спазваше протоколът.

Никакъв външен човек, не можеше да проникне в комисията.

Стамати, като се научи за неочакваната чест, оказана на брат му, озадачен, прати прислужника да повика бързо Логаридис. Искаше да чуе и неговото мнение. И тръгнаха двамата забързано към резиденцията на комисията, да видят със собствените си очи и да се уверят.

От кея палубата на яхтата се виждаше като на длан.

Параходът на комисията *Карлус Примус* или *Комисиона*, Както му казваха съкратено, бял като лебед, беше спрял до кея пред двореца на комисията.

Идваше редовно два пъти в годината, пролет и есен, довеждайки делегатите на държавите, участнички в Европейската комисия, за пленарното заседание, което протичаше по протокола с надлежната тържественост и завършваше с традиционния банкет.

През цялото време яхтата стоеше в Галац, пуснала котва пред борсата, или разхождаше поред делегатите или техните семейства. Имаше малък елегантен салон, каюти с пълен комфорт и отличен готвач, французин.

На чистата, излъскана палуба трима души седяха край една маса на приказка, потънали в дълбоки, английски кресла. Беше часът, когато се пиеше кафе, седеше се на приказка и се пушеше.

В средата беше Американеца, стиснал със зъби късата си лула. От дясната му страна, килнал червен фес на тила си, седеше турският делегат; пушеше египетска цигара и изкарваше през носа си остро ароматизирания й дим. Вляво беше инженерът на комисията Брюл, с истинска хаванска пура в ръка.

Киворк Сарадунгиян, турският консул в Галац, беше и делегат в Дунавската комисия.

Абдул Хамидова Турция колеше арменците, но си избираше дипломатите измежду тях. Киворк беше нисък човек, подпухнал, с маслиненочерна кожа — стар гарван с малки хитри очи, които святкаха през стъклата на очилата му.

Този дипломат-търговец участвуваше във всички дунавски сделки.

Гърците нямаха делегат в комисията, Киворк застъпваше всичките техни интереси.

Легендата за Американеца беше достигнала до неговите уши. Под предлог, че иска да се разходи, беше дошъл със семейството си да опипа лично терена.

Габриз, синът му, висок и слаб, завършил Роберт колеж, американската гимназия в Цариград, беше определен и той за турски дипломат.

Двете му дъщери близначки, по-големи от сина, Заруи и Айгенуш, силно чернооки, с носове като клюнове, биваха винаги еднакво облечени. Носеха зелени жакети и червени барети, затова младежите ги бяха нарекли „Двата папагала“.

На палубата бяха останали само старите — важни и сериозни. Киворк беше направил дискретно знак на сина си да вземе момичетата и да ги заведе в парка; надяваше се, че ще остане насаме с Американеца и ще го подпита на четири очи, както той си знае.

Но господин Брюл избърза и разгъна на масата един голям лист с планове и чертежи.

Главен хидроинженер на Дунавската комисия, Брюл носеше помпозната титла „резидент“. Той беше коренът на комисията! От половин век катанецът и ключът на входа в Дунава беше в неговите железни ръце, елегантно облечени в ръкавици.

Датчанин по произход, израснал в Англия, той беше висок, едър старец, с величествена осанка, с червендалесто лице с тънка мрежичка от синкави венички, подобно на географска карта. Външният му вид беше внушителен, но студен. Главата му беше глава на Бисмарк — сини очи и студен стоманен поглед. Под извънредната му учтивост и любезност се криеше сурова авторитетност и най-дълбоко презрение към последните владетели на Делтата. През турско време той е бил всевластен господар над цялата тази област. Рибарите се прекланяха пред името му. Когато липованите от блатата се скарваха помежду си,

чуваше се да си казват: „Какво се правиш на важен, да не си Брюл? Я гледай, сякаш си Брюл!“

Отминали бяха онези хубави времена... И резидентът, свикнал да управлява като в колония, сега, на старини, беше принуден да упражнява повече дипломация, отколкото инженерската си професия в задкулисната борба на този стар интернационален театър, поддържан да не рухне само от благосклонността на румънското правителство.

След редица много сложни технически обяснения, резидентът направи знак на един моряк от носа на яхтата.

Прозвуча кратко изсвирване със сигнална свирка и дрезгав глас изкомандува от мястото на кърмата:

— *Муята* да акостира на яхтата!

Муята беше елегантната моторница за инспекции на резидента — нещо като морски автомобил с триъгълно знаменце, което трептеше от вятъра като адмиралско флагче.

Резидентът рядко слизаше на земята от своята кула от слонова кост, отдето управляваше огромния механизъм на комисията. В града никога не отиваше. Повече се движеше по вода, отколкото по суша.

Моторницата пое със скорост на стрела сред воя на витлата. Американеца бе настанен да седне между двамата на удобната пейка, тапицирана с вишнев плюш, в дъното на моторницата.

Скоростта на моторницата намаля едва когато стигнаха устието на Дунав. Там една гигантска драга дълбаеше плавателния ръкав.

Пред вълните и тинята, поглъщани и изхвърляни с оглушителен шум от тръбите на драгата, в паметта на Американеца изпъкна една картина, отдавна забравена.

Видя се дете, помагач на една примитивна драга, бос, с голи до раменете ръце, със сплъстена коса, затънал в лепкавата кал, която гребачките на драгата, скърцайки, измъкваха от дъното на водата.

Напразно се мъчеше старецът да пропъди от паметта си тази картина от своето тъжно детство, но тя му се натрапваше и го измъчваше.

Резидентът с колониална каска на главата, като някакъв изследовател в Сахара, сочеше от къде до къде се простира пясъчната банкета, която заплашваше да запуши устието на реката.

С великолепна гордост описваше упоритата борба, която се води всеки ден, за да се покори могъщата сила на природата, застрашаваща да запуши плавателния канал. Трябвало дигите да се продължат навътре в морето и да се засили дълбането; но това се отлагало постоянно поради липса на фондове.

— И все пак това мероприятие трябва да продължи на всяка цена — завърши резидентът със свойственото си многословие, когато се отнасяше за Дунав, „най-важната артерия“, която сече надве континента и съединява Изтока със Запада... пътя на цивилизацията и на търговията... *veritable meren marche vers l'Orient*.^[1]

Американеца, който слушаше разсеяно всички тези обяснения, почувствува, че трябва да каже и той нещо. Зададе един съвсем банален въпрос относно начина, по който работят дълбачките от нов тип. Неуморен, резидентът почна подробни технически обяснения върху работата на модерните дълбачки.

Славата на Американеца се беше толкова прочула, та бе успяла да привлече вниманието и на резидента, този толкова положителен, уравновесен и недоверчив човек. Без да издава намеренията, които таеше в себе си, той се възползува от визитата на турския делегат да влезе в контакт с Американеца.

Обясненията, които даваше, целяха повече да опита терена, да привлече този ням и непроницаем Американец, да го накара да проговори.

Стамати и Логаридис се разхождаха по кея и наблюдаваха всичко, каквото ставаше на яхтата. Гордостта, която изпитваха, че на Американеца се отдава такава чест, беше потисната от смътен страх и тревога да не го изтърват из ръцете си.

Не можаха да чуят нищо от онова, което се говореше, но видяха разгънатите на масата карти и планове и проследиха с поглед моторницата до устието на Дунав. Усещаха, че се реди нещо важно. Не беше напразно повикан Американеца в комисията.

— Какво ще кажеш? — попита Стамати мъдреца на пристанищния град, който мълчеше замислен.

— Не ми харесва. Не е чиста тая работа. Мътят тука нещо. Трябва да не го изпускаме из очи. Виж, че го заплели в мероприятията

на комисията... Да им даде заем... или той да поеме направата на дигата... Знаеш ли в какви ръце ще попадне?!...

— Аз не разбирам защо се бърка комисията в нашите работи! — избухна ядосано и безпомощно Стамати.

На спортната площадка на комисията група младежи играеха тенис. Облечени бяха с копринени ризи, бели панталони и специални обувки, половинки, с азбестови подметки.

Между тях беше и Евантия — палава, усмихната. Бузите ѝ бяха заруменели от играта ѝ я правеха още по-привлекателна. Всички следяха движенията ѝ, очите на всички сякаш се лепяха по голите ѝ до рамото ръце, които си служеха с ракетата грациозно и уверено.

Хората се връщаха от плажа. Мнозина се спираха и гледаха учудени и възхитени към спортната площадка. Няколко момичета от висшето общество минаха бързо, поглеждайки крадешком и завистливо към играчите. Една от тях, по-смела, се възмути гласно:

— С какво безсрамие увисва тая негърка на шията на мъжете!...

Друга, Също възмутена, прибави:

— Като си помислиш, че ние, които сме родени и израснали тук, още не сме стъпили на тенис-корта на комисията, а това черно плашило, дето е тук само от няколко дни...

Жената на един консул, наречена от младежите „госпожа Моралеску“^[2], каза шепнешком на племенницата си, която не можеше да откъсне очи от играчите:

— Интересна е тази негърка, но е съвършено лишена от свян!

Атина Засиде се спря внезапно на тротоара, загледана в тенис-корта. Притисна с ръка гърдите си да овладее силното биене на сърцето си. Просто не ѝ се вярваше това, което виждаше. Да не би да сънува?

Да, това беше той, нейният Алфонс, който въртеше усмихнат ракетата пред това нахално момиче.

— Не, това е прекалено! Какъв лицемер! — измърмори тя през зъби и свила вежди, отмина гордо.

Атина беше привлекателна брюнетка с истински гръцки профил. Суетността и кокетството ѝ бяха попречили да се омъжи досега.

Избирана на няколко бала за „Царица на красотата“, тя не можеше да се помири с мисълта, че така бързо можеше да бъде детронирана. Студена, надута, тя гледеше всички отвисоко. Не се вълнуваше никога, само си правеше сметки. И един офицер я бе нарекъл „Девственица без невинност“.

Дълго време се бе колебала между, флотата и дипломацията. Най-после се беше решила и с умела маневра бе успяла да хване този французин с двойна кариера — флотска и дипломатическа. Положението и титлата му ласкаеха суетността ѝ.

Алфонс Брике, дребничък, жив, с руси галски мустаци, беше капитан втори ранг на търговски кораб, но в комисията имаше претенциозната титла „канцлер“.

Обхваната от отчаяние, Атина видя с очите си как пропадат всичките и планове и илюзии. Общото нещастие беше настъпило толкова неочаквано и толкова бързо. Ускори крачки и отиде направо у Пенелопа Марулис да излее пред нея яда и мъката си.

В антрето долу, преди да изкачи стълбите, хвърли поглед, в огледалото и се спря ужасена. Изглеждаше много зле: съвсем повехнала, със зачервени очи и бузи, набраздени от сълзите, размазали пудрата по лицето ѝ.

Извади бързо пуха и червилото от чантата си и поправи малко лицето си.

Плака, възмуцава се бурно и се ядосва, че не може да се въздържа.

Пенелопа Марулис я слушаше мълчаливо, без да вдига очи от бродерията, над която работеше от няколко години. Лицето ѝ не изразяваше нищо, макар да се измъчваше от мисълта, че Американеца и дъщеря му се изплъзват от ръцете ѝ и объркват всичките ѝ планове.

— А Филаки Папагаланис не го ли видя? — попита тя на края.

— Да, видях го. Разхождаше се сам по кея. Негърката не го поглежда вече.

След като помълча малко, Атина въздъхна и се запита гласно:

— Какво има у тази негърка, че всички мъже са се халосали по нея?

— Слушай, мила, какво ще ти кажа и ми вярвай: всички мъже са еднакви, всички са свини и похотливи... — натърти убедено Пенелопа Марулис.

Отивайки към плажа, Лъвицата срещна мъжа си точно пред двореца на комисията. Господин Тудораки си свиваше цигара и разговаряше с бирника Марку.

— Е, видя ли? Какво ти казвах аз? Намъкнаха се и в комисията. Разполагат се там като у дома си. Ето какво значи да си американец! Ето какво значи силата на парата!

— Той не се е вмъкнал сам, поканили са го човека... — отвърна му господин Марку.

— Ама тъкмо туй ме кара да побеснявам от яд! Значи, аз, държавната власт, висшият чиновник, с толкова години служба, да подсмърчам отвън, а някакъв пришълец да бъде обграждан с внимание и почит.

Чу се продължително изсвирване в канцеларията на пилотите и бялото знаме с червена точка се издигна на големия фар: „Приближават се бойни кораби.“

Пилотката се отдели от понтона и се отправи към устието на Дунав, за да посрещне корабите, които се забелязваха на хоризонта.

Всички по кея отправиха поглед навътре в морето, дето по синьото небе плуваха леки валма дим.

— Тудораке, нашият флот е, да знаеш! — рече развълнувана Лъвицата.

— Слава богу, че най-последно румънската ескадра се реши да дойде насам, да ни подигне престижа, да засвидетелствуваме и ние пред тия чужденци своя национален суверенитет. Тъй де...

[1] Истинско море, което води към Изтока (фр.). Б.рум.ред. ↑

[2] Моралова — от морал. Б.пр. ↑

ГЛАВА VI

Морето беше спокойно. Траверсен бриз упорствуваше още, нарушавайки фронтвата линия на плавателните съдове навътре в морето.

Когато на мачтата на командния кораб затрептяха трите цветни флагчета — очакваният знак: „Край на маневрите!“ — всички въздъхнаха с облекчение.

От четири денонощия ескадрата се въртеше около Змийския остров. Маневри, стрелба, хвърляне на торпиди. Напрегнати, уморени от неспане, офицерите и екипажите гледаха продължително към устията на Дунав, към спасителното пристанище. Всички очакваха да се отворят вратите на мечтания рай.

Фронтвата линия се разкъса изведнъж, корабите, изпущайки кълба черен дим, засилиха скорост, надпреварвайки се по-скоро да стигнат очаквания пристан.

Както винаги, старият учебен кораб *Мирча* се полюляваше на хоризонта последен и с вдигнатите си платна приличаше на бяла птица с разперени криле.

Застанал на носа на кораба, подпрян на едно огромно колело от навито накатранено въже, новият лекар на парахода доктор Червена брада нагласяваше на очите си далекогледа, решен на всяка цена да види „зеления лъч“. Имаше случай да провери измислиците на Жул Верн, в чиито книги бе чел през детството си за прочутия лъч, който се явявал в момента, когато кървавочервената ивица на залязващото слънце потъва във виолетовосините води на морето.

И понеже бе доказал, че „издържа на море“, не беше страдал от морска болест при това първо пътуване, капитан втори ранг Минку и неговият помощник, подпоручикът Нягу, бяха решили да го въведат във всички тайни на морето и да го „поморячат“, превръщайки го от *Homo terrestris* в *Homo navalis*.^[1]

Капитанът втори ранг, неговият помощник подпоручик Нягу и лекарят съставляваха „Светата Троица“ на кораба: Отец, Син, и Свети

дух. Винаги бяха заедно, увлечени в, безкрайни разговори и спорове. Нещо непонятно свързваше тия трима мъже, толкова неподходящи по възраст и по характер. Тяхната страст към културата и твърдостта на характерите им се налагаха на другите от ескадрата и ги издигаха в очите им.

Капитанът втори ранг Минку, с побеляла коса, но черни мустаци, стар в службата си, беше човек между две възрасти. Гледаше някак мрачно, но беше добродушен и с благородна душа, която никой от началниците му не бе забелязал.

Възрастта не бе го променила. Запазил бе същата си телесна и душевна структура. Вървеше малко разкрячено, с походката на моряк, затова колегите му се шегуваха с него. Наричаха го „Последния романтичен моряк“. Майстор в манипулирането с платната, той предизвикваше възхищение сред старите гемиджии по пристанищата на Изтока.

В личното му досие, държано под ключ от коменданта на кораба, беше отбелязано, лаконично: „Добър моряк, слаб военен, сприхав по характер, критичен, културен; жалко, че си губи твърде много времето да четеш книги, чужди на неговата, кариера.“

Минку беше истински моряк. Бе завършил мореплавателна школа в Брест и бе обиколил света като стажант с кораба „Ефигения“. Ала на изпита за капитан първи ранг бе скъсан заради една нещастна авантюра и поради един началник-звяр и всичко бе завършило с публичен скандал. Двама негови колеги, които той самият подготви, успяха да сложат преди него широкия галон.

Подпоручик Нягу, навигаторът, който се грижи за хронометрите, беше изискано момче с черни коси, сини очи и детско лице, поради което в училище съучениците му го наричаха „Бебе“. Говореше малко, но четеше много. Стеснителен и амбициозен, много чувствителен, малко експанзивен, той не беше никак общителен.

Въпреки че беше сериозен момък, със стегнато въображение, той още не беше се установил върху това, което трябва да постигне в живота. По този повод бе скаран със семейството си. Бе мечтал да стане по призвание моряк, но стана само военен. Поиска да бъде назначен на един товарен параход, който правеше редовен курс между

Галац и Ротердам. Нягу беше тук като духовен син на капитана втори ранг, който го бе взел под своя закрила още от първия ден.

Лекарят беше интересен, уникален екземпляр: слаб, ъгловат, с олисяла до тила глава, рядка червена брада и черни мътни очи под сократовско чело.

Бе завършил медицина, когато някои от състудентите му бяха вече утвърдени професори.

С авторитета на стар студент той бе възглавявал няколко студентски движения и стачки, вдигнали на времето голям шум.

Късно, когато вече с диплома в ръката трябваше да служи военната си служба, Министерството на войната намери за по-благоразумно да го прати във флотата, отколкото в някоя друга военна част.

Доктор Червена брада бе загубил няколко години от младините си в Белгия; говореше се, че бил военен анархист. Какво беше правил там, от какво беше живял, никой не знаеше.

Сега се беше вече укротил, но си бе останал същият човек със строги принципи, същият страстен краен сектант.

Неговите социални разбирания не бяха съвместими с нито една политическа партия. Бе си създал своя лична доктрина и я бе нарекъл хуманно-позитивистична.

Четеше повече философска литература, отколкото медицинска. Беше сложна натура и гледаше на света с презрение, отвисоко. Спореше разпалено, жонглираше цинично с най-смелите парадокси.

На тези, които го смятаха за мизантроп и песимист, отговаряше с горчива меланхолия: „Станах мизантроп, защото твърде много обичах хората; станах скептик тъкмо защото твърде много вярвах в истината и правдата.“

Един миноносец, черен като бивол, следван от още миноносци, мина като хала с нос и ноздри, забити дълбоко във водата. Порена в остър ъгъл, водата се надигаше и се пенеше, оставяйки дълги пътеки от бяла пяна. Облак дим, извит като змей, обгърна и затъмни за няколко мига белите крила на *Мирча*.

— Отвратителни машини! — изруга възмутен капитан Минку. — Вместо ония подвижни кораби с елегантна форма, строят тези ужасни и тромави плаващи машини!

— Обаче машината ни е дала скоростта. От волската кола стигнахме до автомобила, от корабите с платна — до параходите. Геният на парата надви гения на вятъра. Не трябва ли да се подчиняваме на законите на прогреса? — запита с ирония подпоручик Нягу, следейки с очи опашката от пяна след торпедния катер.

— Това не ми пречи да констатирам — отвърна Минку, — че макар техниката да прогресира, мореплавателното изкуство, най-старото изкуство, защото човекът първо е изобретил лодката и после каруцата, намалява, изчезва... тоест от изкуство се превръща в наука. Механикът замества моряка. Корабът става плаващ завод: дим, въглища, масло, мазут. Занаятът, характерът, призванието се променят; изгубва се оригиналността на моряшкия темперамент. Само на плавателен съд с надути от вятъра платна в открито море можеш да разбереш красотата и поезията на морето.

Нягу не отстъпваше.

— Съвсем неизбежна е еволюцията по вода, както и тая по суша: галера, кораб с платна, параход; Партенон, готическа катедрала, небостъргач.

— Чакайте, аз ще ви помиря — намеси се доктор Червена брада. — Досега границата между морето и земята не можеше да бъде премахната дори мислено. Но ето че самолетът, който промени ритъма на движението и съкрати разстоянията, лети еднакво и над водата, и над сушата. За него не съществува граница. Той сам унищожава всяка преграда между водата и сушата, защото използва константното „пространство“. Морската област е застрашена, господа. Не се, знае кой ще владее в бъдеще морето: морякът или летецът?

— Така е — съгласи се Нягу, — но това е въпрос на време. Мореплаването не е занаят, а призвание. Ако е вярно, че самолетът премахва границата между водата и сушата, то все пак не променя разграниченията в призиванието на морския и сухоземния човек. Инстинктът на крайбрежните народи способствува по-скоро морякът да стане летец, отколкото сухоземен човек да стане моряк.

Докторът, който се мъчеше да свикне да пуши с лула по обичая на хората на кораба, изведнъж стана и загледа озадачено далечината,

дето една черна точка се явяваше и изчезваше.

Някъде отдалече се чуваше продължително мучене, повтарящо се на равни промеждутъци.

— Шамандурата е... приближаваме се до устието на Дунав — обясни капитанът втори ранг. — Ще видиш сега една от най-грандиозните гледки на природата. Обърни внимание на цвета на водата: два добре разграничени нюанса. Още сме навътре в морето, но плаваме вече във водите на Дунав. Виж, цялата повърхност до хоризонта е синя, а само в посоката, в която плаваме, една широка кафява ивица пресича морското огледало. Това е сладката, тинеста вода на реката, която тече над солената бистра вода на морето, без още да се смеси. Две области, две страшни природни сили се срещат тук пред нашите очи. Властната река, за която не е имало препятствия в пътя ѝ и която никаква сила не би могла да спре, не прекъсва течението си, продължава да тече навътре в морето, докато загуби в него и водите, и името си. Тук Дунав загубва своята индивидуалност... след като е погълнал водите на сто и тридесет реки, мил е бреговете на седем страни и петдесет града, пресичайки Европа по диагонал. Така, подобно на въодушевено същество, завършва старият Данувиус, който в древността е бил боготворен, смятан за свещена река, за река цар. Рейн е романтичен, но Дунав е класически, вечен... — завърши Минку, като посочи с широк жест устието на реката.

Прав, гологлав под вятъра, докторът съзерцаваше мълчаливо величието на природата.

Една огромна желязна бъчва, закотвена, се мятеше сред вълните и виеше страхотно.

— Това е шамандура със сирена, която отбелязва чертата на опасното място. Там е краят на банкетата от тиня, домъкната от водите на реката — каза Минку, сочейки с ръка едно кафяво петно на повърхността на морето. — Дунав дълбае, рони бреговете на коритото си, скулптира го, променя формата на земната кора навсякъде, откъдето минава, и влече по пътя си огромна маса нанос, който трупа тук, на дъното на морето. Цялата Делта не е нищо друго освен нова земя, докарана от водите на реката. Там, дето някога е било вода, сега е обитаема суша. И наносите са в такива количества, че Делтата навлиза в морето с десетки метри на година.

— Това означава, че Делтата ще се съедини един ден със Змийския остров — прекъсна го лекарят.

— Навярно... след няколко хиляди години. Сега, за да държи отворен мореплавателния ръкав, човекът трябва непрестанно да се бори с природата. Ако не дълбае непрекъснато дъното, за няколко дена човекът ще бъде победен от природата.

— Сулина се вижда от носа на кораба! — прогърмя отгоре от мачтата гласът на дежурния моряк.

Представата за пристанището, предизвикана от тази магическа дума, накара всички, които го чакаха, да наскочат по борда.

— Сулина! Вижда се! Сулина! — казваха си един на друг, обзети от детинска радост, и бързаха да излязат на палубата, да обхванат с жадния си поглед трептящата в далечината тъмна чертица суша.

Корабът *Мирча*, наклонен на една страна, подплискван ритмично от кротките води на морето, се плъзгаше леко към пристанището, което постепенно израстваше от водата, но все още се виждаше неясно, неопределено.

Свечеряваше се и небето червенееше, сякаш беше обхванато от пламъци. Линията на сушата се багреше в портокалено, като огряна от пожар. Като че ли Делтата гореше в далечината с всичките си просторни тръстикови гори.

Зад корабите вечерната мъгла се спущаше постепенно по повърхността на морето и замрачаваше хоризонта. В неясната, далечина само окото на бдящия неуморно фар на Змийския остров мигаше тайнствено.

В пустата морска шир една малка бригантина^[2] с елегантни линии нагласяваше белите си платна като бели крила, за да полети, по морето.

На червения фон на небето близо до входа в ръкава на Дунав се очертаваше нещо със странна форма като гигантско допотопно чудовище. Беше огромен плавателен съд, една от големите драги, която всекидневно дълбаеше тинестото дъно на морето при устието на реката. Въпреки здрача можеше още добре да се види, когато *Мирча*, свивайки платната си, мина между двата фара, зелен и червен, поставени на края на двете диги на устието, за да сочат пътя.

— Да идем горе на мостика, оттам пристанището се вижда по-добре — каза капитанът втори ранг и даде на лекаря един бинокъл за

голямо разстояние.

Понеже за пръв път влизаше в устието на Дунава, лекарят гледаше напред със съсредоточено внимание, за да схване още от пръв поглед локалния колорит на Сулина.

През лещите на бинокъла виждаше пред себе си открит един гладък плавателен, канал и веднага в паметта му се появиха забравени откъси от стихотворения от детството му:

„ПЛАВАТЕЛНАТА РЕКА Е ПЪТ, КОЙТО ВОДИ...“

*Дунаве, Дунавец,
ти път хубавец...*

*... И на Дунава сега иди,
пий от мътните води.*

На небесния екран се прожектираха мачти и комини. Кораби с платна и параходи, закотвени край бреговете, дремеха вързани с дебели телени въжета.

На една ниска, тясна ивица земя между реката и блатото се виждаха къщи, наредени в права редица. Вятърна мелница движеше ритмично уморените си крила. На север се простираха непроходими гори от тръстика, а на юг — безкрайна пясъчна лента, набраздена от дюни.

— Холандски, пейзаж — произнесе се лекарят.

— Точно — потвърди капитанът втори ранг. — Същите условия. Равен терен, блатист, височина над морското равнище нула, на нивото на морето. Погледни града. Три улици успоредни с реката. Четвъртата е в блатата. Казва се Сахара поради насипания пясък, за да държи комарите далеч. Виж града, гледан като на длан. Забележи, че повечето къщи са от дърво.

— А в случай на пожар? — попита лекарят.

— Никаква опасност! Тук пожари не се помнят, тъй като осигурителните дружества не дават осигуровки за дървени къщи. Може би това е единствената градска община без пожарна команда. В

редки случаи се притичват на помощ нашите моряци и пилотната лодка *Петрел*, която има парна помпа.

— А какво е това грамадно здание в пълно несъответствие с останалите сгради в града?

— Това е дворецът на Европейската дунавска комисия. Внушителен и монументален — също като резиденция на губернатор в колониите. Къщите около него са жилищата на висшите чиновници на комисията. Виждаш ли какви кокетни вили са, потънали в бръшлян и глицинии? Ливади, храсти, залесени алеи, лехи с цветя, спортни площадки... всичко симетрично, в геометрична форма. Чистота, ред — английски комфорт. Един остров, една частица от цивилизацията сред тая първобитност и пустош на Делтата!

Мирча напредваше бавно срещу течението по плавателния ръкав толкова близо до кея, че от палубата можеше да се види през прозорците на къщите цялата им вътрешност.

Лекарят гледаше учуден непрекъсващата редица от кафенета, кантори и консулства долу по кея.

Работата на пристанището бе спряла. Хора сновяха на всички страни по крайбрежната улица — беше часът, когато излизаха от работа. През отворените врати се чуваше плач на цигулка, протяжен стон на хармоника, просташки провиквания, рибарски песни, гласове, одрезгавели от ракията и морската влага.

На някои от прозорците се размахваха бели кърпички; много очи, скрити зад пердетата, следяха бавния ход на кораба.

— Тази Сулина е една от най-оригиналните точки на земното кълбо — поде капитанът втори ранг.

— Лекарят извърна глава към него и го загледа съсредоточено.

— Да, да! Не се чуди, веднага ще се увериш. Има ли, моля ти се, подобно положение някъде на земята? Слушай сега: слизаш тук в едно румънско пристанище. Тръгваш по първата улица покрай кея към двореца на комисията и изведнъж спиращ. Улицата е преградена. Зелена дървена ограда ти затваря пътя. Ще останеш, дете се казва, като теле пред нова порта, ако тая порта не е стара, около седемдесетгодишна^[3]. Има ли в света друг град, където някоя улица да е пресечена от преграда, служеща като граница между две държави?

— Как две държави? — запита недоумяващ лекарят.

— Две държави, разбира се. Ето вдясно от преградата е Румъния, вляво е Европейската дунавска комисия. Обърни внимание на двете знамена: вдясно се вее румънският трицветник, а вляво от оградата — знамето на комисията: бяло поле със сини и червени черти и трите букви Е. Д. К.

— Вярно... Странна работа! — учуди се лекарят.

— И тъй зелената ограда представлява граница. Един модерен Рубикон. Румънският суверенитет спира до зелената врата. Местните власти не могат да пристъпят територията на комисията, тя се ползува с неутралитет — привилегии, наследени от времето на турските капитулации.

— Нима, понеже има свое знаме, комисията е смятана за държава? — попита лекарят.

Капитанът отговори веднага:

— Разбира се! Намираме се пред една независима държава, пред една миниатюрна, но автономна държава със законодателна, съдебна и изпълнителна власт.

— Държава в държава — добави Нягу, когото учудването на лекаря го забавляваше, и цитира двустихието:

Две саби във една кания,
двама господари — истинска робия.

— Тогава какъв е вече смисълът на тази комисия? — запита лекарят все по-учуден и недоумяващ.

— По времето, когато Турция след Кримската война не можела, а Русия не искала да поддържа устието на Дунав, отворено за плавателни съдове, била съставена временно Европейска комисия за техническите работи, за да могат Великите сили да пращат корабите си по Дунав да товарят румънското жито, от което се нуждаели. Окупирайки Добруджа, устията на Дунав по наследство от турците стават наше владение. Днес комисията не отговаря на някогашните условия, тя е вече остаряла формация, отживелица, изключение без прецедент, единствено в света. Въпреки че е била временна, тя вегетира и днес. Ненаправно е казал някой: нищо не е по-постоянно от временното. Тукашните жители, различни по народност, местни и

пришълци, се отнасят с уважение и страхопочитание към комисията. От половин век се води тук една няма война между националната и интернационалната власт.

— Ужасно трябва да е да си принуден да живееш тук! — забеляза лекарят.

— Сигурно. Никой не живее тук за удоволствие, никой не би се подложил напразно да бъде яден от комари. Нуждата или жаждата за печалби е докарала тези всички хора в Делтата. И все пак животът в този малък пристанищен град е оригинален и интересен. Има един особен чар и свой особен колорит. Това е единственото място в цялата страна с истински пристанищен живот. Другите наши пристанища са само градове, а Сулина е само пристанище. Цялото ѝ население се изхранва само от пристанището. Този град е нещо съвсем друго, няма нищо общо с останалата част на страната. Животът тук е като в колониите. Левантинската търговия привлича авантюристи от всички народи. Що хора са се извървели тук да „ловят риба в мътна вода“, в случая — в Дунава. Истинска мозайка от народности: всички видове хора и всички езици. Малкият свят на тази институция, комисията, на тази Европа в миниатюра със своите декори, кулиси и протокол има свой отделен живот. Един плътно затворен кръг, в който не може да се проникне. Държи се на разстояние, скривайки под пресилената си любезност слабия контакт с местните жители, сред които се намира тук, на вратите на Изтока.

— По местата за маневра! — прозвуча командата на вахтения офицер и прекъсна изведнъж всички разговори.

Всички офицери заеха местата си на палубата.

Капитанът втори ранг отиде на мястото си за спущане на котвата, а Нягу остана на разположение на коменданта.

Хвъргалото, хвърлено сръчно като ръчна граната, падна надалеч на сушата.

Машината на кораба бе спряна, но тромавият корпус на *Мирча* се плъзгаше още покрай почернелия от хора кей.

— Отдай котва! — И котвата се спуска сред силното дрънчене на веригата в клюза, докато заби ноктите си в тинята на дъното на Дунава.

Запознаха се по много комичен начин, та ги напушваше смях, колкото пъти се сетеха за това.

Беше през една от ония сини, весели утрини, които, човек не знае защо, не се изличават от паметта.

Първите стрели на слънцето, изскочило от морските води, запалват в сърцата ни радостта, че живеем. Това е, защото вятърът в открито море шиба кожата ни, разгорещява ни и сякаш прави да клокочи кръвта ни, която храни тялото и поддържа живота.

Далеч, на червената линия на хоризонта, блестяха позлатени платната на кораб.

Близо до брега, над течния мрамор на гладкото тихо море, ято чайки, опиянени от слънцето, летяха игриво, надавайки остри писъци, подобни на човешки смях.

Една малка лодка с цвят на паче яйце слизаше по реката на път към морето. Беше *Пиленцето*, най-малката лодка на двумачтовия кораб *Мирча*. Моряк, облечен в моряшка фланелка, бос, бутнал на тила си баретата, гребеше напрегнато. При кормилото на лодката седяха сериозни един офицер и един ефрейтор и държаха на коленете си някакви дървени кутии.

Нягу, офицерът, натоварен с грижата за картите и хронометрите на кораба, идваше на сушата да прави астрономическите си наблюдения за изчисляване на точните координати на мястото.

Лодката спря точно на устието при зеления фар. Дървените кутии бяха снети на кея внимателно, сякаш бяха сандъци с яйца.

Когато Нягу се мъчеше и се ядосваше, че не може да хване в огледалата на сектанта слънцето, което му убягваше, забеляза долу, в морето, близо до края на дигата, една черна точка.

Зрителната тръба на астрономическия инструмент, изкусно нагодена да хване изображението на слънцето над хоризонта, хвана неочаквано обърнатата фигура на едно великолепно женско тяло, изопнато като дъска на морската повърхност.

— Е?! И таз добра!... Коя ли е пък тая побъркана, дето се къпе по това време?

— Както блести черната ѝ кожа, трябва да е циганка — посмя да изкаже мнение ефрейторът. — И гледай как плува... също като риба!

Нягу бутна фуражката си на тила и нагласи зрителната тръба на околото си, но внезапно вятър грабна фуражката и я отнесе, въртейки я, навътре в морето. Напразно четири ръце се протегнаха с отчаян жест подире ѝ.

— Отиде, дявол да... — И една моряшка псувня се изплъзна из устата на ефрейтора. Той смъкна инстинктивно баретата от главата си и я стисна в шепата си.

— Изтичай до лодката и кажи на кормчията да улови фуражката, преди да е отишла на дъното.

Но фуражката беше вече уловена.

Черната сирена, плувайки с дълги плъзгания, хвана фуражката, покатери се по скалите в подножието на фара и се изправи на кея в естествена величина.

Истинска жива картина! Объркани и смутени, те стояха един срещу друг. Той — гологлав, тя — почти гола, с прилепнал на тялото ѝ бански костюм.

Едновременно избухнаха в смях. Искаха да кажат нещо и не можеха. Обхвана я някакво нервно треперене от смеха и от сутринния хлад. Водата се стичаше по тялото ѝ и капеше наоколо ѝ на едри капки.

Коя беше тая жена, изникнала като сирена от морската пяна?! Откъде идеше това загадъчно създание, трептящо на слънцето от здраве и веселост, разпръсквайки свеж дъх на морска вода?

На затопления кей, под белите ослепителни лъчи на слънцето, те размениха първите думи помежду си. И стояха там докато той изсуши на слънцето фуражката си, а тя — тялото си.

Лодката се върна на кораба без Нягу. Той се забави и дойде пеш до пристанището. Беше съпроводил Евантия до дома ѝ.

Докато вървяха един до друг, той неволно обръщаше очи към нея и я поглеждаше скришом, задъхван от голяма радост. А тя гледаше гордо напред с невинно кокетничене, усещайки, че я разглежда. Сякаш електрическа искра се бе произвела между тях от първото им докосване и бе ги свързала.

Тембърът на гласа ѝ беше мелодичен; говорейки, тя смесваше румънски и френски думи, модулираше акцента на някои срички, създавайки един очарователно развален език, приятен за слушане.

Разделиха се поруменели, усмихнати от неясно още щастие. Стиснаха си силно ръка и си обещаха да се срещнат още същия ден

следобед.

Няколко дни наред морските изчисления на борда на *Мирча* даваха изненадващо объркани резултати.

— По цели ноци Нягу не можеше да мигне. Образът на Евантия, озарен от милата ѝ усмивка, не го напущаше нито за миг. В ушите му звучеше мелодичният ѝ глас — ясно го чуваше. Повтаряше в ума си всяка нейна дума и искаше да допълни смисъла ѝ. През цялото време я чувствуваше до себе си. От палубата на кораба наблюдаваше с бинокъла къщата, дето живееше, следеше всяко нейно движение. Понякога ставаше, през нощта да види дали свети прозорецът на стаята към кея, дето знаеше, че тя спи.

Измъкнал се от стегнатите юзди на школата, Нягу препускаше като жребец през първата година след завършването на военните си науки, опиянен от чувството на свобода. Смяташе се за мъж, надпреварваше се с най-разтурените и изхабени от похождения моряци, въпреки че все още беше едно стеснително момче.

Още при първото плуване една нощна авантюра в Смирна, когато насмалко не беше прободен с кама, както и един скандал в Пирея, дето беше арестуван, му създадоха пред началниците лошо реноме. Защото строгата корабна дисциплина не иска да знае, че младостта, че горещата кръв се нуждаят от малко отпускане, от свобода, че натрупаната енергия от здраве и монашески живот по морето трябва да бъде изразходвана на сушата, по пристанищата, дето корабът спираше за кратко време.

Всъщност Нягу имаше чиста душа и мечтаеше за голямата единствена любов, която дава смисъл на живота.

Трябваше с десет катанеца да заключи в сърцето си и скрие любовта си, защото на борда се отнасяха с жестока ирония към всяка проява на сантименталност, смятана като недостойна за човека слабост.

Трябваше да се потайва. Струваше му се, че всеки чете по лицето му какво крие в сърцето си. Беше едно ново за него чувство, което вълнуваше наивната му душа. Винаги бе отбягвал по-сериозни връзки, дори и флиртове. Зареденият покой или любовта на дребно — както

казваха на борда — му се струваше опасна, безнравствена игра. Знаеш как почва, ала не знаеш как ще завърши.

Инстинктивно той бягаше от блясъка, който не излъчва топлина, и отиваше с разума си докрай, окован в някаква морална отговорност, вдъхната му от дете в бащиния дом.

И изведнъж се предаде... Той, чиято душа и чието съзнание не бе успяла да завладее никоя жена досега.

Как се бе промъкнала толкова ловко в него, без сам да забележи, тая любов и го бе завладяла напълно? Не беше обзет от желание. Наистина ли това беше единствената, дълбока любов, на която всецяло ставаш роб? Всяка среща с нея беше за него истинско щастие. Развълнуван, той понякога се мъчеше да разсъди. Ала не можеше вече да се спре. Щеше да я следва до края на живота си.

Болезнената му чувствителност, честолюбието и неговата амбиция го караха да бъде резервиран пред хората, сред които живееше в душевно усамотение.

Колегите му го бяха нарекли на подбив „Поручик Бонапарт“.

[1] Сухоземен човек в морски човек (лат.). Б.пр. ↑

[2] Малък двумачтов кораб. Б.рум.ред. ↑

[3] Европейската дунавска комисия е била създадена след Кримската война по Парижкия договор от 30 март 1856 година съгласно член 10. Берлинският договор от 13 юли 1879 г. потвърждава съществуването на комисията и разширява нейните задължения; в състава ѝ освен представителите на дунавските страни влизат и представители на други страни като Турция, Русия, Франция, Италия и Великобритания. Седалището на комисията било в Галац и Сулина. Ако в началото комисията е играла една положителна роля, ограничавайки претенциите на Турция, и ни е дала свобода на плаване по Дунава, по-късно присъствието на комисията, наложена ни в неблагоприятни времена, нарушаваше суверенитета на нашата държава, осигурявайки на големите недунавски капиталистически страни главния контрол над корабоплаването по Дунав. В 1939 г. комисията е разтурена. В 1948 по Белградския договор е съставена Дунавска комисия, в която участвуват: Социалистическа република Румъния, СССР, Украйна, България, СФРЮ, Унгария и Чехословакия. В 1960 се присъединява и Австрия. Седалището на новата Дунавска,

комисия известно време беше в Белград, после — в Галац. От 1954 г. седалището ѝ е в Будапеща. Б.рум.ред. ↑

ГЛАВА VII

Една каменна къща, покрита с керемиди, бивша турска казарма, беше превърната от един офицер с големи домакински способности в клуб на румънския флот. В няколко от стаите на къщата живееха офицерите-ергени.

В една голяма зала беше наредена столовата, дето имаше и билиард, купен на вехто — внушителен, но със счупен крак, — едно разстроено пиано, няколко броя илюстрирани списания, шах и табла за игра; играта на карти беше разрешена само в празнични дни и на баловете, които ставаха няколко пъти на годината.

Само понякога на сукното на билиярда се разстилаше една мушама с номерирани квадрати. Миниатюрната рулетка се въртеше и бръмчеше сред туптението на сърцата на опитните играчи, желаещи да проверят правените от тях комбинации и изчисления за разните вероятности.

Вечно измъчвани от миража на рулетката в Моите Карло, те диреха някакво математическо правило, чрез което да спечелят баснословни суми.

В градинката пред клуба сред квадратна леха с анемични цветя се издигаше между две извадени от строя оръдия висока, прогнила мачта, но още с горда осанка, подпряна с арматура от железни обръчи и телени въжета.

Традицията се спазваше свято.

От изгрев до залез слънце румънският трицветник се вееше на върха на мачтата.

На същото място някога се е развявало знамето с орела на царска Русия, изместило червения флаг с бял полумесец на Великата порта.

„Трябва да наложим нашия престиж и суверенитет ТУК на устието на тази международна река!“ — бил казал смело един голям държавен мъж на Румъния^[1] по случай конфликта с руснаците, когато бил изстрелян един снаряд в парахода *Олга*, който влязъл в

пристанището, без да обръща внимание, че то било обявено от румънците под карантина.

И казаните тогава думи се повтаряха винаги при тържествени случаи и при конфликтите между румънските власти и чужденците за техните права и задължения.

Балът в Клуба на флотата, организиран от Червения кръст, беше едно от годишните събития.

Интересът към този бал минаваше границите на Делтата. Много хора идваха от Браила и от Галац. Изненадите за котилъона^[2] се поръчваха в Букурещ. А що се отнасяше до военната музика и офицерството на Тулча, то те се считаха длъжни да вземат участие, въпреки че имаше търкания между двата съседни гарнизона.

В Сулина, дето единствен гарнизон беше флотският, нямаше нито един сухопътен офицер. А когато се случеше някой от тях да мине оттам, заминаваше си бързо, възмутен от липсата на дисциплина във флотския гарнизон. Моряците ходеха като у дома си. Бяха заменили сабите с бастуни, мундирите — с разкопчани сака, а чизмите — с бели обувки за тенис.

Нападките между двете военни съставки не успяваха да разрушат връзката на солидарност и духа на колективност, когато ставаше дума за взаимна помощ между морските и сухопътни сили.

Поради деликатните отношения с хората от Европейската комисия баловете в Сулина добиваха официален характер, спазвайки до известна степен дипломатическия протокол.

Необходими бяха внимание, любезност и такт, за да се угоди на всички, тъй като по стара демократична традиция трябваше да бъдат поканени и представителите на търговските къщи в пристанището без разлика на народност и религия.

Необходима беше и една изискана и обиграна жена, която знае да посреща, да играе ролята на домакиня на бала.

Комендантът на Мореплавателната база в устието на, Дунава — учен човек с изискани маниери, зает извънредно много с техническата страна на своята кариера, освен това завладян и от мания на изобретател, понеже работеше върху един вид торпила, която трябваше да му донесе слава — остави цялата грижа за бала в ръцете на жена си.

А тя, със своята здрава ръка, създадена сякаш да ръководи цяла държава, се задоволяваше да управлява тактично и енергично един малък гарнизон.

Госпожа капитаншата първи ранг Отилия Латиш, която беше спряла на четиридесетата си година и не мръдваше ни крачка повече от тази възрастова граница, се държеше добре. Ако талията ѝ не я издаваше, би останала все същата красива жена с черни къдрици и блестящи очи и зъби.

Понеже се забелязваше склонността ѝ към закръгляване, офицерите ѝ бяха измислили прозвището „Куличката на командира“^[3].

Местната провинциална хроника поддържаше в пресата престижа ѝ на високо ниво. А понеже от известно време взимаше присърце чуждите любовни преживявания, водеше умело и изкусно по един съвършен протокол без личен интерес целия този сантиментален и таен живот, казваха за нея *une femme de tête*.^[4]

Под нейното зорко око мина цялата седмица на приготовления за бала.

Целият Клуб на флотата беше украсен със знаменца, събрани от корабите в пристанището. Три лодки докараха дъбови клонки от гората Летя. Една рота моряци плетяха гирлянди от листа; друга рота беше опропастила панталоните си, търкайки на колене пода с восък, за да лъщи.

Целият град беше в празнично настроение.

На края на учебната кампания всичките мореплавателни единици се концентрираха в устието на Дунава с оглед на маневрите и генералната инспекция.

Хората се движеха възбудено по кейовете; моряците със сини яки пълнеха кръчмите и кафенетата. Женените офицери, наблюдавани смръщено от митничарите, обикаляха магазините, купуваха и предлагаха стоки, донесени без мито.

Новите млади офицерчета скитаха на групи из махалите и гледаха по прозорците, все още с железни решетки за спокойствието и сигурността на разумните ориенталци.

Когато преди залез слънце на мачтата на командния кораб се появи първият сигнален флаг, всички очакваха да чуят предаване на служебни заповеди или заповед за маневра, но беше предадена заповед, неочаквана за военните кораби в пристанището:

„Всички офицери, освен дежурните да присъствуват на вечеринката, която ще почне в девет часа в Клуба, на флотата!“

Весели и шумни, младите офицери се бутаха в тесните каюти, гласяха се пред огледалата, караха се за сапун, за бърсначи, за самобърсначките *Жилет*, за пудрата, тъй като в кораба чувството за собственост е чувствително намалено; в това малко пространство хората живеят заедно на социални начала, почти по комунистически^[5].

Изпълнени с досада и скептицизъм, старите офицери изразяваха, както винаги, недоволството си, мърморейки глухо:

— Вечеринка... моля ти се... военен бал... Задължителен... Само до бал ни е на нас!

— Във войската и забавленията са под команда — забеляза с кисела ирония доктор Червена брада, хвърляйки нервиран заровете в кутията за игра на табла.

— Няма как, докторе, ще дойдеш с мене на бала, че и ти си член от това голямо военно семейство — каза примирено и философски капитан Минку.

— Добре, но какво ще правя аз там? Никога в живота си не съм танцувал.

— Няма значение. Да не би аз да съм танцувал? И при това в школата имахме учител по танци и ни пишеше бележки. Но понеже съм задължен да участвувам в баловете, научих се да наблюдавам хората, баловете станаха за мене училище за живота. Балната зала е като сцена. Ако си наблюдателен и имаш набито око, ще се чувствуваш като на театър. Защото всъщност балът е един театър на еротиката, в който социалният живот ни дава представления. Първобитните танци, танците на диваците, както и съвременните танци със своите жестове и движения по ритъма на музиката, прегръщането пред очите на хората, търкането на телата са съставки на една еротична пиеса. А големите вечерни тоалети, червилото и другият грим, който днес поправя природата, не заместват ли татуирането на нашите прадеди? Само формата се променя, същността си остава една. Вярвай ми и няма да съжالياш! Тукашните балове са интересни и много своеобразни! Познати ми са много добре, толкова години съм живял в това космополитно свърталище...

Клубът на флотата, свързан с динамото на кръстосвача, беше феерично осветен. В градинката пред него дърветата, украсени с разноцветни лампиони, сякаш бяха разцъфнали неочаквано.

Под бдителността на командиршата на гарнизона, от чието око нищо не се изплъзваше, весела група докарани и зализани офицерчета, с бели ръкавици на ръцете, посрещаха на входа гостите и любезно ги придружаваха до писарската канцелария, превърната, колкото е могло, в гардеробна.

Параска, една рускиня е червени бузи, прислужница в хотел „Интернационал“, беше ангажирана тук за гардеробиерка, подпомагана от една камериерка, баба Маргиола, перачката на флотата.

Поканените идеха по реда на социалното си положение: чиновниците, търговските представители, консулите и последна пристигаше Европейската комисия.

Пръв, както винаги, пристигна господин Тудораки, началникът на митницата, облечен официално и тържествено в поизбелял редингот, дълъг до коленете, от който се разнасяше силен мирис на нафталин. Лъвицата към разкошната си тафтена рокля в къртичен цвят беше прибавила брошка и също такива обици от стари топази в старинна изработка.

— Браво, шефе! Както винаги, ти си първият представител на румънската власт! — посрещна го един весел и забавен капитан.

— Че може ли иначе, господин капитан? Тук не става дума само за забавление... Мога да кажа, че, става дума заедно задължение на чест, за един национален дълг. Като добър румънец аз трябва да бъда тук един вид служебно. Че нали румънската царска флота подига малко престижа ни и потвърждава нашия суверенитет тук между чужденците в този „космополитен“ град — тук началникът на митницата се запъна и произнесе, както винаги, неправилно думата космополитен.

От търговските среди пристигна пръв господин Коен, в тесен смокинг, останал от младините му, когато коремът му не е бил толкова развит. Госпожа Бланша Коен, отрупана със скъпи накити, излагаше пищната си гръд чрез деколтираната си небесносиня копринена рокля. На бялата ѝ тлъста шия блестеше гердан от перли. На всеки, пръст на ръцете ѝ имаше по два-три пръстена с брилянти, рубини и смарагди.

Коен се бе прочул по случай едно пътуване на крал Карол Първи по Дунава. Когато кралят пристигнал в Сулина, кметът на града представил Коен с титлата „прокуриснт“, а той побързал да добави, че е и специален представител на румънската кралска лотария.

„Никога не играя на лотария, дори и на кралската лотария“ — казал кралят със своята тънка усмивка.

Хората се смяха много на тая случка, дори бяха измислили, че Коен се бил опитал да продаде на краля един билет от лотарията, като го бил уверил, че му дава печеливш номер.

— Но как може да не доведете госпожиците на нашата вечеринка?... Такива мили и талантливи момичета! — упрекна го командиршата.

— Извинете, мадам — отвърна стеснително господин Коен, — вярно е, че тук се прекарва много приятно без разноски!... Ала макар моите момичета да са вече „култивирани“, „музикални“ и „художествени“, още са, знаете ли, малки... Може да получат някак „сърцетуптене“ между толкоз много господа, млади й хубави офицери... та, знаете ли по-добре е да сме предпазливи... без докачение. — И господин Коен обсипа госпожа командиршата с комплименти и извинения.

Танците бяха почнали, когато адмиралът се появи заедно с генералния си щаб. Двойките се спряха изведнъж в средата на залата, офицерите образуваха шпалир, а цивилните се поклониха почтително. Облечените в официални черни костюми мъже се кланяха дълбоко, колкото им позволяваше гръбначният стълб, а жените в разкошните си тоалети правеха грациозни реверанси.

Адмиралът — важен, величествен, с внушителна брада, разпиляна на гърдите му, стигаща до лентата с ордените — прекоси тържествено залата, сякаш правеше генерален преглед. След като се ръкува с неколцина, той седна в дъното на залата между официалните лица и първенците на града.

И танците продължиха.

Твърдите колосани яки почнаха да омекват. В балната зала се носеше остър мирис — смесица от силни парфюми, пот и нафталин, причиняващ главоболие.

Някои от посетителите излизаха в градинката насреща да подишат чистия свеж въздух, който лъхаше откъм морето.

Въпреки блясъка на лампионите между клоните на дърветата имаше храсти в сянка — потайни кътчета за двойки, които търсеха скрити от светлината местенца.

Лекарят и Минку не танцуваха, не се смесваха с посетителите на бала. Подпрени на вратата на залата, наблюдаваха, коментираха и критикуваха шепнешком. А когато смятаха, че трябва да изкажат разсъжденията си на висок глас, излизаха в градинката и продължаваха на хлад свободно и високо да разговарят.

— Богата менажерия, няма що! — забеляза като познавач лекарят. — Каква разнообразност от бозайници...

— Истински международен гювеч добави Минку.

— Къде можеш намери в толкова малко пространство подобна амалгама? Каква странна смесица от раси, типове, езици и социални положения! Една пародия на дипломатически бал! Хора важни, с официален вид, усмихнати пресилено и неискрено, се ръкуват с авантюристи и мошеници, с вчерашни лодкари, станали днес милионери. Всички тия хора изпитват към нас презрение и страх, като към победоносни завоеватели. Нали се намираме на вратата на Ориента! На крайната точка на Дунава, на кръстопътя на световната търговия, в това предградие на Ориента, дето се срещат всички народи. — И лекарят завърши, декламирайки с патос: — „Продажен град!... Липсва ти само купувач!“ — казал Югурта^[6], напущайки Рим.

Беше вече късно, а Американеца и дъщеря му още не бяха дошли. Всички чакаха с нетърпение да ги видят. Те бяха най-интересният номер в програмата на бала.

Из ъглите почнаха да се шушукат разни неща. Ще дойде ли Американеца, или няма да дойде? Домакинята на бала се тревожеше. Объркваха се плановете ѝ. Нервирана, тя загуби търпение и направи дискретно знак на гръцкия консул.

Намесата ѝ даде резултат. След няколко минути консултът се появи на вратата подръка с Евантия. Зад тях вървяха Американеца и Пенелопа.

Появата им беше истинска сензация за публиката в залата.

Евантия, нежна и грациозна, беше облечена с много вкус. Семплата ѝ червена рокля хармонираше прекрасно с матовата ѝ кожа с цвят на кестен.

Американеца беше в сив костюм.

— Има си хас да няма черни дрехи! — рече един на шега.

— Има си хас!... Възможно ли е? Човек като него, дошъл от Америка, да няма черен костюм?

— Такива са американците, оригиналничат. Нарочно не спазват никакъв етикет, никаква церемониалност — каза един офицер, който бил пътувал много. — Когато на един конгрес председателят на републиката ни прие в салоните на Белия дом, всички бяха облечени туристически.

След като се кланяха на Американеца и му представиха неколцина от присъстващите, настанаха го при видните лица, между адмирала и председателя на Европейската комисия.

Всички заследиха с възхищение всяко движение на Евантия. Тя танцуваше тъй леко, сякаш се носеше във въздуха и всичките ѝ движения бяха изпълнени с някаква невинност и чистота. Мъжете я пиеха с очи и мълчаливо я обявяваха единодушно за царица на бала. Жените я измерваха любопитно с присвити очи и прикриваха завистта си с наполовина изказани оценки.

— Ах, колко е мила! — възкликна една.

— Очарователна е негърката... Пикантна е... — рече друга.

— Какво има тази черна дяволица, та всички мъже тичат подире ѝ? — попита зад огромното си ветрило една сериозна дама.

— А скромните момичета никой не ги ухажда — забеляза сопнато една матрона, посиняла от пудра и от яд.

В паузата, когато музиката спря, Евантия, пленителна в червената си рокля, сияеща, се намери обкръжена от мъже, които, привлечени от нейния женски чар, се въртяха край нея като сателити. Облечените в бяло офицери я бяха обсадили, а цивилните, в черни костюми, я съзерцаваха примирено.

— Мак сред букет от кринове! — каза с романтичност, но и със сарказъм доктор Ласку, като гледаше групата, присвил късогледите си очи.

— Благородно, екзотично растение — добави Минку, възхищавайки се на стройното гъвкаво тяло на Евантия.

— Очарователна смесица от елегантност, нежност и трептяща жизненост... издънка на рядък сорт — прибави лекарят, сякаш разглеждаше под микроскоп някаква странна разновидност.

В залата се чуваха разни езици, но френският като дипломатически език имаше надмощие, говорен с различни ориенталски акценти.

Вдовицата на един чиновник от параходна агенция, Евридика Сарис, зряла брюнетка с величествена осанка, запазила още следи от красотата си, прекоси няколко пъти залата, сменяйки мястото си, за да бъде все пред очите на Американеца, с цел да привлече вниманието му.

— Замислила е тя нещо, крои му нещо! — шепнеха си две съседки, следейки маневрите ѝ.

— Виж какви погледи му мята!... Няма капка срам... На нейната възраст... Хвърлила му е око! Гледа да му се изпречва пред очите, дано го уплете... Исква да си създаде и тя едно положение.

Пред един от прозорците към улицата, от който тълпа зяпачи, притиснали носове на стъклото, надничаха да гледат в залата, гръцкият консул диктуваше със сериозен вид нещо на един младеж, който пишеше в тефтерчето си. Беше Жак Магура, репортьор на един браилски вестник и кореспондент на многотиражен вестник в столицата. Голобрад, висок и слаб, с буйна червена коса, артистично разрошена, Жак беше дошъл специално за интервю от Американеца с биографични данни и негов портрет.

— Колега! Колега! — чу се из една група офицери писклив женски глас.

И някакво лице в черни дрехи, с неопределен пол на пръв поглед, се отдели от групата.

Госпожица Пампи Фотис, ексцентрична и неразгадаема, правеше странно впечатление. Мъж или жена? Питаше се човек, гледайки я внимателно от кръста нагоре. Мъжка глава, остригана *à la garçon*,^[7] матово лице, облечена в кадифено сако е мъжка кройка, без гърди и ханшове, с ръце в джобовете, с цигара в ъгъла на устата, изкарвайки дима през ноздрите си, тя приличаше на закачлив гимназист.

Офицерите, из чийто кръг се навърташе и флиртуваше без определени предпочитания, и казваха „Паликарето“.

Лошите езици шепнеха какви ли не нелепости по неин адрес. Но еманципирана напълно, тя не се смуцаваше от общественото мнение.

Левантинка, родена в столицата на Турция, Пампи Фотис владееше шест езика и се занимаваше с журналистика в Гърция, но живееше повечето време у роднините си в дунавските пристанища.

Сега подготвяше за някакво списание в Атина обширна монография за гръцката „колония“ в Румъния.

Присъствуваше на бала в изпълнение на длъжността си, снабдена с бележник и писалка. Беше дошла да събира сведения и впечатления за Американеца, завърнал се след четиридесет години в лоното на гръцката колония в устието на Дунав.

Сериозните видни лица, за които танците не представляваха вече никакъв интерес, отидоха на хладина в една беседка сред люляковите храсти.

Командиршата, от чието око нищо не отбягваше, направи знак на един стеснителен моряк с бели ръкавици. След няколко минути на масата на групата беше донесена сребърната кофичка с лед и бутилка шампанско. Кръгът около Американеца, който също беше там, растеше неусетно.

Адвокатът Залъу, прекоросан Дулау^[8], млад депутат от Тулча, прав пред адмирала говореше въодушевено:

— Делтата, господа, е една неексплоатирана Калифорния... Богатства в латентно състояние... Трябва на всяка цена да се изтъкне стойността им.

Другите, които стояха по-отстрани и не смееха да се приближат, протягаха шии, надаваха ухо и само сричките, които чуваха, падаха като маргарит по златни струни и звучаха като божествена мелодия.

Инженерът, резидент, слушаше и се усмихваше иронично. Адмиралът каза важно:

— Ако Делтата се пресуши, плаването по канала ще бъде компрометирано.

Инспекторът на риболова изложи подробно теорията за възникването на Делтата: морско дъно, което може да служи само за риболов. Пресушаването на Делтата било утопия, бил го доказал доктор Антипа.

Един депутат, икономист, твърдеше, че това е най-плодородната почва и трябва само чужд капитал, за да се превърне в житница на

Европа.

Макар мненията и идеите да бяха различни, всички бяха единодушни върху една точка:

„Капитал, необходимо е чужд капитал да ни оплоди... Трябва капитал да се вложи тук... Ала няма... Защо не идват капиталистите да хвърлят тук семе?... Какво да се прави?“

И някои се мръщеа и гледаха с известен яд Американеца, който се потайваше. Беше опитал той пак да се усмихне, ала не беше успял.

Музиката намали такта си и най-после замря уморена. В паузата на вратата се появи един закъснял флотски капитан и пришепна на другаря си:

— Т-юю, каква миризма *di femina!*^[9] — И ноздрите му затрептяха нервно.

Появата му направи сензация. Елегантен, висок и строен, добре сложен, с широки рамене и тънък кръст; е профил като профил на медал, орлов нос, а кестенявата му къдрава коса блестеше от брилянтин.

С гъвкави бавни движения и заучени жестове той направи две крачки и спря да разгледа възбудената зала. Искрящите му очи гледаха уверено и виждаха безпогрешно; погледът му беше подобен на поглед на орел, който лети плавно над ято врабци.

Тъмните му устни, леко свити в иронична усмивка, се отпуснаха в сладкострастна усмивка и острият му поглед засия с лек блясък — бе зърнал една стара позната.

Поклони се и поздрави церемониално, направи няколко плавни стъпки и като стар покорител на жени наведе се и положи почтително продължителна целувка на нежната ръка, поднесена му бавно и грациозно.

И госпожата, поласкана и развълнувана, че тя е била удостоената между всички жени, му заговори, поруменявайки и задъхвайки се.

— Докторе, ела в залата — пришепна му Минку, — ще видиш един интересен тип: Анджело Делиу, покорителя на женски сърца, единствения екземпляр, които нашата флота притежава.

И двамата приятели седнаха на една тапицирана пейка до вратата, за да наблюдават изследователските маневри на капитана, когото другарите му бяха нарекли „Маркиз де Приола“.

— Делиу е тип на професионален любовник, истински прелъстител, *l'homme à femmes*^[10] — почна Минку. — Жените, се възхищават от него, лудеят по него, а приятелите му завиждат. Женените мъже се боят от него и избягват да го представят на жените си. Опасен човек е. Често съм се запитвал, какви особени качества притежава този човек? Коя е тайната на неговото изкуство? С какво се различава от другите? Вярно е, че всяко негово движение е заучено, престорено, преднамерено. У него всичко привлича и омайва: вървеж, облекло, говор... всичко.

— Познат ми е този тип мъже: ловък актьор от мелодрама.

— Да! Но съвършен артист. Неговото изкуство побеждава.

— Вярвам — каза лекарят, — че не кройката на дрехата или някаква ловка пресметливост го правят професионален покорител на женски сърца. Това не се научава. То си е вродено. Има едни, които се раждат с някаква животинска прелест. Самата им поява пленява жените.

— Ако знаеше живота и авантюрите на Делиу — продължи Минку, — щеше да поправиш теориите си. Цялото му внимание, всичките му жизнени сили са насочени само в едно направление. Никаква друга страст няма освен тази му просто колекционерска страст. Нищо друго не го интересува. А иначе е фин човек, умен и смел. Готов е еднакво да рискува живота си за някоя закръгленичка бавачка, както и за една истинска принцеса. Никаква пречка, никакви скрупули не могат да го спрат в стремежа му към жената, която желае. Трябва да постигне целта си на всяка цена. Не се бои от никакви опасности. За него не съществува дълг, чест, кариера, морал. За него няма нищо свято. Напълно е свободен. Всичко, което кара другите да се въздържат, всичко, което ги прави пленници на съвестта им, за него са само предразсъдъци. Без да може да се установи някъде, той опитва, променя, продължава и никой не може да му устои. Интересно е, че тъкмо славата му на изложен човек в обществото улеснява рекламата и успехите му. Позната е истината, че хората презират жената, която сменя мъже, но се възхищават от мъжа, който покорява колкото може повече жени.

Лекарят, който слушаше замислен, изхождайки от една своя теория, стигна пак до душевните трептения, до хипотезата, която го измъчваше от няколко години.

— Разбира се — най-голямата добродетел на покорителя на женските сърца е дързостта, постоянството и волята. Защото всъщност това е една битка. Единият побеждава, покорява в ущърб на другия. Има души, създадени да бъдат плячка. Има хора, създадени да действуват, други — създадени да мислят. Качествата на покорител, ловкостта, изкуството се дължат на инстинкта. Покорителят повече от всеки друг усеща, приема и излъчва като с антени флуиди, душевни трептения, подобни на електрическите вълни. Новата хипотеза, колкото и смела да изглежда, ми се струва много близка до истината. Скоро ще се наложи науката за душата, ще вземе връх над другите науки, обяснявайки всички явления, които днес ни се струват странни, каквито са телепатията, внушението, симпатията и антипатията.

Цялата вечер Нягу стоя закован в един ъгъл, нацупен и разсеян. В цялата зала, пълна е хора, не виждаше никого освен Евантия.

Погледите на жените се спираха инстинктивно върху него. Младежкият му вид привличаше много жени, някои дори се бяха опитали да се приближат към него, но суровото му и гордо безразличие ги държеше на разстояние. Макар всъщност да беше поласкан от интереса, който будеше, продължаваше да се държи сдържано, а това обикновено интригува и привлича почти всички жени.

Обвиняваха го, че обичал да позира, че искал да бъде оригинален, интересен, а бил само неестествен.

Нягу даваше вид, че гледа разсеяно вихреното въртене на танцуващите двойки, но той следеше само една двойка. Виждаше само две същества, слети в едно, които се движеха по странен начин в светлата мъглявина на танцувалната зала, ритмично, по такта на музиката. Дебнеше движенията им, за да отгатне мислите им. Не чуваше шепота им, но присвитите му очи схващаха всеки жест.

При танца роклята на Евантия се огъваше около нозете на Делиу, които се прилепваха трепетно до нейните стройни гъвкави крака. Той я придържаше за талията толкова изкусно, та сякаш я носеше като плячка, притисната до гърдите му. А тя, покорна в прегръдката му, правеше само ония движения, които неговата воля ѝ налагаше в такта на мелодията. Прилепил чело до черните ѝ къдрици, той ѝ шепнеше

нещо на ухото. И Евантия, разтапяща се от наслада и омая, се усмихваше с леко кокетничене. Понякога засмените ѝ очи го поглеждаха с миловидна смелост.

Колкото пъти в летежа на танца минаваха край Нягу, той без да иска свиваше вежди. Ако пък погледите им се срещнеха, той извърщаше очи с престолено безразличие.

— Как е възможно, Нягу, на твоята възраст да подпираш стените като някакво момиченце от „*Sacré Coeur*“^[11]? — запита с учудване един стар капитан, като сложи тежката си ръка на рамото му.

Доктор Червена брада се приближи със саркастична усмивка:

— Младежите правят изобщо голяма грешка, като се държат твърде почтително с жените. И горчиво се лъжат. Те не знаят, че жените не искат да бъдеш почтителен към тях, а да бъдеш дързък, нападателен. От старицата до момиченцето всички жени еднакво се радват, когато ги ухажват и им правят комплименти. Тази е най-голямата наивност на младостта, за която си даваш сметка едва във възрастта на съжаленията. „Ако младостта знаеше и ако старостта можеше...“ — каква дълбока истина съдържат тези банални думи!

Капитан Минку, привлечен като с магнит, дойде при Червена брада, който гледаше хората в залата е велико презрение, както винаги, и от много високо.

— Не зная — каза лекарят — кой е сравнил бала с бойно поле. Битка между два лагера, между женените мъже, погълнати от работата си, и жените им, жадни за нови вълнуващи преживявания, дирещи да се измъкнат, да избягат от действителността. Мъжете — облечени в черно, като в траур, а жените — в бяло, червено, зелено — във всички крещящи цветове. А и тия офицерчета в бяло, като херувими без криле, тия типове, мнозина от които миришат на йодоформ, подир които жените си губят ума, тичат подпре им, харесват ги, защото напомнят за рицарството. Погледни женените мъже. Незначителни, намръщени, наблюдават скришом съпругите си. Понякога се усмихват кисело. От страх да не ги загубят, държат ги в къщи заключени. А тук, на бала, ги оставят свободни, позволяват им да се разголват пред похотливите очи на мъжете, които ги дебнат, готови да ги отвлекат. Обърнете внимание какво изражение имат лицата на мъжете, когато си отиват от бала. С каква суровост съпругът вдига жена си да си отидат. С какво задоволство проявява правото си на собственик, на господар! А тя е

какво съжаление в очите напуща пажа си, който я е очаровал няколко часа и я е измъкнал от досадата на мизерната провинция, в която вегетира.

— Я погледни — рече Минку — колко нещастен изглежда Нягу, като вижда обожаваната си в прегръдките на Делиу! Кой би могъл да помисли, че появяването на този човек на бала ще предизвика такова възхищение, толкова завист и ревност? Ето, виждаш ли там в дъното до прозореца онази черноока, висока жена?

— Не е грозна — забеляза лекарят, като я загледа внимателно. — Изящна е, но изглежда студена. Ако стоя по-дълго до нея, сигурно ще хвана хрема.

— Лъжеш се, съвсем не е студена и в момента кипи, още малко, и ще експлодира като торпила... Липсва ѝ само запалителят. Тя е жена на един бивш пилот. Погледни само как мрачно гледа! Оплаква загубената си любов. Делиу я изостави по заповед и го преместиха в Галац. Виждаш ли с какъв убийствен поглед го следи! Страшна ревност я мъчи!

— Любовта и омразата са две крайности, които се докосват — каза поучително лекарят. — От всички човешки слабости ревността е тая, която най-много разстройва живота ти. Вмъкне ли се в тебе нейната зараза, ти ставаш едновременно и тиранин, и роб.

Пенелопа седеше в дъното на залата като ранен звяр. Дойде на бала заедно с Американеца, изкусно гримирана, в черна тафтена рокля и старинна брошка от гранати и седна между сериозните жени. Умееше тактично и достойно да играе ролята си на покровителка.

Сдържана и надменна, гледаше с присвити очи събраните там хора, които се движеха и бръмчаха като пчели.

Колко мизерни ѝ се виждаха тези вечеринки, с претенции на дипломатически балове! Тя притваряше очи и виждаше на екрана в паметта си картините, останали от детството ѝ... „Какъв разкош, какво великолепие имаше в баловете на руското посолство в Цариград!...“

И както се беше унесла в спомените си, Пенелопа трепна изненадана. В рамката на вратата беше застанал Делиу. Просто не вярваше на очите си. Много добре знаеше, че той не бе дошъл с ескадрата в Сулина.

„Кога ли е пристигнал? Каква мъжка красота!“

И тръпнеща, обхваната от някакъв страх, Пенелопа усещаше как кръвта ѝ нахлува буйно в сърцето. Обземаше я просто лудост! Никога не беше си представяла подобно нещо: да бъде пред нея, и да не може да му говори. Идеше ѝ да се хвърли на шията му и да го задуши от целувки. Стоеше като на тръни и, не можеше да мръдне от мястото си. Беше като парализирана, като осъдена да стои закована на мястото си цялата нощ. Толкова много очи я наблюдаваха.

А Делиу, горд и студен, разглеждаше хората в залата. Не я виждаше или се преструваше, че не я вижда. Ужасно!

Славата му на покорител на женски сърца харесваше по-рано на Пенелопа. Тя се гордееше с неговите авантюри за които чуваше и се надсмиваше над жените, впрегнати в неговата триумфална колесница. В началото, когато изборът му падна на нея, тя беше радостна, като че бе спечелила някакъв конкурс. Обаче не след дълго почна да изпада в кризи на дива ревност.

— Каква хубава двойка! — пошепна една дама до нея, гледайки Делиу и Евантия, които танцуваха сред всеобщото възхищение.

Притиснати един в друг, те летяха във вихъра на танца. Той — силен, висок, приведен леко над нея, с някаква нежност и трогателност, в движенията си. Тя — крехка, гъвкава, отпусната в прегръдката му, задъхана, притворила очи.

Докато ги гледаше, Пенелопа усети дори физическа болка.

На няколко пъти, когато Делиу минаваше край нея, тя го стрелна с мрачен поглед. Той не я видя. Или се направи, че не я вижда? Сломена от накърнено честолюбие, Пенелопа усещаше, че ѝ се завива свят, че ѝ призлява и от задушния въздух в залата.

Напусна бала на флотския клуб и си отиде сама в къщи. Съкрушена, тя падна на леглото си, зарови глава във възглавниците и зариде. Не можеше да заспи. Щом затвореше очи, виждаше Евантия в прегръдките на Делиу. Тази картина, тази халюцинация я измъчваше.

В трескавото състояние, в което беше изпаднала, тя си задаваше жестоки въпроси, и се боеше да си отговори.

Как, няма е вярно, че той не я обича вече? Завинаги ли я е напуснал? Нима ѝ се е наситил? Дали не е остаряла? Погрозняла ли е, та не я поглежда? Как е възможно човек като него да се поведе по едно

дете като Евантия? Но може да не е нещо сериозно... И все пак какво удоволствие намира той да къса сърцето на жената, която страстно го обича?

И изведнъж си спомни един израз, прочетен в някакъв любовен роман: „Обожаем звяр“.

И дълго време повтаря тия две думи, изричани със стиснати зъби, съскани с глуха ярост.

Сключила ръце под главата си и впила поглед в тавана, тя лежа така, докато се разсъмне.

Стана. Не можеше повече да лежи. Уми си лицето и тихичко отиде до стаята, дето спеше Евантия. Обуздавайки ударите на сърцето си, тя натисна леко бравата и откряхна малко вратата.

Момичето спеше щастливо с невинна усмивка на лицето. Едва оформената ѝ гръд, отвитая, се движеше ритмично от дишането ѝ.

Пенелопа се почувствува оскърбена от младостта на Евантия.

Затвори тихо вратата, върна се и погледна в огледалото. Видя се бледа, повехнала, с тъмни сенки под очите.

Та нима някога и тя не е била като това момиче? Но тогава кой я поглеждаше? Едва като доби вид на жена, когато тялото ѝ се поналя, почна да се харесва на мъжете.

Как може това дете, на възрастта на която беше тя тогава, да има претенции на жена? Какво безобразие! Да хвърли око на мъж като Делиу!

Струваше ѝ се абсурдно, чудовищно. Едно момиче като това да отнеме любовника ѝ! Мисълта, че Евантия беше предпочетена, я вбесяваше. Разтреперана, разплакана, тя се въртеше измъчена из стаята, сякаш се опиваше от задушавачката я омраза.

Цял ден стоя затворена в стаята си с лед на главата. Едва надвечер излезе сама да подиша морския въздух и да направи обикновената си разходка по кея.

Евантия спа добре до обед.

Лека, весела, бодра, на свечеряване тя отиде към плажа да се срещне, както винаги, с Нягу.

Но къде беше той? Не го виждаше никъде.

Смътна тревога я обхвана. Чувствуваше, че бодилът на упрека се опитва да я бодне: в какво лошо настроение беше Нягу на бала! Жалко, че не обича да танцува. А тя танцува като побъркана. Всички ѝ се възхищаваха, когато танцуваше с Делиу.

„Какъв съвършен кавалер! Какъв интересен тип!“

Не, Нягу не обича баловете. А тя как можа да се увлече дотолкова?... И тя не трябваше да танцува, щом Нягу не обича да танцува...

Сигурно е сърдит. И е прав. Как да се придобрят?

И пред въображаемата си вина Евантия искаше да направи някаква жертва, с която да му докаже своята покорна любов.

Някакъв офицер се зададе откъм фара. Евантия забърза към него. Но се спря изведнъж, нерешително. Не беше Нягу, беше капитан Делиу, който идеше към нея.

Изненадана и смутена, тя не знаеше какво да прави. Накъде да тръгне?

— А! Каква изненада! — възкликна Делиу с фуражка в ръка и я обсипа с ласкави, но банални комплименти. — Каква щастлива случайност да срещна Черната сирена сама! Тюрбанът ви е великолепен, приличате на принцеса от *Хиляда и една нощ!*

И без да иска позволение от нея, тръгна да я придружи.

Почервеняла от вълнение и поласкана, Евантия вървеше до него смутена и не можеше да отвори уста да каже нещо. След няколко крачки се спряха да погледат един параход, който влизаше в пристанището.

— А! — възкликна Делиу. — Колко странно съвпадение!

Евантия обърна с любопитство глава.

Откъм пристанището идеше Нягу, а откъм фара — Пенелопа. Бяха почти на равни разстояния и щяха да се срещнат с тях едновременно.

Усмехната, Евантия направи няколко крачки да посрещне Нягу.

Пенелопа се приближи впила в Делиу очи, пълни с мълнии. Той ѝ целуна ръка е пресилена любезност.

— Трябва да ти говоря. Ще те чакам през нощта при Зеления фар — изсъска шепнешком Пенелопа.

— Къде беше? — попита Евантия наивно. — Търсих те и срещнах господин Делиу и той ме придружи дотук.

Нягу отговори сухо:

— Бях дежурен. Едва сега се измъкнах.

И четиримата тръгнаха бавно към пристанището.

— Да оставим децата да вървят напред — каза Делиу закрилнически.

След няколко крачки много тактично се раздели с Пенелопа, като ѝ се извини, че трябва да поеме пилотирането на кораба.

Пенелопа пое по друг път, понеже щяла да се отбие при една приятелка.

Когато останаха сами, Евантия загледа Нягу с очи, изпълнени с любов. Но той беше тъжен и се държеше хладно.

— Какво ти е? И вчера нямаше настроение. Цялата вечер на бала беше намусен. Защо не танцува?

— Защото ти танцува и зарад мене.

— Признавам, че страшно обичам да танцувам, ала не знаех...

— Особено пък — прекъсна я той — като имаш кавалер като Делиу. Нали така! Как го намираш?

— Танцува чудесно. Изглежда да е светски човек. Интересен е и е възпитан.

— Да. Жените много го ценят.

Скрита зад завесата на прозореца, Пенелопа гледаше улицата, чакайки завръщането на Евантия. А когато я видя, че се зададе спокойна, неподозираща бурята, която бе предизвикала около себе си, Пенелопа, съсипана от мъка, усети как нова вълна на ярост замъглява погледа ѝ.

Миловидността и непринуденото кокетство на момичето се превръщаха в нейните очи в надменност, дразнеща я до полуда.

„Я гледай какво нахалство! Държи се като някаква принцеса! Как да не побеснеееш? И като си помисля, че аз съм я въвела в обществото... Ужасно нещо! Да топля змия в пазвата си!...“

Пенелопа отиде пред огледалото, избърса с крайчеца на носната си кърпичка зачервените си от плач очи, напудри преbledнялото си лице и влезе в стаята на Евантия, решена да се справи с нея, без да се изложи.

Почна спокойно с престорена кротост на жена с голям житейски опит:

— Слушай, момиче! Говоря ти като майка, за твое добро. Не е хубаво това, което правиш. Едно момиче, което едва е влязло сред хората, трябва да бъде по-сдържано.

— Защо? Какво съм направила? — попита детински Евантия, без да разбира какво иска да каже Пенелопа.

— Ти дори не си даваш сметка! — И тънките устни на жената се свиха в злобна усмивка. — Не може така, такова нещо не се прави! Да танцуваш цялата вечер само с един кавалер и на другия ден да се разхождаш с него по кея пред очите на всички. Ти още си малка, не си запозната с живота в обществото...

— Какво съм аз виновна, че на него му било приятно да танцува само с мене? — отвърна момичето нервирано.

— А! Не е чудно и да си помислила, че те е харесал! — прекъсна я Пенелопа с остър смях. — Е, това вече е смешно... Много си избързала, момиченце! Как си представяш, че такъв мъж като Делиу ще си губи времето с едно глупаво момиче като тебе? Какво? Каза ли той нещо? Говори, имай кураж! Не хитрувай... Какво имаш ти с него? Харесва ли те? Обича ли те?

— Може би... — отметна момичето глава назад и я загледа с очи, изпълнени със сълзи.

Пенелопа отвори стиснатата си уста, за момент се видяха зъбите ѝ, сякаш искаше да ухапе, и въвн от себе си от ярост, кресна:

— Безсрамница! Ще видиш ти!

И като побесняла вълчица се хвърли върху момичето, но то се дръпна назад.

В този момент влезе Американеца, привлечен от крясъците в стаята.

Без да каже дума, той застана между двете жени, готов да се бие.

После хвана дъщеря си за ръката, заведе я в стаята си и заключи вратата.

Евантия стисна с две ръце главата си, тръшна се на леглото и заплака с глас:

— Не оставам нито миг повече в тази къща!

— Ссст! Тихо! — каза старецът. — Нареди куфарите и веднага ще се преместим в хотел, докато си намерим квартира.

Пенелопа беше изпаднала в истерична криза. Успокои се, след като счупи едно огледало и една голяма стъклена кана.

На другия ден, когато Стамати се върна в къщи, хвана се за главата. Просто не позна дома си. Гостите му се бяха преместили, а жена му беше болна на легло.

— Не позволявам — крещеше Пенелопа възмутена — това развалено момиче да прави дома ми за срам!

Въпреки че изглеждаше като пред нова нервна криза, тя все пак си даваше сметка за станалото и съжаляваше горчиво само задето не бе съумяла да се обуздае.

[1] Отнася се за Михаил Когълничану (1817–1891), който като историк, държавен мъж и политик защищавал интересите на отечеството си, Б.рум.ред. ↑

[2] В случая — дребни предмети, които се продават или подаряват на бала. Б.пр. ↑

[3] Става въпрос за куличка на оръдие на кораб. Б.пр. ↑

[4] Разумна жена (фр.). Б.рум.ред. ↑

[5] Тук „комунистически“ е употребено в смисъл на „общо“ по тогавашното буржоазно разбиране и няма нищо общо с комунистическия строй. Б.рум.ред. ↑

[6] Югурта, нубийски цар (160–104 преди н. е.). Водил война срещу римляните, но бил победен, пленен и докаран в Рим. Б.рум.ред. ↑

[7] По момчешки (фр.). Б.рум.ред. ↑

[8] По съзвучие дулау на румънски език — пес. Б.пр. ↑

[9] На жена (итал.). Б.пр. ↑

[10] Женкар (фр.). Б.рум.ред. ↑

[11] Девически пансион във Франция с възпитателки калугерки. Б.рум.ред. ↑

ГЛАВА VIII

Срещаха се всеки ден. Щом се освободеше от службата си в кораба, Нягу отиваше право на срещата си с Евантия. Избягвайки чуждите погледи, те скитаха по цели часове с лодка по гладките води на тесните канали, подобни на водни пътеки през гъстите гори, спираха на открити слънчеви места, беряха водни лилии, лиани и кринове от разкошните градини на блатата, създадени по някаква странна игра на природата.

Бяха сами. Никакъв човек не се мяркаше сред това усамотение, потънало в тържествена тишина. Навлизаха в дивата, потайна природа на Делтата, в един съвсем друг свят, без никаква връзка с останалия. Потръпваха понякога, като гледаха в бистрата вода, като във вълшебно огледало, буйната растителност на дъното на блатата. Стотици и хиляди видове уплашени морски насекоми изскачаха от гъсталаците от камъш и плуваха като зелени облачета. Над главите им прелитаха ята прелетни птици на път към страните, дето портокалите цъфтят.

Една вечер през настъпилата есен ги изненада на плажа дъжд от пѣдпѣдъци. Летейки към топлите страни, те спираха тук да почиват и да се присъединят към други птици, за да прелетят заедно Черно море; но зашеметени от ослепителната светлина на фара, те падаха отмалели с крясък: „Пѣд-пѣдък, пѣд-пѣдък...“ Не можеха да летят, пълзяха по пясъка като полски мишки и децата ги ловяха с ръце.

Това клане на пѣдпѣдъци траеше няколко дена. Рибарите ги мариноваха и пълнеха цели бѣчви.

През един от тия златисти есенни дни плажът беше безлюден. Само далеч, точно до фара, две черни точки нарушаваха гладката лента на златистия пясък.

Отпуснати в приятна нега, Нягу и Евантия не можеха да се решат да си тръгнат. Потънали в сладко опиянение, те лежаха вече часове на мекия топличък пясък.

Навътре синьозеленото море беше спокойно. На брега се плискаха лениво малки вълни и разпиляваха по ситния пясък сребриста пяна, като разкъсана дантела.

Омагьосани, двамата влюбени живееха в рая на любовта, погълнати от очарованието на оная голяма радост, която единствена кара човека да почувствува цената и красотата на живота.

— Ще се простудиш.

— Не, няма... толкова е приятно!

Протягаше по детински босия си крак до водата. Студената пяна на вълните, погълната от топлия пясък, гъделичкаше приятно ходилото ѝ и я караше да потръпва от наслада и тя свиваше крехкото си тяло с гъвкави движения, на котка.

Понякога, полегнала с ръце под главата, тя се преструваше, че спи, наблюдавайки през клепките си радостта в очите на любимия си, който, седнал до нея, я съзерцаваше.

Затаил дъх, Нягу не намираше подходящи думи, с които да изрази чувството си. Възхищаваше ѝ се мълчаливо, обзет от някаква божествена страст. Не можа повече да се овладее. Тялото му неволно се наведе леко над нея и той притисна горещите си устни към върха на пръстите на крака ѝ, зачервен от студената солена морска вода:

Тя трепна, изправи се на колене, взе главата му в двете си ръце и го погали по лицето като дете.

Карфицата, която прикрепяше зеления муселин около главата ѝ, се откопча, ѝ дългата ѝ черна коса със синкав отблясък се разпиля на къдрици около нежната извивка на шията ѝ.

Докато беше наведен над нея, помагайки ѝ да прибере косите си, Нягу, несъзнаващ какво става с него, каза с трепет в гласа:

— Не знам как бих могъл да те направя щастлива?! Това ме измъчва непрекъснато.

— Какво дете си ти! — избухна тя в сребрист смях. — Нима не виждаш колко щастлива си ме направил... Щастлива за цял живот... завинаги! Какво щеше да стане с мене, ако не бях те срещнала?!

Нягу поглъщаше думите ѝ, казани с толкова жар, и следеше движенията ѝ, защото тя говореше едновременно с очи, с ръце, с цялото си тяло — бързо и задъхано.

— Нашата любов — почна той сериозно — е от ония връзки, които траят цял живот... остават завинаги... Ние не можем вече един

без друг.

„Завинаги... за цял живот...“ — бяха думите, които постоянно повтаряха с твърдата увереност на непознаващите живота.

Слънцето — огромна бомба, нажежена до зачервяване в пещта на пламналите от залеза облаци — залязваше, оглеждайки се в блатата на Делтата. Морето променяше постепенно багрите си: на брега простираше пурпурни ленти, навътре виолетово платно, а в дъното тънката огромна извита линия на хоризонта сякаш беше очертана с въглен.

— Късно е, да вървим. Бате Томица, докторът, сигурно ни чака.

И Нягу се замъчи неумело да върже сандалите ѝ, а тя само с едно сръчно движение с пръстите на ръцете си върза джувката на вратовръзката му. После отупа с ръце хълбоците си да падне полепналия пясък в гънките на полата ѝ, хвана подръка Нягу и се притисна до него.

Леки, млади и щастливи, те тичаха по гладкия каменен кей, сякаш летяха по него, сякаш не го докосваха с крака.

Този ден в болницата трябваше да бъде направена аутопсия. Вълните бяха изхвърлили на брега трупа на един рибар.

Доктор Томица съблече белия си халат, изми добре ръцете си и се отпрати към тая част на болницата, която беше на Европейската комисия и дето беше неговото жилище. Вървеше бавно, с тежки стъпки между живия плет от лози от двете страни на чистата алея, покрита с надробени цветни мидички.

Връщаше се от моргата — една дървена барака с циментиран под, боядисана в зелено, скрита зад завеса от дива роза в дъното на двора.

Хората наричаха доктор Томица „Патриарха на Делтата“. Минаваше за доайен на румънските чиновници. Беше оригинален и мил старец — грамадно тяло с детска душа, — с бяла достопочтена брада до кръста. Свършил медицина в Париж, веднага след завръщането в отечеството си бил пратен временно в устието на Дунав, дето бил необходим изискан лекар, възпитан в чужбина. И това „временно“ продължаваше вече тридесет години непрекъснато.

Говореше се, че на младини жените го обожавали, но си останал самотен. Не се оженил, както казваше той, от нерешителност. Лошата мълва твърди, че бил скъперник, защото някой го бил сварил в къщи, като си кърпел сам чорапите. Мнозина му бяха завлекли пари, взети назаем; други го бяха измамили с акции в различни дружества, кооперации или за благотворителни цели. Патриарха фигурираше служебно като почетен председател начело на всички списъци на местните организации. Един касиер бе изчезнал, след като му бе задигнал голяма сума пари. На една жена, вдовица на обесил се чиновник, която казваха, че я бил обичал, ѝ пращаше в Букурещ редовно от около двайсет години определена месечна издръжка.

Доктор Томица имаше душа на неуспял човек в изкуството. Лекарският дневник в болницата беше изпъстрен от него с чудни скици, рисувани с веща и сигурна ръка. Беше страстен любител на музика и свиреше с уста всички опери, които бе слушал през младостта си. Бе остарял в Делтата, очаквайки сякаш нещо, което ще промени живота му. Сега вече чакаше само да излезе в пенсия и да се оттегли в Париж — единствената му мечта. Защото този човек, нещо много чудно, бе запазил същия си манталитет, с който бе тръгнал от Латинския квартал.

Обширна стая — бивша болнична зала, през прозорците на която светлината и соленият морски въздух влизаха на големи струи — беше превърната на кабинет, салон, библиотека, музей и изложба на интересни неща. Страстен колекционер и любител на антични предмети, лекарят бе събрал и натрупал тук голямо количество вехтории и произведения на изкуството; ниски миндери, покрити с ориенталски килими, потъмнели картини в мазни бои, опушени икони, стари литографии, измъкнати от кутиите на антикварите по кея на Сена. По дъбовите рафтове бяха наредени безразборно книги — художествена литература и наука, списания и вестници, получавани редовно от Париж през тези тридесет години на заточение.

По стените имаше пана с пушки със седефена инкрустация, лули, наргилета. Навсякъде из стаята в артистично безредие се виждаха очукани скулптури, шарени глинени съдове, танагри, съдове от

алабастр, предмети от оникс, други изработени в дребен и прецизен филигран.

Сред тази мъртва природа, сред тази странна бъркотия от останки на старо изкуство — трохи от изчезнали богатства — доктор Томица живееше сам, потаен, като маг от древни времена, владеейки с душевния си вътрешен поглед безкрая на пространството и на времето.

Той се чувствуваше доволен сред тази изложба на стари предмети, разглеждаше с детинска радост тези останки на човешкото въображение и усилие, защото те го водеха из разни страни на земното кълбо и му напомняха за фантастичния свят в калейдоскопа на миналото. С метличка в ръка, на балкона към морето по цели часове той чистеше благоговейно праха и паяжините по тия разнообразни останки от корабокрушенията на толкова светове, изчезнали през вековете.

С очила на носа доктор Томица беше потънал в дълбокото кресло пред голямата си писалищна маса. Преглеждаше и разчистваше стари писма, натрупани в една дървена кутия от сандалово дърво със сребърни арабески. Капитан Минку и Червена брада, излегнати на диваните, пушеха, погълнати от четене на вестниците, току-що донесени от пътническия кораб.

Вратата се отвори със силен трясък и се залепи на стената. Евантия и Нягу влязоха запъхтени. Бяха изкачили стълбите с лудешка бързина. И тихата стая се изпълни изведнъж с дъх на младежко здраве и веселост.

— А, Патриарха извадил пак ковчежето на любовта с трофеите от младежките му победи — каза Нягу, приближавайки се до бюрото.

Евантия заразглежда книгите и пръснатите навсякъде предмети. Описът на книгите от библиотеката на доктора, почнат от няколко години, още не беше завършен. Патриарха не позволяваше чужда ръка да бърка в неговото светилище.

— Ето какво значи да не си женен — каза Евантия. — Женска ръка би сложила тук ред само за няколко часа.

— Свикнах всички — отвърна й Патриарха — да зачитат моето безредие. Мразя да ми слугуват. Навикнах да си бъда сам слуга.

— Знаеш ли, бате Томица, какво казва народа? Ако до четиридесетата си година не се ожениш, имаш всичката вероятност да вземеш готвачката си за жена.

— Тъкмо за това не държа готвачка. Носят ми ядене от болницата и съм много доволен.

Когато Патриарха вдигна ковчежето да го сложи между другите реликви в едно от чекмеджетата на бюрото си, един сгънат лист полетя и падна сред стаята.

Нягу се спусна и го вдигна.

— Любовно писмо! Не знам какво да стана, ако не е любовно писмо! — викаше той като радостно дете пред някаква чудесна играчка.

Евантия се приближи машинално, впила жаден поглед в пожълтелите от времето лист с едва забележим лилав, кенар.

— Разрешаваш ли ни, бате Томица, да го прочетем? — запита Нягу с умоляващ глас, изгарящ от любопитство.

— Моля, на ваше разположение е. Няма нищо страшно.

— Да чуем — обади се капитан Минку, като пусна вестника.

Нягу разгърна, листа и няколко сухи стръка момина сълза, вързани с кичур женска коса, паднаха до краката на Евантия.

Мили мой,

С какви думи бих могла да опиша отчаянието си, като разбрах, че ми е забранено да дойда и още веднъж да падна в твоите прегръдки?

Право е казано, че там, дето се ражда любовта, се ражда и мъката.

Нищо освен твоята любов не ме свързва с живота. Всичко освен тебе ми е чуждо на този свят.

Прощавай, че нямам, сила да скрия мъката си, да не ти кажа колко страдам. По цели нощи плача... от щастие... от мъка...

Понякога ме измъчват и черни мисли.

Защо ли гледам на бъдещето с такъв ужас?

Как? Нима е възможно една такава любов да угасне някога? Нима времето би могло да разруши една такава силна връзка, създадена за цял живот, завинаги?

Всеки ден чакам тръпнеща писмо от тебе.

Пиши ми, мой мили, много, много... Повтаряй ми хиляди пъти, че ме обичаш, че винаги, ще ме обичаш... винаги... тъй както те обича и ще те обича

твоята С.

Настъпи няколкоминутно мълчание.

— Знаете ли, че не е лошо написано! — каза Минку, изненадан от стила на тази непозната.

— Коя е тая нещастна жена? — запита трогнат Нягу, като подаваше писмото на Патриарха, който беше слушал смръщен с ръка на челото.

— Горката жена! — прошепна Евантия и стисна треперещите си устни.

— Мене — заяви Червена брада с прекрасен цинизъм — ме интересуват само писмата на бръснарите и на старшиите. Всички интелектуалци пишат по един и същ калъп. Интересно нещо е как любовните писма на Наполеон и на Шатобриан си приличат с писмата на всеки влюбен студент. Всички пишат по един и същ начин. Колко банален и еднакво звучащ е този вид писма.

Доктор Томица попипа заинтригуван хартията, избърса очилата си, разгледа почерка и разтърка няколко пъти челото си. Сви вежди, като напразно правеше усилия да възвърне спомените си от младини.

Всички наоколо мълчаха и чакаха със затаен дъх.

— Не мога да си спомня — каза той ядосано.

— Как, няма е възможно? — извикаха всички наведнъж.

— Как можеш съвсем да забравиш една любов?

— Как да не се сетиш за същество, което някога си обичал?

— Да не познаеш почерка ѝ?

— Възможно ли е?!

— Ето, първата буква на името ѝ е С.

— А! Чакайте! Трябва да е Сузана... Една, която... — Но изведнъж доктор Томица пребледня. Бе съзрял изсушените стръкчета момина сълза, вързани със златен кичур коса.

— Не, не е Сузана... Тя имаше черни коси. Не, не може да е тя. Друга е... Коя може да е? — питаше се той, заеквайки. — Е, не си

спомням и туйто! — И захвърли ядосано писмото в дъното на едно от чекмеджетата.

Положението беше комично и същевременно тягостно.

Веселостта изчезна. Някаква няма тъга изпълни студеното мълчание, настъпило между тях. Замислени, всички потаиха в себе си смътното чувство на жал към онова непознато забравено същество.

По едно време Патриарха се съвзе и почна с горчиво съжаление:

— Търсех винаги съвършената, идеална жена... Пълното щастие, възвишената хармония, абсолютната любов. Затова и останах сам досега. Само една дума или един жест бяха достатъчни да прекършат в един миг крилете на любовта ми. Не можех да правя компромиси в любовта си. Не можех да лъжа нито другите, нито себе си. Изисквах абсолютна любов. Или всичко, или нищо! Изпитвах ужас от скандални сцени при раздялата. Гняв, възмущение, упреци, отмъщение, сръдни и сдобрявания... Тая вечна алтернатива между плесници и целувки винаги ме е отвращавала. Вярно е, че когато бивах изправен пред непоправимото, се разделях без омраза и съжаление; оттеглях се винаги, когато почувствувах, че любовта отслабва, защото аз винаги съм предчувствувал агонията на любовта, приближаването на края.

— Все пак ужасно е! Право казано, че само любовта може да слее две души в една, да направи една душа в две тела и пак тя може да ги раздели, да направи двамата толкова чужди един на друг, като че ли никога не са се познавали. Ето какво е любовта! — каза Минку, клатейки глава, изпаднал в романтична меланхолия. — Страдаш, обичаш, постигаш щастieto, кълнеш се от душа в любов за цял живот, завинаги и... Пламъкът спада, трепти, угасва, умира. Димът се разпилява и... нищо, не остава нищо! Само забрава... смърт...

— *Sic transit gloria amoris*^[1] — изрече бавно и поучително Червена брада, който дремеше излегнат на един от диваните. После скочи бодро, изправи се готов да почне да развива любимите си теории, доста остаряла стока, която той предлагаше като нова и оригинална, под формата на педантичен и циничен позитивизъм. — Какви абсурдни претенции имат тези наивни романтици, затъващи в любовна метафизика! Смешно е да искаш от любовта повече, отколкото може да даде. Кой не знае, че любовта се самоунищожава в своето горене. Никога не съм разбрал защо се търси някакъв свръхестествен, окултен, свещен и божествен произход на любовта,

когато нейната същност и основа е от чисто органическо естество: физическа нужда, жажда на инстинкта, сляпо желание... геният на продължение на рода, който изисква задължително разплождане.

— Не смесвай — прекъсна го Минку — обикновеното желание с любовната страст. Има разлика между човека и мекотелото. Любовта е присъща само на човека.

— Моля, моля — прекъсна го Червена брада, — а у птиците не съществува ли естественият подбор? А! Искаш да говориш за великите любовни страсти? Това е въпрос на темперамент. Духовният елемент се намесва впоследствие, защото мозъкът е под прякото влияние на жлезите. Премахни жлезите, и веднага ще угасиш най-пламенната любов. Илюзии!... Лъжа!...

— Кой може да прозре тайната, загадката, която свързва или разделя две човешки същества? — намеси се сериозно Патриарха. — Любовта е най-сложното чувство. Нито една от досегашните теории върху това чувство не ни е задоволила. Екзалтация на желание и симпатия? Болест? Опиянение? Отравяне? Едно обаче е сигурно: любовта дава най-голямата и най-дълбоката човешка радост. И, кой знае, може би на любовта се дължи устремът, който е издигнал човека на такава висота, над всички други животни. Казано е, че гладът и любовта изменят лика на земята. За да може да вкуси от върховното удоволствие, човекът е трябвало да мисли, да разсъждава, да си представя, да побеждава, да създава всичко, което е велико, красиво, добро и благородно и да се издига до върховете на прогреса.

— А това върховно удоволствие — поде Червена брада — е създадено от природата с единствената цел: продължение на рода. Защото всъщност само това удоволствие е причина за нашето раждане. Не е ли право казано, че една вечност се дължи на една секунда споделено удоволствие и че във всяка любовна фибра се крие двойната природа на човека, който осигурява жизнеността и продължаването на рода? Два гласа се издигат: нежна, омайна песен и вой на животно, което ражда. Силната и неизбежна като смъртта любов съдържа в себе си: и жестокост, и насилие, защото любовта значи и зачеване. Третото същество трябва да продължи двете същества, които, слети в едно, се изчерпват, намаляват, изчезват чрез самия любовен факт. Природата е взела своя дял, чувството е извършило предназначението си и неминуемо се атрофира, изчезва, умира.

— Но любовта, която свързва двойката, семейството, тази клетка... — опита да се намеси пак Минку.

— Ха, ха! Избухна в саркастичен смях Червена брада. — Искаш да ми говориш за трагикомедията на брака ли? Това е едно обикновено другарство, породено от социална необходимост... Знае се, че бракът е погребване на любовта... Подпора, сложена от нравствеността и от религията, за да поддържа социалната барака да не рухне.

Нягу беше седнал до прозореца към морето. Загледан в празното пространство, развълнуван, той слушаше мълчаливо. Чувствуваше добре, че и той има какво да каже. Силни аргументи и откъси от фрази му идеха на езика. Готов беше да ги хвърли като стрели върху главата на Червена брада, на този отрицател, който профанираше любовното чувство, източника на щастие, тази благородна страст, тоя свещен идеализъм. Ала не смееше да се намеси в разговора.

Нервиран, той стана от стола и почна да се разхожда из стаята с големи, твърди крачки. Напрягна ума си, решен да разсъждава хладнокръвно, методично, за да намери пътя, примиряващ идеала с действителността.

Невинна и смутена, девойката седеше в един ъгъл с книга в ръка и се преструваше, че чете, а слушаше внимателно, наранена от това, което чува. Тя за пръв път чуваше такива научни и сурови теории и те рушаха мечтите на първата ѝ младост.

Патриарха, загледан в един старинен стенен часовник, приключи спора за неразрешимите проблеми, както винаги, със своите любими думи, измърморени в брадата си; той никога не завършваше това изречение:

— *Ex! La vie... la vie... C'est la vie...* [2].

Беше късна вечер, когато слязоха по стълбите на болницата. Вън, в мрака, влагата пронизваше до кости. Евантия се разтрепера. Нягу я зави с пелерината си. Вървяха един до друг смутени, в тягостно мълчание, измъчвани може би от едни и същи мисли, тъй като и двамата чувствуваха някаква мъчителна празнота в душата си.

Морето въздишаше продължително и се плискаше в подножието на старата дига.

Звездите мигаха, трептейки, готови всеки миг да угаснат под напора на влажния, вятър откъм морето.

Разделиха се на края на пустата алея под трептящите тополи, оголени от есента.

Тя си отиде сама, мрачна, със сърце, свито от страх и от някакво безмълвно страдание.

Той, след като целуна студената ѝ измръзнала ръчица, остана на мястото си неспокоен, измъчван от горчиви мисли, обзет от смътно предчувствие за неясно още съжаление.

Бодилът на съмнението се забиваше с болка в сърцето му.

[1] Така минава славата на любовта (лат.). Перифразиране на „*Sic transit gloria mundi*“ („Така минава световната слава“). Б.рум.ред. ↑

[2] Живот... живот... Това е животът... (фр.). Б.пр. ↑

ГЛАВА ІХ

— Ти, жребче, няма ли да дойдеш с нас в града? — попита го лекарят, слизайки по трапа.

— Няма да изляза, имам нещо да пиша — отвърна Нягу смутено, с половин уста.

— Внимавай, момче, симптомите са обезпокоителни, болестта ти напредва... почваш да ни отбягваш, дириш усамотение... Това са лоши признаци... Следя фазите на твоята болест... Да знаеш, че си под мое наблюдение... като инжектиран опитен заек.

И лекарят се спря по средата на стълбата и му се закани с пръст като на дете.

Останал сам на палубата, Нягу се раздвижи неспокоен, загледан нетърпеливо в лодката, която оставаше след себе си светла пътека по тъмното огледало на Дунава.

Горчиво чувство, сякаш някакъв срам го караше да крие душевните си мъки. Боеше се да не се издаде. И пред най-добрия си приятел не би се изповядал.

Когато лодката изчезна от погледа му, почувствува как го обзема някакво странно вълнение, подобно на детска радост: оставаше сам, отърваваше се от погледите на толкова очи, които го следяха.

Някак жадно загледа гладката повърхност на водата. Идеше му да скочи през борда, да си пробие път с ръце и нозе, да плува, да лети, да стигне до другия бряг на Дунава.

Едва можеше да се владее. Наведе се над отворения прозорец на осветената каюта и попита дежурния офицер, който вписваше в бордовия журнал:

— Нику, мога ли да взема *Пиленцето* и да се разходя до фара?

— Защо не почакаш дежурната лодка? Тя сега ще се върне.

— Не. Искан ми се да покарам малко с весла, да размърдам мишците си... Толкова красива е нощта...

Пиленцето, най-малката лодка на кораба, беше вързана до стълбата.

С един скок Нягу се намери в нея.

Нагласи веслата, разкопча куртката си и с няколко напрежения на силните си мускули се озова сред течението. Остави се водата да го влече надолу, като внимаваше да бъде далеч от светлините на брега.

Луната не беше още изгряла. Звездите се оглеждаха във водата като разпилени трептящи кандила. Лодката се плъзгаше леко и сечеше светлите ивици на фенерите по-двата бряга на канала. По кея, в хладния вечерен въздух се разхождаха хора. Неясните им силуети се движеха като китайска игра на сенки. Нягу ги виждаше, без те да го виждат. Летеше с лодката подобно на призрак, доволен, че никой не може да го познае.

Спря чак на устието на реката.

Върза лодката до каменния стълб на зеления фар и се изкачи тихичко на кея.

Нямаше никого.

„Ще дойде ли, или няма да дойде? Ами ако не дойде?“

Под гнета на мъчителното чакане той запуши и се заразхожда нервно.

Инстинктивно почувствува, че ще се случи нещо решително в живота му. Уверен и сигурен в себе си, той се опитваше да различи разкривените сенки във виолетовата мъглица, обвила пристанището, изсипана сякаш от звездните висини.

Напрягаше очите си, свиваше ги и изведнъж ги отваряше широко, мъчейки се по този начин да пониже с поглед мрака. Седна на кея и както беше съсредоточил вниманието си и напрегнал слух, приличаше на звяр, дебнещ плячката си. От време на време допираше ухо до каменните плочи да долови отдалеч звука на стъпките и.

Трепна. Като че ли някаква сянка се движеше по гладката повърхност на безлюдния кей. Тръпка го прониза и сърцето му се разтуптя.

Впери жаден поглед и зачака, затаил дъх. Сянката все по-ясно се очертаваше и добиваше определена форма.

Евантия! Сигурно е тя. Ни една жена няма нейната походка, никой не върви като нея. Тя сякаш не стъпва, а се носи леко, едва-едва докосвайки земята, сякаш лети.

Нягу чакаше напрегнато. Внезапно го обхвана неясен страх, като пред решителен за него момент.

Тя го усети, преди да го е видяла. И тя беше смутена, изпитваше и радост, и уплаха.

— Евантия! Мислех, че няма да дойдеш — каза той тихо е разтреперан глас и скочи на крака.

Момичето се стресна и се спря. Не можеше да произнесе дума. Задушено от вълнение, то само се усмихваше свенливо.

— Едва можах да се откопча... — каза Евантия на пресекулки, като се притисна в него.

Отгатвайки вълнението ѝ, Нягу я притисна силно и мълчаливо на гърдите си. Топлото ѝ тяло, изпълнено с щастие и очакване, се отпусна в ръцете му.

Тя потръпна, измъкна се с гъвкаво движение от прегръдката му и каза тихо, задавено, а шепотът ѝ беше като въздишка:

— Да идем на плажа, тук може да мине някой.

Плътно прегърнати, те слязоха от твърдия каменен кей и тръгнаха по мекия килим на пясъка.

Той крачеше с твърда стъпка, а тя едва докосваше земята; Нягу я беше прегърнал през кръста и на всяка крачка я повдигаше.

Сърцата им биеха силно. Гърлата им се бяха свили и устата пресъхнали като след дълго тичане. Нягу усещаше как го пари нежното ѝ крехко тяло. Неочаквано той се спря, прегърна я силно с двете си ръце с такава смелост, че за миг сам се уплаши, но я вдигна и я понесе като дете. Напрегатите му пръсти усещаха движението на горещата ѝ свежа гръд под копринената блуза. От косата ѝ лъхаше топъл мирис на жена и го замайваше.

Той се отпусна на едно коляно, положи я на мекия пясък, запазил още топлината на деня.

Наведен над нея от палецо желание, той потърси устните ѝ със свенлива смелост, а в това време ръцете галеха горещото ѝ тяло, отдадено без никаква съпротива на неговата воля.

Но... внезапно се спря разтревожен. Студена тръпка мина като светкавица през ума и през тялото му.

„Не бива да злоупотребявам...“ — опомни се той и отмалял, отдръпна бавно и стеснително ръцете си.

А тя, дишайки на пресекулки, отвори очи. Клепките ѝ затрептяха и очите ѝ, разширени в мрака, се взряха в него. Смутена, тя стана, сдържайки сълзите си с конвулсивни усилия и стиснати зъби. И обзета

внезапно от мъчителен свян, оправи набраната си пола, като я притисна силно между коленете си.

Ледено мълчание настъпи помежду им. Нягу изтри няколко пъти челото си от пот. Усещаше някаква неприятна отмалялост в коленете си, сякаш сухожилията на краката му бяха прерязани. Той каза с неестествен глас, сочейки с ръка морето:

— Виж една лодка в лунната светлина.

Закъснял рибар прекосяваше светлата лунна пътека по огледалните води.

Станаха едновременно, без да се погледнат в очите. Всеки криеше мисълта и желанието си по-скоро да си тръгне.

— Трябва вече да е късно? — успя да попита стеснително Евантия.

Смутен, объркан, той почна да търси с трескави движения часовника си из всички джобове. Намери го и го насочи към лунната светлина.

— Единадесет... След половин час трябва да застъпя дежурството си на кораба.

Лъжеше. Свободен беше тази нощ.

— Да вървим — промълви тя колебливо.

— Да те заведе ли с лодката до пристанището? — запита той объркан, нерешителен.

— Не. Може някой да ни види. Ще си отида сама и ще си вляза през задната уличка.

Спряха се на ръба на кея.

Той я прегърна набързо.

Тя се притисна мило на гърдите му и гледайки го в очите, успокои го с опрощаващата си усмивка.

— Ще се видим утре вечер.

— По същия ли час?

— Да. Довиждане.

Нягу скочи в лодката, дръпна веслата и почна напрегнато да гребе с всички сила, като се отпусчаше назад с цялата тежест на тялото си. Обърна веднъж глава към кея и проследи силуета ѝ, който изчезваше в диплите на нощта.

Лодката напредваше мъчно нагоре по канала срещу силното водно течение. След няколко гребания той се почувствува изтощен.

Краката му трепереха, ръцете му сякаш бяха от олово, а главата му гореше. Дръпна фуражката си и я захвърли в дъното на лодката. Наведе се над водата, потопи ръката си в студената вода и разхлади челото и пресъхналата си уста.

Разкопча куртката си, за да може свободно да диша. Обхвана го умора. Мъчителни мисли задълбаха мозъка му. Душата му беше изпълнена със странна смесица от печална гордост и смътно унижение.

Мъчеше се да преодолее това си чувство, искаше хладнокръвно, спокойно, със самообладание да разсъди.

„Какво? Нима трябваше да се възползува от слабостта на едно неопитно дете? Една жена знае да се брани, но едно такова невинно момиче...“

„Обуздаването, самообладането означават сила“ — казваше си той, изпълнен с гордост, но това беше само за миг, защото някакъв глух глас му противоречеше, шепнейки му злобно и настойчиво: „Сла-бост! Сла-бост! Животът е само низ от интересни преживелици... Твое законно право е да дириш удоволствия... Все по-силни удоволствия... Да бъдеш напълно свободен. Добродетели, наивни скрупули, обвързвания, вериги — това са условности и лъжи.“

Ситни капки студена пот оросиха челото му.

Мозъкът му се измъчваше от противоречия.

Напразно Напрягаше всичките сили на съзнанието да си изясни, да се измъкне от това положение, което му се струваше смешно и позорно.

Искаше да си наложи да се чувствава горд, победител, ала си оставаше с чувството на унижение и нищожество.

Когато се качваше по трапа, срещна един пийнал колега, поручик Мънзату.

— Ти какво? Прибираш се вече в кораба? Не знаеш ли, че *конклавът* се събира тая вечер в Герасе? Погребваме ергенството на Миташ. Тази му е последната нощ. Утре заминава за Галац да се жени.

Мънзату, с прякор „Граф де Манцати“, беше от овчарско семейство от село Кьорчешме, край Кюстенджа. Бе завършил морско училище в Ливорно, дето си бе дал тази благородническа титла,

показвайки на картата цяла Добруджа за имение на старата фамилия Манцати.

Надарен с феноменална памет, той знаеше наизуст целия Ад от Данте и декламираше вдъхновено по гуляите:

Nessum maggior dolore...^[1]

Нягу няма сила да устои на поканата. Вместо да влезе в кораба, веднага се отправи с Мънзату към Герасе.

Под светлината на фенера на отсрещния тротоар се мярнаха две женски сенки.

Офицерите засилиха крачка и вървейки, ги разглеждаха.

Набитото око на Графа ги позна, макар да бяха на разстояние.

— Ей! Ало! Момичета! Кога пристигнахте и вие тук? Откъде идете и къде отивате? Какво, не се познавате? Поручик Нягу, наречен „Жребеца“. Тази е Военноморската база, а другата, малката, Мица Балата. Най-добрите момичета от всички, вписани в списъка на служещите във флотата. Слушайте, да не се опитате само да завъртите главата на момчето, защото е влюбено до уши.

— А! — възкликнаха двете наведнъж и загледаха Нягу със симпатия и възхищение.

— Ала вие още не сте ми казали, какво дирите в Сулина?

— Днес пристигнахме от Галац — каза високата — да се ангажираме във вариете „Енглитера“. В Галац е безработица. Тук почва зимният сезон. Надявам се, че пристанището ще работи добре, годината беше плодородна, много жито се роди.

— А за къде сте се запътили сега?

— В Герасе. Поканени сме от едни стари приятели.

— А! Чудесно! Там отиваме и ние.

Какво става, какво става
на Герасе в дюкяна?

— затананика си Графа откъс от една песничка, импровизирана на една моряшка оргия, на която бе станала страшна престрелка, с язвителни епиграми.

Докато вървяха, Нягу разглеждаше момичетата, с крайчеца на окото си и ги преценяваше.

Военноморската база — висока, едра и внушителна — беше руса със златисто оксигенирани коси и с величествена походка на царица.

Балата — дребна, черноока, с черна късо подстригана коса — вървеше живо, с кръшни примамливи движения.

Едната гледаше открито със сините си томителни очи; другата — изкосо, с черните си кадифени очи; едната беше склонна към напълняване е напредване на възрастта, другата щеше да си остане такава суха, без определена възраст. Военноморската база бе заслужила съвсем правилно прозвището си поради всеотдайността и верността си към флотата, засвидетелствувани от деня, в който един моряк я бе лансирал в тази професия.

Нещастна в първата си любов — офицерът, който я обичал, се удавил при избухване на една торпила, — тя потърсила утеха между колегите на трагично загиналия си любовник.

Вярно беше, че бе минавала от един на друг, ала никога не се бе отдалечила от кадрите на флотата. Към цивилните и сухопътните офицери се отнасяше с високомерно презрение. Имаше успех и винаги се обличаше в черно. Едни казваха, че жалее първата си любов; други твърдяха, че се облича така, защото черният цвят стои добре на блондинките.

Мица Балата бе запазила това си име от времето, когато живееше с един женен моряк. Негов услужлив колега, съобщавайки му телеграфически за пристигането на Мица в Сулина, бе писал:

Утре пристига Балата.

И така ѝ остана името. Никой не знаеше как се е казвала по-преди. Някакво странно влечение към странствуване, а и мечтата ѝ да отиде в Америка, дето имаше роднини от Трансилвания, я бяха привлекли към флотата. Не бе успяла да емигрира, но се беше привързала завинаги към моряците.

Възрастта и опитът ѝ я бяха направили разумна, възпитана и мъдра. Беше хвърлила око на един неженен капитан. С такт и постоянство преследваше плана си, целящ да ѝ осигури спокойно бъдеще на почтена буржоазка.

В Герасе ги посрещнаха с аплодисменти. Всъщност оказваше се особено благоволение към тези две привилегировани фусты, като ги допускаха в интимния си кръг в Герасе, тъй като сега гуляят не беше „от двата пола“.

Нощното заведение на Герасе беше пригодно да бъде в услуга на всякаква категория клиенти.

Между разните сепарета имаше една слабо осветена стая в дъното на коридора, наречена „тъмната стая“, запазена специално за *моряшки оргии*.

Моряшките гуляи на сушата бяха прочути. Истински магнитни бури следваха неминуемо монашеския живот и строгата дисциплина на кораба. И колкото по-строг биваше режимът на борда, толкова побуйни биваха гуляите и веселбите.

Тази вечер начело на масата „между капитаните, които си припомняха младините“ (както се шегуваха с тях другарите им), седеше чествуваният механик Митаки.

Къс, набит, червендалест и весел, той беше обичан от всички офицери и войници зарад доброто му сърце. Беше свършил техническо училище по механика във Франция, дето произнасяли името му Миташ. А понеже занаятът му го заставяше да се вре около казаните на корабите, отдето винаги излизаше изцапан, другарите му го бяха прякоросали „Капитан Мърльо“. Дори бяха съчинили за него един куплет, пародия на *Сержантът от Александри*^[2]:

*... Дрехата му, мръсничка бая,
но по нея блести
масло и боя.*

В ресторанта на Герасе обикновено се сервираше браилско сирене, много солено, и каракуда в саламура с много пипер и се пиеше истинско шампанско, внесено в страната без мито, тъй като Сулина беше свободно пристанище.

Но тази вечер на масата на моряците беше сложен един тенекиен леген, пълен с пресен чер хайвер, едва подсолени.

Петрушка, руснак украинец, рибар-пират, прислужник при Калаврезото и негов доверен човек, беше донесъл хайвера от Катарлец. Господарят му го беше пратил в знак на признателност към капитанамеханик, който беше монтирал помпите на неговия спасителен понтон.

— Ако господарят не заминаваше вчера за Стамбул — каза Петрушка, — щеше да ви сготви такива ястия, каквито само той знае да прави, пръстите да си оближете: яхния от костенурка и филе от змия.

Един капитан, стар ерген, най-възрастният от всички, наречен „Папаки“, пиеше само сифон, понеже лекарите му бяха забранили алкохола, ала налагаше мненията си относно вината като стар експерт.

— Черният хайвер иска непременно червено, силно вино, какво сте се заналивали с тая зелена чорба!

Герасе доставяше чрез италианските кораби черно вино от Катания, толкова силно и таниново, че го бяха нарекли вино от „Катрания“; то не можеше да се пие освен по формулата, установена от председателстващата вечерята: В + 2В — една част вино и две части вода.

— Добро момче е Миташ — каза Червена брада натъжен. — Жалко, че го загубваме! Оженен веднъж, ще влезе в редицата на задомиените и ще изчезне от пиацата.

— Та няма това е общо правило? — опита се да се намеси в разговора един от младите офицери.

— Голям аджамия си, приятелю! Ти не знаеш ли какво значи бракът? За жената той е едно начало, а за мъжа е край. Тя влиза в живота, той излиза. Не зная кой е казал тези думи, ала добре ги е казал: бракът е златен ланец, когато го поемеш, оловен — когато го носиш, и железен — когато искаш да го скъсаш.

— Докторе, няма ти никога не си мислил да се задомиш? — запита го един капитан, баща на шест деца.

— Трябва и аз да отговоря, както е отговорил един философ на този въпрос: понякога и аз мисля за задомиване, и то най-вече сутрин.

Виното от „Катрания“ беше разгорещило атмосферата в тъмната стая. Смеховете, шегите и закачките избухваха като фойерверки с

блясък и пукот и се кръстосваха в объркания шум като вой на развилняло море.

Духовитости, нецензурни анекдоти, високопарни сентенции, явни баналности, най-смели мнения относно жените се подхвърляха грубо, с цинична философия. Никой не се стесняваше. Никой не се възмущаваше. Никой не се чувствуваше оскърбен, въпреки че около масата имаше мнозина женени, добри съпрузи, прекрасни глави на семейство. Чувството за мъжка солидарност сякаш държеше всички във взаимно съгласие.

Лекарят харесваше собствения си глас и сам му се наслаждаваше, затова пак почна:

— Жените, господа, са низши млекопитаещи. Монтен има пълно право. Ние, мъжете, се възхищаваме от телесната красота на жената, прощаваме ѝ духовната нищета, ала никога не се е видяло жена в чест на духовната мъжка красота да протегне ръка към тялото на западащ мъж. Жалко, че още няма друг начин за продължение на рода освен чрез жената. У жената всичко е сърце, дори и главата. Между един дързък и един внимателен мъж най-нежната жена ще избере дръзкия. Вярна жена е оная, която се заинатява да живее само с един мъж, защото предпочита да мъчи един-единствен мъж.

— Обаче — намеси се един поручик със заимствувана отнякъде фраза — има жени, които толкова много обичат мъжете си, че си вземат и други мъже, за да не хабят своите.

И понеже думите му имаха ефект, предизвикаха смехове и врява около масата, окуражен, поручикът продължи да разказва изтъркани вицове за жените.

— В кой месец от годината жените говорят по-малко?

— Февруари! — извика някой от края на масата. — Защото този е най-късият месец.

— Какво е деколтето? — И той сам даде отговора: — Цепнатина между две дъски на оградата. Любопитният мъж се спира, ала не рискува повече от един поглед.

— Знаете ли на какво се оприличава жената, която няма гърди? На легло без възглавници...

Гуляят беше в разгара си, когато на вратата на тъмната стая прозвучаха нежни звуци на цигулка.

— Буланже! Браво, Буланже! Пристигнаха дрипльовците...

Буланже, циганин от Тулча, носеше брада, подстригана също като на знаменития френски генерал^[3]. Облечен беше винаги в черни дрехи. Лете ходеше с позеленял от слънцето смокинг, а зиме късо балтонче — „Жанбирбок“.

Цимбалистът — черен, прегърбен, с увиснали мустаци — удряше със затворени очи чукчетата по струните на цимбала, който нещо владееше със сухите си пръсти.

Флейтистът — шкембест, с надути бузи — беше страшен с бялото на очите си.

На края се появи и една съвсем млада, но закръглена циганка с нежни бедра, бели зъби и пламтящи игриви очи.

Влизането ѝ в стаята предизвика шумен възторг.

— Тази е Фица, новата ми певачка — представи я Буланже ухилен и добави шепнешком: — Мома е... наистина... Да ме убие господ, ако не е тъй, както казвам! И лекарят го констатира... Има и удостоверение!

Момичето не беше още оформено, но имаше всички изгледи да се развие добре и като жена, и като певачка... Всички се шегуваха и се закачаха с нея, ала никому не минаваше през ум да отиде по-далеч с една още малолетна циганка.

Един от офицерите ѝ направи една скица с молив, а Клапс импровизира за нея един стих по арията „Брюнетката“:

ЧЕРНАТА РОБИНЯ

*О! Ако ти не беше малолетна
и ако прокурори нямаше в света...*

Сред общото веселие Папики обясни случая с певачката от оркестъра на Буланже.

— Знаете ли защо я пази като зеницата на очите си? Родителите на момичето го дали при специални условия. И за да ги увери Буланже, че момичето ще бъде върнато недокоснато, Фроса, жена му, гарантирала с къщата си в Тулча. Тъй че...

— Аз познавам един още по-чудноват случай — прекъсна го капитан Димиу. — Миналата година, когато участвах във военния съвет в Галац по случай делото на един офицер, прочетох един много оригинален документ. Офицерът отвлякъл дъщерята на един посредник на зърнени храни. Одобрили се на края, но бащата на момичето поискал от офицера една разписка, която беше прикрепена към книгата на делото:

Получих на 8 септември 1902 година момиче — девствено.

Нягу беше попаднал на масата между двама вече пийнали: бай Кърнич и Клапс.

Кърнич, добре охранен селянин, добил този прякор поради чипия си нос^[4], механик по професия, бе запазил занаята си и като офицер и не бе прекъснал връзките си с другарите си по занаят. Избран за председател на дружеството „Чук“, когато встъпил на служба в кораба и се качил на него, другарите му го изпратили масово, като носели знамето на дружеството. Възмутен, адмиралът наказал офицера „комунист“ с назидателно наказание — десет дни арест.

А пострадалият Кърнич казал нещо, останало незабравимо сред флотските офицери:

„Колко искрен е народът! Колко лицемерни са адмиралите!“

Колегите му го закачаха и му съчиняваха стихове, които напомняха, че „занаятът е златна гривна, а гърлото — сребърна фуния“.

Поручик Клапс — як, набит, находчив и способен — беше такъв мързеливец, че през целия ден бездействуваше и дремеше. Но вечер се оживяваше, а след полунощ ставаше друг човек — жив и пъргав, остроумен, искрящ от красноречие и духовитост. Особен род нощна птица, той беше вдъхновителят на моряшките гуляи в тъмната стая. Шегите, които устройваше бяха отчаяли щаба на гарнизона. Веднъж в едно вариете откраднал кученцето на една от артистките и го нашарил с черни и бели черти; когато артистката излязла да пее, той пуснал кученцето, превърнато на мъничка зебра. Певицата не познала

кученцето си, изпищяла и побягнала, но кученцето хукнало подире и за общо веселие и смях на публиката.

Нягу пиеше насила. Колко много искаше да се зашемети и той веднъж! Ала не можеше. Не успяваше да попадне в тон с другите. Съзнанието му беше съвсем ясно и се чувствуваше самотен сред лудешката веселост на другарите си. Беше единствената струна от този оркестър на веселие, която не трептеше. Наблюдаваше се против волята си: приемаше впечатления отвън с открити нерви. Неговата сантименталност сред настроението на тъмната стая беше като някакъв смешен, детински недъг. Съзнаваше го добре и се мъчеше да го прикрие с веселост и цинизъм, ала не успяваше.

Гледаше със симпатия и възхищение на всички тези, които удавяха мъката си в гуляи, смях и шумни песни. Беше виждал заспали простички хора, които в гуляя се оживяваха, развеселяваха се, ставаха остроумни, наелектризирани от поезията на пиянството.

Нягу завиждаше малко на Клапс, защото не можеше и той като него да се радва на живота.

Подобно на главен герой в пиеса, Клапс създаваше с думите и жестовете си атмосфера на тържественост, а не на порочност и разюзданост. При това той си имаше свои разбирания, които яростно бранеше:

„Не смесвайте гуляя с пиянството!“

„Англичанинът се напива, а румънецът гуляе.“

„Да дойде един роб!“ — обръщаше се той към келнерите с глух гробовен глас, имитирайки жестове и навици от римските оргии.

Клапс се качи на един стол и почна да декламира *Мадони и Венери*^[5] вдъхновено като поет, загледан в русата Военноморска база:

*И така, потънал в мрака на живот без светлина,
аз видях те, о, студена и безмилостна жена,
и от теб направих ангел нежен като майски ден,
за да имам лъч на щастие, който да блести над
мен...*

От демон създадох ангел, а от кикота — симфония.

*Ти приличаш на вакханка — от челото на девица,
похитила със измама ореола на светица.*

*Както Рафаел, създаде непорочната Мадона,
с кротка девствена усмивка и от звезден цвят
корона,
аз направих свой кумир и богиня от една
безсърдечна и студена, и пропаднала жена.*

Декламирането трябваше да прекъсне, защото Военноморската база се почувствува малко засегната от някои „много силни“ изрази на Еминеску.

Изказа се желание за любовна песен. Буланже наду гуша и почна с дълбока въздишка:

Сложи глава под губерра...

— Спри! — викна Клапс възмутено. — Как си позволяваш ти, индиански робе, да опорочаваш така румънските песни? Поетът е казал „Сложи край на мъката“, а ти, манго, пееш „Сложи глава под губерра...“

Атмосферата в тъмната стая беше прекомерно разгорещена. Лицата се зачервяваха, гласовете загрубяваха, очите искряха, умовете препускаха бързо. Разпалените спорове и безкрайните тостове потъваха в бъркотия от смехове и прегракнали гласове.

За да се проветри въздухът в стаята, отвориха прозорците, а неколцина от младите, за да се раздвижат, излязоха в коридора и почнаха да опитват някакъв нов танц. Един от офицерите, пеейки с цяло гърло, бе хванал Фица за ръка и я учеше на новите стъпки. Буланже скърцаше с цигулката, стремейки се да схване такта на новия танц, понеже го чуваше за пръв път.

В този миг се чу силен писък. Цигулката секна изведнъж. Настъпи паника и бъркотия.

Буланже се спусна като ястреб към една затворена врата, заудря с юмруци и завика отчаяно:

— Отвори вратата, господин поручик! Пусни я... не ме озлочествявай, господин поручик!

Цимбалистът и кларнетистът натискаха с рамо вратата с все сила и крещяха, колкото им глас държи:

— Не се давай, Фицо!

— Отиде, брей-й, къщата на Фроса!

— Какво има? Какво се е случило? — питаха в стаята един през друг.

Офицерът, който танцуваше с Фица, след едно шеметно завъртяване я беше блъснал в една от празните стаи, дето беше изчезнал и той и беше заключил вратата отвътре.

И понеже не отваряше, Буланже се завайка и отправил умолителен поглед към по-старите офицери, се замоли:

— Господин капитан, господин докторе, помогнете ми... заповядайте му да отвори вратата! За бога, помогнете ми... Господ да ви даде здраве и живот... помогнете ми, че ще загубя къщата. Господ да ме убие, чер къщата на Фроса сме дали за гаранция...

— Свине такива! Как не ви е срам?! — извика Военноморската база, пламнала от възмущение.

— Ето как се прелъстяват момичета за удоволствие на господата!
— добави презрително Мица Балата.

И двете с един и същ жест на негодувание станаха от масата.

Капитан Папаки, като най-старши по чин, реши, че е крайно време да се намеси, да упражни авторитета си на началство. Проправи си път и в настъпилата мъртва тишина се чу заповедническият му глас:

— Поручик Питиш! Отвори веднага! И престани с тия глупости. Това не подхожда на един офицер! Всички чакаха със затаен дъх.

Най-сетне бравата щракна кратко.

Офицерът подаде глава от вратата, като се усмихваше нервно, а очите му бяха зачервени, кръвясали:

— Пошегувах се, господин капитан... Нищо сериозно няма.

— Глупава шега! Такова нещо не се прави! — каза намръщен старшият капитан.

— Шега! Виж ти, шега! С оная работа никога не става шега бе, господине, туй от мен да го знаеш... — протестираше разтревожен

Буланже и като се обърна разгневен към Фица, която се хилеше: — А ти мари, глупачко, вместо да викаш като ухапана от змия, когато те натисна, мълчиш и се спотайваш! Тъй, а! Ами ако, не дай боже, сгазехте лука?... По дяволите щеше да отиде къщата на Фроса! Ще видиш ти, хубостнице, ще те пратя при майка ти...

— Е, хайде, успокой се, шефе, нищо, както виждаш, не е станало! — опита се Патаки да възстанови нарушеното настроение.

Ала напразно. Гуляят беше вече развален и доброто настроение не можеше да се възвърне. Този път моряшкият гуляй има непредвиден край.

Поради ужаса, който изживя, Буланже не можеше да пее. Задушаваше се и ръцете му трепереха като на апоплектичен.

Офицерите се разпръснаха на групи. Отвратен и уморен Нягу се прибра на кораба. Неколцина от офицерите, пийнали повечко, не се умириха чак до сутринта.

На другия ден в гарнизона се получи доста оплаквания за скандалното държане през нощта на офицерите. Разпрегнали конете на файтона на един турчин, докато спял на капрата; вдигали шум по главната улица и разбудили хората; фирмата от месарницата на флотата била смъкната и поставена на балкона на едно вариетешантан. Хората на сутринта се чудели, като четели:

Месо за продан. Доставчик на военния флот.

Двама офицери се явили на сцената на едно вариете и представили жива картина: голи тела, борба на гладиатори и антични статуи. На края си направили по един душ със сифони.

Въпреки че публиката аплодирала френетично, артистките били възмутени от липсата на свян у тези офицери.

Евантия се стресна и се събуди със свито сърце, ужасена от някакъв отвратителен сън. Измъчена, тя отвори широко очи и се огледа уплашено.

Не беше ли сън? О, значи, беше истина всичко, което се случи през нощта.

Стрелите на утринното слънце проникваха полегато през пролуките на спуснатите ролетки на прозорците, забиваха се в очите ѝ и я ослепяваха.

Обърна се към стената и стисна очи да не вижда нищо. Ала картините се редяха в затворените ѝ очи точни, ясни, защото възбуденото ѝ съзнание работеше трескаво и мъчително.

Сцените минаваха през ума ѝ с удивителна яснота, с най-малки подробности, миг подир миг, от минутата, когато с разстроени нерви и разколебана душа се беше разделила с Нягу и когато на края на кея, като изникнал от земята, пред нея се изпречи капитан Делиу.

Виждаше как той я сграбчи в прегръдките си, как я повлече назад в мрака към пустия плаж. Какви лъжливи думи ѝ говореше, гладейки я по косата с красивата си ласкава ръка; как тембърът на разтреперания му глас звучеше приятно в ушите ѝ:

„Красавице моя... Моя черна сирено... мое диво дете! Знай, че едно момиче, колкото и хубаво да е, щом не знае да бъде мило с мъжете, е цвете без аромат.“

Спомняше си всяко негово движение, всеки жест. Изпитваше още онова парливо, замайващо усещане от топлия му дъх над устата си и притискането на горещите му устни и парфюмирани мустаци.

Стискаше я силно в обятията си, задушаваше я с едрото си тяло и силните си ръце, които я смазваха и я покоряваха.

Не можеше да си обясни онова, което се беше случило с нея.

Как можа да се остави?

В един момент беше разбрала ясно, че не може да устои пред този човек, че той е много по-силен от нея и ще прави с нея каквото пожелае. И нейното тяло се подчини, без да се съпротивява.

Безсилна, безпомощна, тя беше като плячка в ноктите на ястреб.

Виновна беше... Разбира се, че беше виновна. Защо не го отблъсна още отначало? Защо не си отиде навреме? Защо се съгласи да остане? Защо слушаше с удоволствие думите му?

„Безумна ли съм била? — питаше се тя с безпомощно отчаяние. Но аз не го обичам, никак не го обичам! Тогава защо направих това? Аз се боях от него, откакто се запознахме. Сега е свършено! Всичко пропадна!“

Бе провалила живота си изведнъж, и то завинаги.

Как щеше да погледне Нягу в очите?

Как да крие тайната си? Какво да му каже?

Би искала да се влачи пред нозете му, да моли за прошка, да бъде смазана от него, да остане за цял живот негова робиня.

Какво да прави? Не виждаше никакъв изход.

Нягу би могъл да ѝ прости, ала нямаше вече да я обича. А тя го обича, не е престанала и за миг да го обича.

Завинаги щеше да си остане презряна и унижена.

Сякаш беше паднала в някаква тъмна пропаст, отдето по никакъв начин не можеше да се измъкне.

Лежеше в леглото си със затворени очи, свита на кълбо, сломена от срам и разкаяние, изпълнена със съзнанието за непоправимото си падение. Колкото пъти отвореше очи, усещаше, че ѝ се повдига. Разтреперваше се ужасена, ала не можеше да се избави от картините, измъчващи ума ѝ.

Усещаше главата си стегната като в железен обръч, устата ѝ засъхваше, душата ѝ беше ранена, нещастна.

Потънала в пот, тя се разви, но щом видя коленете и бедрата си, веднага се покри. Имаше чувството, че това тяло не е вече нейно... че само главата беше нейна, а тя гореше, слепоочията ѝ туптяха със силна болка. Струваше ѝ се, че тялото ѝ прилича на смачкана и мръсна дрипа, захвърлена на леглото.

Отчаяна, тя ухапа възглавницата. В желанието да мъчи тялото си, идеше ѝ да къса месото си с нокти, да го разкърва.

Стресна се, когато късно по едно време чу, че вратата изскърца.

— Какво ти е, детето ми? Да повикам ли лекар? — попита я баща ѝ разтревожен.

— Не, не трябва — отвърна тя уплашена и стана от леглото.

Усети коленете си отмалели, сякаш беше паднала от височина, и остри болки се забиваха в бедрата ѝ. Отпусна се отново на леглото.

Направи усилие да заспи, ала не можа.

Струваше ѝ се, че хиляди очи я гледат подигравателно. Всички те знаят тайната, ѝ, която не може вече да крие.

Обезнадеждена, обзета от дълбоко отчаяние, тя зарида сърцераздирателно.

Лулу, маймунката, която дремеше на стола, свита в гънките на вълнения шал, вдигна бавно глава и я загледа продължително с черните си като лъскави главички на топлийки очи, изпълнени с учудване.

И когато малкият ѝ ум схвана, че господарката ѝ страда и плаче, измъкна се от шала и с един скок се намери между възглавниците на леглото. Примъкна се под мишницата на момичето и оттам запротяга черната си лапичка, заопипва лицето ѝ, занаднича и загледа въпросително в очите господарката си, която се задушаваше от плач.

[1] Няма по-голяма мъка... (лат.). Б.пр. ↑

[2] Василе Александри (1821–1890) — голям румънски поет и основоположник на румънската драма. Б.пр. ↑

[3] Жорж Буланже (1837–1891) — френски генерал. Б.рум.ред. ↑

[4] Кърнич — Чипоноско (рум.). Б. пр ↑

[5] Стихотворение от М. Еминеску (1850–1889) — най-големия поет, класик, лирик, философ в румънската литература. Превод на Дим. Симидов. ↑

ГЛАВА X

В кораба, на таблото, окачено на стената в офицерската каюта, беше забодена с кабарки *Заповед към мореплавателите*, която гласеше:

Забранени са по време на обета разговорите по служебни въпроси. Провинилите се ще бъдат глобявани. Дежурният по стол офицер е натоварен с изпълнителната власт.

В замяна на това се разправяха масали й подигравки, солени и безсолни шеги, прилични или неприлични анекдоти. Понякога някой, засегнат дълбоко, диреше да си отмъсти и декламираше въодушевено знаменитите стихове на Влахуца^[1]:

*Анекдотът, каламбурът щом на почит там са днес,
потърси ги в алманаха и ще минеш за мъдрец.*

На големи празници, когато комендантът слизаше от своята кула от слонова кост, за да обядва или вечеря с офицерите, разговорът вземаше сериозен характер, понякога и дидактичен.

Един взискателен комендант, от чиято ерудиция се възхищаваха всички, беше веднъж измамен от един млад офицер. Докато се мотаел из каютата на коменданта в негово отсъствие, забелязал, че в един том на *La grande Encyclopédie*, на страницата с *Нашествието на аварите* е поставен знак.

Офицерът прочел отбелязания пасаж. По време на обета отворил дума за нашествието на аварите и говорил по този въпрос.

Комендантът се възхитил от основните познания на младия офицер.

— Не бих повярвал — прошепнал той на капитана, — че това момче има такива сериозни знания.

— Много е скромен, затова не ви е направил досега впечатление — отвърнал капитанът, едва сдържайки смеха си.

Една вечер към края на вечерята Нягу излезе на палубата, понеже му съобщиха, че трябвало да поеме дежурството.

Доволен, че се е отървал от оглушителната врява и задушен въздух в каюткомпанията, той се разхождаше по палубата и се мъчеше да заличи от паметта си думите, слушани през време на вечерята. Бяха правени доста намеци и шеги по адрес на сантименталните и романтични младежи. Той изобщо мъчно понасяше подигравателния тон, с който се говореше в кораба. Този път му се стори, че думите бяха отправени към него, че някои от колегите му го поглеждаха с ирония.

На палубата беше тъмно. Един кормчия му донесе корабния дневник, в който трябваше да се разпише. Нягу се приближи до светлината на отворената филистрина. Отдолу се чуваше неясен шум, смехове, приказки, тракане на зарове и пулове.

Трепна изненадан. Чу името си, произнесено сред смях. Инстинктивно наостри слух. Наведе се към отворената филистрина.

— Нягу е един наивник, господа... Не ви ли казах аз?... Бях сигурен... Спечелих баса... Сирената не издържала в ръцете на Делиу! Как може един начинаещ като Нягу да конкурира на такъв обигран тип като Делиу?! Фактът е консумиран... Видях го в полунощ с нея на плажа...

Нягу се преви като ударен от куршум. Залитайки, той се отпусна на пейката и затърка силно челото си с ръка. Разбра всичко. Съвсем ясно беше. Обзаложили се бяха за покоряването на Евантия.

Остана на пейката като парализиран. Усещаше как главата му пламва, а не може нищо да направи. Усещаше в цялото си тяло такава

физическа болка, та очите му се напълниха със сълзи. Какъв позор! Тъкмо на него да се случи, на него, който беше толкова чувствителен, който вечно се страхуваше да не бъде смешен, да не стане за посмешище на хората, предмет за шеги и закачки между колегите си, герой на трагикомедия, с когото всички се подиграват...

Направи голямо усилие, за да стане. Беше съсипан от срам; гордостта му беше наранена; кипеше от гняв, но трябваше да се сдържа. Добре, че беше тъмно наоколо му и палубата пуста. Какво щеше да бъде, ако го видят в тава състояние? Стори му се, че дежурният кормчия го погледна някак скришно... Може би той беше разбрал какво говореха долу офицерите.

„Е, и?“ Напрегнат, той се заразхожда, като забиваше силно токове по дървения под на палубата. В нервното състояние, в което беше, той чуваше как стъпките му отекуват в нощната тишина, как слепоочията му туптят и как горещата му кръв нахлува в главата и размътва мозъка му. Затъна в объркани въпроси и противоречиви предположения. Искаше да си изясни, да поговори със себе си, да размисли хладнокръвно, с необходимото спокойствие, за да намери един изход.

Как? Нима трябваше непременно да злоупотреби с наивността на едно малолетно момиче? Да се погаври с нея? Да предизвика възхищение у колегите си, като покори едно чисто и невинно момиче? А! Ако тя беше жена с опит... да! Но така... Едно неопитно, безпомощно момиче... Не, не! Това би било непочтено от негова страна.

Обхвана го безпомощна ярост и помъти погледа му. Някакъв нервен спазъм стегна гърдите му и невидими нокти задраскаха гърлото му. Трябваше по някакъв начин да се освободи от това състояние. Доплака му се. Чувствуваше, че плачът ще го облекчи. Ала не можеше да плаче, сърцето му беше стегнато от дълбока болка.

Късно през нощта, когато слизаше по стълбата, за да влезе в каютата си, почувствува, че краката му се пресичат, сякаш сухожилията му са прерязани.

Стисна очи, зарови лице във възглавницата и загуби понятие за времето; изпадна в някаква дрямка, изпълнена с тревожни съновидения.

Събуди се сутринта зашеметен, със засъхнала уста, с остра болка в слепоочията и тежест в сърцето. Чувствуваше се отпаднал. Не искаше да види никого. Престори се на болен, поиска аспирин, но не го глътна. Нямахше да се яви на служба целия ден. Нямахше да може да издържи погледите на другарите си. А тяхното съчувствие щеше още повече да го разстрои. Мъчеше се, от честолубие, да скрие страданията си. Не се яви и на обед в каюткомпанията. Цял ден се измъчва в тясната си каюта като звяр в клетка.

На обед му донесоха един плик. Погледна веднага адреса. Ръцете му трепереха, докато отваряше писмото. Погледна долу подписа: *Една доброжелателка...* Писмото беше написано с некултурен почерк на жена.

С няколко думи го съветваше „да няма доверие в лицемерната и развратна негърка, защото му изневерявала; всяка вечер се срещала на плажа с любовника си, капитан Д.“

„Ха-ха! — избухна Нягу. — Чудесно! Значи, историята е всеобщо позната... Всички знаят. Колко смешно, колко глупаво положение! Да попаднеш с отворени очи в подобна каша...“

Няма да си прости цял живот, че може да прояви такава слабост, да се изложи до такава степен. Чувствуваше се изложен преди всичко пред себе си, преживяваше вътрешен провал, измъчван същевременно от чувство на странна смесица от гордост, срам и желание.

„А как я обичах!“ — каза си той и се разплака като дете.

Заслужаваше ли толкова обич това същество? Как е възможно да съществуват такива създания?! Коварство ли е това, или каприз на женската душа? Вън от всякакъв разсъдък беше всичко. Ето нещо, което той не можеше да проумее.

Не! Такава мъка той не може да понесе!

Трябва да провери казаното, да има с нея едно обяснение да му стане ясно. Ще отиде право при нея. Има сила да издържи пред истината. Не бива да тича подир фустата на една жена... Ще бъде твърд, неумолим.

Почна бързо да се облича, но се сети, че не може да излезе от кораба, понеже беше рапортувал, че е болен.

Седна да пише. Изреди кратко, твърдо, остро сума въпроси; отговорите на тези въпроси щяха да изяснят положението и критичното състояние, в което се намираше.

Трябваше му ясно, чисто положение. Той не е човек на компромиси. Или всичко, или нищо.

Връчи писмото на един ефрейтор и му обясни къде трябва да го занесе. Обаче след няколко минути се разколеба. Спусна се по стълбите и настигна ефрейтора. Скъса писмото и го хвърли в Дунава. По-добре беше сам да отиде. Трябваше веднага да я види, на всяка цена трябваше да говори с нея. И се реши.

Ще хване бика за рогата. Трябва да бъде силен, да се владее. Има решителни моменти в живота на човека. Ще съумее той да изясни въпроса.

Когато почна да се свечерява, излезе на кея незабелязан от никого. Беше смутен от собствената си дързост. Отивайки към квартирата на Евантия, още отдалеч видя, че прозорецът ѝ свети.

В къщи си е. Всички въпроси и подробно стъкмени фрази изчезнаха наведнъж от паметта му. Целият диалог, построен в ума му, пропадна. Какво щеше да я пита? Как да почне? И какъв тон трябва да държи?

Нищо! Моментът ще му подсказе. Ще действа по мъжки.

Позвъни решително на вратата.

— Госпожица Евантия е болна. Не може никого да приеме — каза Ефтикица, дъщерята на хазайката.

Нягу постоя унил със стиснати устни и свити вежди пред тръшната под носа му врата, като пред поставена на пътя му преграда. След момент на глуха ярост се реши да тръгне. Накъде? Какво трябваше да прави? Вместо да се върне на кораба, пое по кея. Нуждаеше се от движение, от въздух и спокойствие. Вървеше залитайки, свел глава под тежестта на голямата си тревога. Измъчваше го непоносимата обида и мисълта, че не може да направи нищо, за да намери едно прилично разрешение на въпроса. Невъзможността да разбере какво става в душата на това създание, което се отдалечаваше от него, го измъчваше жестоко, до отчаяние. Неговият ум не можеше да побере това толкова чудовищно нещо: едно почтено момиче, почти дете, мило, с чиста душа, да се хвърли така изведнъж, без капчица свян, в прегръдките на един донжуан като Делиу, да стане играчка в ръцете му, да задоволява прищевките на човек, който в живота си не е обичал нито една жена... „А аз, който я обичах чисто и искрено,

дълбоко, с цялото си сърце... за цял живот..." — мислеше си той огорчен, с детинска наивност.

Чувство на негодувание, на неудовлетворена ревност го вбесяваше, подлудяваше. Идеше му да се затича, да хване за гушата този негодник, този съблазнител, да го бие с плесници, да обезобрази красивото му измамно лице, направило толкова жени нещастни.

Беше влажна есенна вечер.

Клубът на флотата беше осветен.

По стъклата на прозорците се виждаха сенките на тези, които се движеха около билиярда. Нягу се спря. Подтикван от необяснимо желание, той се приближи до един от прозорците. Като че ли някакво предчувствие го беше привлякло. Да, тъкмо той беше, Делиу. Красив, усмихнат, с щеката в ръка удряше топките от слонова кост с академично майсторство.

Неколцина офицери следяха възхитени умелите му серийни удари. Никой не можеше да се мери с него. Развълнуван, Нягу наблюдаваше скрито, като дебнец звяр, движенията на Делиу.

Сърцето му биеше силно. Гледаше го с жадно любопитство, изпитвайки същевременно антипатия и възхищение към този хубав мъж, надарен с толкова качества.

„Какво впечатление трябва да прави той на жените! Навярно е съвсем различен от мене... Той е от расата на покорителите... умел, решителен, силен — призна Нягу, отделяйки в ума си интелектуалците на една страна и деятелните хора на друга. — От хармоничното съчетание — каза си той — произхожда идеалният, цялостен човек.“

Прибра се в кораба тъжен и унижен от дивата ревност, която изпитваше. Чувствуваше как от дъното на душата му се надига желание за мъст, чужда на всякакъв разсъдък, и непоносима яростна омраза, каквато никога не бе помислил, че таи в себе си той, кроткият и почтен човек.

Червена брада, лекарят, не изпушаше Нягу из очи. И понякога му се сопваше с престорена строгост:

— Какво става с тебе, момко? Изпадаш хронически в меланхолия... Не виждаш ли, че се топиш като свещ? Докога ще те държи тая сантиментална треска? Да знаеш от мене, че Купидоновата болест е най-неприятната вирусна болест, защото атакува едновременно и сърцето, и главата, и тялото. Твоята криза продължи твърде много. Чакам да почнеш да се съвземаш.

— Нищо ми няма — опитваше се Нягу да протестира, усмихвайки се насила.

— Слушай, момче! Нямам намерение да ти давам бром или да те утешавам. Искам само да ти отворя очите, да те накарам да виждаш живота: не търси абсолютното, не вземай всичко трагично. Смешно и глупаво е да опитваш морето с пръст. Много си млад, нямаш опит, не познаваш още този вид бозайници, наречени жени. Да знаеш от мене: жената, е разменна монета. Винаги може да бъде заменена.

Когато лекарят го оставяше, подемаше го Минку:

— Загиваш, момче, в най-черната сантиментална мизерия. Загази още от първото разочарование, разби се още в първата скала, която ти се изпречи: Ти не знаеш, че животът е капризно море, че има приливи и отливи. Ако имаш достойнство, не бива да се вкопчваш в една жена. В моряшкия живот, в религията на нашия живот, мимоходните връзки, авантюрите са фатални. „Във всяко пристанище по една любов“ — казва една неаполитанска песен. „Спираш, слизаш на сушата, изкарваш една любов, бързо вдигаш котва и заминаваш.“ Морякът не пуца никъде корен. Бъди мъж, Нягу, не ставай дете...

Минку му говореше бащински — „като на осиновено дете“, както казваха на шега другарите му — и му беше жал за него. Казваше му всичко това, но без сам да бъде убеден думите си. И той бе минал през такива душевни кризи. Случаят с Нягу бе разчовъркал старата рана в сърцето му, която смяташе че е заздравяла.

Каютата на доктор Червена брада беше едновременно аптека, лаборатория и библиотека в миниатюрен вид.

— Какво да го правим това наше момче, докторе? — попита Минку, като затваряше вратата. После отиде и отвори кръглото прозорче на каютата да влезе чист морски въздух.

— Какво да ти кажа, драги? Аз лекувам телесни болести не и душевни. Болестта на Нягу не може да се лекува с лекарства или нещер?

— Тогава какво? Кое е лечението на любовта.

— Смятам, че трябва да го накараш да не мисли за това, което е било, да изтръгнеш от ума му образа на обожаваната, на боготворената. Аз бих му предложил големи дози екстракт от висша математика.

— Опитах и това. Заставих го да направи цяла серия плавателни и астрономически изчисления, които друг път изработваше подробно, педантично, и то с удоволствие. Сега не е в състояние да изкара докрай едно изчисление; още в началото се запъва...

— Тогава остава само хомеопатията, клин клина избива. Трябва да се увлече в друга...

— Някакъв сурогат — запита Минку. — Такова нещо няма да задоволи Нягу. Фигурантките в любовта, платената любов... Такава проза не може да замести поезията на любовта. Той страда, защото поетизира, защото идеализира. Това е първата му любов.

— Страда, защото има изопачена представа за любовта — прекъсна го лекарят със своя гърлен глас и продължи с обикновения си тон на учен: — Това момче, обзето от такова душевно страдание, е недоразвито още полово, още е инфантилно душевно; сковаващото го стеснение го прави да не може да се нагоди към средата, прави го неспособен да се радва, както трябва и напълно, на живота и на успехите си. Аз смятам, че той е жертва на едно погрешно възпитание, на скрупули и лицемерни условности. Трагедията на човешката душа иде тъкмо от тези неправилни абстрактни, мистични блуждаения пред простата реалност на любовта. Не можеш да постигнеш душевно равновесие и вътрешна хармония, щом потискаш инстинкта си за живот...

— Но той страда, наранен от неверността на това момиче, на тази може би малка развратница, която той е обикнал с всичкия пламък на младостта си...

— Уверен съм, че и тя го е обичала също така и че още го обича. Момичето е било един узрял плод, който всеки момент е щял да падне на земята. Нягу се е въздържал, сметнал я е за забранен плод. Обаче друг дошъл навреме и откъснал плода. Всичко е толкова просто и ясно. Защо мислиш, че момичето е порочно и невярно? Тя е била най-много едновременно една безпомощна плячка в ръцете на един похитител на женски сърца като Делиу. Дори отдаването на жена с опит е нещо

неминуемо; то е въпрос на темперамент и на обстоятелства. Как литературата е размътила главите на хората! Колко много хора са станали жертва на поетите и романтиците! Не знам кои философ бил предложил поетите и романтиците да карат научен стаж в хергеле на расови коне за разплод. Само така ще могат и те да разберат инстинкта за живот в проблема за продължение на рода. Как хората не са могли още да разберат, че любовта, възпявана с всички изразни форми, е само една пухкава дантелена завеса, която скрива голотата на половия инстинкт? Че е само илюзия, която те омагьосва, както те омагьосва сцената на театъра с нейните планини от картон и морета от платно. Едва когато отидеш зад кулисите, виждаш въжетата и скелетите на декорите. Трябва най-после да се строши тая закостеняла черупка на притворството, под която етиката и изкуството крият жизнената сила на природата! Твърде много литература, а твърде малко наука има за любовта.

Минку хвърли през прозореца угарката от угасналата си пура и почна тъжно, като, без да иска, навлизаше в една изповед, която лекарят не очакваше. Беше чувал да се шепне, че имал някаква нещастна любов, но Минку съумяваше винаги да се прикрива чрез мъжко достойнство.

— Колко добре го разбирам аз Нягу... И аз съм минал през тези душевни мъки. Като си помислиш, че има хора, които минават през живота, без да са изпитали тръпките на истинската любов. Това е един лукс, непозволен всекиму. А други остават с опустошен живот от първата си любов и с рана в душата, нанесена като от кама. Никога не знаеш какви изненади ти готви животът. Когато най-малко очаквах, на пътя ми се изпречи жената, която от пръв поглед стана за мене център на вселената. Дали съществува някакво правило за привличане на половете, не зная! Все пак това е едно необяснимо явление. Една загадка. Защо от хилядите създания, край които минаваш равнодушно, само едно те спира? Защо от хилядите стрели, хвърлени връз тебе, само една, най-отровната, се забива право в сърцето ти? Защо два срещнати погледа произвеждат искра, наелектризираща две същества, които никога не са се познавали? Колко банално и все пак мистериозно! Каква светлина е донесла в тази област науката, длъжна да намери закони за тъмните сили на природата? Някаква чужда, властваща сила, някакъв химически душевен афинитет, извършва

това сближение и фатално сливане. Нарочно се колебаех да се запозная с нея; борех се със себе си; сякаш предчувствах опасността, бях на ръба на пропаст: крачка още, и щях да бъда загубен! Влечението ни един към друг, зовът на: инстинкта, беше толкова силен, че — каза ми тя после — била решила, ако още се бавя, тя сама да дойде при мене. Забелязал ли си разликата в отношението на хората към истинската любов. Докато жената е озарена от радост, мъжът става сериозен, изживява вътрешна криза, чувствава, че нещо ново навлиза в неговото съществуване и че то става господар над мислите и чувствата му... За нас, мъжете, светът престава да съществува. Никаква пречка не би могла да ни спре в пътя ни. С какви непознати сили са пълни магнитните погледи на някои жени! В това екзалтиране на чувствата си прозрях борбата за покоряване на жената, решението на мъжа да победи докрай, борба на смърт и на живот... Сигурно у някои хора такава любов се превръща на лудост.

Нейният мъж, един хитър левантинец — не знам дали по любов или по сметка се е оженил за нея, се опита отначало да се бори; но като разбра къде може да стигне, примири се, без да упорствува. След три месеца ѝ беше даден развод. Беше вече свободна. Венчахме се, бяхме щастливи. И тогава изпитах красотата и очарованието на взаимното съжителство. Никога не бях си представял, че може да съществува такава сливане на чувства и мисли. Като че ли природата я беше създала по мой модел. Имахме същите възгледи за хората и за живота, същите вкусове и разбирания. С някаква остра интуиция отгатваше мислите ми. Удивляваше ме критичността и културата ѝ, които сама бе придобила. Покрай вроденото ѝ изтънчено чувство за красота разсъждаваше здраво, по мъжки, макар нежният ѝ вид да напомняше Джокондата. Още не съм забравил хармонията, която тая жена притежаваше във всичко.

Хората ни завиждаха, даваха ни за пример на подходяща двойка. Бях заслепен от щастие. Не знаех, че щастieto е нещо, от което трябва винаги да се боиш. Ала не това исках да ти кажа. Исках да говоря за неща, които не могат да се обяснят. Да ти покажа контраста в характера на жената в два различни периода от време. И досега не можах да си обясня как едно същество може за няколко години съвършено да се промени. По какъв биологически процес става метаморфозата на какавидата в пеперуда, не зная, но да виждаш как

пред очите ти тази жена, станала за теб толкова прозрачна, та четеш в душата ѝ, се преобразява! Променя вкусовете, навиците, мненията си, не вярва в това, в което по-рано е вярвала, презира онова, което по-рано е уважавала, мрази, което е обичала, харесва грозното, отрича миналото си... Съвсем променена, тя ти става чужда, друго същество, което не можеш да познаеш вече...

— Познаваш ли теорията — прекъсна го лекарят — за постоянното обновление на човешкото тяло? Мозъчното вещество, както и плътта по тялото се променят...

— Но това не може да оправдае душевната промяна. Тайният процес на мисълта си остава същия. Аз, откакто се помня, не съм си променил начина на мислене и на чувствуване, а тя.

— Тя е жена. Не трябва да съдим за жената по процеса на духовния живот у мъжа. Тази е грешката, която всички постоянно повтаряме. Абсолютното диференциране на половете съставлява основният закон на вселената.

— Добре де, всъщност душевното съдържание на мъжа и на жената не е ли едно и също?

— Да, обаче трябва да знаеш, че в механизма на мъжа частите са разчленени, докато у жената мисълта и чувството не са още отделени. Жената живее несъзнателно. Мъжът е трезвен. Жената не може да бъде постоянна, по природа тя е променлива. Тя е лице, но не е личност, защото ѝ липсва индивидуалност.

— И все пак не можеш да отречеш, че някои жени са толкова умни, та...

— Моля! Да се разберем. Има един особен вид ум, конкретен, практичен, който не може да се издигне до абстрактното. Жената забелязва, не тълкува. И тя като хамелеона променя душевния си цвят според мъжа, към който се е залепила като бръшлян о дърво. Не си ли забелязал, че жената на художник говори за картините като художествен критик, въпреки че в началото не е имала понятие от живопис? Жената, която обича моряк, говори с увлечение по мореплавателни въпроси, разправя ти за кораби, бури и корабокрушения като всеки морски вълк. И същата тази жена, ако мине в ръцете на някой ездач, ще я чуеш да спори с компетентност за коне, кобили и жребци, за хергелета, за конни състезания. Жената е

само едно отражение на мъжа. Тя се нагажда по-лесно към средата тъкмо защото няма индивидуалност.

Минку, понеже виждаше, че се обърква в абстрактни хипотези и теории, мина пак на факти:

— Слушай да видиш как стана това преобразяване. Ударите на съдбата почнаха с една служебна заповед. Бях преместен в министерството. Преместих се в Букурещ. Почнахме нов живот в тая напрегната атмосфера на столицата, в тая ужасна вихрушка. За да ти опиша всичките фази на метаморфозата, би трябвало да напиша цял том психоанализа. Само така ще можеш да разбереш истинската душевна криза, през която минах. Бяхме включени в един унищожителен механизъм, чиито колела късаха месата ни парче по парче. Загубените дни и нощи в този светски панаир изхабяват и най-здравите духовни пружини. Смятам, че и телефонът, който цял ден звъни, има голяма вина за разпадането на модерното семейство. Откъсите от разговори ме нервираха до крайност; срещите, вечеринките, чайовете, разходките и други толкова глупави развлечения разбиваха живота ни. Тази примерна, разумна жена ставаше лекомислена, суетна, лъжлива и зла. Жадна за сензации, луда по леконравни хора, тя никога не казваше къде отива и какво прави. Някакво стеснение ме спираше да ѝ искам отчет. Изплъзваше ми се из ръцете. Компасът се беше развалил, бях загубил, както се казва по моряшки, посоката, бях изтървал кормилото от ръцете си. Беше задухал вятърът на безумието. Със своята красота и своя чар, с будния си ум тя беше винаги център на внимание. Кокетираше и флиртуваше без срам сред една банда от съмнителни мъже ѝ жени, сноби, които си разменяха любовниците и жените, имитирайки някаква пародия на любов, сведена до едно единствено нещо. Беше изчезнало от жена ми всяко чувство на свян. „Модерната жена има право на същия чувствен живот като мъжа“ — беше девизът на тая банда. Тя, която разсъждаваше сериозно, почна да гледа на живота като обикновена жена с патешки мозък. Хората, които много добре познаваше и по-рано ги подиграваше, сега почна да им се възхищава. Пропаст се дълбаеше помежду ни, въпреки че по-рано имахме абсолютно еднакви мнения за живота и за хората, сред които живеехме. Какво трябваше да правя? Отстъпки? Компромиси? Или да реагирам? Избягвах мъчителните обяснения. Затварях се в себе си и страдах тайно. И чаках. Не зная

какво чаках. По цели дни мълчах. Това я вбесяваше. Джокондата с ангелската усмивка беше станала сприхава, сурова, жестока. Заредиха се цупения, сърдити мълчания, бурни избухвания на гняв, остри думи, които се кръстосваха като рапири. Най-грозните ми дни, за които и сега се червя, бяха дните, когато измъчван от демона на ревността, я шпионирах, дебнех всяко нейно движение, за да хвана, да видя, да се уверя. Ако ставаше въпрос за дълбоко, благородно чувство, за една истинска любов, бях готов да ѝ простя, да надмогна себе си, да страдам примирено. Но скоро се убедих, че това е само една прищявка, една временна връзка, една непредвидена случка, една обикновена железопътна катастрофа. Безразлично ми беше вече докъде е стигнала. Достатъчно беше, че е направила първата крачка. Връзката помежду ни беше скъсана. Изчезна уважението, взаимното доверие. Всичко беше загубено. Болеше ме, като си помислех за бъдещето. Бях мечтал за идеална връзка, основана само на обич, не на сметки и компромиси. Беше ми другарка в живота, моя половина, моя жена, не любовница. Можех да ѝ простя, но не можех да забравя.

Един ден съвсем случайно ми попадна една нейна книга с посвещение: „На най-добрата ми приятелка. Приятелството е предисловие на любовта.“ Познах почерка. Нож ми се заби в сърцето и дъхът ми секна. Идеше ми да вляза в земята от срам. Винаги съм се ужасявал от възможността да бъда смешен. Мрачен, но сдържан, попитах я: „Какво намираш в този тип, на когото преди три години се подиграваше и го смяташе за нищожество?“ „Забавлява ме. Много интересен човек е, когато го опознаеш“ — отвърна ми тя сопнато. И изведнъж се наежи, отметна назад глава и добави, съскайки: „Ти, който виждаш всичко в черно и правиш трагедия от живота, ще си останеш непоправим еснаф! Аз зная как да се издигна... да живея живота си... да смъкна веригите. Всеки за себе си...“ „А! — казвам. — Разбирам! Същите банален изтъркани думи, които всяка модерна жена повтаря като папагал, когато иска да се измъкне от игото на брака. Не си въобразявай, че ще се вкопча във фустата ти... Свободна си... Разделяме се!“

И какво повече да ти разправам? Разделихме се. Но въпреки че я мразех, още я обичах. Едно ми казваше умът, друго — сърцето. Блъсках се между достойнството и унижението. Обвинявах се. Очаквах една дума, един жест от нейна страна... Нищо. Бяхме двама

нещастници, загубили това, което никога вече нямаше да намерим. Чак тогава щяхме да видим, че споменът за болката е по-силен, отколкото споменът за удоволствието. Каква борба трябва да водиш със самия себе си, за да прогониш от паметта си образа, който те преследва! Чувстваваш, че се е откъснала част от душата ти, висиш между смъртта и живота, искаш да сложиш най-сетне край, да се отървеш някак от мъчението и огорчението, които те потискат непрестанно... Периодът на оздравяване беше дълъг. Страшно много страдах, докато се съвзема, докато дойда на себе си. Но вече не бях същият човек. Днес смятам, че раната е заздравяла, мястото обаче е толкова чувствително, та понякога се отваря и още кърви. Трябва да знаеш, докторе, че някои съжаления болят повече, отколкото угризенията... — завърши Минку разтреперан, с угаснал глас, задавен сякаш от бучка, която беше спряла в гърлото му.

Залитна, подири да се облегне на нещо и отпусна тежко глава на ръката си. Лекарят, за да скрие вълнението си, затърка челото си, поглеждайки Минку с крайчеца на окото си.

След като помълчаха няколко минути, Минку се съвзе. С кротък жест прокара пръсти през косата си и почна бавно с променен глас:

— Всъщност тази история не е много интересна; един обикновен случай, един от хилядите бракове, разтрогвани днес с такава лекота. Защо да искам от живота повече, отколкото може да ми даде? Истински абсурд е да мечтаеш за вечна любов и вечно щастие. И все пак гледам със съжаление към миналото. Като уморен, хладнокръвен зрител съдя себе си, сякаш съдя чужд човек. Напразно търся непознатите фактори в проблемата за съжителството на мъжа и жената. Питам се, защо жената, която така обичах, сама, със собствената си ръка разруши гнездото си по такъв брутален и жесток начин, необясним за мене? По какви незнайни пътища ни води животът... Най-големите радости и най-страшните огорчения ни идват от едно и също същество. Като трагична ирония на брака виждаш понякога двама души равностойни по всичко, създадени от природата като че ли нарочно да образуват двойка, и все пак не могат да се разберат, не могат да живеят заедно и се разделят. Тя, изисканата жена, се разбира добре с някакъв глупак; той, издигнатият мъж, се разбира отлично с една паднала жена или живее с готвачката си и е щастлив.

— Мене — каза лекарят — постоянно ме измъчва метаморфозата на любовта и тайната на природата, която прави да се различава мъжката от женската душа. Не зная дали си забелязал, че жената няма памет за чувствата? В структурата на мисленето логиката е обусловена от истинската памет за преживяното, свързана с волята. Мъжката памет е дълготрайна приетото впечатление се запечатва и остава. Жената няма трайна памет; нейната памет се спира само върху някои моменти, другото не го задържа. Жената е струна, която звучи само когато я докоснеш. Мъжът е грамофонна плоча, която може да възпроизведе знаменити творби. Жената няма „аз“. Тя казва с лекота лъжи, няма угризения, защото няма логика и памет за миналото, а и не може да вижда надалеч. Мисля, че Демостен е казал, че жената може да разруши за един миг онова, което мъжът е градил с мисълта си цели години. Жената не може да бъде гений. Доказателство за това е фактът, че до днес човечеството не е дало нито една гениална жена.

— Може би в бъдеще ще даде, тъй като жените почват да имат същите интелектуални интереси като мъжете.

— Цялата социална и културна активност на жената е само едно подражание на мъжа. Науката гледа на жената само като на машина за продължение на рода. Тази е жестоката научна истина. Природата ѝ е дала плът ѝ душа, пригодени само за тази цел. Изкуството, литературата, религията не ѝ служат всъщност за нищо друго освен като прибавка към тоалета ѝ. Жената е или машина за деца, или предмет за удоволствие — съпруга или любовница. Мъжете в своя егоизъм искат да имат и двете в една и съща жена. Случва се, както е и естествено, идеалната любовница да бъде отвратителна съпруга. Жената, която си обичал, е искала да ти бъде любовница, не и съпруга. По една строга научна формула жената не е нищо друго освен „чиста сексуалност“.

— Как — рече Минку възмутен, — нима не съществува идеална жена?!

— Ха! Ха! — изсмя се саркастично лекарят. — Тази идеална жена е само въображение на мъжкия еротизъм. Сексуалният нагон се задоволява с каква да е жена, доказателство за което са връзките по определена тарифа. Само силната полова чувственост на мъжа го прави да издигне в култ някоя жена и да я окичи с всички украси на своя идеал. Виждаш ли, как прекрачваме от биологията в естетиката.

Затова някога е казано, че красотата е само едно любовно признание, направено на природата. От само себе си се разбира, че любовта има само начало. Тази проекция на красивото върху друго същество е илюзорна. Затова постоянно се казва, макар и никой да не вярва, че любовта е само една илюзия.

— И единствената истинска илюзия от всички илюзии на земята. Жаждата за живот, творческата сила, както казва поетът, единствената илюзия, която радва душата на човечеството от сътворението на света до днес. Не е ли жестоко да рушиш тази илюзия?

— Химерата винаги е била по-хубава от действителността. Аз обаче се занимавам с наука, не с литература.

— Познава се, докторе, че никога не си обичал. Теориите, които развиваш, и философските спекулации, те довеждат само до парадокси. Всъщност си оставаш един вкиснат женомразец.

— А ти, който си опърлил веднъж крилата си, остани си същата пеперуда, без да можеш да летиш.

Едно почукване на вратата на каютата прекъсна спора.

Дежурният кормчия носеше тетрадката със заповедите и с нареждането на коменданта:

„Днес до пет часа да бъдат натоварени всички видове провизии за седем дни. Цистерните да се напълнят с вода за пиене. Всички да бъдат на борда“. В шест часа да се даде командата: „По местата си за тръгване!“

Есенната нощ падаше мрачна, пропита от солената морска влага. Като черни вълни блестяха каменните кейове по продължение на пустото пристанище. Две рибарски лодки с надути платна се връщаха и бързаха да се приберат. Ята морски лястовици долитаха бързо от вътрешността на морето, докосвайки с крилете си гребените на вълните. Острите им писъци известяха на пристанището за бурята, идеща след тях.

От няколко дни Евантия стоеше в къщи, самотна, отчаяна, болна. На два пъти взе писалката да пише на Нягу, ала нямаше кураж да почне. Сякаш някакво негласно разбирателство правеше да не се видят.

Отлагаше, очаквайки часа, който трябваше да дойде, да донесе някакво разрешение; да ѝ прости и да се сдобрят.

В къщи беше влажно. Евантия лежеше завита с вехти шалове. Опитваше се да чете една книга за пътешествия, останала от Нягу. Изведнъж трепна: три кратки звука на параходна сирена. Тя познаваше тоя знак. Някакъв кораб правеше маневра, вървейки назад с носовата част срещу течението.

Скочи и изтича до прозореца.

Един кораб с платна се плъзгаше към устието на Дунава. Позна го по силуета му. Нададе дрезгав писък и почна да си говори като умопобъркана: „*Мирча* е... заминава... *Мирча* заминава... отива си Нягу... загубвам го завинаги...“

Метна набързо един шал на главата си и се затича по кея подир кораба. Опомни се по пътя. Слаба надежда я озари. „Може би не заминава, може би си сменя само мястото.“

Учебният кораб *Мирча* акостира пред двореца на Европейската дунавска комисия, на мястото, запазено за кораби, които правят маневри преди тръгване. Въпреки че мракът се спущаше и времето беше лошо, хората, както винаги, се събираха по кея да гледат маневрирането на заминаващия кораб.

Във върховния момент на раздялата пред военните кораби няма сантиментални сцени, прегръдки, сълзи, викове и врява, както пред пътническите кораби. Военната дисциплина налага съдържаност на едните и на другите. На брега, без никакъв шум, ще се развеят няколко кърпички, на борда ще се вдигнат съдържано няколко фуражки, като че ли никой не се интересува с кого е разменил прощален поздрав.

Старият главен пилот Барба Спирос, моряк по наследство, дошъл от Трапезунд, служеше от половин век в Европейската дунавска комисия, командуваше от брега маневрите при излизането на корабите от ръкава и влизането им в морето.

Стиснал лулата си със зъби, старият пилот нахлупи добре фуражката си, закопча мушамата си, подуши въздуха, почеса рошавата си бяла брада и рече, загледан в *Мирча*:

— Барометърът спада... Времето се променя... Ще налети на лошо време в морето...

Екипажът беше на постовете си, готов да почне маневрирането за обръщане на кораба. Корпусът на кораба, понеже трябва да се извие на

място с носовата част към изхода, бива завързван със стоманено въже, дебело колкото човешка ръка, за якия кнехт, забит дълбоко на сушата. Плавателни съдове натоварени до десетки хиляди тона, се въртят спокойно край този солидно фиксиран чугунен дънер.

Само опитното око на главния пилот може да прецени момента, кога трябва да извика: „Мола!“^[2]

Вълнуващ момент на силно напрежение.

Защото ако не се пусне трептящото обтегнато въже по-рано, отколкото трябва, корабът ще забие нос в пясъка; ако закъснее, корабът ще се разбие в кея.

Евантия, въпреки че беше тичала, стигна, когато маневрирането на *Мирча* свършваше. Спря се задъхана и сгорещена. Подпря се на стълба на един фенер на кея и се взря в бавно спускащата се мъгла.

Виждаше движещите се по палубата неясно, като че гледаше някаква игра на сенки. Къде ли е Нягу? Дали ще я забележи? Ще отпрати ли поглед към нея? Ако корабът, беше останал още няколко дни, може би щяха да се сдобрят...

Сякаш разпознаваше Нягу по стойката му, очертана на носа на кораба. Спомняше си, че ѝ беше казал, че при тръгване на кораба, неговото място е при котвата.

Корабът се отдели бавно от кея и почна да се извира отначало бавно, после все по-бързо, докато басовият глас на моряка прогърмя:

— Мола!

При командата на Барба Спиро очите на всички се впериха в стоманеното въже, което бръмчеше с метален звук, докато се отпусна и се засука около чугунения кнехт като огромна, смъртно ранена змия.

Освободен, *Мирча* заплува спокойно, прекъснал всякаква връзка със сушата. Напусна реката и запори със стоманените си гърди морските води.

Кратка команда, последвана от трелите на протяжна сигнална свирка, проеча по палубата на кораба, погълнат от черната нощ, която обгръщаше и морето, и земята.

Водите на Дунав станаха оловни; морето заприлича на черна, тъмна бездна. От непрозирното небе се откъсваха като от невидима къделя все по-гъсти и по-гъсти валма сива мъгла.

Черни облаци, шибани от вятъра, духащ откъм морската шир, идеха бързо, слезли толкова ниско, та приличаха на стада морски чудовища, които се възсядаха и се влечаха по повърхността на водата.

Мирча опъваше платната си. Виждаше се в далечината проектиран във въздуха, добил странна форма на гигантска птица, готова да полети. Един истински кораб фантом.

Във въздуха се усещаше приближаването на бурята. Хората потръпваха, разтревожени пред ужаса на вечната тайна на природните стихии.

Самотна, съкрушена, Евантия подръпваше шала над лицето си, за да не я познаят. Наоколо ѝ бяха повече жени, отколкото мъже.

Едни тъжни, с насълзени очи, се сдържаха да не избухнат в плач; други — весели и палави — се движеха и кикотеха, дирейки с блеснали очи любовниците си, с които току-що се бяха разделили.

Пронизана до кости от влагата и студа, Евантия стоеше неподвижна, вперила очи в мрака. *Мирча*, навътре в морето, завивайки, за да поеме посока, показва още веднъж пътните си фенери — две очи, едното зелено, другото червено, които блещукаха като две кандила в студената нощ.

Корабът се отдалечаваше, ставаше все по-малък; превърна се на сянка, на точка... и изчезна.

Когато вече нищо не се виждаше, девойката се разплака сърцераздиращо. За да не я видят, побърза да се прибере. Но бурята връхлетя с едри капки леден дъжд, които под напора на северния вятър шибаха като камшици. Ужасени, хората се разбягаха и навлязоха в кръчмите и кафенетата да се скрият. Евантия вървеше сама като привидение, без да се бои от бурята и дъжда. Задъхваше се и поемаше дълбоко ледения въздух. Зъбите ѝ се разтракаха от студ. От вратата на една кръчма някакъв пийнал моряк протегна ръка, хвана я и я задърпа вътре:

— Къде си се затичало, момиченце, като бясно? Времето не е за „рандевута“... Ела тука... гледай си интереса.

Тя се изтръгна и забърза още повече. Стигна у дома си отмаляла, разтреперана, мокра до кости, със сърце, свито от ужасно предчувствие, което я караше да се задушаваше от страх. Някакъв потаен глас ѝ шепнеше, че никога вече няма да види Нягу.

Разболя се. И лежа тежко болна.

[1] Александру Влахуца (1859–1919) — румънски поет. Превод на Д. Симидов. Б.пр. ↑

[2] Команда: „Отпусни!“ ↑

ГЛАВА XI

Домът на Стамати се превърна в ад.

Пенелопа, заблудена от мнимото богатство на Американеца, за да се представи пред него, беше изразходвала неразумно големи суми да поднови мебелировката в къщи.

Лихвите на заетите пари растяха и Стамати с ужас чакаше срока за плащане на полиците.

Една група спекуланти с търговия на зърнени храни го бяха привлекли; той прие да участвува в сделките, като имаше предвид, че и брат му, Американеца, ще влезе в съдружието. Беше се полакомил по големи сделки и се надяваше, че ще направи голям удар, който ще го оправи, ала така се уплете, та не виждаше как ще се спаси.

Прибягваше към разни случайни комбинации, блъскаше се, но сам виждаше как затъва.

От страх и неудобство подло отбягваше и хората, и дома си. За да не вижда сцените и нервните кризи на Пенелопа, беше повечето на път по работа до Галац, Браила и Кюстенджа.

Когато загуби и последната надежда в богатството на Американеца, от отчаяние Стамати се разболя от жълтеница и остана две седмици на легло. Не можеше да се храни, не можеше да спи от тревога.

Нямайки повече сили да се бори, той чакаше нещастиято както щраусът чака опасността, скрил главата си в пясъка.

Пенелопа, с накърнено честолюбие, по дял ден стоеше затворена в къщи; избягваше хората, излизаше само вечер и се обличаше в черно.

Докато по-рано се отнасяше със Стамати с високомерно презрение, сега вече изпитваше към него яростна омраза. Не можеше да го търпи край себе си. Когато го виждаше да ходи свит, мълчалив, със сбърчено чело и разсеян поглед, с изтъркани дрехи, смачкана фуражка и изкривена връзка, идеше ѝ да крещи, да крещи, да го разтърси, да го издере. Живееха съвсем разделени, далеч един от друг.

„Ето какъв мъж имам! — казваше си тя. — Такъв ми бил късметът... Какъв нещастен живот! Докога ще трае този отвратителен живот?...“

Непрестанно бе чакала нещо ново, някоя случка, някое събитие, което да промени съществуването ѝ.

Пристигането на Американеца я бе замаяло, бе ѝ донесло надежда за по-друг живот. Но се бе излъгала. Сега седеше съкрушена, отчаяна, болна, измъчвана от ревност. Бе организирала цяла шпионска мрежа около Делиу. Понякога, трескава, екзалтирана, тръгваше тя самата да го търси.

Когато една сутрин един от прислужниците от кафенето, комуто плащаше да шпионира Делиу, и докладва, че го видял в полунощ на плажа с Евантия, Пенелопа остана като вкаменена.

Значи, не беше се лъгала. Предвижданията ѝ се бяха сбъднали. Подобно на смъртно ранен звяр, скрит в леговището си, тя се затвори в стаята си, измъчвана от желание за мъст. За да облекчи страданието си, залови се да пише писма.

Съчини, усмихната злобно, едно анонимно писмо до Нягу от една „доброжелателка“. Съжаляваше го, че бил попаднал в ръцете на толкова развалено момиче, което му изневерява и се среща с любовника си на плажа.

Второто писмо беше до Делиу. Писано в първите пориви на гняв, писмото беше пълно с мънии, с обвинения и клетви.

Поръси го с горещи сълзи, сложи го в плик и му го прати по едно от момчетата. Но след няколко минути бе обзета от разкаяние и страх. Боеше се от окончателно скъсване на отношенията им. Спусна се като вихрушка да догони момчето... Но беше твърде късно. Момчето не се виждаше никъде.

Засрамена от проявата си на слабост, тя се върна като пребита в къщи, тръшна се на леглото, захлупи лице на възглавницата и отчаяна зариде безпомощно.

Не можеше да си прости извършената глупост. Как не можа да се въздържа, да се овладее? Какво ли ще направи той? Какво ще ѝ отговори? Какво ще бъде да му напише друго писмо, с което да го моли горещо да ѝ прости, да забрави всичко, каквото му е казала в гнева си, защото била обезумяла от ревност... не е знаела какво прави.

Обаче честолюбието ѝ я спираше. И някакво зрънце надежда почна да къльне в душата ѝ.

Ако в неговото сърце, е останало поне мъничко обич, той не може да не ѝ прости. Довечера ще отиде при него. Знае тя как да го подхване и какво трябва да направи.

Скочи решително от леглото, избърса сълзите си и седна пред огледалото на тоалетната масичка. Трябваше да се съвземе, да бъде красива, съблазнителна.

Делиу, който заместваше капитана на портовия надзор, отишъл в отпуск, беше в канцеларията, обиколен от консулски чиновници, преводачи и свидетели. Разследваше един скандал, станал в кръчмата на пристанището между френски и италиански моряци, които, дето и да се срещнат, се сбиваха.

Като получи писмото, Делиу спря за миг работата, прочете адреса, позна почерка на Пенелопа, смачка го в ръката си, без да го отвори, и го пхна в джоба си.

Едва след обедата, когато си пиеше кафето, се сети за писмото. Прочете го бавно, внимателно.

Гневът и киселото настроение на Пенелопа не го трогваха.

Той прочете спокойно писмото до края.

Изтегна се удобно на софата, пушейки доволен хаванската пура. Притворените му очи заследиха игривите спирали на дима, а устните му се разтегнаха в иронична усмивка.

„Всъщност — мислеше си той — най-удобната раздяла е тая, предизвикана от жената!“ Какъвто беше сега случаят с Пенелопа. Според опита, който имаше в стратегията и тактиката на любовта, Делиу беше уверен, че едно почтено оттегляне изисква повече умение и ловкост, отколкото покоряването, дето се иска само смелост.

Връзката му с Пенелопа беше почнала да го уморява. Още от самото начало я беше класирал като тиранична романтичка, със странни навици, която приема живота твърде трагично.

Вярно, че беше темпераментна жена. Но той познаваше добре тоя род жени, които затварят очи и стискат зъби... Трябваше да бъде

винаги нащрек. И тъкмо на него да се случи, той, който ценеше свободата си повече от всичко! Трябваше ли да понася капризите и дивата ѝ ревност? Нима трябваше да бъде вкопчен във фустата само на една жена?

Първия път неговото бързо, принудително заминаване от Сулина беше улеснило раздялата и отложило осъществяването на мечтите ѝ за спасение и желанието ѝ да заживеят двамата. Тя се надяваше на здрава, трайна връзка, може би дори на едно ново положение в обществото.

Отначало той се правеше, че не разбира, после почна да отлага осъществяването на това нейно желание, което го ужасяваше. Той не е създаден за трайна връзка. Не може да приеме живота другояче освен в пълна свобода.

Да свърже живота си с подобна жена? Какво ще кажат хората? Не! Щеше да стане смешен. Разбира се, че трябваше да прекъсне тая връзка колкото може по-скоро!

Ето че сега тя самата правеше първата стъпка към неминуемото. Толкова по-добре, сама му идеше на помощ! Но трябва да внимава, да действа тактично и хладнокръвно, за да не направи някоя глупост тая отчаяна жена. Отвращаваше се от разни сцени и сълзи. А за да запази спокойствие, без да отстъпва пред нея, трябваше на всяка цена да избегне всяка среща с нея.

Ще ѝ пише и ще изчезне за няколко дни.

Делиу се настани удобно пред писалището и извади една дървена кутия, инкрустирана със седефени арабески. „Касетката на погребаните любви“, както я наричаше той, съдържаеше връзки с писма, снимки, къдрици коса — руси и черни, — завързани с панделки, изсушени цветя... „Скъпи дреболии“, от които лъхна стар парфюм и се вдигна прах, който го накара да кихне силно, няколко пъти.

„Глупости... лъжи... интересно — мислеше си той — защо любовта изисква толкова притворство... Защо това естествено чувство се забулва в лъжа? Непрекъснато трябва да лъжеш, да се преструваш, да си вечно с маска. Но жените искат да бъдат лъгани. Те самите ни карат да бъдем коварни и непочтени.“

Почваше и на него да му омръзва тая непрекъснатата лъжа. Може би тъкмо това е знакът, че остарява... И сякаш нещо го бодна в

сърцето... За да изтръгне от съзнанието си тая мъчителна мисъл, почна да мисли с наслада за свежестта на Евантия... Жалко, че е толкова дива! Защо бяга от него? Някаква предчувствие му подсказваше, че няма вече да я види.

Всеки случай трябваше да се възползува веднага от писмото на Пенелопа. Беше пристигнало тъкмо навреме. Кой е виновен за раздялата им? Тя сама я пожелава.

Взе връзката нейни писма, зави ги и подпечата пакета. Помисли няколко минути, за да си припомни някои стари клишета, и почна да пише: „Никога не съм обичал жена, която не уважавам... Плъттa ми е била роб на сърцето... У мене желанието винаги беше съчетано с любов...“

Самообвиняваше се за непостоянния си темперамент... Някаква фаталност го преследвала в живота. За да понасял мъката, която го разяжда, заминавал с търговски кораб... Напълно променял живота си... Откъсвал се от хората... Не искал да има вече никакви връзки... Не искал да предизвиква страдания около себе си... Почва нов, скитнически живот по море...

На края завърши с една ефектна фраза, употребявана много пъти:

„Надявам се, че няма да забравиш нашите моменти на щастие и ще позволиш да остана завинаги твой предан и постоянен приятел...“

— Жане, аз трябва да изчезна за няколко дни. Заминавам още тази вечер. Ти си отваряй добре очите. Става въпрос за едно деликатно положение, разбираш, нали?

Верният Жан (Йон Ротопан, един шмекер от браилското пристанище) замига често-често и попита припряно:

— Какво трябва да кажа в портовия надзор и какво на въпросното лице?

— В портовия надзор ще кажеш, че съм бил повикан в Галац в пристанищната инспекция. А отгатък, че съм заминал спешно, за да тръгна с един търговски кораб за Ротердам. Ще я убедиш, че не бива да тръгва подире ми. Чак след пет дена ще й занесеш това писмо и пакета. Ще кажеш, че съм го пратил от Кюстенджа, преди да тръгна за чужбина. Ще я следиш на всяка крачка и ще ме уведомиш, ако тя замине от Сулина. Няма да казваш никому адреса, който ще ти оставя. Сега ще те видя, Жане, доколко умееш да действуваш умно.

— Бъдете спокоен! — отвърна Жан, поласкан.

Делиу отиде рано на пътническия кораб, с който замина.

Пенелопа се измъчваше през целия ден и кършеше ръце от яд, че беше извършила такава глупост. И веднага щом се смрачи, тя се спусна като вихрушка към жилището на Делиу.

По пътя в главата ѝ се кръстосваха откъси от фрази без всякаква връзка; не знаеше как ще почне, но сляпо вярваше в своята воля; уверена беше, че ще успее, ще победи със силата на своето отчаяние. Не се боеше като друг път, че някой ще я види, и не се криеше. Задъхана от вълнение, позвъни на вратата му силно, продължително.

Верният Жан, който беше посветен в тайните на Делиу и беше получавал многобройни бакшиши по разни такива поводи, се подаде от вратата усмихнат, облечен в копринена пижама от гардероба на господаря си.

— Господин капитанът не е в къщи.

— Не е вярно! Отвори да видя! — каза тя заповеднически.

Жан изпълни заповедта ѝ и каза с иронична усмивка:

— Моля! Най-малко аз съм човекът, който ще седне да лъже особа като вас.

— Не получи ли той тази заран писмото, което му пратих по едно момче? Кога и как е можал да замине толкова бързо?

— Всъщност получи едно писмо, но следобед си прибра багажа и каза, че заминава, понеже бил повикан по спешност.

— И как? Нима не остави никакво писмо, не поръча да ми кажеш нещо?

— Всъщност той замина, за да тръгне с един търговски кораб за Ротердам. Каза ми, че преди да поеме, щял да ви пише.

Пенелопа, която се смяташе за силна, изведнъж пребледня. Причерня ѝ пред очите, сърцето ѝ заби силно и от страх да не падне, се подпря на стената. Сломена и победена, тя повлече отмалелите си крака, съскайки през зъби: „Подлец! Бяга... Оскърбявам го, а той не възразява... Няма кураж да ме погледне в очите... Бяга като страхливец!... Ала аз няма да го оставя... Ще го пипна... Ще го преследвам до края на света...“

На другия ден Пенелопа замина за Галац с пътническият кораб.

Още рано сутринта провери по цялото пристанище. Никакъв кораб не заминаваше този ден за Ротердам. На другия ден се върна в Сулина.

На вратата им беше залепена червена хартия.

Уморена, зашеметена от пътя, отначало не обърна внимание какво пише на нея. Когато разбра, че е съобщение за секвестриране на мебелите и на вещите им, инстинктивно посегна да скъса хартията, но си отдръпна ръката като страхливо дете. Обзе я ужас и през сълзите, изпълнили очите ѝ, загледа мебелите, с които трябваше да се раздели. Великолепното ѝ махагоново легло с кадифени драперии в портокалов цвят, ореховия бюфет, стъклените предмети, които блестяха, турските килими, роклите, мантата, бельото ѝ... и всичката тази нова мебел, купена с пари назаем за гостуването на Американеца!

Какво да прави? Откъде да намери толкова пари?

Нямаше го и Стамати. От цяла седмица беше в Браила.

Седна съкрушена на леглото и загледа с блуждаещ поглед... Всички тези скъпи за нея неща да бъдат продадени на търг! Да остане, без нищо?! Да остане гола на улицата?!

Усещаше как се задушавя. Стана и си наля една чаша вода. Когато поднасяше чашата към устата си, чу звънеца. Спря. От страх не смееше да направи никакво движение. Кой можеше да идва по този час. Скова я непонятен ужас.

Слугинята влезе с писмо и един запечатан пакет в ръцете.

— Донесе ги един войник от флотата.

Пенелопа подскочи като ужилена.

— Къде е Жан?

— Отиде си.

Жан, който добре разбираше тези деликатни въпроси, беше изчезнал навреме.

От любопитство и нетърпение, понеже нямаше подръка нож или ножици, Пенелопа скъса със зъби връвта на пакета пред прислужницата си. Куп пликове — бели, розови, сини — се разпиляха по пода. Разбра: нейните писма...

Страшният удар се заби като куршум в сърцето ѝ.

Неговото писмо играеше в разтрепераните ѝ ръце.

Нямаше смелост да го отвори.

Какво можеше да ѝ пише?

Стъмняваше се. С голямо усилие на волята успя да се замъкне до прозореца. Отвори плика и почна да чете.

Стенеше и трепереше от сдържан гняв, а на лицето ѝ беше изписана ехидна и горчива усмивка.

„Свърши се, значи... Свърши се... Това било! Не остава вече нищо... Каква подлост! Колко никакви са мъжете!“

А! Ако беше сега тук, пред нея... Подлецът му с подлец! Крие се... Няма кураж да се яви пред очите ѝ... Но тя ще му докаже, че се е излъгал. Не я познава той още... Ще го накара да страда, да го измъчват угризения на съвестта... Ще му отмъсти със собствения си живот! Тогава ще види той каква любовница е имал и че не я е заслужавал. Какво ще кажат хората? Ще кажат, че тя е била по-силна от него. Нима няма право да разполага с живота си? Кой може да я спре? По-късно или по-рано все ще трябва да сложи край на живота си. Какво я чака повече? Щом не е имала късмет... Щом това ѝ е било писано... По-добре така да свърши.

Обхваната от нов прилив на гняв, тя стана решително.

Струваше ѝ се, че таванът я притиска, че стените на стаята я смазват. Задушаваше се. Потърси някакъв изход; трябваше да намери изход. Отвори вратата и забърза, сякаш някой я беше повикал. Вън задиша дълбоко. Вървеше бързо, разгорещена, без нищо на главата; слепоочията ѝ туптяха. Не чувствуваше никакво колебание, никаква умора; вървеше бодро. С душа, изпълнена с особена гордост, тя стъпваше решително, водена от някакъв героичен устрем. Чувствуваше нужда да предприеме нещо велико, нещо, което да удиви всички. Не се боеше от нищо. Някаква непобедима сила я тикаше към черната морска пустиня.

Два реда светлини като любопитни очи се взряха отдалеч, в нея и в мъглата на нощта се очерта силуетът на параходи пристанището, готов да тръгне.

Пенелопа засили крачка, избикаляйки осветеното място. Мислите, които се кръстосваха бързо в пламналия ѝ мозък, я откъсваха безвъзвратно от хората.

Беше есенна вечер. Крайпътните акации превиваха черните си скелети, скърцайки жално, а студеният морски вятър гонеше по влажната земя жълтите, мъртви листа.

Спря чак на края на пътя.

Дигата, която отделя Дунав от морето, завършва със зеления фар. Рояци пеперудки и дребни насекоми, привлечени от искрящата светлина на фара, се трупаха, блъскайки се в нагорещения кристал и падаха в подножието му.

Морето беше спокойно, величествено. Небето със светлинния си свят от звезди се оглеждаше във водата като в огромно черно огледало. Милиардите кандила трептяха в морските дълбини.

Застанала сама в нощта до зеления фар, Пенелопа стоеше загледана в далечната морска шир.

Капки солена вода опръскаха пантофките ѝ от чортова кожа. Отдръпна се една крачка и потърси носната си кърпичка. Стресна се от оглушителния звук на сирена. Параходът беше вдигнал котва. Излизаше от пристанището, плъзгайки се леко по черните води, набраздени от светли ивици. Нямаше време за губене. Пенелопа мина някак забързано иззад фара, сякаш се боеше да не я види някой в светлината на кораба. И бързо, неочаквано прекрачи от дигата в празното пространство — изправена, със стиснати пестници, с последно решение: да не размахва ръце.

... Чу само продължителното свистене на водата над главата си... и после нищо...

Делиу получи в Букурещ информация от Сулина от своя верен Жан:

Пенелопа го търсила в Галац. Върнала се в Сулина. Получила пакета с писмата. И пак заминала, неизвестно за къде. Може би е отишла да го търси в Кюстенджа или в Цариград.

Направи си сметка, че може да прескочи до Сулина за три четири дена, докато я няма Пенелопа. Трябва да се позавърти в службата си и после да вземе отпуск и да замине, докато успее да нареди да се махне окончателно от този провинциален град, дето има толкова неприятности.

От тръгването на кораба от Галац до пристигането му в Сулина Делиу чете някакъв сензационен роман и когато слезе в Сулина, беше зашеметен и разсеян. Един стражар от пристанищното управление го пресрещна и рапортува:

— Господин докторът съобщи по телефона, че ви чака в моргата, да присъствувате на аутопсията на един удавен.

— Само това ми липсваше! — измърмори с досада Делиу.

Трябваше да отиде, въпреки че му беше неприятно. Не можеше да се измъкне. Портовият началник е задължен по закон да присъствува при аутопсията на извадени удавници.

Отначало му беше много тежко. Не можеше да понася миризмата, нито да гледа труповете, проснати на масата за аутопсия. След няколко присъствия можа да превъзмогне отвращението си и понеже случаите на удавяне бяха много чести, съвсем свикна.

Примирен, без да се отбива в квартирата си, Делиу, се отпрати към болницата, като пътъм се запаси с цигари, за да може да понесе разваления въздух в залата за аутопсия.

Минавайки през градината на болницата, видя насъбрани хора пред моргата, а пред полуотворената врата чакаше празна носилка.

Още преди да влезе, вълна от непоносима воня го удари в лицето и за момент го зашемети. Беше миризмата на мухъл, на тамян и на леш.

Аутопсията беше почнала. Трябваше да влезе поне за форма, а после да подпише протокола, да изпълни закона.

Реши се. Влезе бавно, като притискаше носната си кърпа към носа.

Лекарят и помощник-хирургът, в бели халати и изцапани е кръв, работеха бързо, режиха човешкото тяло, както режат говедата в кланицата.

„Жена е... — забеляза Делиу. — Трябва да е престояла във водата... надула се е и вече се разлага... има зеленикави петна на загниване по тялото.“ Не беше още видял лицето ѝ. Чак когато лекарят се отмести една крачка, за да избере нещър от кутията с инструментите, видя страшното, подпухналото и обезформено лице на жената.

Трепна. Нещо го прониза... „Тя!... Пенелопа!“

Отдръпна се една крачка и се облегна на студената и влажна стена. Не можеше да гледа лицето ѝ. Загледа с разширени очи увисналата зеленикава ръка. Позна гривната — златната верижка, която ѝ бе подарил преди една година.

Усещаше как краката му се подкосяват. От угризение се изчерви. Страх и срам замрежиха очите му. Никога не беше му се случвало да загуби самообладание до такава степен. Бореше се със себе си, мъчеше

се да превъзмogne смущението си. Обърна се към вратата, запали цигара и вдъхна дима дълбоко в дробовете си.

„Дано свърши по-бързо!“ Каква игра му беше устроила съдбата! Беше я довела пред него за наказание. Пенелопа беше успяла в отмъщението си. Той беше прегръщал това тяло... „Ужасно!“

Миризмата на леш проникваше до дъното на мозъка му...

Направи усилие да превъзмogne отвращението си. И тази добра! Какъв мъж е той, а отгоре на това и военен! Би дал всичко да побегне оттук, но го беше срам. Какво ще кажат тези двама мъже, които режеха трупа с такова равнодушие?

Остро скърцане на трион издраска до болка нервите му. Погледна към трупа. Сплъстената от тинята разплетена коса беше метната на лицето и черепът беше скалпиран. Залитна. Не можеше повече да издържи. Олюляващ се, той се измъкна, като се опираше по стените.

Спря за миг под една лозница да вдъхне чистия въздух на болничната градина. Обаче не можеше да се избави от тази отвратителна миризма, която носеше със себе си и която сякаш беше проникнала във всичките му пори.

От другата страна на дъсчената ограда, покрита с японски, рози, група жени от махалата бърбеха, чакайки края на аутопсията.

— От мъка се хвърли в морето, горкичката...

— Ах, да бяхте видели как я докараха! Бяха я вързали с въже под мишниците и я влачеха зад лодката; ала от течението тя се изправяше, навеждаше си главата и се кланяше, сякаш беше жива. Като я видях, прекръстих се и побягнах. Боже, опази!

На една пейка срещу болницата Стамати се беше отпуснал сломен. Стенеше и от време на време мучеше като животно, когато го колят. Дърпаше се от ръцете на Логаридис, който го държеше, и искаше да отиде в моргата да види жена си.

Делиу избиколи болницата, измъквайки се като беглец.

„Кой би помислил — каза си той, — че тоя Стамати, тоя безличен и свит човек, е могъл да обича тази жена, която се отнасяше с презрение към него? И все пак страстно я е обичал.“

Делиу чувствуваше, че не може повече да остане в Сулина. На следващия ден щеше да бъде погребението. Трябваше да устои на

погледите на толкова хора... Не, трябваше да избяга, да напусне този край.

Дори в квартирата си не можеше да се реши да остане през нощта. Запъти се направо към пътническия кораб. В зори щеше да поеме отново за Галац.

Прекара нощта сам на палубата с две бутилки: едната ментовка, другата мастика. Повече му харесваха цветовете им, отколкото вкуса. Сменяше смарагдовозеленото питие с опаловобялото и зашеметяваше съзнанието си, за да се избави от ноктите на угризението, които раздираха мозъка му; наливаше се с тази цветна отрова и тя го упояваше и го държеше в едно състояние между сън и действителност.

Пенелопа не беше обичана, нито уважавана, ала на погребението и се стече много народ. Гръцката колония беше многобройна.

Със своята отчаяна постъпка, със своя трагичен край тя се беше издигнала в очите на хората. Възхищаваха се от нея, всички я оплакваха, донесоха ѝ цветя и проляха сълзи. Самоубийството на тази жена се смяташе за героична, велика постъпка, въпреки че всъщност никой не познаваше истинската причина и обстоятелствата.

Беше възникнал спор относно опелото. Православната, религия забранява самоубиец — човекът, който сам си е отнел живота — да бъде опят от поп.

Гръцкият консул, както винаги, можа да убеди аргументирано свещениците:

— Тази добра и набожна християнка, извършила през живота си добри дела към църквата и училището, е намерена удавена. Кой може да знае дали сама се е хвърлила в реката, дали други са я хвърлили, или случайно е паднала? За самообесилия се, намерен с примката на врата, няма никакво съмнение, че се е самоубил, но що се отнася до удавения, не можеш да знаеш дали не е станал жертва на някакъв нещастен случай.

Макар никой да не се съмняваше, че това е самоубийство, мълком се бяха споразумели да не издават истината пред църквата и да представят смъртта ѝ като нещастен случай.

Стамати можа да склучи пак заем, за да покрие разноските за първокласното погребение. Напразно се беше опитал Логаридис да го

възпре от тези излишни харчове.

— Обичах я много и не мога да не направя за нея всичко, което трябва отвърна, той, готов на всякакви жертви.

Стамати искаше траурът навсякъде да бъде в бяло: черковният хор, учениците от гръцкото училище, корделите на венците.

Беше съвсем съсипан. Нищо не разбираше и едва се държеше на нозе.

Логаридис, подпомогнат от Ахиле, се грижеше за всичко около погребението и се разпореждаше на тази тъжна церемония.

Нику-Политику, облечен в черно, искаше да си предаде важен и достоен вид, но едно голямо шише „одеколон“, което носеше като лекарство против припадъците на жена си, му пречеше на вървежа.

Дебелата Олимпия едва се движеше, дишаше астматично и лееше горещи сълзи за снаха си Пенелопа, която не можеше да понася, и винаги, когато станеше дума за нея, я наричаше Стаматовата скрипя.

Жените, любопитни, както винаги, се тълпяха да видят лицето на удавницата. Но подпухналото обезобразено лице беше покрито с кърпа от копринено платно.

Американеца и дъщеря му вървяха на края на шествието, изолирани от хората. Едни се отдръпваха от тях, други ги гледаха скрито с омраза. Никой не знаеше какво точно се бе случило в дома на Стамати; знаеше се само, че Американеца се бе преместил оттам. Правеха се предположения, свързваха се някои неща с други, изказваха се смътни подозрения... „Трябва да има нещо... Не се е самоубила жената току-тъй без нищо... Има някаква тайна в тази смърт.“

И вината се хвърляше пак върху Американеца, който с идването си в Сулина сякаш бе донесъл някаква зла прокоба, та само нещастия се случваха.

Евантия — болна, отслабнала — се ужаси, когато чу за самоубийството на Пенелопа. Въпреки че мъчно можеше да направи някаква връзка между случките през последно време, въпреки че не можеше да разбере с какво бе допринесла за отчаяната постъпка на Пенелопа, все пак си правеше жестоки упреци. Измъчена от угризения, тя бе взела върху себе си неясната вина за този нещастен случай.

Смяташе, че хората с право я обвиняват и ще я ненавиждат цял живот, и чувствуваше как непримиримата ѝ омраза към Делиу

нараства.

Потърси го с очи в множеството, ала никъде не го откри.

Моряшкото гробище беше на една тясна ивица земя между морето и езерото. И сега, в края на есента, с оголените си дървета, с алеите, покрити с нападали листа, с изкривените на една страна кръстове и размекнатата земя, оголваща костите, то изглеждаше още по-тъжно и печално.

... Тъмният, прясно изкопан гроб, прие във вечната си прегръдка тялото, което морето бе отказало да приеме и го бе изхвърлило на брега.

На втория ден след погребението Стамати направи нови разноски. Накара да боядисат с черна боя стените на спалнята на Пенелопа. Над монументалното махагоново легло с кадифените завеси в портокалов цвят постави портрета ѝ в естествена величина; в един от ъглите под стъклото на портрета беше сложил кичур от черната ѝ коса.

Под иконата на света Богородица постави сребърно кандило и направи с това един скромен иконостас.

А когато някой го попиташе защо е боядисал стаята в черно, не даваше никакво обяснение, само отвърщаше: „Тъй ми хрумна...“

Всеки ден ходеше на гробището. Собственоръчно посади на проба на Пенелопа две морски пинии и един храст пълзяща роза. Реши да направи свод от зеленина и каменна пейка.

Виждаха го да седи с часове при гроба. Унил, съсипан, за две седмици той беше остарял с десет години. Кафенето, в което не се мяркаше вече, даде под наем на един свой сънародник. Възнамеряваше да даде под наем и две от стаите; стигаше му една, тая, до черната стая, в която бе прибрал всички вещи на Пенелопа и ги пазеше свято като някакви скъпи реликви.

Щом се разчу, че Стамати дава под наем стаи, гръцкият консул дойде да го посети.

С известната си дипломатичност, след като изказа куп искрени съболезнования, консултът засегна деликатния въпрос, за който бе задължен да пази пълна дискретност.

— Вярно ли е, че ще дадеш къщата под наем?

— Кафенето вече дадох. Сега искам да дам под наем горе две стаи — отвърна Стамати, без да подозира нещо.

— Смятам, че ще е по-добре да не бързаш. Почакай, докато се уреди въпросът с къщата, докато се разбере чия собственост ще бъде... Все пак рано или късно желанието на покойната трябва да бъде изпълнено... Щом такова е било нейното решение... Харесвало ѝ е да бъде благодетелка... името ѝ да остане. От признателност гръцката колония може да ѝ направи паметник или бюст като на дарителка на сградата за училище...

Стамати слушаше трогнат, без да разбира къде иска да стигне консулт. Чак когато чу за дарение, прекъсна го и поиска да му обясни:

— За какво дарение става дума? За коя сграда?

— Думата е за тази къща, подарена за училище — отвърна спокойно гръцкият консул.

— Как? Тази къща? Моята къща! Която съм купил с моите парици? Не разбирам, как може тя да я даде за училище? — възмути се Стамати.

— Да, но ти си купил къщата на нейно име, къщата е на жена ти, винаги е била нейна собственост, не твоя. Жената е била свободна да разполага с имота си. За да я остави на съпруга си, трябвало е да направи завещание в негова полза. Имаш ли завещание, с което ти оставя къщата?

— Не, нямам, но тя няма други наследници. А щом нямаме наследници, къщата остава на държавата, в случай че няма завещание.

— Ето нейното завещание, оставено в консулството още миналата година, с което дарява къщата на гръцката колония за училище.

И консулт извади важно от джоба си листа с почерка и с подписа на дарителката.

Стамати хвърли бързо поглед върху редовете с познатия му почерк, но нема сила да прочете докрай.

Вкамени се, очите му се замрежиха. Занемял, той стана от стола, направи няколко крачки из стаята, като стискаше челото си с ръка. Спря се на прага на отворената врата към стаята на Пенелопа и впери поглед в кандилото, което осветяваше портрета на любимата му съпруга от малкия иконостас в траурната стая.

Някаква буца застана на гърлото му.

Усещаше как коленете му отмаляват и краката му се подкосяват. Ръцете му затрепераха. Изведнъж той почна да крещи разгневен, като възкачаше думите си и се запъваше.

— Как? Значи, аз не съм господар в собствената си къща?... Да ме изхвърляте от къщата, която аз съм купил? Справедливо ли е това? Законно ли е? Това е чиста кражба!... Ще видим какво ще каже, съдът!

— Успокой се, човече! — каза кротко консултът. — Никой няма да те безпокои. Можеш да си стоиш тук, докато си намериш друго жилище. Няма защо да се бърза. Трябва да се плати данък за наследството има сума формалности да се уреждат, докато влезем във владение на сградата...

— И после?... Аз да остана на пътя!?... Няма да бъде! Докато съм жив, вие няма да влезете тук!

— Аз изпълнявам само дълга си — отвърна благоразумно консултът и излезе с шапка в ръка.

„Е? Чухте ли какво си е изпатил клетият Стамати?“

„Казват, че щели да му вземат къщата... Ще остане на стари години на улицата.“

„Не е възможно такова нещо!“

„Възможно е, възможно е! Такъв е законът.“

„Как ще изхвърлят човека от къщата му?“

„Ами че къщата не била негова, нейна била.“

„Щом е бил толкова глупав да я купи на името на жена си.“

„Виж докъде те докарва една женска глава.“

Подобни разговори, спорове „за“ и „против“ се водеха всеки ден из всички кафенета на пристанището. Но никъде не се влагаше толкова пристрастие и никъде споровете не бяха толкова разпалени и противоречиви, както във „Фризьорския салон на Елада“.

Беше и естествено, тъй като се засягаха семейни интереси. Нали Олимпия, жената на собственика на салона, беше сестра на Стамати?

Една събота вечер фризьорският салон беше пълен. Нику-Политику, калфите и чираците се потяха от работа, понеже през цялата седмица тук се водеха само политически спорове и се свиреше на мандолина. Нику беше мандолинистът и за негова радост бяха му

посветили един куплет, за да го гладят с перце, както се казва, да му се докарват.

— А! Добре, че и двамата юрисконсулти ви намерих тук! — каза полицаят Петракел Петрашку. — Я ме просветете относно злободневния въпрос. Има ли, или няма право гръцкият консул да изкара Стамати от собственото му жилище?

— Искате ли питане?... Разбира се, че има право! Само, че като спазва законните форми — отвърна адвокатът Арманд Попеску, наречен Брелок^[1], понеже имаше вид на човешка миниатюра.

— И таз добра!... Как ще извадиш човека от собствения му дом? Неморално и нечовешко е! — обади се защитникът Траян Брънзей, наречен и „Батко Траян“.

— Къщата била купена на името на жена му и тя я завещава на училището.

— Ами ако завещанието е фалшиво?

— Кой е имал интерес да фалшифицира?

— Ха-ха! Кой имал интерес! — избухна саркастично Нику-Политику. — Ти не разбираш ли, че тук се прави цял комплот, за да вземат къщата на Стамати? Ще открием ние тази банда... Първо, тоя каяфа, консула, ще го натикаме в затвора! — И ядосан, Нику замахна заканително с бръснача.

Адвокатът със сапунисано лице, обръснато наполовина, се вдърви от страх... Не посмя да излага повече аргументите си; смълча се, усещайки студеното острие, което се плъзгаше по застрашения му гръклян.

Плати, без да каже дума, и излезе бързо.

— Тяхната страна държи!

— Нали е адвокат на консулството!

— Нику — обади се полицаят, — сдържай нервите си, когато си в изпълнение на занаята си! Не за друго, но може да се случи, боже, опази, нещастие, като се вълнуваш тъй с бръснач в ръка. Клиентите ти ще те напуснат от страх. Ето на, консултът не стъпва вече тук!

— Чудо голямо! Да видим кой, може да му къносва като мене мустаците?! Не виждаш ли, че съвсем са му избелели, бият на зелено?!

— Все пак аз не мога да проумея тая жестокост от страна на покойната — каза полицаят. — Какво сърце е имала тази жена, да

остави мъжа си на улицата, като е знаела, че е купил къщата на нейно име само да ѝ докаже колко я обича, да я осигури.

— Тя беше човек без сърце! — обясни Нику. — Страдаше от мания за големство и като прочетеше във вестника, че някой благодетел завещал имота си на църква или на училище, умираше от желание да остави името си, да бъде помнена и чествувана след смъртта ѝ. Затова се е уговорила с нашия дипломатичен консул да остави къщата за училище, а те да ѝ направят паметник, колкото и малък да е.

— Е, разбира се, има право да ѝ се направи един бюст или най-малко да се сложи един възпоменателен каменен блок.

— Колко лошо, каква неблагодарност от страна на една съпруга! — възмути се Батко Траян. — Кажете на Стамати да намине към мене. Решил съм аз да се заема с неговото дело. Ще спечелим, това е сигурно! Няма да го оставя, каквото ще да става!... Ще отида докрай... до касацията.

И старият човек, подмладен от ръката на Нику, стана победоносно от бръснарския стол, светнал от радост, като че ли беше спечелил вече победата пред съда.

Няколко дни подред виждаха Стамати да върви с Батко Траян и да разговарят относно бъдещото дело, почнало да вълнува всички.

Батко беше един от най-представителните румънци от този край по ръст, облекло и по миналото си.

Беше два метра и нещо висок и ходеше винаги с бомбе. Липованите, които идваха в града по дело, му казваха „господин Висок калпак“. Имаше внушителни бакенбарди по старата мода и се обличаше в черни дрехи, защото, казваше той, един адвокат в провинцията трябва да вдъхва доверие чрез облеклото и авторитета си.

Той не беше адвокат, а само защитник, но имаше отдавнашна юридическа практика. И, както казваше пак той, хората трябвало да търсят млад лекар и стар адвокат.

Никой не знаеше възрастта му, но всички знаеха, че е дошъл още с окупирането на Добруджа през 1878 година.

Бе прославил името си с въвеждането на румънския език в общината, дето разговорите в общинския съвет се водеха на гръцки и

турски.

Държеше се доста добре. Чирешика, третата му съпруга, беше пълничка женица, по-млада от трите му женени дъщери.

Батко Траян беше надарен от природата с ораторска способност; говореше с лекота и имаше богат речник. Наслаждаваше се сам от себе си, пледирайки вдъхновено, понякога без да познава никаква точка от известен закон.

И когато го закачаха на тази тема, отвърщаше сърдито: „Аз защитавам. Съдията е длъжен да знае закона и да го прилага. Всеки със своя занаят.“

Той знаеше толкова: че защитава една права кауза. И всякога, когато говореше в кафенето, защитавайки Стамати, наоколо му се образуваше кръг от слушатели. Както винаги, хората се бяха разделили на два лагера. Дяволът пак си беше пъхнал опашката в гръцката колония.

Юридически справки, разпалени спорове и люти кавги ставаха всеки ден. Теоретизираше се върху завещанията, говореше се за наследството на *Зана*, диреха се аналогични случаи и се споменаваха имена на експерти по графология, които да удостоверят почерка на покойната в завещанието.

Съдебното дело се очертаваше като извънредно интересно събитие, но... то не се заведе.

В последния момент Стамати се вслуша в съветите на Логаридис, мъдреца на пристанищния град.

— Помири се — настоя той, — всяка грешка се плаща. Знаеш как ще почне едно дело, ала не знаеш как ще свърши... Разноски... Тревоги... Омраза.

— И все пак къщата няма да отиде в техните ръце, докато аз съм жив! — измърмори заканително Стамати.

На другия ден го видях да говори нещо с Тони Мелатис — картоиграч и организатор на томболи. Страстта към лотарията се засили особено много, когато един дрогерист от града спечели хубава сума от Държавната лотария. Всички участваха в томболата. Системата на тази лотария се стремеше да замести обикновената продажба. Птици, риби, хайвери, пастърма, халва, вместо да се продават по пазарската цена, се разиграваха на томбола.

На всеки ъгъл се виждаха хора, стиснали под мишница кокошка или патица, да предлагат мазната си платнена торбичка с билети от томболата.

Тони, организаторът на този вид търговия, беше една мистериозна личност. Дребен, голобрад и сух — не се познаваше на каква е възраст. Никой не знаеше от каква народност е. Италианец? Грък? Всеки случай беше левантинец от Пера. Дошъл с кораб и отседнал в Галац, бил принуден да избяга оттам в Сулина, дето се беше установил отскоро.

Портовият капитан го търпеше, дори си правеше шеги с него. Харесал му беше начина, по който Тони се представил пред него, когато отишъл да иска разрешение да работи на пристанището.

— Каква професия имаш?

— Никаква.

— Как така никаква?

— Ехе! Каква хубава професия имах аз в Галац, ама вече не върви.

— Какво работеше там?

— Подготвях пожари в града.

— Как подготвяше пожари?!

— Вижте как... Например вие заминавате, не сте си в къщи. Аз нареждам нещата по мой собствен план така, че като се върнете, къщата ви да я няма. Осигурителното дружество е длъжно да ви плати осигуровката... Вие си нямате никакви неприятности, защото доказвате, че не сте били в града през деня, когато е станала белята. А на мене плащате каквото ви се откъсне от сърцето, според щедростта си...

Една нощ в къщата на Стамати избухна пожар. За няколко минути целият покрив бе обхванат от пламъци. Пазачът на фара, щом видя да се издигат към небето пламъци, веднага съобщи в пилотната служба да пратят на помощ пилотната лодка *Петрел*, която беше снабдена със силна спасителна помпа. Но тъкмо тогава лодката беше отишла в устието на Дунава. Мина цял час, докато пристигна *Петрел* и опна маркуча по протежение на улицата чак до къщата на Стамати.

Сулина няма пожарна команда.

Моряците с ръчна помпа и по някакъв техен особен начин на хвърляне на малки котви, вързани за дебело телено въже, повече рушаха, отколкото гасяха.

Въпреки дадената помощ пожарът не можа да бъде угасен, тъй като беше избухнал от четири страни наведнъж. Останаха да стърчат само обгорените стени.

Всички бяха убедени, че къщата е била подпалена. Ясно беше, че престъпна ръка имаше тук намеса, но кого да хванат? Стамати беше заминал от Сулина преди няколко дена. Понеже се споменавахе името на Тони Мелатис, полицията почна разследване и се помъчи да влезе в дирите му.

Но левантинецът беше своевременно изчезнал.

Навярно се бе промъкнал в някой гръцки кораб, който е тръгвал за Пирея.

[1] Дребно украшение (фр.). Б.пр. ↑

ГЛАВА XII

Параходът *Тунис* беше акостирал до кея. След като изпразни трюмовете си от френската стока, почна да пълни търбуха си с румънски фасул за Марсилия.

Капитанът, дебел французин с кръгла рижава брада, се разхождаше сам по дюнетката^[1].

По домашни пантофи от зелено кадифе, килнал баретата си на тила и с лула в устата, той правеше по навик стоте си стъпки, подобно на кон в закрит манеж.

Логаридис, мъдрецът на пристанището, отивайки към канцеларията си, позна отдалеч капитана.

„Капитан Андре... той трябва да знае... Той ще ме осведоми“ — рече си Логаридис и замига хитро и радостно. Веднага си състави план как да подпита французина и да научи истината, да задоволи това свое желание, което от толкова време измъчваше ума му.

Той познаваше капитан Андре от няколко години; дори веднъж, когато параходът *Тунис* беше натоварил от Сулина въглища, те двамата бяха направили една обща малка сделка.

— А-ха! *Mon vieil*^[2] — провикна се французинът весело, като видя стареца да изкачва тромаво и внимателно стълбата на парахода.

В офицерската каюта Логаридис се настани удобно в едно от креслата, прикрепени за пода, за да не се катурнат при наклоняването на парахода. Капитанът извади една бутилка „Порто“ и един буркан тютюн „Капорал“.

Старецът нагласяваше езика си, за да произнася колкото може по-добре френските думи на неговия левантински френски език, учен от дете в Пера.

Въпреки че беше стъкмил плана си, той се чувствуваше объркан, не знаеше как да почне, за да стигне на въпроса, който го интересуваше.

Помогна му една морска карта, окачена на стената пред него. Той впери очи в нея.

— Някакво пристанище ли търсиш на картата? — попита капитанът.

— Да. Търся Гвиана.

— Ха, ха! Ами това е картата на Средиземно море.

— Нямах ли някоя с Гвиана? — попита малко засрамен старецът.

— Защо ти е? Между Марсилия и Галац не ми е необходима картата на бреговете на Южна Америка. Да ти дам един атлас.

И почна да тършува в долапа с книги.

— Ето, между Амазонка и Ориноко се редят трите Гвиани. Всичките някога бяха френски колонии. Тази страна се казва Равноденствена Франция. Загубихме я по много глупав начин, както изтървахме из ръцете си и Канада. Сега тук ни остана само това парченце земя: Френска Гвиана.

— Плувал ли си по тези места?

— Разбира се. Една цяла година се въртах в Антилските острови между Панама, Мартиника и Гвиана.

— Какво прайеше там?

— Първия път карах там военната си служба във флотата; бях подофицер на *Кондор* — карахме за Кайена^[3] кучета.

— Кучета? — запитва учудено мъдрецът.

— Да. Закарахме там двеста пиринейски кучета. Чудна раса. Големи овчарски кучета. Закарахме ги да се борят с ягуарите, нещо като червени тигри, които нападаха хората и добитъка по фермите.

— Искам да зная, може ли, или не може там някой да забогатее?...

— Какво богатство може да се направи в страна, която представлява един огромен затвор? Всички престъпници от Франция са изпращани там на заточение.

— Имаме един сънародник, който се върна оттам — каза с известно стеснение старецът.

— А, той ще да е някой бивш затворник! Лесно се познават те. Я прегледай кожата му, трябва да е татуиран с номера по списъка в затвора.

И весел и бърлив, капитанът зараказва дългата приказка на своите моряшки спомени и подвизи по времето, прекарано в Антилските острови.

Едва след като опразниха и втората бутилка „Порто“, мъдрият старец слезе внимателно и много предпазливо по подвижната стълба на парахода. Осветлен беше донякъде, ала не беше напълно удовлетворен; дяволът на любопитството го подтикваше да подири, да чуе пълни признания от устата на самия Американец.

Вечерта в дома на Логаридис двамата старци седяха на приказки при затворена врата и спуснати пердета. На масата беше сложена бутилка стара хиоска мастика. Кротко и дружелюбно мъдрецът на пристанището предразполагаше Никола Марулис да открие сърцето си като пред добър и стар приятел. И езикът на Американеца почна да се развързва.

Втренчен в дъното на чашката, дете беше останала една капка мастика — бяла като опалово зърно, — той почна да разказва на гръцки език, примесен с френски думи, своите преживелици.

Никола Марулис бил дете, когато напуснал Сулина. Тръгнал като юнга на един лек френски двумачтов кораб, който товарел жито за Марсилия.

Понеже бил дребен и пъргав, сложили го на маневрирането с платната, най-горе на мачтата, на лястовицата^[4].

Веднъж в пристанището на Алжир, дете товарели тютюн за Тулон, се запознал в бара с една арабска еврейка, бяла като порцелан и с очи, черни като къпини. Момичето било любовница на един от моряците на кораба, заядлив испанец. Понеже била скарана с него, почнала да мята гальовни погледи към Никола, повече за да дразни испанеца. Другите моряци се забавлявали с тая работа, но испанецът, ядосан, колкото пъти го срещнел по палубата, стискал челюсти и скърцал със зъби.

Една сутрин, в самия рейд на пристанището, корабът бил изненадан от малка буря с всички опънати платна. Когато се разнесла командата: „По местата за маневра!“ — всички се закатерили като котки по възжените стълби на мачтите.

Никола, понеже бил лекичък, стигнал пръв горе на лястовицата да освободи реята^[5]. След него стигнал испанецът. Борели се един до

друг с единия край на платното, което плющяло от бурята и се омотавало около тях. Неочаквано Никола усетил силен удар, от който за момент загубил въжето под краката си. Без да му каже дума, испанецът го бил ритнал в корема. Никола без малко щял да падне, но успял да впие нокти в гръкляна на испанеца. И се заборичкали там горе, на върха на мачтата над морската бездна, шибани от бурята, от която корабът бил полегнал над вълните.

Биели се с ръце и със зъби, на смърт и на живот, като побеснели зверове; вклучени един в друг, опрени плътно в реята, дърпали се и се блъскали един друг в зейналата под тях пропаст. Когато Никола усетил, че е изтикан до края на реята и щял вече да полети надолу, отпуснал едната си ръка и измъкнал ножа на мачтовия моряк, който държал отворен, окачен с връв на врата си; връвта се скъсала и с един удар Никола забил ножа чак до дръжката в гърдите на испанеца.

И двамата полетели надолу като птици с пречупени криле.

— Аз обясняваше Никола, — понеже бях на върха на реята, имах щастието да падна във водата, а испанецът, тъй като беше останал по средата на мачтата, падна на дървената палуба...

— И?... — запита Логаридис, а очите му заблестяха зад стъклата на очилата.

— Стана на пихтия... Мене ме уловиха жив и здрав... сложиха ми белезници... Съдиха ме... Осъдиха ме...

— На колко те осъдиха?

— На десет години затвор... Намериха ножа забит в сърцето на испанеца.

— Десет години! — каза Логаридис, като клатеше глава.

След като помълча малко, Никола почна да изрежда перипетиите на пътуването си по море към колониите, дето трябвало да излежи наказанието си.

Натоварили го на парахода *Лаура*, който возел осъдени да излежават наказанието си във френските колонии, в Кайена. Колко ужасно било пътуването! Какви мъки понесъл в тоя плаващ затвор. Петстотин заточеници, струпани едно малко помещение без светлина и без въздух! Изваждали ги поред въвн на палубата да подишат чист въздух, от който повече имали нужда, отколкото от храна. Забранено им било да разговарят с моряците от екипажа. Сутрин, след като

съберели хамаците, на които спели, събличали се голи и с маркуча на корабната помпа ги пръскали с морска вода.

След няколко седмици пътуване на борда се появил скорбут. За храна имало само сухоежбина, а твърдите галети, които разкървявали венците им, били червясали. Когато хвърлили в морето първия мъртвец, из кораба се разнесъл слух, че е избухнала чума. Създа се страшна паника. Всеки ден ги опушвали с дим от птичи курешки, та се задушавали и очите им изтичали.

Преди да минат тропика, настигнала ги страхотна буря. Без малко корабът щял да бъде потопен от един смерч. Облаците и океанът се били слели в едно. Пред прага на това, прекеждие затворниците били пуснати да излязат на палубата? Смеси се, изчезнала всяка разлика между офицери, моряци и затворници — станали равни помежду си. Пет дни и пет ноци се борили със смъртта, докато най-после водният стълб бил разбит с оръдейни гърмежи. Избягнали корабокрушението сред океана, но корабът останал с раздрани платна и счупени мачти и почнал да се пълни с вода. Трябвало да я изпомпват денонощно. Само два часа да прекъснели изпомпването и корабът щял да се напълни с вода и да потъне. След три месеца мъчително пътуване най-сетне стигнали в Кайена.

Разследвали ги, отпечатали на кожата им поредния номер и ги разпределили на различни служби. Като моряк, по занаят Никола станал лодкар в погребалната служба на затвора. Не си служели там с погребална колесница, нито гробове се копаели. Умрелият бивал увит в калчищно платно и положен в дървен ковчег; лодката го отнасяла навътре в океана и след като свещеникът прочитал молитва, изваждали мъртвеца от ковчегата и го хвърляли във водата.

Гладните акули го разкъсвали и изяждали още преди да стигне дъното. Така се били научили тия проклети лакомници, та щом чуели камбаната на параклиса да бие за умряло, събирали се и чакали, уверени, че ще се нагостят с човешко месо.

Заедно с Никола в лодката служел и един негър от Тунис, осъден на двацет години затвор, защото принудил жена си да изпие една чаша топла кръв — от кръвта на нейния любовник, когото той убил пред очите й.

Една вечер негърът не се яви на проверката.

На другия ден открили, че ковчегът е изчезнал. Негърът бил избягал с него вместо с лодката, тъй като тя била пазена от часови. Запушил разтрозите на ковчега с маджун и кълчища, натопени в смола, за да не прониква в него вода, и с направените от него гребла, поел по океана. Мнозина го били видели да си дялка някакви гребла, ала никой не се замислил за какво могат да му послужат. След четири дена един френски кораб срещнал плаващия ковчег. Негърът лежал в него вцепенен, полумъртъв. Прибрали го и го докарали в пристанището.

Всички затворници били непрекъснато измъчвани от мисълта за бягство. От едната им страна бил пустият, безкраен океан, от другата — девствената тропическа гора. Водата привличала всички, давала им повече възможности за бягство и мисълта да се измъкнат през океана не им давала мира. Погледите на всички били жадно устремени навътре в океана, дето виждали избавлението си, тъй като на сушата бил само затворът с униженията и смъртта.

Никола постоянно си правел сметка колко години има още да прекара там: десет години и с удвояването — двайсет. Защото след като си излежиш присъдата, трябвало да останеш там на свобода още толкова години, на колкото си бил осъден.

Наговорили се шест души да избягат по вода.

Приготовленията траели три месеца.

Един млад италианец, който работел в склада за текстилни материали, откраднал един топ корабно платно. Един стар грък, работник в работилницата за поправка на плавателните съдове, построил нещо като лодка с дъно от платно, като само бордовете й били от брястово дърво. Държал лодката скрита в един храсталак на брега.

Никола, като единствен моряк от групата, трябвало да управлява лодката в океана. Двамата други били бандити, корсиканци, а шестият — един грамаден французин, касапин, който бил разсякъл жена си надве.

Събрали и провизии за път: сухари, кутии с консерви, сланина и захар. За вода италианецът откраднал от склада две бурета.

И една нощ се измъкнали, без да ги усетят. Помогнал им и добрият попътен вятър откъм брега и бързо се озовали в открито море. Три дни и три нощи плавали далеч от брега с надеждата, че ще стигнат

брега на Холандска Гвиана. Това бил спасителният пристан на всички бегълци. А нямали нито компас, нито карта.

Като забелязвали дим навътре в океана, приближавали се към брега, свивали платната и завързвали на мачтата палмови листа, замаскирайки по този начин лодката.

Времето било хубаво, океанът спокоен, но за нещастие през една нощ някакво плаващо дърво раздрало, дъното на лодката. Немало спасение, нищо не можело да се направи. И понеже се намирали, на един пясъчен банкет близо до брега, скочили всичките във водата и стигнали невредими на брега.

Отначало не можели да вървят, така им се били схванали краката от седене на едно място.

Докато плавали с лодката, всички се подчинявали на Никола, нали той бил капитанът. Но като се намерили на сушата, французинът — грамадният касапин — застанал начело на групата. С една тежка сабя, открадната от караулното помещение, сечал бурените и проправял път. Гигантските лиани и сплетените пълзящи растения в тази девствена гора образували гъсти завеси и им преграждали на всяка крачка пътя. Никъде немало следа от човешки крак.

Възнамерявали да вървят все покрай брега, докато стигнат река Марони, отдето почвала холандската територия. Ала не било възможно поради тресавищата и блатата, в които затъвали. Ударили тогава навътре в гората и се залутали из нея.

След като свършили хранителните припаси, почнали да живеят като дивите животни. Хранили се с растения и гъби, а през нощта от страх от ягуарите се качвали на дърветата и там нощували. Веднъж попаднали на едно стадо маймуни с червена козина. Трябвало да променят посоката на пътя си, защото маймуните ги замервали с камъни и парчета клони.

Друг път на пътя им се изпречила една отровна змия. По едно време ги запреследвало ято едри гарвани като орли и грачели над главите им.

Предпочели вече да се върнат в затвора, нежели да умрат от глад или да загинат в тази безконечна гора, ала не знаели накъде да поемат.

И Никола затвори очи, повтаряйки няколко пъти:

— Какъв живот! Какво нещо изживях в тая дива гора!... Няма да повярваш, ако ти кажа, че ядох и човешко месо!

— Как?!... Човешко месо?... Ти си ял човешко месо? — запита ужасен Логаридис.

— Да. Ядох човешко месо. Единият от нас, италианецът, беше отслабнал и понеже имаше рана на крака, не можеше да върви и изостана назад. Мислехме, че до вечерта ще ни настигне. Но повече не го видяхме. Надвечер спряхме да починем и да ноцуваме. Французинът запали голям огън и сложи да пече парче месо. Учудих се. Но миризмата на печено дразнеше обонянието ми и устата ми се пълнеше със слюнка. „Попадна ни едно диво козле“ — каза касапинът, вперил очи в жарта. Аз и корсиканецът залапахме с вълчи апетит и засмукахме костите с неизказана наслада. Старият гърк не се докосна до печеното. Легна си да спи, казвайки, че му е зле. След полунощ се приближи тихичко до мен и ме запита шепнешком: „Е? Вкусно ли беше печеното?“ „Креко и вкусно е месото на дивата коза!“ А той се изсмя глухо: „Човешко месо беше.“ „Какво говориш?“ И усетих как ме полазиха тръпки, а стомахът ми сякаш щеше да се обърне наопаки. Гъркът ми направи знак да мълча и посочи с очи наспалите край огъня. „Вчера видях как месарят разсичаше в един хрусталак тялото на италианеца...“ „Хайде тогава назад — казвам му^[6] — защото и на нас ще ни дойде редът.“ Станахме тихичко да не ни усетят и тръгнахме назад из тъмната гора. Когато съмна, ние бяхме вече далеч от другите. Покатерих се на върха на едно високо дърво и оттам забелязах в далечината океана, който се виждаше като някаква мъгла. Така открихме накъде се намира Кайена. След четири дни път стигнахме първия пост и се предадохме. След една седмица хванаха и докараха и другите бегълци. Осъдиха ни. Мене ме осъдиха на три години, гърка и корсиканците на пет, а французина на смърт за човекоядство. Отсякоха му главата на гилотината пред всички затворници за назидание. Пратиха ме тогава като болногледач в болницата, на прокажените на Карантинения остров.

— Как? Пратиха те при прокажените?!

— Да! Останах там цели десет години. Но имах късмет да не се заразя, отървах се здрав и читав. И за доброто ми поведение там ме помилваха.

— Ами защо не се върна тук, щом те освободиха?

— Нали ти казах, че бях длъжен да остана в Кайена още десет години. От редовете на затворниците минах в редовете на

концесионерите. Дадена ми бе земя за обработване в земеделската колония на Сен Лоранс.

И след като изпи една чаша мастика, Никола почна да разправя как бил устроен животът в тази колония: групи от по двайсет човека работели отначало колективно; държавата им давала семена, сечива и материали за сгради; всеки имал право на собствена крава и прасе. След като целината бивала разработена и бивали прокарани пътища, всеки бил свободен вече да обработва земята си, както иска на своя сметка, и ставал пълен господар над имота си. Мнозина се и оженвали. Властта била длъжна да им доставя и съпруги. Някои си избирали жени дори от затворничките, които били под надзора на калугерките мисионерки. Но той не се решил на такъв брак. Оженил се за една туземка. Кротка и работлива била жена му, ала нямала късмет. Умряла ухапана от скорпион. Момиченцето си, още съвсем малко, дал в пансиона на калугерките „Свети Йосиф“. Там израснала Евантия, добила добро френско образование.

— Вярно ли е, че си отглеждал кафе?

— Вярно е. Имах по малко от всичко: кафе, чер пипер, банани и ананас, чийто плод там стигаше до десет килограма парчето...

— И какво печелеше?

— Много малко. Там не може да се правят пари, защото няма къде да пласираш стоката си.

— Все пак трябва да си посъбрал нещо...

— Всичко, което бях спестил, похарчих за път... Билетът за парахода до Марсилия ми струва страшно много пари.

— Е, и нямаш ли вложени пари настрана някъде, в някоя банка?

— Не... Нямам нищо.

Старият мъдрец на пристанището, който беше слушал спокойно целия разказ на събеседника си, стана нервиран от масата и почна да се разхожда из стаята, като пухтеше и мърмореше ядосано:

— Нищо!... Нищо!...

[1] Дюнетка — най-високата част на парахода, малка палуба над главната палуба. Б.рум.ред. ↑

[2] Старче! (фр.). Б.рум.ред. ↑

[3] Кайена — столицата на Френска Гвиана. Б.рум.ред. ↑

[4] Последното платно на върха на мачтата. Б.рум.ред. ↑

[5] Напречно дърво на мачта — за навиване на платната.
Б.рум.ред. ↑

ГЛАВА XIII

Работата на пристанището беше намаляла. Съобщено беше за, пристигането на няколко кораба за товарене през зимата, но те се бавеха. В очакването им хората бяха нетърпеливи, нервни и неспокойни.

Кафенетата бяха пълни: играеха се хазартни игри, водеха се разпалени спорове, вдигаха се кавги и се стигаше до вадене на нож по най-малък повод.

Едни излизаха на кея, поглеждаха по навик към небето и към водата, не можеха да сдържат яда си и се заканваха със стиснати пестници... „Тю-ю... маскара!... Ама че Дунав... ама че пристанище!...“ Запращаха презрително по една плюнка в реката и влизаха отново в кафенето да продължат прекъснатия спор или прекъснатата игра.

Тъкмо тогава откритието, направено от пристанищния мъдрец, падна като бомба. Въпреки че Логаридис бе поверил тайно някому своето откритие, новината за Американеца беше станала злободневен въпрос и беше обиколила всички кафенета в пристанищния град. Сякаш бе разкрито някакво сензационно престъпление. Всички кипяха. „Добре, че го пипнаха... че най-послед се разбра!“ — говореха измамените, изтерзани хора. „Е? Видя ли как ни върза на празна ясла този хаймана, Американеца? Такъв номер ни изигра шарлатанинът му с шарлатанин!... Как можа да ни заслепи този стар престъпник... Какъв позор за цялата гръцка колония!“

Шеги, подигравки, язвителни забележки почнаха да се подхвърлят от страна на румънците, също като по времето на Гръцко-турската война.

Това разкритие доби фантастични размери из махалите. Понесоха се цели легенди от неизвестни автори:

„Американеца бил избягал затворник... Извършил бил осемнадесет престъпления... Обичал да яде човешко месо...“

Женил се бил седем пъти... и всичките му жени изчезвали, навярно ги е изяждал печени...”

— Че как търпи господ на земята такъв кръвожаден звяр? — каза една старица, изтръпнала от ужас, като чу за печеното човешко месо.

— Я пазете децата, да не му се мяркат на пътя! — добави друга жена, уплашена от тия приказки.

Един ден в гръцкия клуб имаше общо събрание.

Атмосферата беше много напрегната. Всички чувствуваха, че събранието ще бъде бурно.

Направи се преглед на изтеклата година. Разбра се, че балансът е нарушен, но никой не се решаваше да поиска належащото обяснение. Бяха направени много големи разходи, бяха вложени суми в поправката на гръцката църква, на училището и в недовършената сграда за ново училище, а нямаше откъде да се изплатят.

Няма фондове... Криза в пристанищния град... Какво да се прави?

Консултът, колкото и да беше сдържан, този път виждаше се явно, че беше нервиран. Но се владееше и председателствуваше събранието важно и тактично. Едва успяваше да удържи юздите на тия лесно пламващи хора. Сучеше нервно прошарения си мустак и с властен жест на ръката налагаше тишина.

Директорът на Елино-румънската банка, който беше озлобен срещу консула, понеже го бе махнал от управителния комитет, се изказваше и с гневни жестове искаше да му се обясни:

— Защо са предприети тези разходи? Откъде ще се вземат фондове за тези мероприятия? Не се ли знае, че в града има криза? На какво се е разчитало? Кой е виновният?

Консултът загуби председателското си спокойствие.

Избухна, като удари с пестница по масата.

Чашата с вода, блъсната, се катурна и намокри хубавите му пепитени панталони.

— Ти? Ти ли питаш? Преструваш се, че не знаеш как стои въпросът, нали? Не знаеш ли как ни измами този мошеник Американеца? Всички разчитаха на неговото богатство, което трябваше да донесе.

Щом беше докосната откритата рана, бурята веднага се разрази. Всички искаха едновременно да се изкажат. Десетки гласове в общ вой разтърсиха залата на гръцкия клуб.

— Хайдутинът! Вагабонтинът! Престъпникът! Затворникът! Той е виновен! Той опропасти нашата колония...

Роднините на Американеца и бившите му приятели от детинство, разпенени от яд, викаха най-силно.

Председателят бе изтървал вече кормилото, от ръцете си. Със смачкана в шепата си носна кърпа бършеше потта, избила по челото му.

Когато врявата поутихна, той почна тържествено:

— Вярно е, господа, че толкова достойни и уважавани хора бяха позорно измамани от този съмнителен тип. Нашият съотечественик, мъдрият Логаридис, проучил положението на тоя вагабонтин. Най-после всичко ни е ясно...

Отново се вдигна врява.

— Охо! Охо!...^[1] Вън! Направи отечеството ни за срам!...

— Господа — продължи председателят, — заемам се да се боря с всички средства, за да се сложи край на тази срамна история, която изложи авторитета на нашата колония. Ще се отнесем към румънските власти, щото този каторжник да бъде изгонен от нашия град.

Ръкопляскания заглушиха последните думи на говорителя.

Крайно възбудената, разгорещена зала изглеждаше готова да експлодира. Добре, че отвориха вратата — тая клапа за отдушник на максималното налягане в залата. Вътре хората се задушаваха, необходим им беше въздух, малко отпускане, едно общо споделяне на страшното възмущение от Американеца.

Залата се изпразни.

До късно през нощта из всички кафенета се говори за опасния каторжник, осъден на изгонване от града. Сякаш някаква страшна опасност грозеше всички.

В клуба остана само постоянният комитет, за да разисква върху начина на изгонването.

Имаше мъчнотии, които консултът като дипломат от кариерата не можеше да не вземе под внимание.

— Какъв поданик е, гръцки или френски?

— Избягал каторжник, това е! — побърза един да отговори.

— Да се направят постъпки от гръцката легация пред министерството на външните работи в Букурещ.

— Ако Румъния го толерира, какво можем да направим ние?

— Как ще толерира подобен каторжник?

— Ще отида при портовия капитан... — каза консултът.

— Няма смисъл — прекъсна го един търговски агент. — Капитанът храни симпатия към Американеца.

— Може би заради дъщеря му — обади се друг — Всички мъже омагьоса тая негърка!

— Капитанът е женен човек... Не знаехме, че му е толкова слаб ангелът... Тюю! Не го е срам!

— Чакайте! Друго намислих — каза решително консултът. — Ще направя постъпки пред Европейската комисия, да го качи на един товарен кораб, който отива нейде далеч.

— Какво сме седнали да си бъхтим толкова главите с една отрепка. Аз бих направил да падне една нощ в Дунава. Ще се отървем лесно от него завинаги — каза един свъсен старец и загледа наоколо си уплашен от собствените си думи, изплъзнали се неусетно от устата му.

Комплотираха докъм полунощ, без да стигнат до едно подходящо разрешение.

Разсъмваше се.

Студена, млечнобяла мъгла забулваше хоризонта, съединявайки морето с небето. На равни промеждутъци долиташе от мъглявината зловещият вой на блъсканата от вълните шамандура, закована там да сочи мястото, докъдето стига тинята домъквана от сладките и мътни води на Дунав.

Пристанищният град се разбуждаше още в тъмни зори по пустия кей се мяркаха самотни сенки. От още тъмните улички, пропити с влага, която прониква до костите, сгушени работници вдигнати яки, свили юмруци дълбоко в джобовете си, бързаха още сънени да стигнат мястото, дето се събираха за работа на пристанището.

Пред граничния караулен пост се съставяха всяка сутрин група бригади, така наречените „пощи“, от хамали за товарене на акостирали на кея кораби.

За да не пропуснат да бъдат включени в товарните бригади, мнозина прекарваха нощта в смрадливите кафенета на пристанището, хъркайки, с лакти, подкрепени на дървените маси.

Сред парите изпълващи мекия въздух над сивата вода на реката, натоварени лодки, подобни на тромави костенурки, пълзяха от единия до другия бряг. Жени, забрадени с цветни шалове, скрили лицата им, идеха забързано към пазара, носейки зеленчуци, мляко и птици, събрани от селата, разпилени по Делтата. Верига от лодки, крехки като орехови черупки, се полюшкваха завързани на брега. Собствениците им, рибари липовани и украинци, с дълги коси и сплъстени бради, току-що събудени, зашеметени още от съня, събраха постелките си, на които бяха спали на открито на брега. След като, обърнати на изток, направиха молитвата си с широки кръстове и метани до земята, влязоха мълчаливо в лодките, приготвени още от вечерта с всичко необходимо за риболов в морето, и поеха.

До кея един товарен параход чакаше да почне работата. Спрелите до него плаващи кранове обикаляха нетърпеливо и свеждаха шиите си на гигантски щъркели, готови да изсмучат житото от търбусите на шлеповете и да го изсипят, подобно на златна струя, в тъмните хамбари на морските кораби.

Работниците се трупаха и се блъскаха с лакти кой по-напред да се вреди на работа.

Бригадите се сформираха много трудно, подбирайки се на групи: хамали, лопатари-пресевачи, подреждачи, надзиратели. Крясъци, псувни, разпавии и сбивания се повтаряха всяка сутрин пред очите на пристанищните часови. Първи арбитър биваше старшията на портовия надзор, представителят на властта, натоварен да пази реда и да вдига на мачтата знамето, което означаваше, че почваха осемте часа работа на пристанището. От няколко дни духовете бяха развълнувани. Идваха „жерави“, неканени пришълци-работници, и правеха конкуренция на местните.

Началниците на бригадите и надзирателите — сдружени тайно със собствениците на кафенетата в пристанището, дете ставаше плащането — бяха длъжни да вземат в бригадите си поред еднакъв брой от всички националности: румънци, гърци, турци, арменци и липованци.

В борбата за хляб между всички тия хора владееше дух на вражда и на упорита конкуренция. Но когато правата им биваха засегнати, тази мозайка от различни раси се сплотяваше инстинктивно и образуваше як и устойчив блок.

Американеца, не познавайки реда в работата на пристанището, дойде много късно; бригадите бяха вече сформирани и работеха успешно. Стеснителен и жалък, той се заоглежда, търсейки в някого опора. Неколцина работници, останали без работа, почнаха да се побутват и да си шепнат с ирония. Един от тях, по-закачлив, се усмихна под мустак и се провикна:

— Я, вижте бе, и милионерът влязъл в нашия еснаф... с чувала и лопатата!...

Пристъпвайки бавно е подвити колене и стиснати устни, Американеца отмина и продължи напред. Когато стигна пред старшията на портовия надзор, спря се свенливо, без да продума.

Човекът на властта разбра от пръв поглед. Макар да кипваше лесно и да беше страшно амбициозен в службата си, господин Базгу, бивш флотски сержант, отдавна вече на тази служба, беше познат с доброто си сърце.

Той поглади с opakото на ръката си големите си прошарени мустаци, обикновено щръкнали победоносно, но понякога увиснали от влагата, и рече:

— Ами че много късно си станал... Малко мъчно е сега да ти намеря работа... Ще се развикат другите... Пък и нямаш работническа книжка като работник на пристанището.

— Не знаех. Какво да правя? Търся и аз някаква работа — отвърна Американеца с отпаднал глас.

— Спиру! — извика заповеднически портовият старши на един от надзирателите. — Я виж, настани го нейде, сложи го в бригадата на шлепа. Все пак ваш съотечественик е, дето се казва.

Спиру, висок, прегърбен и слаб като чироз, ловък и хитър, говореше винаги тихо със сладникав глас и с ръка вечно на сърцето.

— Както заповядате, господин Базгу... Само се боя да не стане пак скандал... Знаете, че в моята бригада е оня, заядливиият Сечеляну, а всички се подвеждат по него като овце.

Спиру беше доволен да има „жерави“, т. е. нови работници в бригадата си, защото от техните надници по-лесно отмъкваше по нещо, когато вечерта им плащаше в кафенето, но се боеше от заядливите румънци, които предизвикваха всички скандали и стачки на пристанището.

Щом Американеца беше приет на работа, в шлепа се вдигна врява. Всички запротестираха и закрещяха:

— Не приемаме чужденци на работа в пристанището!... То за нас няма хляб, пък отгоре на туй и чужденците да ни вземат хапката от устата... Вън!... В Кефалония!^[2]

Вдигна се врява — викове и дюдюкания изригнаха от търбуха на шлепа.

Напразно се мъчеше Спиру да ги умири.

— Чакайте бе, братчета! Портовият надзор го настани тук на работа, да може да спечели и той една хапка хляб.

— Няма право портовият надзор да настанява чужди хора, да ни подяждат хляба! — развика се един работник, ядосан още повече че не може да се измъкне от житото, в което беше потънал до кръста.

И се вдигна голяма врява. Всички крещяха с все сила. Шлепът се затресе от тоя адски шум и вик и заприлича на плаваща клетка с разярени зверове.

Пръв изскочи от шлепа Сечеляну — разгневен, гологлав, метнал дрехата на раменете си. След него с лопати в ръце изскочиха неколцина.

Портовият старши нахлупи добре фуражката си и излезе решително насреща им, като им прегради, пътя:

— Какво бе, пак ли ви прихвана? Тъй, значи? Според вас човекът няма право да си припечели хляба?

Сечеляну — рус великан, як, със запретнати ръкави, разчорлена коса, с лице и клепки, посивели от житен прах — се спря предизвикателно:

— Няма право... Ние трябва да работим тук... Наше право е... ние сме служили тук войници, в нашето си отечество сме... Чужденците да си вървят у тях!

Старшията се владееше, подръпваше само мустаците си.

— Как бе? Значи, властта не може при един належащ случай да настани някого, на работа в пристанището?

— Не! Не може да отнема нашето право... Когато аз нямам какво да ям, отде-накъде ще дойде някаква си чужда гад да вземе хляба от ръцете ми?

Зад Сечеляну размахваше юмруци един дребничък работник със смугло лице.

Старшията му се сопна, като го посочи с ръка:

— Я чуйте, и той умираше от глад! А кой запали цигарата си с една бумажка от сто леи тази зима на Васильовден в кръчмата на Мокану, когато твоят тъст ти удари две плесници, та ти излязоха искри из очите? Мрете от глад, когато няма работа на пристанището, защото не туряте настрана, когато имате много — хвърляте ги с шепи за пиене.

— С нашите си пари прием, кой може да ни забрани? — чуха се няколко приглушени, дрезгави гласа.

— А когато се женеше дъщерята на Добриня, не закачихте ли стотарки на ушите на конете и не обикаляхте ли града във фаятон с бъчва вино? Вие тука неколцина заядливици сте главатарите на всички злини и стачки. Събирайте си ума в главата и си затваряйте устата, защото ще вземем да се разправим вече с вас!

И ядосан, господин Базгу се втурна към караулното помещение да изкара пристанищната стража.

— Щом е тъй — викна един смръщен работник, — и ние знаем... Щом е по амбиция, и ние няма да се оставим... Да вървим, братя, докрай!

И Сечеляну, на чиято дума сляпо се подчиняваха всички на пристанището, смъкна дрехата от раменете си, сложи я на една лопата и я издигна като знаме.

— Хеей! Спрете бригадите! Спрете бригадите бе!

Гласът му се понесе над шума в корабите като рев на бик и потъна далеч в морето. Работата на пристанището спря изведнъж като по висша повеля, като прекъсната с магическа пръчка.

Шумът на елеваторите, тракането на буталата, скърцането на макарите постепенно затихна, удушнен сякаш от невидима ръка. Последните кълба дим изригнаха от гърлата на черните комини, разпиляха се из въздуха и пристанището замря.

Кеят се напълни с хора. Всички напуснаха работата по мореплавателните съдове и слязоха на сушата. Излизаха от тъмните трюмове ослепявани от дневната светлина, изпълзяваха като мравки от

всички люкове на корабите — изпрашени, запотени, голи до кръста, преметнали чувалите на рамо; някои бяха забрадени като жени, други бяха превързали носа и устата си с широки парцали за да не вдишват праха, който в дробовете им се превръщаше на лепкава кал.

— Какво има? Какво е станало? Защо спряха бригадите — питаха се един други. И не можеха да разберат защо работата на пристанището спря тъкмо в разгара си.

Покачен на един куп въглища, гологлав, със запретнати ръкави, Сечеляну говореше разпалено пред събралата се тълпа:

— Братя! Вземат хляба от ръцете ни! Не зачитат правото ни! Другари! Никой да не почва работа, докато не се види колко чужденци са влезли на работа в пристанището.

Капитанът, началникът на портовия надзор, на път за канцеларията си се беше отбил в кафенето, дето винаги пиеше утринния си чай. Едва беше седнал, когато старшията, човекът на властта, дотича запъхтян да му рапортува какво се е случило. Няколко разнебитени файтона с куци коне препускаха към пристанището. Търговските агенти и капитаните на корабите, на които бе опряло товаренето, бързаха разтревожени да научат причината за стачката.

Капитанът, чийто чай изстиваше пред него на масата, слушаше смръщен, стиснал в ръката си парче сух геврек.

— Прати Сечеляну при мене в канцеларията. Драгоманинът на портовия надзор веднага да отиде на местопроизшествието и отново да провери бригадите. А Американеца махни от бригадата, издай му работническа книжка, дай му лопата и да отиде да отсява царевица.

— Там са само жени и момичета. И дума да не става, че ще го приемат! Нали знаете... С жените имаме повече разпавии, отколкото с мъжете.

— Прехвърли го тогава на другия бряг, в работилниците на комисията. Помоли инженера, англичанина, да му намери някаква работа.

Тъкмо когато беше станал от масата и тръгваше, капитанът забеляза гръцкия консул, който отиваше в консулството. Елегантен, усмихнат, с цвете на ревера, консултът поздрави учтиво.

— А пропо, господин консул, какво възнамерявате да правите с този ваш нещастник, Американеца? Просто гладува човекът.

Консултът се спря нерешително, но любезно:

— Извинете, господин капитан, този човек не е наш, не е гръцки поданик. Консулството не е длъжно да се занимава с него. Мисля, че е с *toyen français*^[3] и съответното консулство трябва да се погрижи за него.

— Добре, но все пак той е ваш съотечественик и е грехота да го оставите да умре от глад като куче.

— Моля! Не смесвайте нещата — побърза да отговори консултът, владеейки нервите си. — Този човек, слязъл в нашето пристанище, е дошел от френските затвори. Може да е избягал каторжник, може да е опасен престъпник. Няма друго разрешение освен да бъде репатриран.

— Че как? — засмя се капитанът. — Кой ще го закара назад в Кайена?

— Моля, да върви, одето е дошел! Ние не можем да приемаме всички бандити, всички избягали затворници. В тукашната елинска колония имаме само почтени и работливи хора.

Те разговаряха вървейки. Изведнъж и двамата се опряха пред френското консулство, което се помещаваше в житарската къща „Драйфус“. Директорът Жан Фокас — млад левантинец, бръснат, със спортна външност, типичен вид на американец — водеше работата на търговския филиал и същевременно беше почетен консул на френската република. Облечен в кабинетна пижама от камилска вълна, той се бе изпънал в едно кожено кресло и четеше *Le Temps*, а в едната си ръка премяташе зърната на кехлибарена броеница по ориенталски обичай.

— А! Заповядайте! Каква чест!... С какво мога да ви почерпя? По едно турско кафе?... — И ги обсипа с любезности, кланяйки се дълбоко.

Но капитанът го прекъсна рязко:

— Какво ще правите с вашия Американец? Никой не го приема на работа. Само неприятности имам на пристанището заради него.

Почетният караул на френската република сви неочаквано вежди и промени само за миг израза на лицето си; само за миг, защото бързо се съвзе и усмихнат, заговори тихо, с мек, почти мелодичен глас:

— Виждате ли, това е един много труден въпрос, един необикновен случай... Опитах се да наредя на господин директора на полицията да намери начин да го изгони, тъй като документите му не са в ред, а и няма разрешение за пребиваване в страната. Разбира се, дори е в интереса на властта да избавим града от един такъв неудобен

и нежелан тип. Исках да го натоваря на един френски кораб, но комендантът отказа да го приеме. Зарад него влязох в конфликт с агенцията на компанията *Fraissineit*. Докладвах случая на генералния консул на Франция в Галац. Параходът се счита като национална територия. Длъжен е, да вземе поданика си, който им предаваме. Не е ли логично? Говорих и с господата от комисията и ми обещаха...

Капитанът, който слушаше с недоволен вид, го прекъсна пак рязко:

— Чудно ми е, че за уреждане на въпроси от този характер се обръщате неправилно към комисията и към полицията, които нямат право да се месят в работите на пристанището. Ето как се създават служебни конфликти между началствата.

Вицеконсултът побледня. Цялата му умела дипломация беше пропаднала.

— Моля, извинете, аз нямах намерение да засегна авторитета... — и изсипа куп извинения.

Раздразнен, капитанът се отправи към вратата, забравяйки да се ръкува с двамата консули, които се загледаха разтревожено един друг.

Старшията на портовия надзор чакаше на улицата.

— Английският инженер не иска да приеме Американеца на работа. Бил много стар. Нямам за него работа.

— Ти не каза ли, че аз го пращам?

— Казах. Но той отговори, че никой не можел да му налага да вземе някого на служба.

— Така ли ти каза? Добре! Ще видим!

И капитанът се отправи със свити вежди към канцеларията си.

„Моля... и това ми било престиж!... Кой дявол ме накара!... — казваше си той, измъчван от една мисъл: как да разреши тактично и по дипломатичен начин новия конфликт между пристанищното управление и техническата служба... — И всичко това само заради този Американец!“

Стачката на пристанището свърши. Американеца не можа да постъпи никъде на работа. Стоеше унил, самотен на ръба на кея и гледаше сивата вода, която течеше към морето. Пушеше му се, но за да

пести тютюна си, смучеше късата си угаснала лула. Беше му останало малко тютюн, а в кесията си нямаше нито един долар.

Чакаше Ахиле Арапина, който му беше обещал, че ще го настани на работа като носач при пътническите параходи. Изоставен и гонен от всичките си роднини, останал без всякаква помощ, Американеца се подчиняваше унизително на братовчед си Ахиле, единствения, който му беше протегнал ръка за помощ, не се знаеше дали от съжаление, или от сметка.

Ахиле му направи знак от понтона да отиде при него.

— Слушай бре, Николаки, намислил съм нещо хубаво за тебе, да можеш да спечелиш нещо. При караулното помещение има една безстопанствена лодка. Поискай я от портовия надзор.

Американеца, който слушаше загледан в земята, вдигна изведнъж очи и запита кратко:

— Защо не си я поискал ти досега?

— Защото на мене няма да я дадат. На тебе, сигурен съм, капитанът ще я даде, ако поискаш. Само да я пипнем веднъж, ще видиш каква работа ще правим. Мене слушай, Николаки: един грък с пипе в главата не умира от глад в тая страна.

И Ахиле посочи с пръст челото си, а дебелиите му устни се разтегнаха в многозначителна усмивка. Беше си казал плана само наполовина.

На понтона на пътническите кораби не се формираха всеки ден работни бригади, както при товаренето на житото. Имаше една постоянна група носачи — гърци и румънци, — които работеха задружно от няколко години. Понеже Ахиле Джукестия, наречен „Арапина“, беше един от най-старите работници, имаше известна власт над групата. Като декан на хамалите при пътническите кораби той беше той, който разискваше при установяването на цените за товарене и разтоварване на багажи и на стоки.

Сутринта рано, преди да бяха пристигнали другите носачи, Ахиле доведе Американеца и почнаха да разтоварват едни бъчви.

След половин час дойдоха и другите работници. Гледаха наежени Американеца, а той се правеше, че не ги вижда. Но беше достатъчно един да почне:

— Така ли ни беше думата бе, Арап? Да докараш тук на работа всичките си бедни роднини?

И всички се развикаха, а един кресна по-силно от другите:

— Да се маха! Да си върви! Не ни трябва „жерави“, избягали от затвор!

Ахиле извърна към него глава и го стрелна с размътените от гняв и презрение очи:

— Тъкмо ти ли се намери да крещиш бе? Ти, който стоя две години в затвора?

— Аз нито съм крал, нито съм убивал. Моят въпрос беше морски, какъвто ни е занаятът... Откъде-накъде смяташ, че имаш право да правиш тук каквото си искаш?

— Какви сърца имате бре? Да не дадете на човека да спечели една хапка хляб! — опита се Ахиле още веднъж да ги умилюсти, да ги накара да се съгласят.

— Марш! Марш отгук! Охо! Охо! На каторга! Хвърлете, го в морето! — чу се висок, раздразнен глас от множеството.

И един широкоплещест хамалин се спусна да блъсне Американеца във водата. Ахиле го сграбчи за ръката и се сборичкаха.

Блъскаха се, удряха се, търкаляха се. Американеца, като се видя нападнат и той от всички страни, сви се и с едно движение измъкна ножа от пояса си. Този, който го беше хванал за гушата, се отдръпна уплашен. Изведнъж се образува празно пространство около настръхналия, разгневен старец, който чакаше с пламнали очи на нападнатото животно, готов да забие ножа си. Всички крещяха и го заплашваха, ала никой не смееше да се приближи. Между увисналите парчета на разкъсаната му на гърдите риза се забелязваха ясно някакви сини черти по кожата — татуираният номер на затворник.

— Вижте го — посочи с пръст към него един, — заклеямен е за цял живот... Вижте на гърдите му номера на затворник.

— На каторга! На каторга!... — развикаха се всички безделници и зяпловци, които се бяха насъбрали да гледат какво става.

Дотича един часови и с приклада на пушката си разгони тълпата. Всички бяха изтикани към портовия надзор, дето щеше да се види кой има право, кой няма и кой е виновен.

[1] Във! Вън! (гр.). Бел. рум. ред. ↑

[2] Остров, край югозападния бряг на един от петте острова в Йонийско море. Б.рум.ред. ↑

[3] Френски поданик (фр.). Б.рум.ред. ↑

ГЛАВА XIV

Когато напуснаха дома на Стамати, Американеца и дъщеря му се настаниха на хотел. Но животът беше много скъп и след няколко дни се преместиха в една къща в махалата. Малкото пари, донесени от Америка, се стопяваха много бързо; със свито сърце смени старецът последните си долари.

Трябваше някак да живеят. Но напразно търсеха средство за препитание. Нямаха помощ отникъде, всички ги избягваха; навсякъде срещаха презрение, ирония и омраза. Хората не можеха да простят на Американеца, че бе измамил толкова техни надежди. И тъкмо ония, които му бяха най-близки, го мразеха най-много и жадуваха да му отмъстят като на разбойник, кой го ги е ограбил.

Американеца и дъщеря му не искаха нищо друго, освен да работят. Ала никой не искаше да се занимава с тях, смятайки, че ще си докара неприятности. На бащата казваха, че е много стар, а на момичето — че е много младо.

Напразно се представяха във всички канцеларии в града, той — плах, стиснал устни, тя — неумела, неопитна още.

Макар и да се реши трудно, Евантия опита и в кантората на Караянис. Този човек отначало беше толкова любезен, та дори беше предложил на Американеца да правят общи морски сделки.

Спиру Караянис — нисък, набит, с къси груби ръце, с глава на булдог, с редки зъби и дебели устни — беше истински тип на левантинец с повече отечества, забогатял на Дунава. Още съвсем млад бе дошел от Мраморно море, бе мел като разсилен канцелариите на параходната агенция на вуйчо си, бе разнасял документи до митницата и до портовия надзор, бе разнасял с лодки провизии на корабите и в продължение само на четиринайсет години от лодкар бе станал милионер, собственик на четири морски парахода. Освен вродените му качества като важно оръжие му служеше неговият английски език с

левантински акцент, учен в Роберт колеж в Цариград. При едно отиване в Лондон бе уговорил с неколцина от английските собственици на кораби да измести вуйчо си. Отнел му бе цялата клиентела и бе почнал да работи самостоятелно. Забогатял бързо, той не забрави отечеството си: построи две училища — едното в родното си село, другото в Пирея.

И така, роден на един остров в Гърция, забогатял в Румъния, правейки политика на Гърция, той живееше всред всеобщо възхищение и всеобща завист.

Участуваше във всички международни конгреси по мореплаване, натоварен да застъпва и интересите на корабоприитежителите от гръцкия търговски флот.

Караянис бе следил Евантия с похотлив поглед още от самото ѝ пристигане в Сулина, ала никога не бе могъл да се приближи до нея. И изведнъж, съвсем неочаквано, виждаше, че желаният плод е готов да падне в ръцете му. Не можа да се овладее и да не издаде желанието си, когато момичето дойде с цялата своя наивност да го помоли за някаква работа за баща си.

Караянис побърза да я увери, като я гледаше любовно и смучеше дебелите си чувствени устни, че ще назначи баща ѝ като магазинер на пристанището, а на нея ще даде добре платена служба в своята канцелария. Въпреки че нямаше житейски опит, по начина, по който ѝ говореше, по който я гледаше и искаше от нея да бъде мила с него, Евантия все пак разбра условията, които ѝ предлагате, и жертвата, която искаше от нея. И си тръгна пламнала от възмущение и обида.

Няколкото накити, които бяха донесли, се превърнаха в средства за насъщния хляб.

Няколко гривни, обици и пръстени бяха поверени на Ахиле Джукестия, който намери купувач. По тях нямаше скъпоценни камъни, стойността им се състоеше в особеността и оригиналността на изработката, с която представляваха екзотична рядкост. Разбира се, Ахиле задържа за себе си половината от парите, получени за тях.

Тъй като наемът за къщата, където живееха, беше много висок, принудиха се да се преместят в една къщурка на отвъдния бряг на Дунава, в Проспекта — така се казваше махалата, населена с лодкари,

хамали и работници от работилниците на Европейската дунавска комисия.

Евантия си купи шевна машина на изплащане, за да може да работи в къщи. Несвикнала да готви, тя се мъчеше на една мъничка тенекиена печка да опържи, като пареше пръстите си, няколко попчета, уловени от баща ѝ, който, нямайки какво да прави, цял ден седеше с въдица в ръка.

Тази невинна нежна девойка, израснала в пансиона на мисионерките, далеч от страданията на баща си, посрещната тук с такова възхищение и обсипвана с ласкателства, докато я мислеха за богата, откри изведнъж жестокостта на хората и мизерията на живота.

Затваряше се в себе си с болката си и се криеше от хората. Колкото пъти биваше принудена да отиде някъде, вървеше бързо и плахо, със сведени очи, винаги измъчвана от страха да не я спре някой.

Струваше ѝ се, че непрекъснато някой я следи. Макар да се бе отказала от най-невинното кокетство, нейното появяване из града беше винаги събитие.

Нищо не я блазнеше вече в живота. Облечена скромно, в тъмни дрехи, стремеше се винаги да мине незабелязана, ала без да иска, привличаше погледите и разпалваше желание у мъжете. Мнозина я дебнеха с надеждата, че рано или късно трябва да пропадне, да „влезе в обращение“, и това гордо, но бедно момиче, незакриляно от никого.

Евантия страдаше мълчаливо. Понякога вечер стенеше, плачейки скрито. Често, след моменти на негодувание срещу живота, тя се упрекуваше, че е забравила вярата си, и се връщаше в мисълта си към нея, към вярата, в която бе израсла като дете.

Намери в дъното на сандъка кръстчетата и кордоните от училище; върна се към малкия си молитвеник като към стара приятелка.

Набожността и молитвите поддържаха духа ѝ. Всяка неделя ходеше на църква. Само там се чувствуваше добре, душата и се изпълваше с благоговение. Щом пристъпеше прага на църквата и вдъхнеше мириса на тамян и дима на свещите, обземаха я сладостни тръпки. Сякаш изведнъж влизаше в друг, по-добър, идеален свят, в някакъв мек, приятен климат и омаяна, тя се пренасяше в благоуханния въздух на своето отечество. Тук, в тая обител, намираще утеха за страданията си ѝ забравяше хорската злина. Обичаше да следи

религиозната театралност на католишката църква. Душата ѝ се наслаждаваше на звуците на органа, които я обгръщаха и галеха като морските вълни.

Цели часове стоеше на колене, опиянена от тези ангелски песнопения, унесена като в очарователен сън. Съвземаше се едва когато божествената служба свършеше. Със съжаление напускаше църквата, следена от злобните погледи на присъстващите. Госпожите и госпожиците от Европейската комисия, които редовно идваха на църква, я поглеждаха с крайчеца на очите си. Една италианка прошепна на приятелката си: „Много е набожна негърката“, а тя ѝ отговори: „Не, покаяна е.“

И я нарекоха завинаги „Покаяната“.

Евантия чувствуваше презрението и омразата в тези враждебни погледи, които се забиваха като ножове в сърцето ѝ.

— Какво сме им направили? С какво сме се провинили пред тях, че толкова ни мразят? — запита тя един ден баща си, който ходеше мрачен и страдаше мълчаливо.

— Ех, момичето ми! Млада си, не познаваш още хората, не знаеш колко са зли... Никога няма да ни простят, че са се излъгали, като са вярвали, че сме богати.

Една мисъл се загнезди в главата на това невинно, неопитно дете: да замине, да се върне в страната, дето бе прекарала детството си. Не смееше още да открие тайната си, но си кроеше наивни планове, решена да събира пара по пара, докато натъкми сумата, необходима за път.

Измъчвана от голямото си желание да се махне оттук, тя губеше цели часове, загледана в един географски атлас, разтворен на скута ѝ.

Когато яростният северняк виеше в морето, Евантия, седнала до печката, загледана в далечината, мечтаеше за топлото тропическо слънце. Измъчвана от носталгия, тя виждаше в халюцинациите си родното си място. В магията на тази далечна страна, в лазурния простор между планината и океана, тя виждаше смарагдовозелените гори, листата на палмите, гигантските папрати, кокосовите орехи, кичурите банани, увитите около вековните дървета лиани и орхидеи... Цялата тая пищна и буйна растителност я омайваше с багрите на цветята си и с упоителното благоухание на евкалипта и сандала. И често пъти баща ѝ я намираще заспала с пръст на картата.

Но една нощ заваля сняг.

Като перушина падаха белите снежинки от тъмното зимно небе.

Когато сутринта Евантия хвърли поглед към прозореца, за миг ослепя от блестящо бялата пухкава покривка, застлала земята. Цялата природа бе сменила цвета си, като по някаква магия всичко се беше променило само за една нощ. Една бяла Сулина! За пръв път момичето, дошло от тропическите страни, виждаше сняг.

Обзета от детска радост, тя се втурна навън, да се порадва на това чудо, да го види отблизо, да пипне този бял и студен пух. Любопитството я накара да грабне една шепа сняг и да го вкуси. Стори ѝ се сладък, като сладолед.

Тя гледаше наоколо си и се удивляваше: земята — бяла, а водата в морето — черна!

Загледа изненадана скелетите на обезлистените дървета с отрупани със сняг клони: толкова нереални изглеждаха отдалеч, като същински играчки от витрините на сладкарниците по време на коледните празници.

Когато под опаловото небе мразът нарасне и Дунав се превърне в сребърен мост, Сулина е изолирана, превърната на остров без никаква връзка с останалата част на страната.

В Делтата няма пътища по сушата. Няколко месеца през годината ледът затваря и този широк път — Дунава.

Тъжна, отчайващо пуста е тогава замръзналата Делта.

За да стигнеш през зимата от устието на Дунав до Букурещ, трябва да минеш през Цариград. Всекидневната циркулация на плавателните съдове държи отворено устието на реката; товарните кораби могат да влизат и излизат от Сулина. Ако хванеш румънския пътнически параход за Цариград, през Кюстенджа стигаш за няколко дни в Букурещ, и то, ако влакът не е спрял поради преспите сняг в Баръгана^[1].

През зимата, когато и сврачите яйца почват да се пукат от студ, морето покрай брега се покрива с ледена корица.

Ледените блокове, довлечени от реката, се събират около устието; тогава хоризонтът е заледен и докато духа севернякът откъм руските степи, Сулина се превръща в полярна област. Но достатъчно е

само една промяна на вятъра: да подуха няколко дни южнякът. Тогава ледените блокове се разчупват, късовете лед плават надолу, архипелагът от ледени острови се откъсва от брега и плава безпосочно, докато изчезне навътре в морето.

Ледът по блатата се напуква като стъкло на счупено огледало. Снегът се стопява.

Водите се надигат. Зеленият папур пониква, старите ракити развяват грива от вятъра и милиардите буболечки се разшетват пак на цели ята; най-различни видове птици пърхат над горите от тръстика. Почва потайният живот на блатата. Делтата, птичий рай, отново се съживява.

Единственият човек, от когото Евантия можеше да очаква някаква помощ, беше лекарят на болницата, бати Томица, но той се намираше в чужбина.

На всеки две години лекарят имаше право на двумесечен отпуск, който прекарваше в Париж. Наемаше си квартира в някой пансион в Латинския квартал по Бул-Миш или около, Сорбоната, тъй като хазайката му, в която бе живял като студент, бе умряла отдавна.

Доктор Томица скиташе цял ден по познатите му улици, по които бе минавал през младините си. Развяваше достопочтената си брада из нощните заведения, из които бе вилнял като студент. Всички го заглеждаха с учудване, екзотичният му вид на ориенталски патриарх правеше впечатление. Но бохемството от неговото студентство бе отдавна изчезнало.

Рядко можеше вече да срещне по някой от състудентите си, за когото си спомняше. Къде бяха ония мили, весели момичета, които чуруликаха и се хранеха като птичките небесни от трохите, останали от обедите на студентите в този квартал? Всички се бяха „отеглили от обращение“, като изтъркани монети. Едни от тях живееха като почтени майки, други бяха измрели в болници.

Доктор Томица откри в едно нощно заведение зад Пантеона една стара своя симпатия, сега касиерка, в локала. Мадлен Муре бе на младини хубаво момиче. Сега бе напълняла, но още се държеше.

Боядисала беше косите си яркочервени и беше силно гримирана да прикрие бръчките на повехналото си лице и да понамали няколко от

годините си пред очите на някои клиенти, нейни поклонници.

Разчувствуван, лекарят я гледаше с поглед, изпълнен с нежност, и с удоволствие стоеше на приказка с нея; разправяха си спомени от младините, разпитваше я за общи познати, следите на които отдавна бе загубил.

Тя се отнасяше към него с угодническа симпатия и сякаш някак се умилкваше и говореше с неестествен тон — нещо между хленч и галене. Постоянно се оплакваше, че нямала и тя късмет като другите, че вместо да се оттегли от работа и да си седи спокойно в къщи, трябвало да работи през нощта, за да припечели нещо, с което да плаща таксата за дъщеря си в пансиона, тъй като държала да ѝ даде изискано възпитание.

Една вечер докторът още от вратата забеляза на касата едно тъничко, нежно момиче с важен вид. Габи Море заместяше достойно майка си, която била болна.

Доктор Томица я загледа с напрегнато внимание. Гледаше я, както се гледа чудно хубав портрет, рисуван от даровит художник.

Момичето имаше малко кръгла кукленска глава, руси коси с металичен отблясък, подстригани коси на тила, лице розово, като фонданен бонбон, черни, примамливи очи и нахално носле.

Габи бе поласкана от вниманието на лекаря и ѝ беше приятно да разговаря с приятеля на майка си от младини.

Неколцина от залата го гледаха учудени. Един сериозен господин пришепна на съседа си:

— Какъв развратен тип... Похотлив старец... Отвратителен е!

Лекарят усети впитите в него погледи и пребледня, не можа да ги понесе, обзе го някакво чувство на срам.

Пусна незабелязано в чантичката на момичето една златна монета и се измъкна също тъй незабелязано.

Докато вървеше сам, замислен, от дълбочините на паметта му изплува един спомен от младините му. Беше още студент. В един бар забеляза някакъв старец с достопочтена брада, с лента от орден на ревера, до едно чудно хубаво момиче. Гледаше ги и им се възхищаваше, като мислеше, че са баща и дъщеря. „Не, драги — обясни му неговият състудент французин, — този достопочтен старец е един известен «сутеньор». Неговата професия е да лансирва младите кокотки.“

След няколко дена доктор Томица напусна Париж. От Букурещ, през Кюстенджа и Цариград се върна в Сулина.

Пое отново живота си на заточеник в устието на Дунава, продължи монотонния си живот на отшелник, подслаждан само от новите книги, които си донесе от Париж.

Един ден, излизайки от болницата, срещна Евантия.

— Какво става с тебе, момиче! Защо си отслабнала толкова?

Момичето се опита да се усмихне, но сълзи затрепкаха в очите му.

— Живеем много лошо. Не намираме работа — нито аз, нито баща ми.

Докторът я загледа трогнат, скривайки чувството си на жал, което го обзе.

— Къде живеете? Роднините, които ви посрещнаха толкова тържествено, защо не ви помогнат? Какви мерзавци!... Кажи на баща си да дойде да го настаня в болницата... А ти ще стоиш в болницата, да се грижиш за него, докато се наредите някак.

Доктор Томица не спазваше понякога правилника на болницата. Правеше едно малко хуманно отклонение.

Прибираше в болницата нещастници, изкъпваше ги, хранеше ги, лекуваше ги известно време и ги пущаше. Когато отново изпадаха в мизерия, пак ги прибираше.

Имаше двама скитници, които редовно всяка година прекарваха известно време в болницата, като на курорт.

Настаниха Американеца, да лекуват стария му бронхит.

Евантия заместваше в момента една болногледачка, излязла в отпуск. В пансиона при калугерките, дете беше добила образованието си, бе се запознала до известна степен и с медицинските услуги. Беше се научила да се грижи за болни и да прави превръзки като най-сръчен хирург.

Болницата на Европейската комисия беше пример на чистота, грижи и изобилие. Тук Евантия доби увереност в себе си, виждайки, че може да изпълнява службата, за която се чувствуваше призвана.

Облечена в бял халат, тя се движеше на пръсти из просторните светли зали, боядисани с бяла, блажна боя, та блестяха като мраморни.

Цял ден беше на крака, ходеше загрижена от едно легло на друго, готова да послужи на всички.

Работеше всеотдайно, от сърце. Щастлива щеше да бъде, ако можеше да остане на служба в болницата.

Но нема това щастие. Неколцина болни липовани, рибари от Делтата, религиозни сектанти, които не признаваха поповете, я гледаха накриво. „Какво прави тук тази черна жена?“ Отнасяха се с недоверие към нея, питаха дали е православна християнка и не искаха да приемат храна от нейните черни, мръсни ръце на езичница.

Това страшно огорчаваше горкото момиче.

А и някои жени от персонала я гледаха накриво. „Какво дири тук тази негърка, дошла да взема хляба от ръцете ни?“

Завиждаха ѝ, говореха лошо за нея, ала само тайничко, защото знаеха, че е протеже на лекаря.

Понеже службата на Евантия беше извънщатна, не включена в бюджета на болницата, доктор Томица намери начин да ѝ плаща от други фондове.

Понесоха се клевети, стигнаха до дирекцията и въпросът за персонала трябваше да бъде преразгледан. Лекарят получи едно обяснително писмо относно незаконните назначавания на чиновници.

Пак с помощта на доктор Томица, Евантия успя да се настани като детегледачка в семейството на италианеца Марини, инженер в Европейската дунавска комисия. Беше едно много оригинално семейство. Той — бохем, неуспял човек на изкуството; пееше, декламираше, свиреше с уста всички класически опери, скулптираше чудесни фигурки от хлебна среда. Тя — с претенции за култура, флорентинска благородница (имаше на визитната си картичка княжеска коронка) — бе успяла за няколко години да основе филиал на дружеството „Данте Алигиери“ за пропаганда на италианската култура, с цел да се противопостави на австрийското влияние в устието на Дунава. Наричаха я „Мадам Данте“, тъй като намираха у нея прилика с профила на гениалния поет. Никой не би могъл да подозира какво въодушевление и каква енергия се криеха в тая дребна жена. С нейния непоколебим шовинизъм тя бе накарала повечето от

госпожите от обществото да идват всеки ден в „Данте“ с чанта под мишницата, като ученички, и да изучават италиански език.

Мъжете мразеха дружеството „Данте Алигаери“, защото разстройваше домакинствата им. Самата „Мадам Данте“ съвсем не се занимаваше вече с домакинството и с децата си.

Евантия беше приета на работа в дома ѝ повече от суета — да има господарката в дома си едно животно от необикновена раса. Отначало задължението ѝ беше само да се грижи за двете деца, специално да ги учи френски. Но с течение на времето беше почнала да върши и домакинската работа.

Единствените приятни мигове за Евантия бяха часовете, когато разхождаше следобед децата по брега или край дигата на фара. Но и тогава имаше толкова повода за огорчение...

Колкото пъти минеше пред двореца на Европейската комисия, натъжаваше се, измъчвана от спомени за миналите хубави дни. Извъръщаше глава да не вижда тенис-корта, дето някога бе играла тенис, ухажвана и ласкана от хората, които ѝ се подмилкваха.

Често срещаше госпожи и госпожици от висшето общество и те се побутваха с лакът и я гледаха в очите с иронични усмивки:

„Сирената... Принцесата на доларите... детегледачка...“

Друг път трябваше да издържа на пламналите нахални погледи на мъжете, които не преставаха да я преследват. Някои, минавайки край нея, ѝ подхвърляха обидни думи и нахални намеци. Понякога тя ги изглеждаше с остър, гневен поглед, изпълнен с възмущение. Друг път ускоряваше крачките си, стиснала децата за ръце, и отминаваше мълчаливо, унижена по същите тези улици, по които по-рано бе вървяла горда и грациозна, като източна царица.

През ясните топли дни, когато слънцето позлатяваше морските води, Евантия оставаше с децата по-дълго на плажа. Милите спомени я привличаха инстинктивно към местата, дето някога се бе чувствувала щастлива.

Често се застояваше в подножието на фара. Морските вълни се удряха ритмично в каменния цокъл и пръскаха капки, падащи като перли по раздиплената дантела от пяна.

Друг път се приближаваше към дюните да слуша донасяните от вятъра трептящи съзвучия от далечината, подобни на мелодии на орган. А вечер, когато се отправяше за у дома си, ниско слязлото слънце подпалваше с полегатите си лъчи обширните тръстикови гори и превръщаше стария Дунав в река от пурпурни пламъци. Тогава шумовете в тая огромна пустош на Делтата намаляваха, задушени от бурното дишане на морето. Вечерта разплиташе черните си къдрици и забулваше нощта, докато пълната, портокаловожълта луна покажеше лицето си през посребрените от нея облаци.

Един ден, по време на разходката, се спря на дигата да погледа на хоризонта един кораб с разперени платна. Контурите на кораба се очертаваха все по-ясно; той идеше към устието на Дунава. Евантия не можеше да снесе очи от него. Имаше някакво предчувствие. И когато пазачът на фара мина покрай нея, тя го попита дали познава кораба, който се приближава.

— *Мирча* е... идва в пристанището.

Вярно, това беше силуетът на *Мирча*... Как не бе го познала още от пръв поглед!?

Едва овладя туптенето на сърцето си.

Запъти се бързо за пристанището. Децата с малките си крачета я забавяха. Хвана ги за ръка, за да вървят по-бързо, да бъдат там, когато *Мирча* акостира. Вървеше задъхана и все обръщаше глава назад, да следи приближаването на парахода. Влизайки в плавателния ръкав, *Мирча* сви платната си, каран само от машината, и се заплъзга бавно покрай кея. Спря на пристанището, без да пусне котва. Ясно беше, че няма намерение да се задържи тук много. Докато хвърляха хвъргалото да завържат кораба, много народ се стече на кея, както винаги при пристигане на параход.

Развълнувана и разтревожена, Евантия не знаеше какво, да прави: да се покаже или да се скрие? Екипажът беше още по местата си за акостиране. На носа на парахода виждаше в профил един офицер. Стори й се, че е Нягу.

Когато се обърна с лице към нея, видя, че не е той. „Нягу сякаш е по-тъмнокок, по-висок.“

Поставиха подвижния мост и съединиха парахода със сушата. Неколцина от офицерите излязоха на кея. Всички бяха непознати.

Други офицери имаше сега на *Мирча*.

Искаше да попита някого, ала не се осмеляваше. Най-после се реши. Престраши се и попита един стар взведен командир, който също беше излязъл на кея:

— Моля ви се, бъдете така любезен да ми кажете, дали подпоручик Нягу е тук, на борда?

— Не е. Той мина в търговския флот. Сега трябва да е на път за Ротердам.

— А капитан Минку?

— Той не плава вече. Остана на сушата в Циглина.

— А лекарят, който миналата година беше на борда на *Мирча*?

— Той е преместен на парахода *Елизабета*. Сега други са на тоя кораб... Тук е като на воденица...

— Благодаря! — промълви отмаляла Евантия.

Наведе глава и стисна устни, като мигаше често-често, за да подтисне плача си, който напираше. Тръгна да се прибира, но стъпките ѝ бяха несигурни, сякаш краката ѝ отказваха да вървят.

Строгата, взискателна *Мадам Данте* проявяваше груба нравственост. Чувствуваше се задължена да бъде бдителна към интимния живот на лицето, на което беше поверила възпитанието на децата си. Затова наблюдаваше Евантия, дебнеше я, ровеше из нещата ѝ. Всяка нейна крачка биваше контролирана и коментирана. Дори има няколко спора с бати Томица, който ѝ беше препоръчал Евантия.

— Ние, хората от комисията, имаме моралното задължение и отговорността да поддържаме нравствеността на тази европейска институция. Лице, което живее в дома ми, ако е почтено, няма какво да крие — казваше тя отсечено и в черните ѝ очи се появяваше метален блясък.

Всъщност тя се мъчеше да прикрие ревността, която почваше да я мъчи.

Познаваше добре мъжа си. Беше дебнала погледа му. Сега съжаляваше за погрешната си постъпка. Как не бе помислила, че е толкова рисковано да вмъкне в дома си тая негърка, която бе успяла да съблазни стария лекар и католическият свещеник?

[1] Част от Източната Дунавска равнина. Б.пр. ↑

ГЛАВА XV

На кея, чак на края на пристанището до складовете за въглища, имаше една ниска кръчма, в която се влизаше по четири каменни стъпала.

На черната, проядена от ръжда фирма беше написано с бели букви: *Peter the Grics* („Петър на Гърка“). Какъв беше смисълът на този надпис тук? Историята на тази стара, известна фирма се губи в мрака на времето.

Барба Тони, най-старият на пристанището, бивш кормчия на руски параход по време на Кримската война, разказваше, когато биваше в добро настроение, за пиратите, които са се подвизавали тук, на устието на Дунав.

Всъщност една банда морски безделници, гърци и малтийци, владеела устието на Дунав. Със запалени фенери, завързани на рогата на волове, привличали нощно време кораби, които засядали в наноса, и под предлог, че идат да им помогнат, ги ограбвали.

За да осигурят плаването и най-вече да защитят бреговете от гърците, възпявани по него време от Ламартин и лорд Байрон, била образувана специална левантинска ескадра, която патрулирала моретата на Изтока. Един прекрасен ден се появила тук една английска канонерка. Млад офицер — синът на адмирал Паркер — слязъл заедно с патрула на брега на Сулина в рекогносцировка. Офицерът бил застрелян с пушка. Не се разбрало откъде дошъл куршумът. За отмъщение англичаните бомбардирани селото по всички правила и го превърнали в пепелище. А прочутият пиратски главатар, когото англичаните наричали Гърка, бил хванат, съден набързо и обесен на върха на една мачта за назидание по тогавашния обичай на пристанищата в Изтока. Единственото дете на пирата, Петре, останало сираче, било прибрано от английския адмирал. Петре, синът на Гърка, научил бързо английски език, станал пилот и преводач в английските кораби, които идвали тук, в устието на Дунав, да товарят румънско жито.

С малкото спестени пари гъркът отворил тази кръчма и сложил на фирмата името си така, както го наричали англичаните: *Peter the Grics*.

Всички английски моряци, привлечени от единствената фирма, написана на техния език, изпразвали тук кесите си, жадни за живот и пиене. И за няколко години Петре забогатял. Построил цяла флота мауни с двойни дъна.

Тези малки плавателни съдове с плоско дъно карали зърнени храни от шлеповете по реката до параходите и големите кораби, които поради банкетите пясък не можели да влязат в Дунав и пуцали котва далеч в рейда на пристанището на Сулина.

При всеки транспорт се крадяло голямо количество жито, скрито в двойното дъно на мауните.

Една сутрин Петре бил намерен прострян пред кръчмата му със забит нож в сърцето. Не бил открит нито убиецът, нито причината за убийството.

Петре не бил женен. Герасим, негов племенник по сестра, поел кръчмата и запазил фирмата, поради която ставало толкова голям оборот.

Но времето, което променя всичко, променило и живота в устието на Дунав.

Тъй като Турция не можела, а Русия не искала да осигури плаването по реката, Великите сили, които се нуждаели от румънско жито, създали след Кримската война Европейската Дунавска комисия. Дъното на плавателния ръкав било прочистено, мауните постепенно изчезнали, пиратите свили знамена и моряшкият измет, струпан на устието, почнал да се измита.

Всяко поколение се нагажда към времето си. И тук стана същата еволюция: кражбата водеа до търговия, пиратството — до търговско мореплаване.

И все пак Герасим, един свъсен Херкулес с обица на лявото ухо, с черна къдрава коса като астраганена кожа — истинска глава на пират, — бе почнал да лови риба в мътните води на Дунава.

Бе се сдружил с Темистокле, шефа на хамалите, който с една ръка даваше, с друга ги обираше.

Подборът на работниците за пристанището и плащането им ставаше там, в кръчмата на Герасим, която беше и кафене, и бюро за

настаняване на работа, гостилница, чайна, хотел и най-вече гнездо на контрабандисти и крадци на зърнени храни.

Английските моряци, спрели тук след дълго въздържание, жадни за пиене и за жени, нахълтваха в кръчмата, привлечени от написаната на английски фирма, и оставяха тук всичките си пари.

Като свършиха парите, почваше плащането в натура. Пияните моряци се събличаха, и залагаха дрехите и чизмите си. Някои се връщаха по чорапи на кораба и домъкнаха оттам парчета корабно въже, кутии боя, бронзови и медни части от машините — всичко, каквото им попаднеше на ръка в замяна за чаша алкохол. Собственикът на кръчмата приемаше всичко, което можеше да послужи за нещо. В дъното на двора имаше склад, „музей на старини“, събирани в продължение на години от параходите, които минаваха през това пристанище.

Тук, в тая кръчма, се срещаха хора от всички народи, от всички човешки племена. Изметът на Изтока се сдушваше тук с надменната Великобритания, сломена, наркотизирана от алкохолните пари.

Устатите, лесно кипващи гърци ден и нощ раздипляха с нервните си пръсти картите за игра, измазнени и почернели от употреба. Турците, лазовете и кюрдите от Анадола пиеха кафетата си важни и мълчаливи. Вечно бунтуващите се румънци, седнали на чаша ракия, крояха планове за борби и стачки. Бледни, изцапани с прах и въглища арменци седяха неми пред чашите с чай. Рибарите липовани изливаха ракията в чиниите си и я запалваха; ако не гореше с висок пламък, връщаха я възмутени.

Сред облаците кисел, задавящ дим, сред вонята на катран, махорка и алкохол, които вечно изпълваха това свърталище на непрокопсали хора, мнозина спяха върху ръцете си, изтръпнали на мръсните маси, за да не пропуснат мястото си при товаренето на корабите.

Но тази плява на кръчмата никога не посмиваше да седне край масата в дъното, дето деня и нощя се разполагаше, близо до стопанина, капитан Аристиде Лека.

„Дунавския ветеран“, както всички му казваха, беше още млад, макар да беше целият побелял и да имаше един дървен крак. Родом от остров Закинтос, той бе дошел тук на Дунава като капитан на кораб, наречен в левантинските пристанища *barco bestia*.

Капитан Лека, моряк от класа, стар морски вълк, маневрираше с такава изкуство, като влизаше с опнати платна в пристанищата, че всички моряци оставаха със зяпнали уста от възхищение.

След като бе продал кораба си на един свой съотечественик от Браила, бе си купил една вехтошина, едно английско параходче.

Голям шум бе вдигнал някога по Дунава процесът на капитан Лека.

Един огняр, когото набил, го издал, че вместо въглища в парахода гори от житото, пренасяно в хамбарите на корабите. След като се отървал от съда, капитан Лека осигурил парахода си и после го потопил в тихо море между скалите на Тузлата. С парите, получени от осигурителното дружество, отишел по пристанищата в Южна Русия. След три години се върнал без пари и без един крак.

Какво е правил там? С какво се е занимавал? Бе останало тайна.

Животът му изобщо беше една загадка. Въпреки това радваше се на всеобщо уважение.

Никой не смееше да му се опълчи или да му противоречи. Съсредоточен и студен, той знаеше всичко, говореше пет чужди езика и беше календарът и барометърът на пристанището. Излизаше, тропайки с дървения си крак на каменния кей, вдигаше глава като гол орел и пронизваше с очи далечината, оглеждаше небето и душеше соления морски въздух, сякаш опитваше пулса на природата: Понякога изваждаше от устата си късата лула, наплюнчваше върха на малкия си пръст и го издигаше нависоко, за да открие посоката, от която полъхва ветреца.

— През нощта ще имаме буря... Ще духа северният вятър.

И никой не посмяваше да го опровергае, трябваше да бъде така, както той кажеше.

Мнозина се допитваха до него като до делфийския оракул.

Загледан в морето, той изказваше мнения от кея, изричаше безапелационни присъди за маневриращите кораби в пристанището.

Даваше съвети и указания при спасяване и сблъскване на кораби, объркваше и оправяше най-сложните морски съдебни дела; умно и умело намираще винаги вратичка, през която да се измъкне от мореплавателните закони и неудачи, защото владееше всички шмекерии на левантинската търговия.

На масата в дъното на кръчмата организираваше с истинска вещина всички нощни кражби в зоната на пристанището.

Контрабандите и кражбите се извършваха по негов план. Комбинираше, разпореждаше и предвиждаше всичко с точността на военен гений. Държеше конците в ръцете си от командния си пост до масата, дето пристигаха новините и отдето издаваше заповеди за действие по оперативното поле, а той, капитан Лека, имаше грижата за стратегията. Тактиката беше възложена на тези, които изпълняваха плановете му, съставени в повече възможности: на сушата, в морето или в Дунава. При делене на пляката вземаше частта, която му се падаше. Понякога изпълнителите на плановете му попадаха в клопка. Той обаче беше винаги вън от всяка намеса — спокоен, самоуверен, неуязвим. Винаги падаше на краката си като котка.

Сулина е свободно пристанище. Стоките влизат без мито, а се изнасят по контрабанден начин. Понякога се постигаше тайно споразумение между контрабандистите, митническите чиновници и часовите на брега. По такъв начин тайната биваше напълно запазена. Носната кърпа, пръстенът или табакерата на караулния началник, показани от лодкаря, са магическата пръчка пред часовия, който дава свободен път на лодката, без да я преглежда.

Кражби и обири не се помни да са ставали в Сулина. Можеш спокойно да спиш с разтворени врати и прозорци. Собствеността е свято зачитана. На сушата не се краде. Кражбата е разрешена по вода, понеже се смята като законно право в морската търговия — нещо като обикновена пристанищна сделка, повече или по-малко рискована, често пъти извършвана в съгласие с пазачите и обслужващия персонал.

Всички воденици наоколо мелят жито, отмъкнато от шлеповете на пристанището. Намерил се веднъж един капитан, началник на портовия надзор, който поставил часови по целия бряг. Всички воденици спрели да работят. Тази драконовска мярка не можела да трае дълго, защото населението било застрашено да умре от глад.

Една влажна есенна вечер капитан Лека дебнеше от масата си в дъното, впил поглед във вратата.

Влезе Ахиле Джукестия и огледа кръчмата изпитателно.

Герасим го посрещна и двамата седнаха на масата на капитан Лека: единият — от дясната му страна, другият — от лявата. Започнаха да говорят. Говореха тихо, но натъртено и рязко.

Обмисленият гешефт беше сигурен. Трябваше да се действа бързо и решително, да се използва тая тъмна, безлунна нощ.

Капитан Лека, след като изложи подробно плана на действие, направи знак с угасналата си лула на едно чернооко момче, облечено в моряшка фланела.

— Ела-до, *Дяволаки...*^[1] Иди и доведи тук барба Никола, Американеца... Ама с най-голяма бързина... нали знаеш... *amesos!*^[2]

Собственикът на заведението стана тежко от стола, потършува под тезгяха извади една запечатана бутилка.

— Истинско самоско вино! Болен да си, оздравяваш от него!

Гръцкото вино с кехлибарен цвят заискря в чашите. Дебелите устни на Ахиле се впиха като пиявици в ръба на чашата и засмукаха жадно сладкото като сироп питие, силно и благоуханно.

След няколко минути Американеца влезе и с мъка си проправи път до дъното на кръчмата. Капитан Лека го настани до себе си, напълни чашата му, наведе се до ухото му и зашепна заповеднически:

— Приготвяш веднага лодката! Отиваш на трета линия... при шлепа *Одисеи*, пред стълба с обърнатата котва... Не пипайте бокавратите^[3], че ще вдигнете шум... Дръжте се все по левия бряг... Капитан Пантели е приготвил осем чувала.

— А ако види зор? Ако ни хванат? Какво да правим? — пита Американеца.

— Ако видите зор... на дъното! Хвърляте чувалите във водата и се залепяте за някой шлеп... Не мърдате оттам, докато не утихне всичко.

Излязоха един по един. Пръв тръгна Американеца, за да приготви лодката. Ахиле не стана от мястото си, докато не видя бутилката празна.

Беше минало полунощ, когато лодката се откъсна незабелязано от левия бряг. Американеца беше взел и две резервни гребла, въже с възли и един черпак, нещо като дървена лопатка за изхвърляне, на вода от лодката.

Пристанището беше потънало в дълбок сън. Никакво движение никъде. Пълна тишина като в гробище. Плътен черен мрак. Нисък пласт гъсти облаци скриваха небето. Откъм морето духаше влажен вятър. Капитан Лека никога не грешеше в прогнозата си за времето. Беше нощ тъкмо за тайни действия. Няма като привидение, лодката се плъзгаше безшумно в нощта. Ахиле гребеше с бавни, силни движения на греблата; от младини бе научил контрабандния занаят; гребеше крадешком, без да вади греблата от водата.

Клекнал на задната част на лодката, Енаки пронизваше със силните си детски очи тъмната завеса на мрака. От време на време шепнеше натъртено на стареца, който не виждаше добре:

— Ляво на борд!... Дясно на борд!... Банда!^[4]

Впил ръка във върха на кормилото, Американеца изпълняваше командите.

През зимата, когато по повърхността на Дунава почне да се образува леден слой, всички пристанища се изпразват, само пристанището на Сулина се напълва с плавателни съдове.

Понтоните, скелите, стълбите по пристанищата се вдигат и се прибират. Празните шлепове се изтеглят за зимуване на места, незасягани от ледените блокове, които помитат всичко в пътя си. Плаващите кранове, натоварените със зърнени храни шлепове се смъкват на цели конвои към Сулина. Няколко километра в устието на реката остават незаледени, тъй че плаването и товаренето на морски кораби не прекъсва и през зимата.

Докато другите пристанища спят, Сулина работи трескаво. До стария град на сушата като по чудо изникна друг, нов, плаващ град, временен, но оживен, своеобразен, живописен. Стотици шлепове стоят закотвени, прикрепени за брега с дебели въжета, изплетени от тел, за да устоят на напора на ледените блокове, стичащи се към морето. По палубите на тези плаващи жилища се движат голям брой хора. В кокетно, боядисаните в различни цветове каюти, с перденца на малките колкото педя прозорчета, в тези мънички жилища, като кукленски къщички, живеят семейства с цялото си домакинство.

От тенекиените кюнци се издига бавно димът на чугунените печици, големи колкото лула, на които готвят жените на шлепаджиите.

Вън, на въжетата, опнати между крика на котвата и колелото на кормилото, се развява простряно да съхне пране. Около кабините, в дървени сандъчета или в тенекиени, пълни с пръст, растат зелени храсти и благоуханни цветя: мушкато, розмарин и гръцки босилек. Тук, по палубите на шлеповете, се отглеждат най-различни животни в отлично съжителство, също като в библейския Ноев ковчег, докато е плавал по водите на дилувиалната ера, преди да заседне на планината Арарат.

Разрошени от вятъра кокошки най-свободно кълват с твърдите си човки по железния под на палубата царевичните зърна, паднали при товаренето. Шпорест петел, покачен на колелото на кормилото, кукурига и пляскайки с криле, поздравява всяка сутрин слънцето, изгряващо на морския хоризонт. Гъските стоят заковани на едно място в клетките, затворени там за угояване. Угояването за Коледа прасе грухти, завързано за веригата на котвата. А зиморничавата, ленива котка се свива на топло вътре, докато кучето, неуморният пазач, бди вън при стълбата на шлепа като верен страж.

Шлепаджиите, по плъстени чехли и лула в устата, се мотаят без работа из шлепа, а децата им палуват и си играят по палубата, завързани с въже през кръста, за да не би, тичайки, да паднат във водата.

В неделя, облечени в празнични дрехи, обитателите на шлеповете си ходят на гости. Но жителите на този плаващ град слизат и на сушата, ходят на църква и на покупки. Понякога в празните хамбари на шлеповете, украсени с гирлянди и флагове, се устройват моряшки балове, на които биват канени най-различни хора.

И в този временен град, с няколкомесечно съществуване, има и любовни идилии, интриги и приключения, женитби и разводи и всички други човешки прегрешения.

С подухването на пролетния вятър, с раззеленяването на островчетата и очистването на Дунава от ледовете тези плавателни съдове вдигат затлачените в тинята котви, разделят се и всеки поема своя път. Плаващият временен град се разтурва в един час, изчезва сякаш по някакво чудо. И не оставя никаква следа.

Към този плаващ град, изникнал като по чудо над водите на Дунав, се плъзгаше бързо в дълбоката нощ лодката на Американеца. Вълна гъста мъгла плъзеше откъм морската шир. Големи тъмни петна като фантастични сенки се очертаваха по продължението на брега. Това бяха резервните кранове. С дългите си шии и назъбени гърбове приличаха на гигантски допотопни животни.

Две червени светлини мигаха на носовата част на един шлеп. Лодката се приближи тихо до спуснатата стълба.

Капитан Пантели пушеше нервно и чакаше до пълните чували, изтеглени до самия ръб на палубата.

— Одисей? — попита той приглушено.

— Да! — измърмори единият от лодката със стиснати зъби. — Капитан Пантели?

— Да, аз.

— Готово ли е?

— Готово.

— Угаси фенерите — каза шепнешком някой от палубата.

Действуваха бързо, мълчешком.

Пъхтейки, смъкнаха пълните чували в лодката. Момчето придържаше с изстиналите си ръце стълбата, а очите му се взираха и наблюдаваха тъмния бряг.

— Мола!

И потъналата във водата лодка поради тежестта на чувалите се откъсна от шлепа и пое надолу.

За да не вдигат никакъв шум, не гребяха, оставиха лодката да бъде влачена от течението като сал.

Американеца беше при кормилото, Ахиле наблюдаваше левия бряг, а момчето — десния. В дълбоката тишина на непроницаемата нощ се чу далечен, ритмичен плясък.

И тримата изтръпнаха и наостриха уши.

— Някакъв параход, който иде — рече напрегнато Ахиле.

— Пилотката е — обади се тихо момчето. Познавам я по светлините. Зелената и червената са долу до самата вода.

— Спирам! — измърмори Американеца и залепи лодката до един шлеп встрани от пътя на пилотката, която се приближаваше с бръмчене по средата на канала.

Нейните фенери простираха дълги светли ленти, трептящи по черното огледало на водата.

Шумът на витлата ѝ събудиха един часови и той забеляза лодката, осветена от фенерите на пилотката. И заповедният му глас прогърмя от десния бряг:

— Лодката! Тегли на брега!

Те не мръднаха.

— Не чуваш ли! Извий надясно и спри тук!

Но лодката изви внезапно наляво. И Ахиле загреба отчаяно, бързайки да се вмъкне на прикрито място между тъмните шлепове.

Къса светкавица блесна на брега и гърмеж на пушка раздра дълбоката нощна тишина.

Куршумът мина с диво свистене над лодката.

— Лягайте! По корем! — изкомандува Ахиле шепнешком и пусна греблата.

Американеца не мръдна от мястото си. Впил ръка в кормилото, той се мъчеше да вмъкне лодката между два шлепа. Но други два пушечни гърмежа проехтяха почти едновременно. Старецът изтърва кормилото и главата му клюмна, без да пророни дума; после се търкулна в лодката.

— Удариха го — прошепна, треперейки, момчето.

— Мълчи! — сопна му се Ахиле, а зъбите му затракаха.

Лодката сама спря, спъната от веригата на една котва.

Течението само я бе довлекло между шлеповете. Ахиле се пресегна, напипа веригата, напъна се и я отхвърли чак до задната част на шлепа.

Засега бяха прикрити. Куршумите не можеха да ги достигнат.

— Къде си ударен? — попита шепнешком Ахиле, наведен над падналия старец.

Той не отговори.

Чу се само тихо хъркане.

Ахиле заопипва тялото му, да разбере къде е прострелян.

— Хвани го за краката, да го обърнем с лице надолу.

Ахиле усети по слабите си сухи пръсти топлината на бликналата от раната кръв. Куршумът бе строшил лявото рамо на Американеца.

Разкъса със зъби полите на ризата си, направи тампон и го притисна към раната.

На отсрещния бряг се чуваше глъч, викове и сигнални свирки.

— Спипаха ни. Няма как: на дъното!

Ахиле и момчето се напънаха и пузнаха чувалите във водата. Олекналата лодка се издигна над водата.

Стояха там скрити, докато шумът по брега стихна.

Раненият стенеше със затворени очи и загорели устни. Ахиле разхлади челото му и му даде да пие от дървения черпак, като го окуражаваше с братски думи:

— Няма нищо, Николаки... Не бой се, братче... Ще ти мине... И аз веднъж тъй си изпатих...

Неусетно, лека-полека лодката мина между шлеповете и стигна до пристанището.

За да не ги видят от караулния пост, спряха по-нагоре от скелята, до плаващите кранове, които съвсем я закриваха.

Трябваше да изминат пеш пътя до дома на Американеца. Понесоха го на ръце, понеже не можеше да стои на крака, съвсем се беше отпуснал. Занесоха го в къщи през задни улички. Никой не ги видя, макар да съмваше.

Само в къщи Лулу, маймунката, ги заследи с присвити очи от леглото си, направено от вълнен шал. А когато старецът, положен на легло, почна да стене, Лулу се надигна от мястото си и с един скок се намери на възглавницата му.

Заскимтя плачевно, зарови, из главата на стареца и разроши белите му коси.

Усещаше, че нещо лошо се е случило с господаря ѝ. И лъскавите ѝ очички, като главички на топлийки, заблестяха заплашително и заследиха всяко движение на Ахиле, който се въртеше объркан из стаята.

Евантия пристигна тичешком.

Ахиле бе пратил момчето да ѝ съобщи, че баща ѝ е болен. Притиснала сърцето си с ръка, тя влезе като вихър и се хвърли на леглото.

— Татко! Татко! Какво ти е? Какво ти се е случило?

И почна с разтреперани ръце да милва горещото чело.

Той вдигна бавно клепачи и впери в нея втренчен поглед. Бледото му лице, почти лице на смъртник, се озари за миг от нежна усмивка. С костеливите си пръсти попипа меката кадифена ръка на дъщеря си и понечи да я допре до изсъхналите си устни.

Дъщеря му избухна в нервен плач. Прегърна го и го повдигна на възглавницата, но старецът изстена продължително, и захленчи като болно дете.

— Къде те боли, татко?

— Ранен е в рамото — посочи Ахиле и устните му леко затрепериха.

— Ранен?! Но какво се е случило? Кажу ми, говори, човече!

— Граничарите го раниха с пушка... Карахме чували с жито... снощи... от един шлеп.

— А! Разбирам... Вие го убихте, разбойници такива! Защо е трябвало да мъкнете този стар човек във вашите кражби?

Евантия свали шапката си и я захвърли, запретна ръкави, разрови дрехите за преобличане, измъкна една чиста риза, раздра я и приготви превръзки.

— Тичай и доведи бързо доктор Томица! Кажу ми, че го моля да дойде веднага.

Ахиле не се решаваше. Изтри студената пот, избила по челото му, и каза тихо:

— Не бива. Никой не трябва да знае, че е ранен.

Евантия скочи като ужилена. Спусна се към него като пантера, готова да го разкъса с нокти. Пребледнял, Ахиле почна да отстъпва към вратата.

— Така ли?! След като си го завел на смърт, не искаш и да отидеш да повикаш лекаря, да го спаси?

— Виж какво, моето момиче, успокой се! За негово добро е. Ти не разбираш тези работи. Ако се разбере, баща ти съвсем сигурно ще влезе в затвора. Туй ли искаш ти?

Отчаяно, момичето се защура из стаята и закърши ръце, не знаейки какво трябва да прави.

Старецът лежеше неподвижно, като че ли спеше. Дишането му беше ритмично.

Изведнъж раздвижи засъхналите си устни и челюстите си, сякаш дъвчеше нещо.

Евантия го загледа уплашено. Захапа пръстите си, готова да избухне отново в плач. Не можеше да разбере какво иска баща ѝ, тъй като той не беше в състояние да говори. Само няколко сълзи блестяха на стиснатите му клепачи.

Тя го целуна по челото, пожълтяло като восък, сложи си шапката и бързо се запъти към лекаря.

Докато вървеше, в пламналия ѝ мозък се закръстосваха тревожни мисли. „Ако не доведе лекаря, ще умре... Ако се разбере, ще го арестуват, ще го съдят... ще го осъдят... Но лекарят е добър човек. Ще го помоля със сълзи на очи да не казва никому... Дали лекарят нямала го издаде?“

Сам в градината на болницата, доктор Томица четеше прав някакво писмо. Висок, плещест в белия си халат, той изглеждаше отдалеч като мраморен паметник сред алеята, която свързва моргата с болницата.

Евантия се помъчи да си предаде весел вид, но сълзите напиреха в очите ѝ.

— Какво има? Защо си плакала? Казвай право! — запита я лекарят с неговия благ тон, както винаги.

— Татко е болен.

— Какво му е?

— Какво го боли?

— Ранен е... Стреляли са по него... — И се затресе от плач.

— Стрелян?! Как? Кой го е стрелял?

— Отишел през нощта с лодката да вземе жито... от един шлеп... Войниците стреляли.

— Къде е ранен?

— В рамото. Но не може нито да говори, нито да ходи.

— Успокой се! Сега ще дойда да го видя. — И лекарят понечи да я погали. Евантия взе ръката му и трескаво я поднесе към устните си.

— Моля ви се, не казвайте никому! Да не разбере никой какво се е случило!

— Бъди спокойна! И дума няма да излезе от мене. Тръгвай си за в къщи, аз ей сега ще те настигна.

И с вечната сънена усмивка на лицето си лекарят влезе с бавни движения в кабинета, съблече халата и взе прочутата си шапка, голяма колкото колело.

Тръгна с бавни, тежки стъпки по кея, подпирайки грамадното си тяло на стария бастун от черешово дърво с железен шип на края.

Спря при скелята на лодките. По пътя всички го поздравяваха с уважение. Омръзнало му беше да сваля шапка, затова отговаряше на поздравите с по някоя шега, обръщайки се към всеки по име. Децата, щом го зърнеха, тичаха да се изпречат на пътя му. Лекарят имаше обичай да ги тупва с върха на бастуна си по задниците. А това много забавляваше децата, и те бяха горди, че господин докторът се е пошегувал с тях.

Лодкарите снемаха калпак пред лекаря и се скарваха помежду си за честта, кой да го прекара на отвъдния бряг.

Лодката, в която, влизаше обемистият лекар, потъваше с две педи във водата.

Лодкарят, горд от честта, която лекарят му оказа, влизайки в неговата лодка, загреба с въодушевление и след няколко минути стигнаха на другия бряг, в Проспекта.

Лекарят бръкна в джоба си да извади пари, за да плати, но лодкарят запротестира:

— Не, господин докторе! Може ли? За вас... И таз добра!... — И понеже лодката пое назад, лекарят хвърли в нея едно пакетче цигари.

Къщичката, в която живееше Американеца, беше пред самата скеля.

Вместо да отиде направо, лекарят тръгна по друга улица, избиколи, върна се и влезе, уверен, че никой не го е видял.

Но зад пердетата на прозорците на околните къщи много очи надничаха. Ахиле беше го видял и се скри зад къщата.

Вратата беше отключена и доктор Томица влезе, без да чука.

Въздухът в стаята беше тежък; влажната стая беше непроветрена.

— Отворете прозореца! — каза лекарят повелително, като придръпваше един стол до леглото на ранения.

— Татко, ето господин докторът дойде.

Раненият не мръдна. Само отвори помътнелите си очи и погледна с празен поглед.

Доктор Томица съблече самото си, запретна ръкави, пое с яките си ръце слабото дребно тяло на стареца, сякаш поемаше тяло на дете и го обърна на една страна. Глухи стенания се изтръгнаха от посинелите устни на ранения.

Прегледа раната, направи нова превръзка и седна на стола, без да каже дума.

Гледаше мълчаливо и тъжно останалата искрица живот, която все още трептеше упорито в тая разнебитена човешка машина, негодна вече за нищо и непоправима. Гледаше това отпаднало, немощно тяло, сякаш искаше да отгатне тайната на смъртта, която и сега изявяваше пред него вечното си господство над живота.

Със затаен дъх и плувнали в сълзи очи Евантия чакаше да чуе какво ще каже. Но той мълчеше.

После порови нервно бялата си брада, стана тежко, взе бастуна си и рече:

— Не давай пари за лекарства от аптеката. Ще ти пратя й лекарства, и бинт от болницата.

— Но какво мислите? Ще се спаси ли? Спасете го, моля ви се, господин докторе, спасете го!

— Куршумът е влязъл в рамото и е рикоширал в гръбначния стълб — каза лекарят и измърмори по своя навик в бялата си брада: — Не! *La vie... la vie... C'est la vie!*... — Нахлупи шапката си над очите и се отправи към скелята, като удряше едно камъчетата с шипа на бастуна си.

Посетителите на кръчмата *Peter the Grics* коментираха шепнешком случката през нощта, когато се чули изстрели. Граничарите, митническите чиновници и часовите от портовия надзор обикаляха навсякъде, разпитваха и подпитваха лодкарите, за да разберат кой е излязъл от пристанището с лодка през нощта.

Ахиле се беше погрижил да запуши с тапи пробитата от куршумите лодка, беше прокарал по нея и един дебел пласт боя, след като изми петната от засъхналата кръв.

Митническите агенти душеха из кръчмата на Герасим с надежда да хванат някоя от далаверите, уреждани там.

Но Ахиле, Герасим и капитан Лека разговаряха скрито и се съветваха как да се оправят със станалото.

— Момчето — каза капитан Лека — ще засилиш на гръцкия параход *Ирис*, който утре заминава за Зунгулдак в Анадола. Аз уговорих с капитан Замбра да го вземе като помощник-готвач. Американеца е на смъртно легло, няма да може да даде никакви показания. Само ти си на топа на устата; ще те скепчат, както котка мишката.

Дебелите устни на Ахиле затрепериха нервно и той засмука жадно турската папираса, последната от една контрабанда от пътнически кораб.

— Лошо ти се пише, Ахиле!... Аз съм намислил нещо, което може да те спаси — добави Лека, като сучеше войнствените си мустаци.

— Кажу, кажу, какво да направим? — запита шепнешком Ахиле, смучейки устните си.

— Само да стане! Късмет имаш, че капитанът, началникът на портовия надзор, е в отпуск, замества го оня, хубавият офицер, дето е лапнал въдицата по дъщерята на Американеца. Прескочи до нея и я изплаши; кажу, че има призовка за баща ѝ, че ще го арестуват... ще го тикнат в затвора... Да моли капитана да прекрати съдебното преследване.

Зарадван, Ахиле захвърли угарката и излезе тичешком.

Уплашена от думите на Ахиле, Евантия изпадна в ужас при мисълта да отиде да моли Делиу. „Как? Да отида при Делиу!... Тъкмо при него!... Да го моля!... Да падна пред него на колене!... Какъв позор! Какво унижение! Не! Невъзможно ми е!“

— Няма друго спасение — рече многозначително Ахиле. — Трябва да отървеш баща си.

В съседната стаичка старецът, който изглеждаше заспал, отвори очи и наостри слух, мъчейки се напразно да разбере какво става наоколо му. Остана с поглед, вперен в иконката на свети Никола — почерняла, опушена, оплюта от мухи, — окачена на стената срещу него.

Имаше тази икона още от детинство.

Майка му я беше завързала с червена панделка до главата му на леглото. Даде му да я носи със себе си, когато тръгна да става моряк и

за пръв път пое с един кораб. Окачи си я на стената в каютата. А за да не се люлее при клатенето на кораба, бе я заковал с гвоздейчета. В затвора му разрешиха да държи иконата при себе си. Беше се съвсем изтъркала, почти нищо не личеше по нея, но старецът я гледаше с благоговение; гледаше, я като някакъв рядък предмет, защото тя беше намерена на брега, изхвърлена от вълните, спасена от божата ръка при някакво корабокрушение.

Когато Евантия влезе в стаята, видя, че баща ѝ се вълнува, че прави някакви усилия и се мъчи с мъртвешко слабите си пръсти да бутне юргана; посинелите му устни се движеха; явно беше, че се мъчи да каже нещо. Тя отиде при него да разбере какво иска. Проследи погледа му, но не разбра.

— Иконата — сети се Ахиле. — Дай му иконата!

Евантия посегна, откачи иконката и я остави на леглото.

И докато търсеше парцал, за да изтрие, праха по нея, баща ѝ припряно грабна иконката с треперещи ръце и жадно впи устни в проядената от червеи стара изсъхнала дъска.

— Обеща ми, че ще доведеш свещеника. Защо не го доведе? Може да му стане по-добре — обърна се Евантия към Ахиле.

— Не го познаваш ти, лош и алчен човек е той — отвърна Ахиле. — Не иска да дойде. Не може да ви прости, че сте го измамили. Мислел ви за богати...

— Доведи тогава румънския свещеник.

— Не иска. Казва, че той не се бъркал, щом гърците си имат техен свещеник.

— По-добре ли се чувствуваш? — попита Евантия баща си като забеляза по лицето му успокоение.

— Да — кимна той с глава и я загледа в очите с обич и няма благодарност.

— Ще остана при него, не бой се — пришепна ѝ Ахиле. — Ти върви при капитана. Запомни ли какво трябва да му кажеш? Само туй искай: портовият надзор да спре съдебното преследване.

Евантия не се решаваше. Колебаеше се, бавеше се — уж че търси шапката, дрехата си...

— Тичай сега, ще го намериш в къщи. Утре ще бъде вече късно — подтикваше я той да бърза.

Старецът следеше от леглото всичките ѝ движения, а когато тя излезе, затвори очи и се престори, че спи.

Ахиле извади една кесия с тютюн, сви си дебела цигара и почна да търси из стаята кибрит. Усещайки, че някой шава наоколо му, старецът отвори очи и бързо ги затвори. Беше му някак противно всичко, което го обкръжава, и сякаш все повече потъваше в себе си и все повече то измъчваша мисли, на които не можеше да си отговори. Един въпрос непрекъснато го тормозеше: „Нима това е краят? Да, сигурно това е краят“.

„Трябва да умра... Всички хора умират... Умират, когато им дойде редът“ — шепнеше един глас в него.

Ужасът от тайната на смъртта го вкаменяваше и сърцето му спираше да бие. После постепенно се съвземаше. Отваряше очи, опитваше се да размърда пръстите си и искрица надежда го ободряваше за няколко мига. Унесен, той усещаше че все пак живееше, но живееше някак само в миналото.

В паметта му се редяха картини, почвайки от последната случка, когато го раниха през нощта; после скарването на пристанището, когато нападнат от хамалите, извади нож да се брани; посрещането, направено му от роднините, мислейки го за богат; дългото пътуване с парахода; животът му там, в колониите. Изреждаше целия си живот и стигаше чак до детските години, за които си спомняше с яснота. И потъна в спомените на детството си. Виждаше се такъв, какъвто беше тогава; виждаше се с такава яснота, та дори се уплаши, както тогава, когато веднъж се давеше в Дунава.

Бе паднал във водата, течението, го бе поело и замъкнало под един шлеп. Ясно си даваше сметка за опасността, която го грозеше. Загубен беше, ако се опиташе веднага да изскочи на повърхността. Опипвайки дъното на шлепа, стигна до кормилото. Чак тогава подаде глава навън. В тази минута бе усетил как смъртта го сграбчва и забива в него ноктите си. По какво чудо се бе избавил тогава от гибел? Бе водил борба на смърт и живот. И бе победил. „Млад бях тогава“... — мислеше си той.

Сега усещаше как си отива, как потъва в някаква бездънна пропаст. Толкова отпаднал и безпомощен се чувствуваше, че не се и опитваше да направи някакво усилие, оставяше се в божиите ръце. Искаше само да разгледа живота си, да разсъждава върху него като

върху живот на чужд човек, да си го обясни, ала не намираше никакъв смисъл и в това. Безкрайна верига от страдания бе животът му, само тревоги и грижи... За какво да го рови? Без късмет е бил. Защо едни живеят добре, а други зле? Сега всичко е свършено... Защо господ не е пожелал да бъде и към него добър? Ето това той не можеше да проумее.

„Свършено е... Нищо повече не мога да очаквам.“ Чувствуваше, че умира, ала не можеше да свикне с тази мисъл. Беше нещо непонятно за неговия ум. Обхвана го съжаление за самия него, за дъщеря му, която оставаше сама.

Опита се да каже наум една молитва, която знаеше още от дете. Но не можеше да си спомни всички думи наред, както бяха в молитвата. И от яд се разплаква като дете и плака горчиво и отчаяно.

Ахиле пушеше и не виждаше нищо; вдишваше цигаревия дим до дъното на дробовете си и бавно го изпускаше през дебелиите си устни. По едно време се обърна към леглото и го загледа продължително. Стори му се, че Американеца не диша. Гледаше го как лежи изпружен, неподвижен като труп с брадясало лице, с чело, жълто като восък.

Не му се стоеше повече в тази стая, дето витаеше смъртта. Подтискаше го. И все пак изпитваше радост: Ето той се отърва... Американеца умира... Сигурно ще умре... Можеше много добре нему да се случеше... него да удареше куршумът... Ако го беше ударил? Нали бяха заедно... Но ето че него господ го е закрилял — мислеше си Ахиле с умиление и дълбока благодарност.

Отиде в другата стая, за да промени мислите си.

Лулу, маймунката, следеше от своя кът сред шалове всяко негово движение. Живите и немирни очички бдяха зорко. Тъй че Ахиле и тук не се почувствува по-добре — дебнат и шпиониран. Върна се пак в стаята на болния и седна до леглото му. Мислеше си: „Че ще умре, туй е сигурно... Но кога? След ден, два?... Горкият Никола! А кому ще остане лодката?“ Правилно погледнато, и той има право на нея. Та кой накара Американеца да я поиска от капитана на портовия надзор? Може лодката да остане на него... Какво, да не би някой да я поиска назад! Каква хубава издръжлива лодка!

Смрачило се беше. Евантия мина няколко пъти по улицата докато реши, да влезе.

Делиу беше сам. Седнал на бюрото си, четеше някаква книга с речник, отворен пред него. Капитанът имаше навик да си вади мисли от четени книги, които вмъкваше в любовните си писма. Подтиснат беше, че датчанката, съпругата на един инженер, една стройна и красива, но студена блондинка, упорито не се поддаваше на ухажването му. Тъкмо беше намерил една мисъл по този повод и си я отбелязваше: „Целомъдрието е измислица на грозните жени.“

Морякът Жан, неговият ординарец, влезе тихо по бели вълнени чорапи.

— Една госпожица иска да ви види.

— Коя е? Не я ли познаваш?

— Не я знам твърде, не съм я виждал да идва у нас.

— Покани я да влезе! — И Делиу стана да я посрещне. Облечен беше в елегантна копринена пижама във вишнев цвят.

В полумрака на антрето не можа да познае момичето, което не смееше да влезе. Едва когато Евантия можа да проговори и каза: „Дойдох да те помоля за нещо“, той я прекъсна с радостно възкликание:

— А! Евантия, дивата газела... Каква изненада! Какво те води при мене? Кажи, не се стеснявай! — И кротко я привлече вътре, като ѝ говореше с мъжествения си звучен и приятен глас.

Мачкайки в ръце носната си кърпичка, Евантия почна с глух глас, прекъсван от вълнението, което я задушаваше:

— Дойдох да те моля... ако имаш милост към мене и към баща ми... Той е на смъртно легло... Моля ти се да не МУ НАПРАВИШ Нищо... Той не е виновен... Другите го взели през нощта в лодката... И тъкмо него ранили... — И думите ѝ се удавиха в плач.

Делиу не разбираше отначало нищо. Какво иска от него това момиче? Замисли се за миг и веднага му стана ясно.

— А! Разбирам. Баща ти е замесен в кражбата на жито в пристанището. Какво мога да направя аз по този въпрос?

Евантия се мъчеше да си спомни думите, повторени няколко пъти от Ахиле.

— Портовият надзор да прекрати съдебното преследване — изрече бързо тя, като го наблюдаваше, за да види ефекта от думите си.

Той замълча колебливо, направи няколко крачки наляво и надясно, загледан в пода; спря се, подигна се на пръсти, заклати се леко напред и назад, вдигна глава и с присвити очи измери с остър поглед нежната ѝ фигура, очертана на бялата стена зад нея.

— Да видим какво можем да направим... — каза той студено и загадъчно.

Тя беше впила поглед в него и с пламнали страни чакаше отговора му. Чувствуваше, че я опипва с очи, че я оглежда от глава до пети.

Мисълта, обсебила съзнанието ѝ, я тикаше по-нататък. Беше сякаш готова да простре ръце към него, да го моли на колене. И поде с плачлив глас:

— Моля те! Направи го заради мене!... Ще го направиш, ли зарад мене?... Обещавах ли ми?

— Обещавам ти! Утре прекратявам следствието, прекратявам всяко преследване — отвърна той решително и великодушно.

Зарадвана, тя забърбори безкрайни благодарности, а в това време неговата студена ръка погали горещите ѝ от сълзи и срам бузи.

Неочаквано Делиу промени тон. Заговори и мило, разчувствувано, със сладникав и примамлив тембър в гласа:

— Само зарад хубавите ти очи правя всичко това... Хайде, успокой се, избърши сълзите си. Плачът те загрозява. Сега можем да си поговорим като приятели. Защо бягаш от мене? От оная ноц насам все ме отбягваш. Знаеш много добре, че те обичам. Имаш нещо диво в характера си...

И със сръчността на дългия си опит разкопча неусетно дрехата ѝ. Тя се опита да протестира, но той с две заучени движения отстрани всяка нейна съпротива, така че тя не можеше да мръдне. С едната си ръка я прехвана здраво през кръстата с другата изви умело главата ѝ назад. Гореща, продължителна целувка по голата ѝ шия я накара да потръпне, да загуби всички сили; напразно се мъчеше да се изтръгне от силните му железни ръце; блъскаше се като птиче в примка... Зави ѝ се свят; виждаше, че не може да устои в тая неравна борба. Потрепера, усещайки студените му пръсти по тялото си. Със стиснати зъби и затворени очи тя политна и се просна с глух стон.

Беше вече нощ, когато Евантия влезе на пръсти при баща си. Умирацията я усети и отвори очи. Погледът му беше придобил стъклен блясък. Повика я с очи, като разтвори неимоверно клепачите си. Евантия се наведе, притисна устни към сухата му ръка и заплака неудържимо, безмълвно. Старецът направи върховно усилие, вдигна другата си ръка и с треперещи пръсти почна да милва разпилените ѝ по завивката коси.

Нищо вече не го болеше. Не можеше да мръдне, не можеше да говори, но усещаше приятна отпадналост в цялото си тяло. Някаква лекота, някакво примирение сякаш успокояваха душата му. Страхът от смъртта беше изчезнал като по чудо. От дъното на душата му се надигаше благотворна топлина, някаква трогателна благодарност го обхващаше. Струваше му се, че плува в топличка, приятна вода.

Когато Евантия вдигна очи и го погледна, видя лицето му спокойно, озарено от нежна усмивка, която трептеше на изтънелите му устни.

— По-добре ли ти е, татко? Хайде, поспи си! Затвори очи и спи! Ето и аз ще си легна.

Но той не искаше да си затвори очите. Гледаше я ненаситно, сякаш искаше да я изпие с очи. Чак когато тя отиде в стаята си, той се реши да склопи клепачи над очите си, запазили нейния образ.

Тази нощ старецът почина.

Сутринта Евантия го намери изстинал, със строго вкаменено лице.

Ужасена, тя не знаеше какво да прави и запищя отчаяно.

Разтревожени, няколко съседки дотичаха и се помъчиха да я успокоят. Не можеше да повярва, че баща ѝ е умрял. Втурна се към болницата. Единствената ѝ надежда беше доктор Томица.

През това време градският лекар, придружен от един стражар, дойде да констатира смъртта и да издаде надлежния смъртен акт. Но той не можа да се доближи до умрелия. Маймунката Лулу беше до главата му. Нервна и неспокойна, тя се спущаше озъбена, готова да одере с нокти ръката, която посегнеше към леглото. Кръглите ѝ пламнали очи хвърляха наоколо остри погледи, изпълнени с омраза. Лекарят се оттегли благоразумно. Стражарят посегна да отдръпне

юргана, но Лулу се спусна като стрела и заби зъбите си в ръката му. Стражарят се развика и се отърва от нея с помощта на късата си сабя. Маймунката притегли юргана, покри лицето на мъртвеца и почна да го гали с лапичките си.

— Остави я! Може да е бясна! — извика лекарят уплашен.

Едва когато Евантия се върна, маймунката се укроти. Но за по-голяма сигурност затвори я в малката стаичка.

[1] Ела, дяволче (гр.). Б.рум.ред. ↑

[2] Веднага (гр.). Б.рум.ред. ↑

[3] Капаци на хамбарите на кея или в корабите. Б.рум.ред. ↑

[4] Обърни надясно! Б.рум.ред. ↑

ГЛАВА XVI

Сулина — носеща името на водача на една дружина казаци — е вратата на Дунав. Оттук излиза житото и влиза златото. Ключът на тази врата е минавал през столетията от едни ръце в други след безконечни войни с оръжие или с интриги. След Кримската война Европа става притежателна на този ключ, който здраво стиска в ръцете си и не го изпуска; не се решава да го повери дори на вратаря, който има право на него^[1].

Сулина, както и Порт Саид на Суецкия канал — този миниатюрен Вавилон, — понеже се намира в началото на един световен воден път, живее само с живота на пристанището.

Този град, без индустрия и земеделие, създаден от нуждите на мореплаването, е обречен да бъде изтрит от географическата карта на страната веднага щом друго устие на реката бъде избрано за главна врата на Дунава.

Откъде иде този пъстър свят? Моряци, търговци, занаятчии, хамали, мошеници, житници и жени, всички видове жени, като алчни птици за плячка, лакоми за печалби, тези хора налитат като скакалци тук, на тая тясна ивица суша между Дунава и морето.

Кантори, дюкяни, кафенета, кръчми, аперитиви, вариетета и увеселителни заведения изникват тук за няколко дена като гъби. Елеваторите бумтят, работят на електрическа светлина и житото се лее на златни струи от шлеповете в корабите, които отнасят през моретата в други страни насъщния хляб на хората. Търговията на дребно и хазартните игри процъфтяват тук и парите минават бързо от едни ръце в други. Докато кранът на износа тече, тук се води някакъв лек, приказно шумен живот — песни, веселия, скандали, мошеничества, кражби, дива жажда за удоволствия, разюзданост...

Една лоша година, една слаба реколта, и целият тоя крайбрежен панаир изчезва като по чудо, за една нощ всички се разпиляват като пилци. И мнозина от тези, потънали в черна мизерия вдигат умолително очи и мечтаят да се върнат в обетованата земя, дето през

добрите година житото расте, поливано от небето, а през лошите — от потта на румънския селянин.

Кварталът с нощните заведения, дето слезлите моряци намираха евтини удоволствия, беше разположен дискретно на края на града към блатата, откъдето почваха тръстиките гори на Делтата.

Червени светлини трептяха на разстояние една от друга като попътни фенери на нощни плавателни съдове. И понеже тук нямаше паваж, а пътят беше засипан с пясък, моряците наричаха тая махала Сахара.

Отбраното общество посещаваше вариете „Енглитера“ в центъра на града, с „шамбри“^[2], единствен „семеен локал“, Както го бе нарекъл новият му собственик господин Перикле Пападаки, с прозвище „Бибиу“^[3]. Мълчалив и сериозен като съдия, филантроп, многоуважаван църковен настоятел, Перикле беше уредил модерно това европейско заведение благодарение на законната си съпруга Лола, обиграна в този вид търговия.

Лола, полякиня по произход, артистка по професия, пенсионирана, преди да се бе отказала от нощния живот, пазеше, още следи от похабената си красота. Бялата й напудрена коса като перуката на мадам Помпадур, още предизвикваше възхищение у всичките й клиенти.

Декоративна, внушителна и строга, Лола седеше важно на касата и властно и авторитетно дирижираше като капелмайстор всяко движение в „Енглитера“, предприятие, смятано с пълно право за нейно собствено дело.

И наистина, всичко беше добре проучено, умело организирано и уредено с цел да се запази привидното приличие.

Срещу вариетето, срещу този единствен „семеен локал“, имаше една къща с тайнствен вид, с вход отзад, от другата улица, със спуснати пердета на прозорците и номерирани стаи.

В тази къща живееха артистките. Две отделни сгради, две отделни предприятия със своя отделна администрация, но с един и същ собственик и един и същ бюджет.

Второто предприятие беше ръководено с голям такт от мадам Симон, наречена от офицерите „Червената загадка“. Сякаш някой я

беше напръскал с червена боя, толкова много лунички имаше по лицето ѝ.

Мъжът ѝ, евреин, комисионер в Кантон, бил убит по време на боксерското въстание^[4]. Била получила, казват, добро обезщетение от китайското правителство.

Един стар англичанин, капитан на кораб, който участвувал като офицер в експедицията на европейските флоти в Китай, твърдеше, че се бил запознал с тая жена на прочутия пътнически кораб, превърнат на плаващ шантан, който произвел голямо впечатление на времето, спускайки котва сред съюзническите ескадрили в рейда на обсадения Вей-Хайвей^[5].

Шепнеше се, че мадам Симон, която се бе заселила именно тук, в Сулина, в този световен кръстопът, имала тайни връзки с един забранен голям търговски тръст, толериран от моралните отговорници на много страни.

Румънските пристанища са играли винаги важна роля в този трафик като свързочни точки за воден транспорт на жива стока от Румъния — от Галац — за Турция, Египет и Крайния Изток.

Как Евантия стана звезда в „Енглитера“?

Една вечер, както седеше тъжна и самотна на една пейка на кея и не знаеше как да се оправи и какъв път да хване, при нея дойде една госпожа, един ангел спасител. Евантия не беше виждала тази жена, облечена строго в черни дрехи, която седна при нея на пейката, заговори ѝ кротко и мило, като се стараеше да я утеши и окуражи:

— Още си млада и хубава, мило момиче, и трябва да живееш... Имай доверие в мене. Ще ти бъда като майка... Ще живееш добре, безгрижно... обичана от всички...

Евантия не разбираше всичко, което ѝ казваше жената, но виждаше, че ѝ се протяга ръка за помощ.

Как? Нима има на света такива хора, добри и милостиви? И тя да не ги е виждала и да не ги е почувствувала никога?!

Госпожата в черно, директорката на „Енглитера“, отдавна беше хвърлила око на негърката; тогава още, когато я видя да танцува един екзотичен танц. Беше я следила и чакала удобния момент, когато ще попадне в лапите ѝ.

Опитна търговка, тя много добре бе преценила, че това момиче може да бъде ценен и атракционен „номер“ в програмата на предприятието, което толкова умело ръководеше.

И не беше се излъгала. Скоро Евантия беше обявена за звезда на нощното заведение.

„Ще танцуваш екзотични танци, каквито само ти знаеш и нищо повече!“ — беше казала директорката в началото.

После я свикна да не бъде така дива и да консумира колкото може повече шампанско. По-късно изискваше от нея да бъде мила с клиентите, за да ги привлича в заведението и да върши това, което вършеха колежките ѝ под формата на артистки от „Енглитера“ — единствения „семеен локал“.

Една вечер заведението беше пълно.

Кръстосвачът *Елизабета*, дошел от Севастопол, трябваше да товари въглища. Беше спуснал котва пред самите магазини. Невъзможно беше да се остане на борда от оглушителния шум на падащите в складовете на парахода буци въглища и от лепкавия черен прах, който проникваше и в каютите. Беше един сериозен повод свободните офицери да спят в града, всеки, където намери.

Едни тръгнаха сигурни къде ще нощуват, други — наслука. И всеки си представяше, че ще прекара една приятна нощ на сушата.

Обикновено тръгваха от парахода на групи. Едни от тях, изискани кавалери и обиграни ухажори, посещаваха познатите си, забавляваха се по чайове и вечеринки. Други, необщителни, отбягваха хората, скитаха из махалите и спираха по бирарии и кафенета.

Тая необщителна моряшка група от парахода *Елизабета* беше наречена от другите „слугиньори“. Шеф им беше капитан Рошу. Известно време като любовник на готвачката в парахода *Ориент* бил се отказал от абонамента си в офицерския стол, хранен от готвачката.

Почти винаги тези две групи се срещаха след полунощ в същото това съмнително заведение, наречено още и „публичен харем“.

След толкова дни на „пост и молитва“ по морето, след като скитаха до насита из града, обзети от желания, спряха несъзнателно пред това заведение.

— Пак ли тук ще спуснем котва?

- В този съмнителен локал?...
- Международен е...
- Но е подозрителен.
- Разбойнически.
- Отвратителен.

И все пак в „Енглитера“ пуцаше котва цялата група, защото нямаше по-подходящо за моряците заведение.

Колкото пъти в „Енглитера“ пристигаха нови артистки, по зидовете на заведението се появяваха афиши с много едри букви *Нови дебюти*.

Някакъв пийнал клиент редовно поправяше втората дума на *бутове*.

Когато моряците нахълтваха групово в заведението или се заточваха един подир друг, съдържателят Перикле Пападаки отначало се намръщваше, но после лицето му добиваше угоднически израз, озарено от сладникава усмивка. Докато им предлагаше маси, молеше ги учтиво да не прекъсват артистките на сцената, да не освиркват, да уважават този единствен „семеен локал“, както обичаше винаги да го нарича.

Най-простите посетители биваха румънските офицери: бедни, претенциозни, скандалджии.

Най-предпочитаните бяха английските офицери, които плащаха в шилинги и лири и често пъти хвърляха златни монети в паничката, когато артистката обхождаше с нея залата, събирайки полагащата се сума за изпълнения „номер“. А когато се случваше някой от тях да се напие здравата, биваше безпощадно ограбван. Англичанинът се събуждаше на другия ден без стотинка в джоба. Ала нямаше никакви протести и никакви възмущения — такива бяха порядките по пристанищата.

Заведението се посещаваше от чужденци от всички народности, довеждани обикновено от чиновниците на мореплавателните агенции и търговските фирми; самите те не харчеха почти нищо или ако трябваше да харчат, надуваха сметките. Местните посетители ядяха и пиеха за сметка на чужденците, които плащаха слепешката, както бива по пристанищата.

Артистките бяха един вид международни.

Всяка знаеше по няколко думи от всеки език и ги повтаряше като папагал; и всяка знаеше каква напитка да поръча, според националността на клиента — уиски, бира, феслойер, вермут, коняк, мастика, — завършвайки винаги с шампанско, внесено в страната без мито.

Масата на флотските офицери беше до сцената.

Артистките се навъртаха около тях, кикотеха се, разменяха някоя и друга дума с офицерите, ала не смееха в началото, на вечерта да седнат при тях. Собственицата, мадам Лола, настанена при касата като на училищна катедра, бдеше зорко, като строга директорка на пансион. Не можеше да понася интимното държане на момичетата с флотските офицери. Изискваше от тях да се държат сериозно, да не се увличат по лъскавите нашивки на униформите им, защото била виждала много сантиментални глупачки, които опропастили живота си зарад такива офицери голтаци.

Но назидателните слова на мадам Лола редовно загубваха, ефекта си към полунощ.

Достатъчно беше една да се намести между офицерите, веднага и другите пристигаха като овци.

Тази вечер начело на масата седеше Дон Танасе, истински, красавец — як, величествен, с хубав баритонов глас. Беше се завърнал с много знания от Брест, дето бе завършил мореплавателна школа. Съвършен моряк, той беше професор по маневри. По цели нощи гуляеше на сушата с учениците си, но на другия ден на борда беше най-точният и най-строг началник.

На края на масата Клапс, дебеличкият сатирик на флотата, съчиняваше стихове за чернооката Сузана, която се правеше на туркиня и кълчейки се предизвикателно, се мъчеше да хвърля гюбеци:

... И Сузана, тая баядера
като всичките в „Енглитера“...

При Йонеску-Гулие, приличащ на асирийски фараон с къдравата си брада, беше седнала дебеличката, закръгленичка еврейка Марчела с томителни, влажни очи на пламенна жена. Бе дошла тук на Дунава чак от дъното на Молдова. Пееше на развален румънски език: „Могор, могорел...^[6] мирно стой, че ще те обадя на капитана...“

Цушка беше блондинка, подстригана по мъжки, и имаше вид на невинна ученичка. Обичаше да се явява маскирана като моряк, но задните ѝ части издуваха взетите назаем панталони и я издаваха.

Полуголата Тереза, наречена Звяра, приличаше на Мадона; имаше тяло на статуя и сърце от камък. Говореше отлично френски и немски. Майка ѝ, полякиня, бивша артистка от този род, беше я подготвила за тази професия, като ѝ беше дала образование в един пансион в Черновиц. Надменна и жестока, тя се хвалеше с писмата на любовника си и ги показваше — административен офицер, който я обичал страстно, до самоунижение, и влязъл в затвора зарад нея.

Най-необикновената жена тук беше Селина — Целина, Както я наричаше един немец, капитан от спасителен кораб. Черноока, бледна, с меланхолична усмивка и дълбоки очи, увеличени от тъмни сенки, тя имаше съвършена, чиста красота. Сантиментална и мечтателна, винаги носеше със себе си една тетрадка с лирични, сладникави стихотворения, които декламираше с патос, с вдигнати нагоре очи или загледана в празното пространство.

Всички се питаха какво дири това момиче в заведение като „Енглитера“.

Едни я бяха нарекли „Бледата графиня“, други — „Свенливата мимоза“, а колежките ѝ казваха на подбив „Лудата Еминескувица“.

Артистките се освобождаваха едва призори и мъжете, които искаха да се осигурят, измъкваха ключовете от чантичките им. А някои сами даваха дискретно ключа си, изразявайки мълчаливото си съгласие.

На масата на флотските офицери се вдигна голям смях. Бяха си направили една от техните обикновени шеги. Един от офицерите, облечен цивилно и с лула в устата, беше представен като английски капитан. Артистките, лакоми за пари, почнаха да му се умилкват, да му се подмазват, само дето не се сбиха за него. Говореха за него какво ли не, без да се стесняват, уверени, че тъпият англичанин не разбира румънски. По едно време англичанинът кресна на чист румънски език:

— Гъски такива! Искате джобовете ми да изпразните?!

Залата беше препълнена. Въздухът — ужасно задушен. Мирис на алкохол, на парфюми, на пот, а над разгорещените глави на посетителите се носеха облаци син тютюнев дим.

Сред този адски шум, сред тая смесица от езици, сред бурите от аплодисменти „номерата“ следваха на сцената един подир друг. След сантиментален романс, биваше изпята неприлична песен, след неаполитанска ария — национален химн; редуваха се гръцки, румънски и други песни. Истинска интернационална Вавилония.

Неочаквано за новите посетители на „Енглитера“ на сцената се появи негърката — Ева, както я наричаха там. Колкото пъти излезете на сцената, посрещаха я с буря от ръкопляскания. Нейните непознати, екзотични танци бяха стари негърски игри, които бе научила като дете в страната, дето се бе родила. Тя просто имаше талант за тоя род танци, не танцуваше само с краката си, а с тялото и душата си.

Другите артистки я гледаха със завист. Някои от тях се опитваха да ѝ подражават, ала нито една не можеше да прави такива бързи движения като негърката, чиито крака бяха неуморими, а тялото ѝ беше гъвкаво като на змия.

Неколцина от офицерите я познаха.

— Това е Черната сирена!

— Точно тя, Принцесата на долларите!

— Любимата на Нягу.

— Която Делиу му отне.

— Какво търси тук тази негърка? — попита Гулие Тереза, която в момента се мъчеше да нагласи един монокъл на окоето си.

— Отскоро е ангажирана да работи в „Енглитера“. Ала няма да прокопса. Голяма глупачка е. Всички мъже я харесват, а тя, идиотката с идиотка, се забърка с този Жак, пианиста. Да се чудиш какво намира в този шкембест старец.

Цушка чу за кого става дума и скочи като ужилена:

— Прави се на важна, сякаш е някаква графиня. Не иска да консумира като другите. Не отива с никого... А не може дори да пее! Цялата ѝ сила е в краката. Държи се като дива, бясна котка. Когато я прихванат, такъв скандал вдига, че никой не може да я умири.

Долу, до самата сцена, имаше вехт роял с пожълтели и оцърбени клавиши. Въртящата се табуретка изчезваше цялата под огромното тяло на пианиста.

„Маестро Жак“, наречен още „Барон Пура“, поради вечната угарка от пура в ъгъла на устата му, с брада на мускетар и с тънки краища на мустаците като миша опашка, беше странна и загадъчна личност. Заседнал тук от няколко години, този пианист беше изискан господин, отнасящ се към всички с изключителна вежливост.

Миналото му тънеше в тайна. Говореше се, че бил австрийски шпионин. Един румънски офицер, свършил морска школа в Пула, бе разкрил част от тайната.

Барон Пура, изтъкнат офицер в австрийската флота, бил от благородно виенско семейство.

Една нещастна любов и страстта му към игра на карти го накарала да затъне в дългове. Искайки да направи голям удар, за да оправя положението си, отишел в Монте Карло да играе на рулетка. Но там загубил всичките пари на кораба и се запилял по света.

От няколко години вече се препитаваше с пианото, към което проявил дарование още като ученик. Достойно и безшумно умееше да прикрива мизерния си живот тук, на тоя бряг, дето корабокрушението на нещастното му житие го бе изхвърлило.

Възпитан човек, той се примиряваше философски с малкото, което имаше; живееше скромно и беше ограничил живота си между вариетето и католическата църква, дето в неделен ден свиреше на органа. Хората го слушаха с еднакво, удоволствие и в църквата, и във вариетето.

Артистките обичаха „маестрото“. Той ги закриляше, учеше ги да пеят и клавишите на пианото му изкусно замаскирваха недостатъците в изпълненията им. Не ги викаше по име да дойдат на сцената и изпълнят номера си, а с по няколко ноти, изсвирени на пианото за всяка.

Беше взел Евантия под своя закрила още от постъпването ѝ в „Енглитера“. Грижеше се за нея е родителска преданост. Обичаше я с някаква благородна и примирена страст, което будеше завист у другите момичета.

След полунощ почнаха един по един да пристигат офицерите, които бяха правили посещения из града. Колегите им ги посрещаха с шеги и иронични забележки.

— Какво търсите тука вие, които посещавате висшето общество? Защо идете в този гибелен локал? Защо се връщате тук, дето любовта се плаща по тарифа с готова пара? — натякваше им много сериозно капитан Рошу.

— Всъщност глупаво е да прахосваш младостта си в такива мръсни заведения — отвърна един изискан офицер.

— Как не те е срам да се правиш на важен! — викна нападателно Тереза, като изпъчи цинично гърдите си. — Знаем ви ние благородните, светски господа, възпитаните, дето се мотаеете из разните богаташки салони и стоите „слуш“ пред високопоставените госпожици! И след като се нагълтате с парфюма им и се разпалите безплатно, идете да се успокоявате тук, като свини в блато, при нас, при пропадналите жени... Пък и правите фасони. Локалът бил мръсен! Какво търсите тогава тук?

— Не знам кой е казал — почна с тържествен тон председателстващият гуляя, — че тези увеселителни заведения всъщност са училища по философия. Затова не бива да ги презираме. Какво щеше да стане със семейството, с обществото, с човечеството, ако нямаше тия отдушници още от древни времена, та до днес? Тези заведения, господа, са едно необходимо зло.

— Моля, не смесвайте поезията с прозата — обади се един офицер с литературни претенции и почна да развива някаква теория.

Но Клапс го прекъсна, заявявайки шумно:

— *Сит съм вече на поезия,
дайте ми и малко проза.*

Беше късно, когато лекарят Червена брада, който беше преместен от *Мирча* в *Елизабета*, пристигна след няколко посещения у свои познати в града.

Едва седна, и Йонеску-Гулие го дръпна за ръкава:

— Знаеш ли коя видях тук като танцьорка? Негърката, дъщерята на Американеца. Черната сирена, както ѝ казвахме.

— Възможно ли е? — учуди се лекарят. — Горката! Къде е? Искам да я видя.

Лекарят обходи пълната зала, без да може да я намери.

Когато се връщаше на мястото си, негърката се мярна пред него.

— Евантия! Ти тук?! Откога?

Тя се спря изненадана. Искаше ѝ се да побегне, да се скрие, ала нямаше как.

Докторът я хвана за ръката и я дръпна в един ъгъл, при една свободна маса.

— Я кажи, какво става с тебе? Как си попаднала тук?

— Какво можех да правя? Баща ми умря, отникъде нямам помощ. Предложиха ми да постъпя тук като танцьорка.

— Не си ли виждала Нягу? Не ти ли е писал нищо?

— Нищо... — отвърна Евантия и очите ѝ се напълниха със сълзи. Суха кашлица я задави.

— Болна ли си била? Защо си отслабнала така?

И обхванат от жал към нея, докторът я заразглежда внимателно. Намери я повехнала, с хлътнали очи, а на ябълките на лицето ѝ забеляза две червени петна.

— Ходила ли си в болницата при бати Томица?

— От няколко месеца е в чужбина.

— Ела утре в болницата. И аз ще бъда там. Искам да те прегледам. Ти трябва да се лекуваш. Тукашният климат, влагата са вредни за твоите дробове.

Евантия трепна. Беше чула сигнала на пианото, което я зовеше на сцената. Беше нейният ред.

Избърса сълзите си и примирена, тръгна да изпълни номера си. А лекарят се върна натъжен на масата на флотските офицери.

Една друга маса, също близо до сцената, беше запазена за търговския свят на пристанището. Мнозина от тях познаваха Евантия още от пристигането и в Сулина, ала не можеха да се сближат с нея. Очите на всички оставаха по нея. Някои бяха готови от любопитство да похарчат каквато и да е голяма сума заради нея, именно защото беше толкова недостъпна и упорита. Евантия отбягваше ловко масите, на които виждаше тези познати физиономии, защото заедно с

подхвърлените пари в паничката подхвърляха ѝ просташки комплименти, безвкусни шеги, лигави думи или проявяваха грубо нахалство.

Тя беше свикнала да не отговаря на никого. Отминаваше усмихнаха, като благодареше мълчаливо.

Тази вечер, едва бе слязла от сцената, и някой я стисна за ръката. Обърна се. Спиру Караянис — зачервен, посинял, с пламнали от похот очи — я дърпаше към тяхната маса.

— Няма ли да дойде при мене Черната сирена?

— Няма! Отвърна Евантия, дърпайки ръката си.

— Виждаш ли! Ако беше любезна тогава, когато дойде при мене, сега нямаше да си тук, в шантана.

— Какво искаш, моля ти се, от мене? — запита го тя разгневена, гледайки го право в очите.

— Добре знаеш какво искам... — И всички на неговата маса се разсмяха шумно.

Тя се изтръгна внезапно от ръката му, грабна светкавично едно сифонено шише от масата и удари с него Караянис по темето.

Избухна скандал. Всички в залата наскачаха.

Евантия се бореше с параходните агенти, които се мъчеха да измъкнат шишето от ръцете ѝ. И както става, веднага се образуваха две групи, враждебни една на друга.

— Вън!... Изхвърлете я! Тази е луда... Бясна... Престъпница — крещяха представителите на параходните агенции.

— Много хубаво направи! Това е един урок за него... Да се научи! Защо се залавя с нея? — викаха офицерите от флотската маса.

Клапс се притече на помощ на Евантия.

В настъпилата бъркотия маестро Жак, идвайки последен, си проправяше път с ръце и с корема си и разбутваше развълнуваното шумно множество. С обемистото си атлетическо тяло смазваше всеки, който му се изпречи. Стигна до Евантия, взе я на ръце като дете, вдигна я високо над главите на другите и минавайки между масите, излезе вън.

Караянис, окървавен, беше вдигнат и изнесен.

Половината зала се опразни.

Скандалът беше свършил, духовете се бяха успокоили, но на касата разгорещените спорове още продължаваха. Мадам Лола повтаряше ядосано:

— Няма да върви повече с тая негърка... Прекалява... Само скандали предизвиква.

— Не позволявам никому да докосне това момиче — заяви решително маестро Жак, моравочервен от гняв.

— И таз добра! Да не би ти да си най-главният тук? Какви са тези фасони? Каквото правят всички артистки, трябва и тя да прави. Тук е заведение, в което се консумира... И тя трябва да работи като другите.

Собственикът Перикле хвана примирително и угоднически Жак за ръкава и го поведе към пианото, дето беше отпусил за него една бутилка истински коняк „Мартел — три звезди“.

Нервиран още, маестро се отпусна тежко на табуретката, изпразни три чаши коняк, запали пура и прокара леко пръстите си по клавишите.

Стана му много топло. Изтри потта от челото си и разкопча яката си, да не го стяга.

Почна отново да свири, но след няколко такта спря. Изгърва пурата от устата си. Наведе се тронаво да я вдигне, но... не се вдигна и той. Търкулна се на една страна заедно с табуретката. Един от офицерите скочи да му помогне, като помисли, че не може да стане, защото е пиан.

— Хайде хоп, маестро! Какво правиш там? Лулата Ли си загуби? — напъна се да го вдигне и спря уплашен.

— Докторе, ела бързо! Виж какво му е, като че ли МУ стана лошо...

Всички се струпаха около маестро. С голяма мъка можаха да вдигнат обемистото му тяло. Положиха го на рояла. Кордите отекнаха продължително.

Лекарят махна яката му, разкопча го и почна да го опипва.

— Мозъчен удар... Не виждате ли какъв къс врат има и колко е пълнокръвен?

Всички гледаха ужасени, затаили дъх.

Веселите мъжки лица, които дотогава се усмихваха самодоволно, изведнъж се вкамениха, сякаш смъртта ги бе докоснала с косата си.

Артистките хленчеха, викаха, виеха. Не можеха да ги успокоят. Сякаш бяха обхванати от заразителна хистерия. Лола, която няколко минути преди това им се караше, сега се въртеше разтревожено около тях и кършеше отчаяно ръце.

А Жак, тоя любезен атлет, лежеше неподвижен и ням, със сгърчено лице, с гаснещо пламъче живот в изстиващите му помътени очи.

Сложиха лед на главата му. Но беше напразно.

Двете бръчки като продължение от ъглите на устата му се вдълбаха силно, придавайки на лицето му израз на горчиво и дълбоко презрение... Към хората? Към живота? Или към смъртта?

Така си остана на рояла: вдървен, ням с маската на смъртта на мускетарското си лице.

В зори, когато денят отваряше очи за живот, Жак затвори своите очи завинаги.

[1] Отнася се за Румъния, в чиято територия е Сулина. Б.пр. ↑

[2] От фр. *Chambre* — стая. Б.пр. ↑

[3] От бибик, галено обръщение към любим. Б.пр. ↑

[4] Антиимпериалистическо въстание (1899–1901) на селяните и занаятчиите в Северен Китай. Б.рум.ред. ↑

[5] Пристанищен град в Китай на Жълто море, Б.рум.ред. ↑

[6] Вместо Мугур, мугурел... Самата дума значи „пъпка“, неразвит цвят на растение. Тук име на кон. Б.пр. ↑

ГЛАВА XVII

Чумата и холерата идват от Изтока. Ако заразата мине веднъж през вратите на Дунава, не може да бъде вече спряна. Стига чак до сърцето на Европа. Преди време плавателните съдове биваха държани на карантина в устието на реката. Сега за да не страда търговията, плавателните съдове биват контролирани, дезинфектирани, мишките биват изстребвани, жертвувани зарад здравето на хората.

Европейската дунавска комисия с щедра ръка бе подарила на Сулина една хидроцентрала, изолационен лазарет и модерна болница за мореплавателите от всички националности. Но болницата непрекъснато беше заета от жителите на Делтата, тъй като нямаше наоколо друга болница.

След продължителни дипломатически борби Румъния бе спечелила някои права в администрацията на комисията. Бате Томица, Патриарха, беше първият лекар румънец, назначен за управител на болницата на Европейската дунавска комисия и същевременно директор на румънската санитарна служба в устието на Дунава. В качеството си на двоен началник той разполагаше с голям щаб от хирурзи, ординатори, санитарни служители, домакини и болногледачи от различни националности.

В персонала на болницата имаше и две болногледачки от Англия. Идването им в устието на Дунав предизвика отначало любопитство сред простичките хора на пристанищния град. Госпожици ли са, или женени, вдовици, стари моми или монахини? Помощник-лекари или милосърдни сестри? В скоро време хората разбраха, че са болногледачки от най-висша категория и бяха приемани в домовете на отбраното общество на града.

Мис Доли и мис Сибил, макар англичанки и двете, бяха различни като тип.

Мис Доли, двадесет и четири годишна, изглеждаше на тридесет и четири; беше грамадна жена с желязно здраве, с червени бузи, едри зъби на силно месоядно животно и сини, неизразителни очи. Ядеше сурово кълцано месо и пиеше ракия с газирана вода. Хората я наричаха „Хайдама“. У нея нямаше никакво женско кокетство. Ходеше облечена или в болничен халат, или в туристически костюм, обути в тежки туристически обувки с каучукови подметки. Често отиваше на лов по блатата, придружена от студения и флегматичен английски консул, който получаваше двойна заплата, както в колониите. Вървяха един до друг на равно разстояние, без да разменят дума, без да направят излишно движение, подобни на два автомата, пуснати в действие.

Мис Сибил беше тридесет и четири годишна, но изглеждаше на двадесет и четири. Беше стройна, тънка, гъвкава, със седефено бяла кожа, златисти коси, сини живи очи, ясни като синьото небе. Тя не притежаваше онака обикновена съблазнителна хубост, може би не беше красива, но у нея имаше нещо повече от красота. У нея имаше привлекателност, с която пленяваше от пръв поглед. Притежаваше способността да отгатва мислите на хората, а чистата ѝ усмивка излъчваше само доброта и обич. Понеже говореше добре френски, научи румънски за няколко месеца.

Мис Сибил пое в свои грижи Евантия, щом тя постъпи в болницата. Трогната от нещастната съдба на негърката, проявяваше към нея майчинска нежност.

След всеки преглед доктор Томица клатеше недоволен глава и не казваше нищо определено.

Прегледа я и доктор Червена брада, който напусна кораба и остана да замества един хирург, италианец, отишел в отпуск.

Един ден лекарите си говореха в лекарския кабинет в присъствието на мис Сибил:

— Анализът показва многобройни бацили.

— Питам се, как ще понесе бременността при тази белодробна туберкулоза, която се развива бързо?...

— Трябва да бъде усилена храната.

— За това имам аз грижата, ала психическото ѝ състояние е много лошо... Има някакво голямо душевно страдание. Нещо като носталгия.

— Тебе оставям да се занимаваш с психотерапията, понеже си специалистка — каза доктор Томица с мила ирония.

— *Cher maitre*,^[1] знам, че всички лекари се отнасят скептично към психическото лечение. — И мис Сибил изложи убедено на френско-румънски език с английски акцент своите схващания по този въпрос. — Животът и смъртта не са в ръцете на човека. Той само подпомага природата. Но какво е направила медицината за болестите на нервната система, против меланхолията, неврастенията? Влиянието на психическото състояние върху физиката е толкова голямо, та днес големите психиатри заменят душовете и морфина, с добри думи и подходящи внушавания. Още в древността е казано, че душевните болести не мога да се лекуват от лекари, а от философи.

— Никой не може да отрече — каза примирително докторът, — че психотерапията е добра за нервнболните. Но зависи от болестта и от болния. Нашата негърка я съсипва преди всичко тукашният климат, тая влага. Ще пиша в Профилактиката в Букурещ да може да я настаним в някой санаториум в Бърнава или в Бисерикани. Само да има свободно място, че винаги са пълни.

Мис Сибил забеляза, че докато говореше, доктор Червена брада я наблюдаваше с остър поглед, без да се намесва в разговора между нея и доктор Томица.

Когато двамата лекари останаха сами в кабинета, Червена брада почна с неговия обикновен тон:

— Какви са, моля ти се, тези англичанки, в които се препъваме на всяка крачка. В болниците из нашата страна не сме свикнали с такава луксозна стока, внесена от Англия.

— Виждам, че ги гледаш на криво, но ще свикнеш. Отлични помощнички са. В Румъния ние нямаме помощнички от този род, но трябва да си ги създадем. Каквото и мнение да имаш за жените, трябва обаче да признаеш, че те имат по-силно чувство на обич, на всеотдайност и милосърдие, за да могат да правят добро на ближния си.

— Аз се съмнявам в милосърдието на жената, защото тая която наистина е милостива, не би могла да бъде милосърдна сестра. Щом

може да понася страданията на околните, значи, е лишена от милосърдие.

— Е, това навярно е пак парадокс на някой философ мизантроп! Факт е, че жената има монопола на милосърдието.

— Затова милосърдието е бездънна каца! — прекъсна го язвително Червена брада.

— Бъди справедлив и признай, че най-новите благотворителни дружества и специално дружествата за борба с мизерията са организирани и ръководени от образовани, енергични и практични жени. А специално мис Сибил е истинска перла, един рядък човешки екземпляр. Като я опознаеш добре, ще се преклониш пред нея от възхищение.

— Само че моят гръбначен стълб никак не е гъвкав. Пък и познавам тоя тип стари моми в Англия, дето, както се знае, жените са повече от мъжете.

— Мис Сибил — продължи доктор Томица — е много интересен човек. Следвала е сестринско училище, след като е завършила университетски науки. Сгодила се за един много богат лорд, но развалила годежа, отвратена от неговия егоизъм. Отишла в колониите. Стояла в Индия и Египет. Тук дойде от Порт Саид, доведена от жената на английския делегат в Европейската комисия. Били съученички. Мис Сибил е един рядко изискан човек в духовно отношение: културна, добра, изпълнена с британско достойнство, с чиста, девствена душа: специално произведение на английската аристокрация. Никоя друга нация, никоя друга специална среда не би могла да създаде физически и морално подобен екземпляр. Вземи това под внимание: богата, красива, и все пак напуска своя свят, минава континенти и морета, за да работи в болници сред човешките страдания и злочестини. Ето, в света се намират и такива хора.

— Не мога обаче да се примиря с тоя пресилен свян в погледа ѝ. Не мога да го приема освен като преструвка.

— Не забравяй, драги, какво, е казал един моралист: „Преструвката е израз на уважение към добродетелта.“ Постарай се по-добре да опознаеш тази жена, няма да съжаляваш. Слушай какво ти казвам аз! — И бати Томица, усмихвайки се мило, излезе, като се подпираше на стария си бастун с железен шип.

Червена брада остана замислен, заинтригуван и любопитен да научи повече неща относно англичанката. Реши да бъде понаблюдателен. Наситен беше на това серийно производство на бозайници по еднакъв шаблон. Отдавна го мъчеше скрито желание да срещне някакъв по-друг род млекопитаещо творение, от по-рядък вид.

Вън слънцето се усмихваше топло. Воят на морето се сливаше с шума и глъчката на пристанищния град.

Евантия лежеше непрекъснато. Топеше се. Не можеше да спи. Броеше ударите на часовника на двореца на Европейската дунавска комисия. Леглото я пареше, потеше се страшно; през нощта изцеждаше пешкири пот от себе си. Измъчваха я кошмари. Беше станала болезнено чувствителна и всеки шум я разстройваше до краен предел. Имаше някакви неясни сензации и чувства, че пада някъде. Смъртен страх изпитваше като всяка жена от раждането, което приближаваше.

Опипваше корема си и трепваше уплашена, усещайки ударите отвътре. Затваряше очи и се виждаше просната на операционната маса... с разпорен корем... кръвта ѝ блика, блика... а детето е мъртво.

Изпищяваше сърцераздирателно и впиваше ужасен поглед в изпълнените с доброта очи на милосърдната сестра и търсеше от нея помощ.

Не можеха да я заситят с храна. Не понасяше месо. Донесоха ѝ южни плодове — банани, портокали, кокосови орехи. Смучеше сладкото, разхладително мляко на кокосовите орехи с някогашното си детинско удоволствие.

Измъчена от очакването на раждането на детето, Евантия разкри пред мис Сибил цялата трагедия на живота си. Англичанката я утешаваше и я уверяваше, че ще може да възстанови живота си... че Нягу ще се върне... че сигурно още я обича...

— Как — възразяваше тя, — как ще ме погледне той, когато между нас има вече едно дете?... Ужасно е това! Да имаш дете от човек, когото никога не си обичала!

Чувствуваше, че мрази с цялата си душа детето, което щеше да се роди. Искаше ѝ се да го унищожи, преди да се е родило, ала не знаеше какво да направи. „Как? Нима няма някакъв начин?“ — питаше се тя раздражено. „Не го искам и толкоз... Не искам да имам дете!“ — крещеше понякога и се удряше с пестници по корема като

умопобъркана. С мъка успяваше мис Сибил да я укроти, да отстрани тия нервни кризи.

Лекарите отидоха в кабинета си.

Мис Сибил остана до крайно изтощената родилка. Сложи на главата ѝ студен компрес, за да я освежи, и седна на един стол да си отдъхне за миг. Беше уморена и тя. „Какво нервно напрежение!“ Макар да беше свикнала с операциите, никога не беше се толкова вълнувала като сега. „Извънредно тежка операция.“ Беше се наложило цезарово сечение, за да спасят детето. И в ума ѝ се заредиха току-що отминалите моменти на раждането. Виждаше обезформеното като на да умия, тяло на нещастната негърка с издут корем и хлътнали гърди... Още чувствуваше ужаса, който изживя, докато държеше хлороформа под носа на Евантия, за да я упоява... „Как бълнуваше отначало и после... никакъв знак на живот...“ „Какъв артист, какъв чудесен хирург е Червена брада.“ Сети се за странния израз на лекаря в бял халат и блестящи очи над хирургическата маса.

„... С каква сигурна ръка тегли с нещера линията по корема... сякаш чертаеше с молив... И с каква умелост разреза перитониума! Какво напрежение и какво тягостно чакане беше, докато се чу първият вик на новия живот...“

Странно впечатление ѝ беше направило това мъничко същество от друга раса, това черно момиченце с много бели очни ябълки; как мърдаше, свиваше пръстчетата и сучеше устните си...

Уплашена, тя стоя през цялото време, докато лекарят зашиваше разреза, докато действието на хлороформа престана и родилката отвори очи и зениците ѝ добиха нормалната си големина.

„Истински артист е този лекар!“ — казваше си мис Сибил и чувствуваше нужда да го види, да изрази по някакъв начин възхищението си от него...

Отпусната и неподвижна, Евантия не усещаше никаква болка. Лежеше със затворени очи в някаква приятна отпадналост. Въпреки че беше се вече успокоила, лицето ѝ още пазеше отпечатъка на страданието. В уморения ѝ мозък се редяха картини и откъси от мисли. Искаше да пипне корема си, но нямаше сила да повдигне ръката си. Сигурно са разрязали корема ѝ... Знаеше, че беше упоена... А

детето... къде ли е детето?... Момче, момиче? Поотвори очи и загледа с любопитство.

Мис Сибил се престори, че не я забелязва. Излезе тихичко на пръсти и веднага се върна с един вързоп от пелени, сред чиято белота тъмнееше едно петно — главичката колкото кокосов орех на мъничката негърка.

Родилката пак беше затворила очи. Но като чу тъничък хленч, отвори широко очи и загледа детето.

Чертите на напрегнатото ѝ лице се отпуснаха.

Слаба усмивка се плъзна по устните ѝ и те затрепераха.

— Е, виждаш ли какво сладко е твоето момиченце?

— М... м-мое...

Една здрава рускиня, родила наскоро в болницата, кърми няколко дена детенцето на Евантия, но после отказа под влиянието на другите жени, защото било негърче и не било християнче.

Евантия беше толкова изтощена и отслабнала, че не можеше да изпълнява майчинските си задължения. Затова мис Сибил почна да храни малкото негърче с биберон.

Момиченцето се развиваше добре и бързо. Всички се забавляваха с тази „шоколадена кукла“, на която гледаха като на някаква странност, някакво чудо на природата, като на рядко мило животинче.

След един кръвоизлив Евантия заприлича на сянка. От Профилактиката отговориха, че всички места в санаториумите са заети и че едва след няколко месеца, напролет, ще се освободи едно място.

И тъй Евантия беше обречена. Лекарите бяха произнесли присъдата ѝ окончателно. Но мис Сибил правеше упорити усилия с надежда, че ще може да я спаси.

За да повдигнат духа ѝ и да събудят у нея желание за живот, направиха един заговор.

Увериха я, че доктор Червена брада е получил писмо от Нягу, в което питал за нея и съобщавал, че се връщат в страната и че към края на месеца ще мине, през Сулина с парахода *Карпаци*.

На следващия ден при визитацията доктор Томица намери болната преобразена: ободрена, със светъл поглед и трогателна усмивка.

— По-добре се чувствавам, докторе... И аз почвам да вярвам, че ако отида на планина, ще се поправа... И ако дойде и Нягу...

— Да, разбира се, щом отидеш на планина?... — измърмори в брадата си лекарят, без лицето му да се разведри.

Тъжен повеи го облъхна. Побърза да излезе. В коридора срещна Червена брада.

— Видя ли я? Горкото момиче! Наближава краят ѝ...

— Тъкмо отивам да я видя. Казаха ми, че била по-добре.

— Последното „по-добре“... Изглежда ободрена поради радостното вълнение... Умира... това си е... и с нищо не можем да ѝ помогнем! — завърши той отчаяно и сърдито.

Когато Червена брада влезе в стаята на болната, тя гласеше косата си пред едно малко огледалце, което държеше под възглавницата си. Посрещна доктора, с щастлива усмивка и трескав поглед и му направи място да седне на леглото ѝ.

— Винаги си се държал мило с мене. Кажи ми сега, моля ти се, Нягу писал ли ти е?

Докторът заопипва джобовете си.

— Не е у мене писмото, но мога да ти го кажа наизуст. Пита ме какво прави Черната сирена... Дали не си го забравила... Казва, че към края на месеца щял да мине през тук...

Седнала в леглото, Евантия слушаше и поглъщаше всяка дума. Суха кашлица я задави. Тя се отпусна на възглавницата и притисна гърдите си със слабата си ръка.

Помоли да дръпнат леглото ѝ до прозореца, за да гледа морето.

Настъпиха влажни и студени дни. Откъм морето духаше яростен вятър и докарваше сиви облаци над разпенените вълни. Колкото пъти чуеше сирена на параход, Евантия трепваше като при зов, чакан отдавна. Мис Сибил ѝ бе донесла бинокъл и болната му се зарадва като дете на великолепна играчка. Гледаше с него в далечината, но ръцете ѝ отмаляваха, отказваха да държат бинокъла. Вълнуваше се при всяко влакно дим забелязан в далечината:

— Параход! Откъде ли иде?...

Страните и пламваха, сърцето ѝ се разтупваше, дишането ѝ спираше.

Само илюзията за любимия крепеше още живота ѝ.

Следеше обнадeждeна всеки параход от появяването до спирането му в пристанището. Познаваше всеки параход по флага на каква държава принадлежи. Една сутрин видя, че на пристанището се развява румънски флаг. Обзе я нервно треперене. Мис Сибил я успокои с мъка и прати да видят кой параход е пристигнал.

Не беше очакваният *Карпаци*, а *Бугедж*.

Болната се захлупи на възглавницата и ридайки глухо, се питаше: „Защо, защо господ ме наказва така?“ Дълбоко в душата и някакъв зъл глас повтаряше злобно и я измъчваше: „Не, няма да се върне... Никога вече няма да го видиш!“

Дните минаваха.

Настъпваше мъгливото време в Делтата.

Изпаренията от морето, от реката и блатата се задържаха във въздуха с часове. Към тях се прибавяше димът от параходите и мъглата ставаше по-гъста и по-задушна. Слънцето стоеше скрито зад тая сива завеса. На равни промеждутъци се чуваха сирени на кораби, кръстосваха се сигнални свирки и бумтежи, но не се разбираше от коя посока идат. Попадналите в мъглата кораби се движеха опипом, като слепци, и свиреха непрекъснато, за да не се сблъскат.

А плътната влажна мъгла слизаше все по-ниско, обвиваше пристанището, замрежваше погледа и спираше дишането на хората, пронизваше ги до мозъка на костите.

Само вятърът успяваше да раздипли и да поразкъса тая тежка мъгла. Тогава тя се разпиляваше навътре в морето или се разстиляше като паяжина из тръстиките гори в Делтата.

В разсеяната светлина, която все повече проникваше през разпиляващата се мъгла, корабите се раздвижваха и налучкваха пътя към пристанището.

Болната се задушаваше. От ден на ден възможността за дишане на дробовете ѝ намаляваше.

Винаги, когато хоризонтът просветваше, тя се надигаше и правеше усилия да гледа морето, по което рибарските лодки с белите си платна приличаха на летящи по вълните птици. И никакъв параход...

Уморена и натъжена, болната се отпускате на леглото и разтрепераните ѝ устни изричаха горещи безмълвни молитви, удавени в пристъпите на кашлицата. Мис Сибил не се отделяше от нея. Милваше челото ѝ със своята нежна и мека ръка, донасяше ѝ етер и лед.

— Кажи, мила, какво искаш? — попита я тя.

— Искам да живея... Защо да... — избухна тя в конвулсивен плач и обви със сухите си ръце шията на мис Сибил, търсейки като че ли в нейните прегръдки спасение.

— Не плачи! Не се вълнувай толкова, това ти вреди...

Повика Червена брадати той веднага дойде. Доктор Томица не беше в града. Уплашена, мис Сибил загледа лекаря с надежда.

— Много е неспокойна. Не зная какво да правя...

— Да ѝ направим инжекция. Я да видим как сме?... Така... Дишай... дишай още... Легни и завий сега добре гърдите си.

Лекарят повдигна единия край на завивката, загледа разтревожен подутите ѝ крака и се закашля пресилено, за да скрие вълнението си.

— Опитай се да спиш... Така... Затвори си очите...

Той извади едно тефтерче и се престори, че си отбелязва нещо.

Отдавна беше уверен, че нищо не може вече да я спаси, и все пак страшна мъка го налегна в този момент, когато почувствува, че смъртта витае наоколо и неминуемият ужасен край приближава. В стаята владееше дълбока тишина.

Мис Сибил бършеше скрито очите си и се преструваше, че е заета с преглеждане на болничното бельо. Докторът стоеше неподвижен, замислен, а в мътните му очи имаше и въпрос, и суров отговор: „Какво може да се направи?... Нищо!...“ Гледаше тъжно тази жена, от която беше останало само шепа кожа и кости и в която гаснеше и последната искрица живот. Гледаше тази сянка и си я спомняше такава, каквато за пръв път я видя — искряща от младост и здраве в своята дива красота — почти гола на плажа, огряна от слънцето, подобна на антична статуя. Черната сирена... прелестната... харесваната... обожаваната... „Колко кратък и несретен живот!“

Задушаван от безпомощно негодувание, сдържайки сълзите си, лекарят стана бавно и се приближи до леглото на болната.

Тя лежеше със затворени очи. Спеше ли? Будна ли беше? Той се наведе над нея и с острия си слух се вслуша в хриповете на дробовете

й. После целуна восъчно бледото ѝ чело. Умиращата отвори успокоените си вече очи, ноздрите ѝ затрептяха и малката ѝ суха ръка направи усилие да стисне голямата ръка на лекаря, която галеше косите ѝ.

— Спи, спи, Евантия... така... затвори очи...

И тя, като послушно дете, затвори очи, без да продума, без да въздъхне.

Лекарят излезе тихо, на пръсти, сподирен от погледа на сестрата. Когато се намери във сам, уверен, че никой не го вижда, се затресе от плач. То беше нервно отприщване след усилията да се сдържа пред умирающата и пред сестрата.

Настъпи ужасна нощ. Времето се промени внезапно. Вятърът се обърна, задуха откъм север. Застудя. Усетиха се първите тръпки на зимата. Небето заприлича на черен купол, под който морето се гърчеше и мятеше, бучеше и стенеше. Въздухът и водата поведоха страшна битка. Воят на разбеснелите се вълни, мученето на шамандурата, свистенето на вятъра, тревожният звън на камбаните и писъкът на сирените се сливаха в зловещ, адски концерт. Параходите удвоиха телените въжета, с които бяха прикрепени за брега. Къщите заскърцаха и запукаха из основи, вратите и прозорците се затресоха и зазвънтяха, блъскани от яростния ураган. Сякаш градът беше бомбардиран от тежка артилерия, сякаш светът се проваляше, сякаш слепите сили на природата се бяха срещнали в яростна битка за всеобщо унищожение.

И зимата пристигна, гонена от северния вятър от руските степи към бреговете на Черно море.

Първата нощ на зимата беше последна нощ за Евантия на земята.

[1] Скъпи маестро (фр.). Б.рум.ред. ↑

ЕПИЛОГ

Колко промени само в няколко години!

Сулина агонизираше.

Устието на Дунав се затлачваше.

Там, където беше вода, сега е суша.

Огромните банкети пясък, домъквани от голямата, река, растяха в морето, издигаха се над повърхността му и запушваха канала. Ден и нощ се работеше. Напразно се огребваше морското дъно.

Природата не се оставяше да бъде победена.

Нямаше вече достатъчно дълбочина за товарните кораби.

Едни чакаха в рейда, без да могат да влязат в пристанището; влезлите не можеха да излязат.

Беше истинска трагедия: блокирано плаване на плавателни съдове, замираща търговия, хора — в паника.

Какво да се прави?

Да почне да работи друг ръкав на устието на Дунав?

Сулина да бъде изоставена?

Жителите на града намаляваха всяка година.

Градът запустяваше.

Пристанището замираше.

Лекарят бати Томица, Патриарха на делтата, неочаквано един ден легна, притиснал сърцето си с ръка. Склопи очи, спокоен, както винаги, мърморейки в бялата си брада същия откъс от никога недовършената фраза:

La vie... la vie... C'est la vie...

Доктор Червена брада зае мястото му в болницата. И нещо много странно: този мизантроп, този женомразец, този скептик има щастието да притежава най-милата жена. Ожени се за мис Сибил и тя провали всичките му парадоксални теории.

Романтичният и сантиментален Минку, като ирония на съдбата, се ожени за Мица Балата. И госпожа Мери Минку, съпругата на капитан втори ранг Минку, беше почитана в обществото и сочена за примерна добра съпруга.

Първата любов на Минку — обожаваната жена, центърът на света, — самотна и изоставена, живееше в една мансарда в Букурещ и даваше уроци по рисуване на коприна с блажни бои.

Анджело Делиу, покорителят на женски сърца, бе остарял много бързо. Живееше сам, нещастен и неутешим. От цялото му славно минало, от всичките авантюри, за които му завиждаха, не бе останала нито една трайна връзка, никаква утеха, тъй като той никога не бе обичал. Само спомените — казваше той с тъга — поддържали самотното му вегетиране.

Малката негърка, момиченцето на Евантия, осиновено от мис Сибил, растеше и се развиваше добре. Радваха ѝ се като на малка шоколадена кукла. Отначало децата, повечето русички, не искаха да играят с нея. Тя се миеше постоянно и се търкаше усилено да побелее и често плачеше, че няма и тя руси къдрици и че всички и казват „циганчето“.

Стамати Марулис бе арестуван, обвинен, че е запалил сам къщата си, но по липса на доказателства бе освободен. След един месец бе отново прибран, но този път в лудницата.

Неговата лудост беше тиха, не буйствуваше. Смяташе се за милиардер, притежател на кораби. Цял ден пресмяташе и изчисляваше. Сутрин, щом чуеше сирената на някоя фабрика, затичваше се към портата, като разправяше, че корабът му в пристанището го зове.

Господин Тудораки, началникът на митницата, пенсиониран, изказваше пред всички съжаленията си, заедно не бил постъпвал и той като другите си колеги, докато бил на служба, та да е сега богат като тях.

В моряшкото гробище, вдясно, дето погребват православните, гробовете на Пенелопа и Никола са един до друг; вляво, в гробището на католиците, Евантия и маестро Жак са погребани също един до друг.

Маймунката Лулу, останала без господарите си, бе прибрана в лабораторията за бактериологически изследвания. По този случай шефът на лабораторията можа да направи интересни опити, ваксинирайки я с различни смъртоносни микроби. Така Лулу бе пожертвувана, пред олтара на науката в полза на човечеството.

Нягу остана два дни в Сулина.

Идеше от Кардиф^[1]. Корабът трябваше да остави тук един товар въглища и да замине за Кюстенджа.

Червена брада го постави в течение на всички събития.

Нягу отиде веднага на гробището да види гроба на Евантия.

Два дни той скита самотен и тъжен по кейовете и по плажа. Видя отново с премрежени от сълзи очи местата, дето някога беше щастлив.

Благоуханието на миналото, силата на спомените вдъхват душа на местата, дето някога си живял, обичал и страдал. Кътче от природата, дето и въздухът е напоен с любов, ти напомня за няколко мига миналото, погребано в съжаленията и в тъгата на възрастта.

Нягу преживя отново с удивителна яснота ония дни на вълнение, на голямо щастие, на мъчителни съмнения и безмълвни терзания, когато животът му зависеше от една химера, от една неосъществима мечта.

В него още отекуваше ехото на първата му любов, душата му още жадуваше за такава обич... Но тъжна сянка тегнеше вече над миналото

му. Той търсеше себе си, защото не беше вече същият. Не можеше да се познае.

И когато примирен се изкачи по трапа преди тръгването на кораба, изглеждаше с десет години по-стар, някаква глуха сила го беше прекършила.

Докато корабът бе още в рейда на пристанището, Нягу отгоре, от командния мостик, хвърли поглед към обширната Делта, подобна, на огромна карта, разгъната пред нозете му.

Между бакъреножълтите тръстикови гори и златистата ивица на плажа се виждаше в далечината едно зелено петно като остров от зеленина. Това беше моряшкото гробище... Там, в тинестата земя на Делтата, оставаше заровена една част от живота му: Евантия... Клетото екзотично цвете, изтръгнато и засадено тук, дето не можа да вирее, дето повехна, страда и умря.

Призракът на първата любов ще витае вечно над живота му.

Като усети, че се разчувствува, обзет от мъка по загубеното щастие, Нягу направи усилие да се овладее и за да се съвземе, повика със силен глас рулево:

— Рулевой, застани при компаса! Южно осем градуса изток... така! Преден ход! — И впери поглед в устието на Дунава, който оставаше зад тях и постепенно изчезваше.

И неочаквано в съзнанието му изскочи мисълта за непременно загиване на Сулина, като неминуема присъда.

Да! Обречен е този град! И градовете имат живот и смърт. Ето едно селище, осъдено да загине.

Вратите на Сулина се затварят, и то завинаги.

Човекът, победен в борбата с природата, се оттегля.

Опитва се да отвори друга врата в устието на плавателната река.

Напусната, Сулина ще престане да съществува и като град.

Създадена за нуждите на мореплаването, няма смисъл да съществува, щом плавателният път се премести другаде.

Неминуемо друг пристанищен град, подобен на Сулина, ще изникне в устието на Дунав.

Сулина ще остане като малко рибарско селце, забравено на морския бряг.

Призракът на бившия град на устието на Дунава може би ще се появи някога, в бъдещето.

Кой знае след колко столетия ще бъде разровен този мравуняк?

Кой знае колцина придирчиви учени с очила на носа ще измъчват мозъците си, за да пресъздадат от няколкото изровени кости и черепа този изчезнал свит? Откритите тук разнообразни черепи ще ги объркат, ще предизвикат безконечни спорове за времето и хората, живели някога по този бряг.

Сулина минава вече в археологията. Навярно тя ще представлява нов расов проблем, за който ще се наредят стотици томове по рафтовете на библиотеките.

Дали науката ще съумее да изтръгне тайната на миналото на Сулина? Ще може ли да повдигне поне един край на завесата, скриваща тоя погребан свят, забравен от толкова време? Ще може ли науката от малкото останали следи да открие живота, който е кипял тук, в този космополитен град, в тази мозайка от раси на устието на стария Данувиус?

А какво знаем ние за градовете по бреговете на Понтос Евксинос^[2] по времето, когато Дарий Хиспас^[3] е минал с войските, си по тези места, стигнал до устието на Истрос^[4] и навлязъл в страната на скитите, зад днешна Русия?

И Нягу се улови, че пак е потънал във философски разсъждения, както винаги през дългите нощни дежурства, когато биваше сам под осеяния със звезди небосвод.

Отиде да контролира руля.

Антимагнитната роза трептеше като животинче, затворено е стъклената кутия на компаса.

— Така! Добре! Право напред!

„Напред... И все напред! Гласове омайни ме зоват...“

*... Къде ме водите, о, празни мечти,
по водни полета без пътеки?...*

Рецитираше откъси от стихотворения в ритъма на стъпките си по мостика, извървявайки километри по това пространство от осем метра.

*... Мънички народи, воини, учени, царе,
мислим се и ний за нещо и не ни се мре.
Еднодневки в малък свят сме, измерим със лакът...*

*...
И в света огромен ний, на мъничкия свят децата,
свойте мравуняци правим все така върху земята.^[5]*

Още веднъж обърна поглед назад. Брегът се губеше в далечината като петно... като точка... като дим. И всичко изчезна.

[1] Едно от най-важните търговски пристанища на Англия, разположено на северния бряг в залива Бристол. Б.рум.ред. ↑

[2] Древното име на черно море, дадено му от първите гръцки заселници. Б.рум.ред. ↑

[3] Дарий, син на Хиспас, персийски цар (521–486 пр. н. е.) за когото Еминеску споменава в „Трето писмо“. Б.рум.ред. ↑

[4] Древното име на долното течение на Дунав. Б. рум. ред ↑

[5] Стихове от „Първо писмо“ от румънския поет класик Михаил Еминеску (1850–1889). Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.